หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

373.1
ก1247

975
27 ก.ย. 14

บุษบมหาศึกษา

ฉบับ

ด้วยอภินันทนาการ
จาก หม่อมเจ้าพันธ์ ดุษฎีวิ.....

ชุมนุมมติการศึกษา

หอสมุดแห่งชาติ
๒๘ ๒๕๓๓
กรมศิลปากร

โดย

คณะครู นักเรียน

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน

หอสมุดแห่งชาติสวนกุหลาบ

พิมพ์ชำร่วย

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

ในงานรื่นเริงปลายปีของโรงเรียน

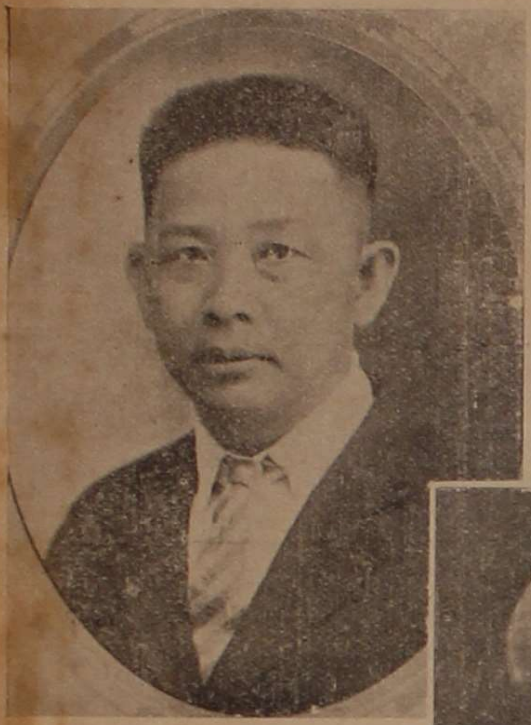
และ

ฉลองศึกเรียนสามชั้นที่สร้างขึ้นใหม่

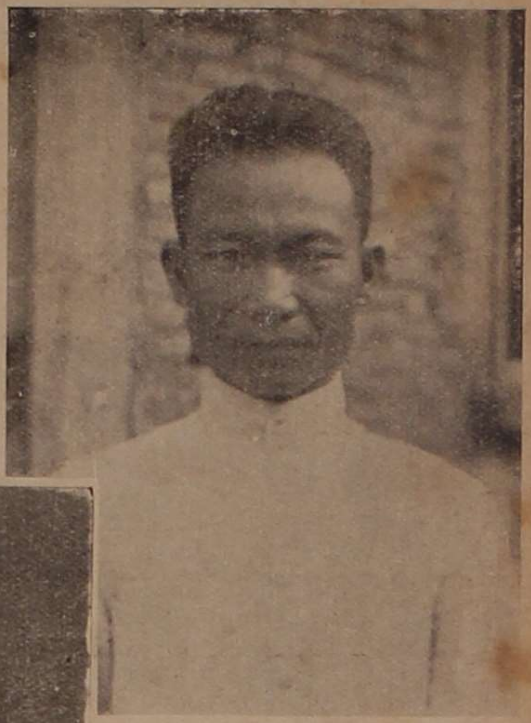
วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๘๐

เลขหมู่ 293.1
A1845

ผู้ช่วยเหลือ ในการพิมพ์ หนังสือนี้

นายกัง ฮะเช่งกี่
ให้เงิน ๓๐๐ บาท

นาง ลี่ฮ้อย
ให้เงิน ๑๐๐ บาท

นาย นาวาโท
หลวง ศุภชลาศัย
ผู้อุปการะโรงเรียน

นายบั๊น อินทบันตี ให้เงิน ๖๐ บาท

นายสง่า วรรณดิษฐ์ ให้เงิน ๕๐ บาท

คำปรารภ

เป็นความประสงค์ของข้าพเจ้าอย่างยิ่งที่อยากจะพิมพ์หนังสือขึ้นสักเล่มหนึ่ง ในนามของโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน เป็นบรรณาการแก่ท่านที่มาในงานรื่นเริงปลายปีของโรงเรียนพร้อมกับฉลองตึกเรียน สามชั้นหลังใหม่ เพื่อเป็นอนุสสรณ์สำหรับโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน ซึ่งได้ตั้งทำการสอนอบรมกุลบุตรมาแล้วเป็นเวลา ๔๐ ปีเศษ เพิ่งเริ่มเจริญเป็นหน้าเป็นตาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมา ทั้งนี้อาศัยเหตุด้วย นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตราธิการ และอธิบดีกรมพลศึกษากระทรวงธรรมการ เป็นธุระจัดการให้ได้ดัดแปลงแก้ไข จนได้สร้างตึกเรียนมีรั้วรอบขอบชิด นอกจากได้ระเบียบเรียบร้อยตามสุขลักษณะและโอ่โถงสมกับเป็นโรงเรียนของรัฐบาลแล้ว ยังสามารถรับนักเรียนเข้าเล่าเรียนถึง ๗๐๐ คน ในเวลานี้ เพราะเหตุที่ข้าพเจ้าใคร่จะพิมพ์หนังสือแจกนี้ จึงได้นำความไปกราบเรียนหารือ ท่านก็พลันรับธุระเป็นผู้เรียนขอเรื่องจากทางคณะรัฐมนตรีซึ่งมีท่านนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนานายกรัฐมนตรี เป็นอาทิ โดยมีหนังสือขอไป ดังนี้.

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน จะจัดประกอบพิธีการฉลองตึกเรียน ๓ ชั้นหลังใหม่ เพื่อส่งเสริมผลที่ได้รับความทะนุบำรุงตลอดมา ในโอกาสนี้โรงเรียนจะพิมพ์หนังสือเป็นบรรณาการแก่ท่านที่มาในงานนี้ ทางโรงเรียนใคร่จะได้เรื่องอันเป็นความเห็นของท่านเจ้าคุณนายก และท่านรัฐมนตรี

ทุกท่านในแนวความคิดเห็นในเรื่อง"การศึกษาในบุตรหลานของข้าพเจ้า" ฉะนั้นขอความกรุณาเขียนเรื่องความเห็นดั่งกล่าวแล้ว หรือคติพจน์อันควรแก่นักเรียนจะสำเหนียกไว้ เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ด้วย"

บัดนี้ ท่านเจ้าคุณนายกรัฐมนตรี และท่านรัฐมนตรีบางท่าน ได้กรุณาส่งเรื่องมาบ้าง บางท่านที่ขาดไปก็เนื่องด้วยท่านกำลังติดราชการพิจารณางบประมาณเงินแผ่นดินอย่างเร่งร้อน และราชการสำคัญในส่วนอื่นๆ ซึ่งไม่มีเวลาพอที่จะปลีกมาเขียนให้ทันแก่การพิมพ์หนังสือในคราวนี้ได้ ทั้งโรงเรียนก็ไม่สามารถจะรอคอยได้ เพราะกะชั้นวันงานมาก จึงได้รวบรวมพิมพ์ขึ้นเท่าที่ได้รับความกรุณาจากท่านเจ้าคุณนายกรัฐมนตรี และท่านรัฐมนตรีบางท่าน พระเถระบางรูป ท่าน น.ม.ส. และท่านผู้ใหญ่ในกระทรวงธรรมการ รวมทั้งที่เป็นครูบาอาจารย์ด้วย หนังสือที่พิมพ์ขึ้นนี้ได้ให้ชื่อว่า "ชุมนุมมติการศึกษา"

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนความเป็นอยู่แต่เดิมๆ มามีอย่างไรนั้นได้มีอยู่ในประวัติของโรงเรียน ซึ่ง นายอุทัย เหมรัตน์ เป็นผู้รวบรวมเรื่องหนึ่ง เรื่อง "โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนตามที่ข้าพเจ้าได้เห็น" ของ พระพณิชยสารวิเทศ เรื่องหนึ่ง, เรื่อง "สาสนาเป็นที่พึ่งแก่มนุษย์อย่างไร" ของหลวงบริบาลเวชกิจอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งรวมอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว.

อนึ่ง พูดถึงทุนทรัพย์ในการพิมพ์หนังสือ "ชุมนุมมติการศึกษา" เล่มนี้ นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย รัฐมนตรี ได้เป็นผู้จัดหาและขอความช่วยเหลือจากบางท่าน ซึ่งมีรายนามอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว. การเริ่มหนังสือนี้เป็นเวลากระทันหันมาก หากจะมีการบกพร่องด้วยประการใดๆ สำหรับหนังสือเล่มนี้ ขอได้โปรดอภัยด้วย

ในนามของคณะครู และ นักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน ข้าพเจ้า ขอขอบ พระคุณใน ความ เอื้อเฟื้อเกื้อหนุน และอวย ประโยชน์ ให้แก่ โรงเรียนนี้ ขอจงประสพแต่สิ่ง สิริสวัสดิพิพัฒนมงคลและ ความสุขตลอด กาลนาน เทอญ.

วินัย เทวินทรภักดิ์

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน

๒๖ มีนาคม ๒๔๘๐

		หน้า
สดุดี	(อ.น.ก.)	๑
หลักเกณฑ์ของนักศึกษา	สมเด็จ พระพุทธโฆษาจารย์	๒
คติพจน์	พระพิมลธรรม	๓
ดูดาว	น. ม. ส.	๔
โอวาท ให้ไว้แก่นักเรียน	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	๕
อมฤต	ครูเทพ	๗
คติของนักเรียน	ขุนสุนทรภาษิต	
เรื่องไม่เป็นเรื่อง	พระสารสาสน์ประพันธ์	๙
การศึกษา	พระดรุณพยุหรักษ์	๒๖
เลือกทางศึกษา	พระชำนาญอนุสาสน์	๓๖
ประวัติย่อ ร.ร. มัธยมวัดสามจีน	นายอุทัย เหมรัตน์	๓๗
สาสนาเป็นที่พึ่งแก่มนุษย์อย่างไร	หลวงบริบาลเวชกิจ	๔๑
แด่โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน	หลวงวิจิตรวาทการ	๖๘

สารบาญ หน้า

พูดกับครู	พระสันธิวิทยาพัฒน์	๖๕
ไฝบึน	เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป	๗๓
หลักการศึกษา	พ. อ. พระยาฤทธิ์อัคเนย์	๗๖
ร. ร. วัดสามจีนตามที่ข้าพเจ้าได้เห็น	พระพณิชยสารวิเทศ	๗๗
การศึกษาในบุตรหลานของข้าพเจ้า	พระสารสาสน์ประพันธ์	๘๐
ข้อควรคำนึง	ร. อ. ขุนบัญชาราณการ	๘๑
?	หลวงสำเร็จวรรณกิจ	๘๔
การศึกษาช่วยให้คนเป็นมนุษย์	ขุนสุคนธวิทศึกษากร	๘๕
มายา	แสงทอง	๘๗
ประเทียบสุภาสิต	ขุนจงจัดนิสสัย	๘๘
มัชฌิมา ปฏิปทา	ม. จ. รัชฎาภิเศก โสณกุล	๘๖
พระทรายน้ำไหล	พระพิสัณห์พิทยาภูน	๘๗
มติการศึกษา	พระยาประมวญวิชาพูล	๑๐๐
ความเห็นเอกชน	นายสหัสส์ กาญจนพังคะ	๑๐๑
สยามในความรู้สึกของชาวต่างประเทศ	ม.ล. มานิจ ชุมสาย	๑๐๗
ผลดีอันเกิดจากการศึกษา	พระปริยัติบัณฑิต	๑๑๔
สงครามกับการศึกษาอบรม	นายสด กูรมะโรหิต	๑๑๕
ฌาชฌิยสถาน	นายจรูญ ตุลยานนท์	๑๒๓
การปรับปรุงสุขลักษณะวัดสามจีนใต้	นายสนิท เทวินทรภักดิ	๑๓๔
ข่าวโรงเรียน		๑๓๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

เอกองค์อัครสาสนูปถัมภก

คำถวายอาศิรวาท

แด่

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

๑๖

๏ คาบนี้สบคาบมงคล ร่วมกิจดำกล
นิพนธ์รำพันบรรณสาร
เป็นที่ระลึกศึกษาสถาน กอบก่อกิจการ
มานานนับว่าอ่าคุณ
ก่อนอื่นข้าอื่นอรรถสุน— ทรพจน์พิบุล
นบคุณพระบาทบัวทอง
แห่งพระสยามราชเรืองรอง เฉกฉัตรลำยอง
ปกป้องร่มเกล้าชาวสยาม
ครบสี่พรรษาว่าความ สุขทวีดีงาม
ชาวสยามยินดีปรีดา
ข้าน้อมจิตต์กายถวายอา— ศิรวาท กถา
ถวายฝ่าพระบาทบวร
จงทรงพระเกียรติก้องจร เจิดจตุรพร
ถาวรยิ่งเลิศเชิดผล
ยิ่งร้อยพรรษาทรงชนม์ พระพรรณพิมล
พระพล พระสุข สบสรรพ์
ขอเดชไตรรัตน์อัศจรรย์ ดลประสิทธิสรรพ์
พรอันข้าน้อมถวายเทอญ ฯ—

ข้าพระพุทธเจ้าคณะครูโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน

(อ. น. ก.)

หลักเกณฑ์ของนักศึกษา

วิเจยฺยกมฺมํ เสยฺโย.

ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกเฟ้นเสียก่อนแล้วจึงทำดีกว่า.

สุจิ, ปุริสา, วินิมุตฺโต กถำ โส ปณฺฑิโต ภเว.
เวนเตยฺย, สิกฺขิต, ตรึก, สุตะ, ขัตติยสูโสรพ์
ดังฤาจะเปฺรียบดัง- ฑิตะผู้ปริหารญ.

สมเดจพระพุทธโฆษาจารย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

พระพิมลธรรม

รองประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

คติพจน์

ตนนั้นแหละชนะตนได้เปนดี เพราะตนเปนคติของตน ฝึกได้ดีแล้วเปนรัศมีของตน ย่อมเปนที่พึ่งแก่ตนและคนอื่นได้ด้วย ฯ

พระพิมลธรรม

ดูดาว

ของ

ฉันชอบนั่งดูดาวพราวรังสี
รัสมีสีแสงแข่งตวัน
งามเงาดาววาววับจับไม่ต้อง
ดูทรวดทรงชงฆ์แขนแสนจะดี
ย้อมให้ดำให้แดงแสงวิโรจน์
คิ้วเจ้าโก่งเทียมทันคันธนู
ดาวโดยมากงามเหมาะก็เพราะแต่ง
ถ้าหน้าแก่แก้ดีด้วยสีทา

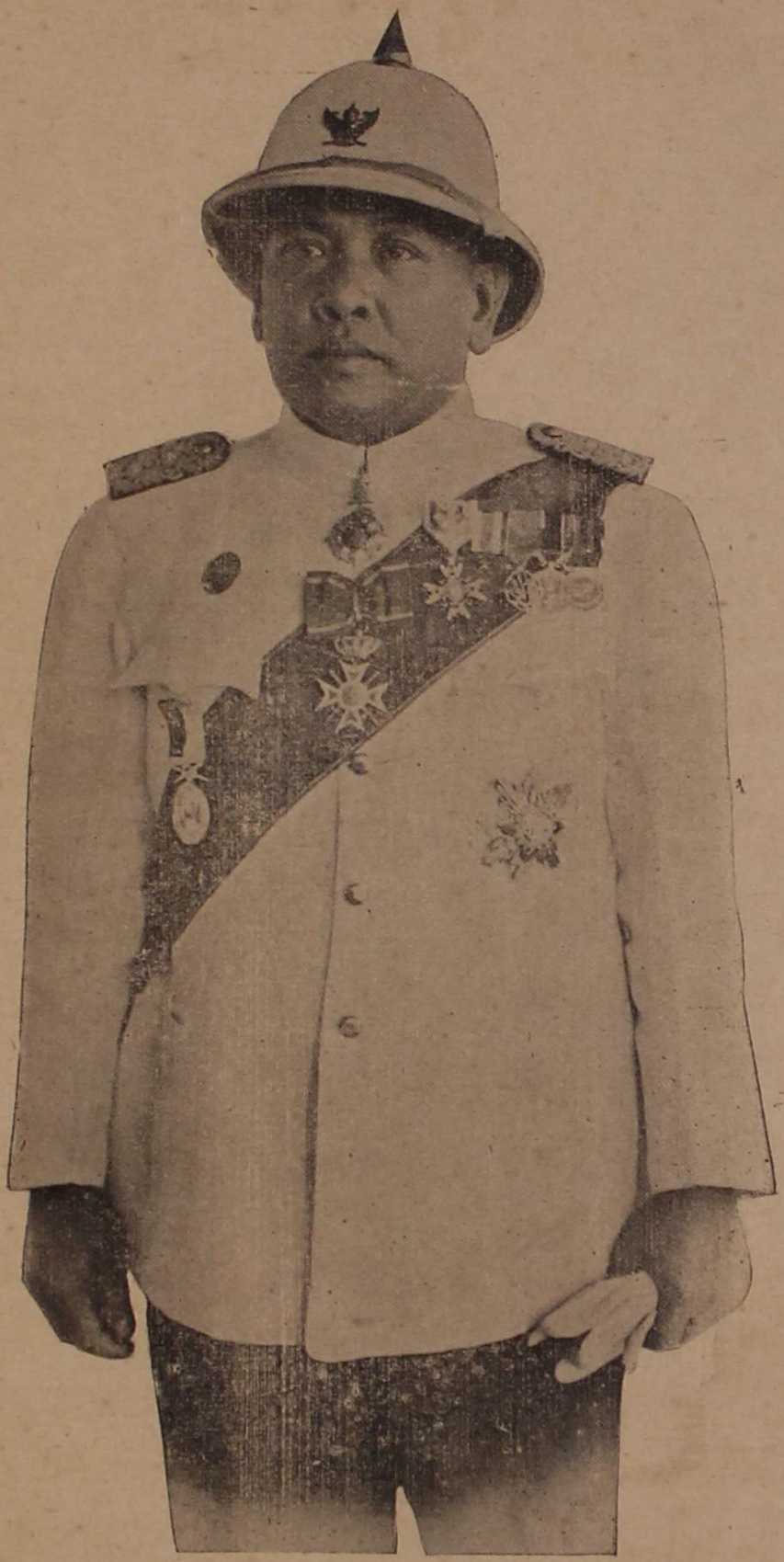
ฉันนั่งดูดาวอร่ามด้วยความสวย
จะหย่าร้างสามีสักกี่คน
ฉันชอบความงามลออบนจอหนัง
ก็ช่างมันฉันเห็นไม่เป็นไร

อันสังขารทั้งผองของไม่เที่ยง
แม้สาวสวยรวยเล่ห์เสน่ห์พอ
ดาวบนจอเปล่งศรีสักกี่หน
ฤทธิ์แห่งความงามสดหมดกำลัง

ดาวบนฟ้าอยู่ทนที่บนฟ้า
ดาวบนจอไม่ทนที่บนจอ
อันเป็นที่ชื่นชมอารมณ์ฉัน
ในสวรรค์สงสัยว่าไม่มี
สำเนียงร้องหวานจริงยิ่งบึกษี
ผมนั่นสิอะไรก็ไม่รู้
งามรอยโอษฐ์แจ่มจ้าอุส่าห์ถู
ยิ่งพิศดูสารพรรณเป็นขวัญตา
ต้องผัดแป้งน้ำมันรังสรรค์หน้า
งามดาราล้นเหลือไม่เบื่อยล ฯ

แทบจะงวยงงใจเป็นหลายหน
ไม่อยากค้นมาคิดให้คิดใจ
ตัวจริงจังแก่สาวสักคราวไหน
ขอแต่ให้งามวิมลที่บนจอ
จะบ่ายเบี่ยงอย่างไรมิได้หนอ
หน่อยก็งอหงิกไปจนใกล้พัง
จึงจะพ้นความสาวเป็นดาวหนัง
ก็เพราะสังขารพลิกให้หงิกงอ ฯ

ได้มีมานานไฉนเท่าไรหนอ
ไม่รีรออยู่ยาวดังดาวฟ้า ฯ

นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

โอวาท
ของ
พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี

ให้ไว้แก่นักเรียน

นักเรียนทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอถือโอกาสให้โอวาทแก่ท่านไว้ณที่นี้

ยุวชนเป็นกำลังของชาติส่วนหนึ่ง เพราะนับวันจะเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองทำคุณทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง เพราะฉะนั้นจึงควรจะเตรียมตัวสำหรับหน้าที่สนองคุณชาติตั้งแต่บัดนี้ไป

การเตรียมตัวนี่แหละ คือ การศึกษา ซึ่งจะต้องศึกษาทั้งทางกาย, จรรยา และใจ นักเรียนจะต้องบริหารร่างกายให้มีสุขภาพอนามัยแข็งแรงดี จะต้องฝึกหัดการร่วมมือกันกระทำการ เช่น การกีฬา เป็นต้น ซึ่งนอกจากความสนุกสนานในการเล่นแล้ว ยังจะสอนให้รู้จักกำหนดกฎเกณฑ์ในการแข่งขันกัน คือแข่งขันกันโดยความชอบธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน มีใจเผื่อแผ่ต่อกัน ฝ่ายใดแพ้ก็ควรจะรู้จักนิยมฝีมือฝีเท้าของฝ่ายชนะ และควรจะพลอยยินดีด้วย ฝ่ายแพ้ก็คงจะกลายเป็นฝ่ายชนะได้สักวันหนึ่ง

จิตต์ใจเผื่อแผ่นี้เป็นสมบัติที่สำคัญมาก การลูกเสือก็ดี การอนุสภากาชาดก็ดี การยุวชนก็ดี ล้วนเป็นเครื่องฝึกหัดอบรมให้ทำคุณประโยชน์ให้แก่เพื่อนนักเรียนด้วยกัน เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อนร่วมชาติด้วยกัน เพราะฉะนั้นขอให้นักเรียนเอาใจใส่ให้จงมาก จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติดี

จรรยาความประพฤตินี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด นักเรียนจะต้องไม่เบียดเบียฬกัน จะต้องเมตตากรุณาแก่กัน จะต้องเชื่อถ้อยฟังคำครูบาอาจารย์ จะต้องอยู่ในศีลในธรรมตามคำสั่งสอนแห่งศาสนาของตน จะต้องอยู่ในระเบียบวินัยอันดี กอร์ปด้วยความสามัคคีไม่แตกร้าวกัน สนิทสนมกันอย่างพี่น้อง การเล่าเรียนจึงจะเป็นไปด้วยดี

ส่วนวิชาความรู้นั้น จะต้องบากบั่นหมั่นเพียรเล่าเรียนให้สำเร็จให้จงได้ ตนจะได้เป็นที่พึ่งแก่ตน จะได้มีความสามารถประกอบการอาชีพเพื่อสนองคุณบิดามารดา และสนองคุณชาติบ้านเกิดเมืองนอน ถ้ากระทำดังนี้จึงจะได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองดี

การเป็นพลเมืองดีนี่แหละ เป็นความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญที่จะส่งเสริมรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องให้โอกาสแก่พลเมืองที่จะบำเพ็ญคุณความดี และประกอบคุณประโยชน์ตามความถนัดของตน รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องให้โอกาสแก่พลเมืองทั่วๆไปโดยไม่เลือกชั้น วรรณะ ใครทำดีก็ได้ดี เพราะฉะนั้นนักเรียนทั้งหลายจึงมีความหวังในความเจริญทั่วกันทุกคน

ขอให้นักเรียนทั้งหลายตั้งหน้าประกอบคุณความดีดังที่ว่ามา และขออวยพรให้นักเรียนทั้งหลายมีสุขภาพอนามัยดี มีจรรยาความประพฤติดี และมีความสำเร็จในการเล่าเรียนดีโดยทั่วกัน.

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ สมัยรัชกาลที่ ๖ และที่ ๗ เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เคยดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และกลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ เป็นนักประพันธ์ชั้นเอก ใช้นามปากกาว่า "ครูเทพ"

อนิจจา

เราเกิดมาต้องร่ำเรียนไป จะปฏิบัติทำไมไม่รู้ชัด
หัวเราะเป็นเล่นหรือจริงยังลังเลสงสัย อยู่ยืนหมื่นปีดีไหมละ?
เวทีโลกโชคเราเห็นมาเล่น ต้องรู้เท่าเห็นธรรมทำจังหวะ
ควรดีห่างอย่างไรไว้ละ: จะเป็นพระหรืออนงค์เดียวดาย
ในโลกนี้มีหรือสุขสนุก หาไม่พบต้องทุกข์เป็นแน่นั่น
ที่จบอยู่ที่หนแห่งหนนั้น ใครรู้บ้างนั่น? ขอได้โปรดโยนหัวเอง
คนหน้าเศร้าคือเทวดาฟ้า หรือมารยาเป็นนิตย์ไม่เหมาะเหมง
คนหน้าบานสำราญรื่นใจดีแท้เทียว เหมือนเหมือนจิตรสามฤต.

ดอกเอ๋ย เจ้าดอกหนีชั่น
ใครอยากอยู่ยืน ต้องรีบเร่งเอง.

กสิเทพ.

พระสารสาสน์ประพันธ์

กระทรวงกลาโหม

กรมยุทธการทหาร

วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

ตามที่ท่านได้ขอทราบว่า ที่ว่า
กองทัพกองทหาร หมายความว่า
อย่างไรนั้น กองทัพหนึ่งมีหลาย
กองพลรวมกัน กองทหารหนึ่งมีหลาย
กรมรวมกัน ส่วนกองพลหนึ่งมีหลาย
กรมปืนใหญ่ กรมทหารราบ
หรือกรมใดกรมหนึ่ง ไม่ครบทั้งสองเหล่า
ก็ปกครองได้ ไม่เป็นการขัดข้อง

พ.ท. หลวงสนิทนิยม

หลวงโกวิทอภัยวงศ์

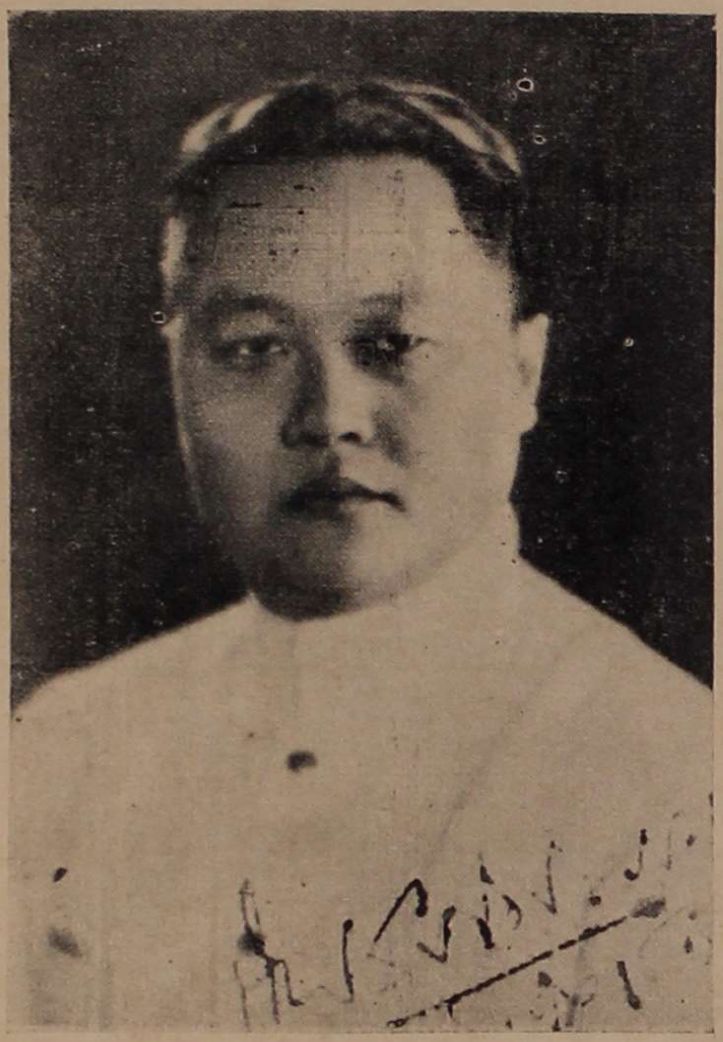
รัฐมนตรีสั่งราชการ กระทรวงธรรมการ

คติพจน์

ของ

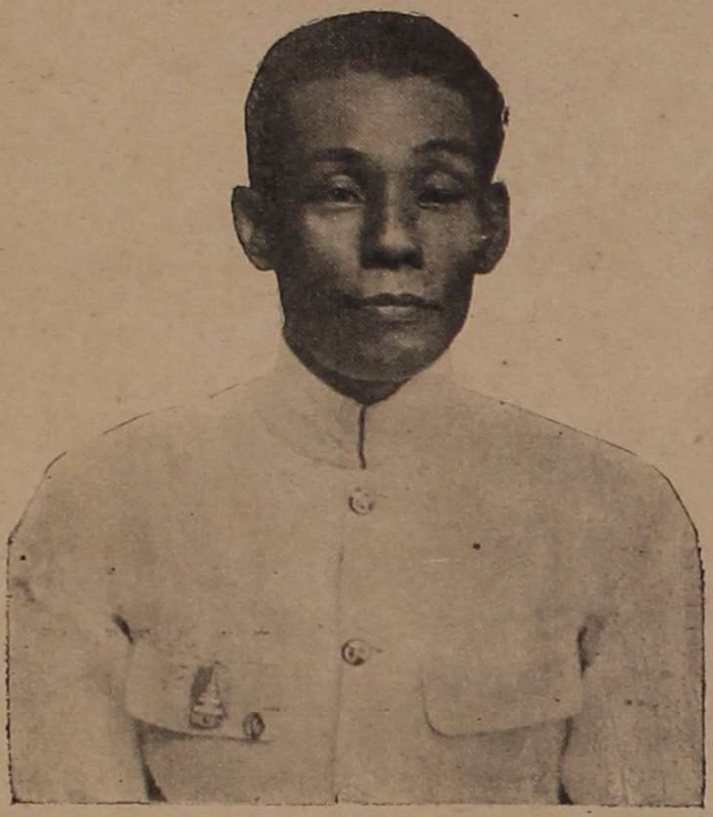
พระตีรณสาร วิศกรรม

ปลัดกระทรวงธรรมการ

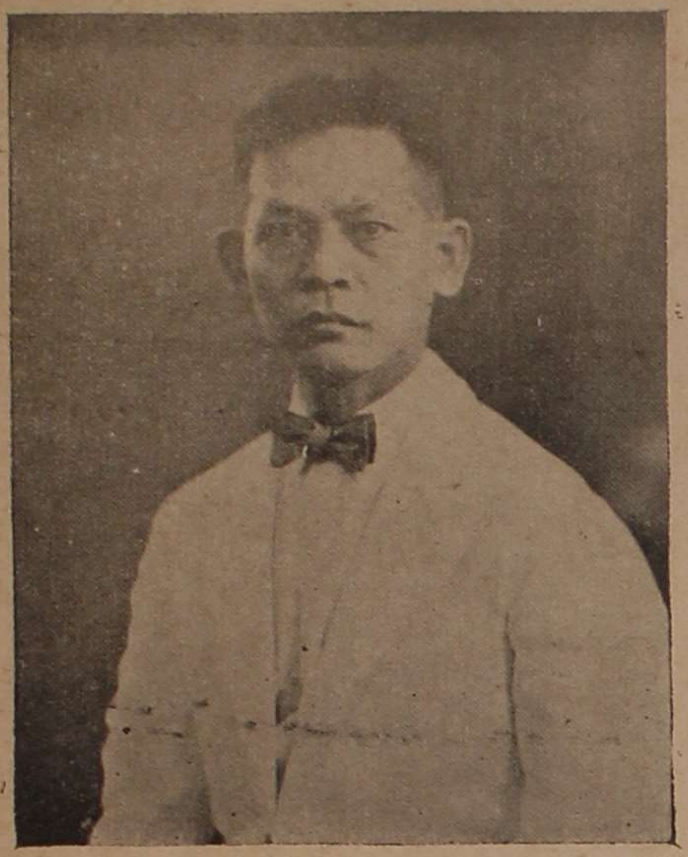
ประสิทธิ์ผลย่อมประดับตัว ดอกพยหนม.

พระตีรณสาร
๒๖/๑๒/๒๕๐

พระยาอุปกิตศิลปสาร

เจ้าของนามปากกา อ.น.ก.

พระดรุณพยุหรักษ์

พระชำนาญอนุสาสน์

หลวงบริบาลเวชกิจ

พระสันธิวิทยาพัฒน์

พระพณิชยสารวิเทศ

ร. อ. ชุนบัญชารณการ

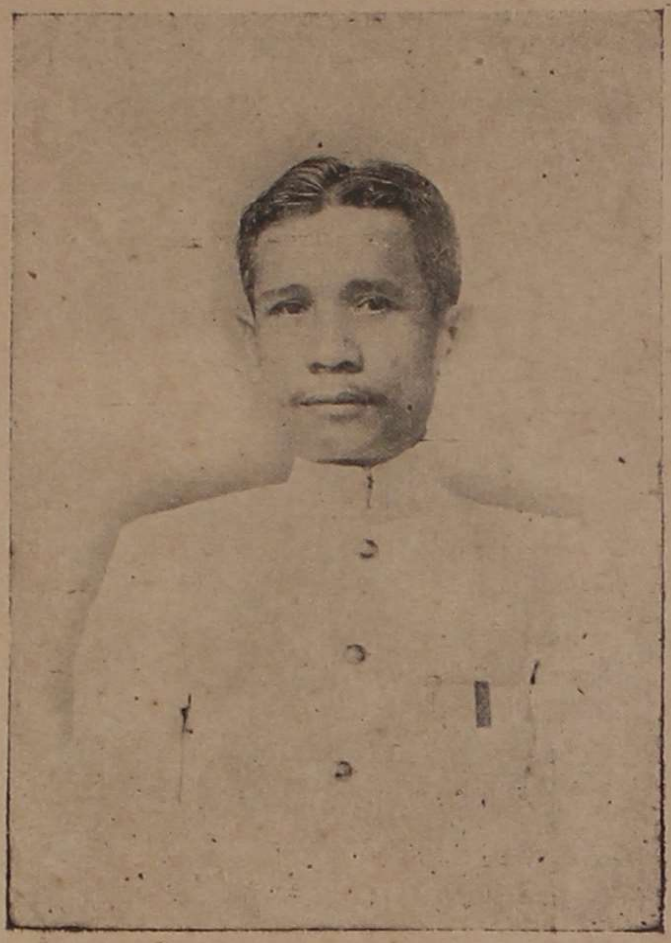
หลวงสำเร็จวรรณกิจ

หลวงบุณยมานพพาณิชย์

ขุนจงจัดนิสสัย

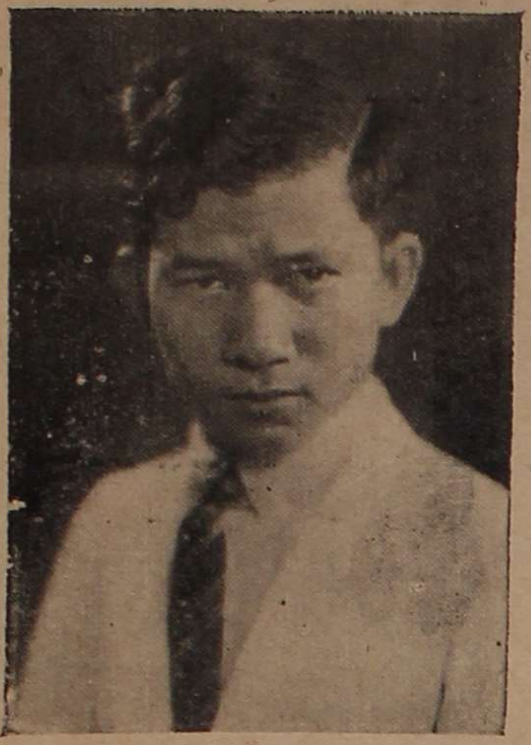
พระพิสัณห์พิทยาภูน

พระยาประมวญวิชาพูล

นายสหัสส์ กาญจนพังคะ

ม. ล. มานิจ ชุมสาย

นายสด กูรมะโรหิต

นายจรูญ ตุลยานนท์

ดูใจของนักปฏิบัติ

โดย

ปัญญานันทภิกขุ.

๑ เป็นคนควรหมั่นตรึก
ให้พร่ำอบรมตน
ยึดมั่นคงแน่วแน่
หวังชำระใจ

๒ รู้ว่าชำระใจแล้ว
ให้เกิดวิปัสสนา
มั่นมนัสหยุดอยู่ในสัก-
กายประกอบกิจเนือง

ฝึกตน
ท่องไว้
อย่าแก่ ชีวิตนี้
สิ้นบรรลุธรรมควร.
เร่งตัก ตักน้อย
ย่างเรื่อ
มากแก่ การเรียน
ก่อสร้างตนดี.

เรื่องไม่เป็นเรื่อง

"__ถ้าจะไม่มีเรามีเขาแก่กัน__"

ของ

พระสารสาสน์ประพันธ์

ข้าพเจ้าเคยได้ช่วยเหลือการงานของโรงเรียนมัธยมวัดสามจีนนี้อยู่บ้าง เสมอพลอยถูกขอร้องให้เขียน "เรื่อง" ลงในสมุดพิมพ์เล่มนี้กับ "เขา" ด้วย อะไรที่พอจะช่วยได้ เคยพร้อมที่จะช่วยเสมอ โดยรู้สึกว่า "เรา" จะต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เรื่อยๆ ตลอดเวลาที่ยังจะต้องต่อสู้กับสงครามแห่งชีวิต เสียใจอยู่ก็แต่ว่าคราวนี้ช่วยไม่ได้มาก เพราะไม่ใช่นักประพันธ์ ไม่ถนัดนักในการเขียน "เรื่อง" อะไรอื่นที่น่าอ่านฉลองศรัทธาได้ดียิ่งไปกว่า "เรื่อง" ที่ส่งมานี้

ฉะนั้นขอท่านผู้อ่านทั้งหลายโปรดถือเสียว่าเป็น "เรื่อง" ที่ไม่เป็นเรื่องก็แล้วกัน หากท่านไม่เบื่อที่จะอ่าน ก็ขอได้โปรดนึกไว้เสมอว่า ท่านได้อ่านความคิดเห็นตามความสังเกตอันเกี่ยวกับความรู้สึกบางประการของข้าพเจ้า ที่เก็บได้จากความเป็นอยู่แห่งชีวิต ทั้งนี้บางทีท่านเองก็จะได้เคยนึกคิดมาบ้างแล้วก็เป็นได้ แต่ถ้าท่านมุ่งที่จะหาสาระประโยชน์อย่างอื่น ก็ขอได้โปรดผ่านเลยไป อย่าอ่านเรื่องนี้ให้เสียเวลาอันมีค่าของท่านเลย

อย่างไรก็ดี ถ้าท่านได้ทำใจกว้างขวางเพียงพอ พร้อมที่จะอ่านข้อความต่อไปนี้ก็ยังมีอีกอย่างหนึ่งที่อาจช่วยให้เห็นแนวทาง

ได้ถนัดยิ่งขึ้นคือ ถ้อยแถลงที่ได้พิมพ์ไว้ในหนังสือวิทยาจารย์ เล่ม ๑๕ ตอนที่ ๘ สิงหาคม ๒๔๗๗ เรื่องครูและนักเรียน กับเรื่องการศึกษาของเรา โดยฉะเพาะอย่างยิ่งในหน้า ๑๗๕๕ ซึ่งแสดงภาพประกอบข้อคิดไว้นั้นท่านจะเห็นจุดที่หมายของเรื่องนั้นได้ในภาพแถวสุดท้ายเป็นสำคัญ

องค์การใด ๆ จะอำนวยผลสำเร็จให้ดีได้จริงจัง ก็ต่อเมื่อได้คิดขึ้นและมีการทดลองเป็นผลดีมาก่อนแล้วเป็นประมาณ ถ้อยแถลงเรื่องที่กล่าวถึงในวรรคก่อนก็นำไปทางแนวนั้น ในเรื่องจัดงานการศึกษาก็เหมือนเรื่องอื่น ๆ แห่งชีวิต เราควรทำอะไรโดยมีการทดลองกันก่อน และแล้วก็ทำต่อตามตัวอย่างที่ดีให้จริงจังลงไป เรื่องที่เขียนขึ้นครั้งนี้ก็มุ่งจะให้โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนนี้ ได้เป็นตัวอย่างของส่วนรวมแห่งข้อคิดเดิมโดยฉะเพาะในเรื่องคิดจริงและทำจริง ๆ ร่วมมือกันนั่นด้วย

เราครองชีพกันอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยตามวิถีทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ข้าพเจ้าสังเกตว่าลัทธิพึ่งคนเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ก็ต้องถือปฏิบัติทั้งในแง่บุคคล เอกชน และในแง่สังคมประกอบกัน ถ้าแบ่งแยกก็ไม่ตรงกับหลักเรื่องการพึ่งตัวเอง อาจกลายเป็นผลร้ายทำลายสังคมเสียก็ได้ หรือทำให้ผู้ปฏิบัติต้องอยู่นอกสังคม เลยนำเขาไปสู่ความแตกดับล่มจมก็ได้ แท้ที่จริงข้อคิดอยู่ที่ว่าฉะเพาะเรื่องความสำเร็จแห่งชีวิต ย่อมจักต้องอาศัยการร่วมมือเป็นเบื้องต้น ไม่ใช่เรื่องตัวใครตัวมัน จะต้องไม่มี เขา ไม่มี เรา แก่กัน คงมีแต่ "เรา" เป็นส่วนมาก เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยทั่ว ๆ ไป

กฎธรรมชาติ กฎการสมาคม "La norme sociale" เหล่านี้ทางว่ามนุษย์จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถึงแม้ความเป็นอยู่ของประเทศชาติก็เป็นไปตามแนวนั้น บุคคลคนหนึ่ง อาจช่วยตัวเองให้ดีที่สุดที่จะทำได้ และแล้วบอกแขกช่วยแบกหามร่วมงานช่วยกัน ข้อที่น่าสังเกตอยู่ที่ว่าความสำเร็จของส่วนนั้น มีอยู่ที่รู้จักตัวเองและผู้อื่นให้ดี ปรับปรุงส่วนที่ลงกันได้ใช้เป็นประโยชน์ และกำจัดเสียซึ่ง "เขา" หรือ "เรา" ที่จะให้ผลตรงข้ามนั้น

ถ้ารู้จักหน้าที่ต่อตนเองได้ดี ก็จะรู้จักตัวเองได้ด้วยดี ครั้นแล้วก็อาจบังคับตัวเองได้เหมือนกัน จัดในบ้านเมืองก่อน เริ่มด้วยตัวเอง ทำหน้าที่ของคนดี ผลประโยชน์จะตามมาในภายหลัง เริ่มต้นด้วยการที่จะต้องอยู่เป็นมนุษย์ สิทธิอำนาจเพื่อการนั้นตามมาเองในเวลาสมควร การจะเกี่ยวข้องกับคนอื่น ก็ควรจะเป็นได้ทำนองที่กล่าวนี้เหมือนกัน และโดยนัยที่สำคัญคือ เริ่มจากการปฏิบัติหน้าที่เข้าหาเขาก่อน ผลสุดท้ายจึงจะเกิดเป็น "เรา" ได้ สมกับที่ว่าทำการผ่อนหนักผ่อนเบาเข้าหากันนั้น

ความเป็นอยู่แห่งชีวิตอาจไม่มีรสถ้าจะไม่มีเขาไม่มีเราแก่กัน ทั้งหมดพากันเป็น "เรา" ในส่วนรวมเสียสิ้น แต่ในระหว่างทางนี้ท่านจะพบรสอันโอชาละโดยฉะเพาะอย่างยิ่ง ในทุกขณะที่พยายามปฏิบัติจะให้เกิดผลดังว่านั้นๆ ยิ่งถ้าพากันคิดว่าน่าจะเป็นความฝันก็ยิ่งวิเศษใหญ่ และซ้ำในบางกรณีได้ผลสุดท้ายสำเร็จประโยชน์เห็นทันตา ไม่ใช่แต่เพียงเป็นเงาในกระจก ก็ไม่ต้องสงสัยว่าจะไม่พยายามทำกันอยู่ทุกๆ วันทั่วไป ในอันที่จะให้มี "เรา" ได้เป็นส่วนมากที่สุดที่จะเป็นไปได้

ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จอยู่ที่ว่าให้กำจัดอิสสระสิทธิเสรีของมนุษย์แต่ละคนคือ "เรา" ตัวจริง เพื่อผลที่จะให้เกิดมี "เรา" ทางส่วนรวม มีตัว "เรา" ทางสังคม ประพฤติตามอัธยาศัยในสมาคมเป็นอีกส่วนหนึ่งเกิดขึ้น และแล้ว "เขา" บุคคลอื่นก็ได้ทำและได้เป็นไปเช่นนั้นๆ ด้วยผสมผสานกันได้ส่วนสัด จะไม่มี "เขา" ซึ่งแต่ละฝ่ายจะกล่าวถึง คงมีแต่ "เรา" เท่านั้น การศึกษา ธรรมจรรยา เหล่านี้เป็นเครื่องมืออย่างสำคัญ

ท่านอาจกล่าวว่า ข้าพเจ้าพล่ามมากก็มากแล้ว ยังไม่รู้เรื่องว่าเกี่ยวกับสมุดเล่มนี้ตรงไหน? ขอให้สังเกตว่าสมุดเล่มนี้เกี่ยวกับโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน ซึ่งเป็นสถานศึกษาให้แสงสว่างแก่กุลบุตรในทางธรรมชาติ การงานและทางการสมาคม นอกจากนี้ยังตั้งอยู่ในบริเวณพระอารามที่สถิตย์แห่งแหล่งธรรมจรรยา มีพระพุทธะปฏิมากับพระสงฆ์ผู้เจริญอยู่ใกล้ชิดอีกด้วย

ทั้งหมดเกี่ยวกับแหล่งเกิดของการร่วมมือที่กล่าวข้างต้น ยิ่งกว่านั้น โรงเรียนนี้

ได้ก้าวมาจนรุ่งเรืองเจริญถึงขนาดที่เห็นกันอยู่เวลานี้ ก็น่าจะได้อาศัยความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญ นี่แหละเป็นกรณีตัวอย่างประกอบและเป็นองค์พยานแสดงว่าทำตามแนวคิดข้างต้น ไม่ใช่เรื่องคิดฝัน ถ้าทำจริง อาจบรรลุผลตามปรารถนาได้จริง

เหมือนกัน พูดทางเดียวก็ไม่ดี หรือสักแต่ว่าทำก็ไม่ดีเหมือนกัน

ข้าพเจ้าว่า "จริง" คำนี้คำเดียวสำคัญที่สุด และเป็นกุญแจวิเศษ เราเรียนอะไรให้รู้ได้ เราดูอะไรให้จำได้ แต่การทำอะไรให้จริงได้นี่ซิยากนัก เคล็ดลับสำคัญที่จะทำได้จริง ๆ อยู่ที่ว่าต้องบูชางานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Work is worship) และถือกันอย่างเคร่งครัด ยึดเอางานเป็นกิจที่สนุก มีความรัก และเคารพงานไม่น้อยไปกว่าความเป็นอยู่ของตัวเราเอง ตามหลักที่กล่าวนี้ เรื่องจะไม่ให้มีเขามีเราแก่กันจะให้มี "เรา" เป็นส่วนรวมย่อมเกิดผลสำเร็จได้โดยอาศัยเริ่มปฏิบัติแก่ตนเองเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น หัดให้รู้จักตัวเอง บังคับตัวเอง ทำหน้าที่ต่อตัวเอง ซื่อตรงต่อตัวเอง ฯลฯ และแล้วขยายวงออกไปถึงบุคคลอื่น ที่เราจะขอความร่วมมือหรือจะเข้าร่วมมือกับเขาช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฯลฯ อะไรที่ยากไม่เปลว่าไม่สามารถทำได้เสมอไป ควรลองหัดทำดูอาจเห็นผลได้ดี

ขยันคิดเรื่องที่กำจัด "เขา" ให้มาก และพยายามให้มี "เรา" ให้มากนี้ ในบางตอนอาจทำให้คิดเห็นว่าเป็นเรื่องของความฝัน แต่อย่าลืมว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่เป็นสัตว์เมือง และเพื่อประโยชน์แห่งการที่จะได้อยู่ร่วมกันด้วยดี ย่อมจะได้ถูกขัดเกลาได้มีการผ่อนหนักผ่อนเบาเข้าหากันสำเร็จประโยชน์ได้ด้วยการให้มี "เรา" เป็นส่วนรวมเกิดขึ้น ไม่มี "เขา" และ "เรา" แยกกัน จนกลายเป็นมี "เรา" ได้อย่างมากมายก่อนแล้ว

ถ้าในบัญหาโลกแตกยังเป็นไปได้ถึงปานนั้น และก็ยังผลดีงามให้เกิดได้จนได้อยู่ร่วมหมู่คณะประเทศบ้านเมือง อยู่ร่วมโลกกันตลอดมา จะมีอะไรแปลกปลาดไปอีกเล่า ถ้าหากจะเอามาคิดใช้แก้บัญหาส่วนย่อยเป็นรายเรื่อง ข้าพเจ้าเห็นว่าหากจะเป็นความฝัน ก็เป็นเรื่องฝันอันมีทางจะอำนวยผลได้ด้วยดี

ถ้าท่านต้องประสงค์วัตถุพยาน หรือตัวอย่าง ก็ขอให้ดูเรื่องของโรงเรียนนี้เมื่อก่อนกับเดี๋ยวนี้ต่างกันอย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยให้เป็นไปดังที่เห็นกันอยู่เวลานี้? ถ้าไม่ใช่ความร่วมมือเป็นเหตุ ไม่ใช่เรื่องปรับปรุงปัญหาเรื่อง "เขา" และ "เรา" เป็นปัจจัยสำคัญ ท่านจะว่าอะไรทำให้บรรลุผลดีเช่นนั้น? ถ้าสำหรับแห่งนี้ทำกันได้ มีอะไรขัดข้องสำหรับแห่งอื่นทั่วๆ ไป? ทั้งนี้รวมถึงเรื่องของบุคคลในส่วนเอกชน และเรื่องของสังคม กิจการบ้านเมืองทั้งหลายด้วยเหมือนกัน

โรงเรียนนี้ได้ตั้งมานานแล้ว และคงได้รับความอุปการะจากบรรดาท่านที่เกี่ยวข้องอยู่เรื่อยๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในครั้งหลังที่สุดนี้คงจะเป็นเรื่องบุญมาวาสนาช่วยจริงๆ จึงความเปลี่ยนแปลงได้ "ก้าว" ไปถึงขั้นที่งาม หาที่เปรียบได้ยากนักหนา หรือมิเช่นนั้นก็คงจะเป็นเรื่องการร่วมมือช่วยกันจริง ทำจริง ด้วยความพร้อมเพรียงของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อย่างเต็มความสามารถ

ข้าพเจ้าไม่ขอกล่าวติ หรือชม ทับถมหรือส่งเสริมในการกระทำใดๆ หรือฝ่ายใด บุคคลใด บาปบุญคุณโทษเป็นเงาตามตัว แง่คิดของเรื่องนี้อยู่ที่ว่าเมื่อเห็นผลสำเร็จแล้ว ลองมานั่งตรึกตรองดูว่าอะไรเป็นปัจจัย เป็น "สื่อ" สำคัญดึงดูดให้เกิดการร่วมมือเป็นอย่างดี การที่ทางบ้าน ทางวัด ทางคณะสงฆ์ ทางราชการ ได้ประสานผสมส่วนให้เกิดผลสำเร็จเช่นนั้นๆ ก็น่าจะต้องมีอะไรเป็นหลักชัยที่เป็นเหตุให้เลิกเสียซึ่งการถือ "เขา" ถือ "เรา" กลับรวมกันประดุจผลกล้วยหลายผลรวมเป็นกล้วยหนึ่งหวี กล้วยหลายหวีรวมเป็นกล้วยหนึ่งเครือ ฉะนั้น

ข้าพเจ้าว่า "สื่อ" สำคัญบันดาลคือ ผู้ทำงานต้องถืองานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (**Work is worship**) ทำงานให้เป็นงานจนเกิดผลสำเร็จ ทำให้ทุกฝ่ายบูชางานนั้นตามผู้ทำงานและร่วมมือช่วยกันจนได้ผลสมประสงค์ งานนั้นเลยเป็นสาระสำคัญศักดิ์สิทธิ์จริงๆ ณที่นี้ได้แก่งานศึกษาทางวิทยาการของกุลบุตร และงานการพระศาสนารวมกัน ในส่วน "สื่อ" สำคัญบันดาลก็ได้แก่นักศึกษา คือ บุตรหลาน

ของชาวบ้าน และพระสงฆ์สามเณรเป็นสำคัญ ในส่วนผลสุทธิส่วนรวม คือ เรื่อง "การศึกษา" ของปวงชนได้สำเร็จไปตามลัทธิการสร้างชาติด้วยการศึกษานั้นๆ ด้วยดี

เราครองชีพกันอยู่ในสมัยผู้ทำงานการศึกษาจัดการศึกษาเอง และแล้วขอร้องความร่วมมือจากประชาราษฎร์ ซึ่งเป็นสมัยต่อเนื่องจากการจัดทำกิจธุระในการใช้การศึกษาด้วยน้ำพักน้ำแรงของทางการแต่ฝ่ายเดียว รูปเรื่องเป็นว่าแทนที่จะสร้างโรงเรียนแล้วปล่อยไปตามยถากรรม และหรือสร้างไว้ในวัดแย่งเอาเด็กมาจากวัด ดึงเอาเด็กมาจากบ้าน สั่งสอนให้รู้หนังสือเป็นเสมียน ฯลฯ เวลานี้เราหันเข้าหาทางใหม่ ขอความร่วมมือทุกฝ่าย มุ่งที่จะให้เด็กกลับบ้านช่วยฟื้นฟูตำรงไว้ซึ่งอาชีพเดิมของบรรพบุรุษของเขา ฯลฯ ทางนี้ทางวัดทางบ้านย่อมเห็นใจในหลักการเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของโรงเรียนนอกเหมือนกัน

ข้าพเจ้าว่า "สื่อ" หรือ "ปัจจัย" มีอยู่แล้ว ถ้าทำงานจริงๆ ฯลฯ มิช้ามินาน เราก็จะได้ผ่านเข้าสู่อีกสมัยหนึ่ง กล่าวคือ แทนที่ทางการจะจัดการศึกษาเอง หรือแทนที่จะจัดและแล้วขอความร่วมมือ เราอาจได้เห็นทางการกลับตัวเป็นฝ่ายร่วมมือช่วยงานการศึกษาประชาชาติ เมื่อมีเงิน ๑ บาท อาจได้ใช้ประโยชน์เกินค่าของ ๑ บาทนั้น โดยอาศัยสื่อเชื่อบวกเพิ่ม ให้ส่วนรวมช้างมากเป็นตัวตั้งตัวตีทางการคอยแต่ส่งเสริมช่วยเหลือ หรืออาจได้เห็นลัทธิพึ่งตนตามระบอบประชาธิปไตยพักตัวขึ้นภายในวงงานการศึกษานั้นก็เป็นได้

ผลสำเร็จอันดีงามที่ได้เกิดเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนนั้น จัดว่าเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับทำงานโดยอาศัยความร่วมมือจากผู้อื่น ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าจะยึดเป็นแนวทางสำหรับการจะเข้าร่วมมือช่วยผู้อื่นก็คงทำได้ ถ้าตามระบอบประชาธิปไตยนั้น ตัวของคนจะต้องพึ่งตัวเอง งานหรือคนก็ควรจะพึ่งตัวเองได้สักวันหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากเห็นงานการศึกษาช่วยตัวเองเป็นหนักหนาทีเดียว หรือนัยหนึ่งอยากได้เห็นตัวอย่างที่เมื่อประชาชนพลเมืองได้รู้คุณค่าของลัทธิพึ่งตนแล้ว ก็ช่วยกันจัดงานการศึกษานั้น

เองเพื่อตนเองและเลี้ยงตัวเอง ทำงานนั้นเป็นส่วนรวมเพื่อประโยชน์ร่วมกันให้เป็นผลดีสืบไป

ขอให้สังเกตเรื่องการสมาคม เช่นในการเล่นกีฬาที่มีสโมสรเป็นองค์การ เมื่อความเลื่อมใสได้เกิดมีขึ้น อะไร ๆ ก็อาจสำเร็จได้ มีทั้งปัจจัย, สื่อ จุดประสงค์เหล่านี้ช่วยร้อยให้รวมกันได้ เกิดกำลัง ฯลฯ ลืมตัวเองได้สักวันหนึ่ง ไม่มีเขา ไม่มีเรา แก่กัน เป็น "เรา" ด้วยกันทั้งนั้นไปได้ด้วยดี เรื่องการศึกษาของประชาชาติก็น่าจะได้ก้าวหน้าถึงขีดนี้สักวันหนึ่ง อย่างไรก็ดี ทั้งหมดมีปัญหาอยู่ที่คนทำงาน ทำจริง และถือหลัก "Work is worship" เป็นสำคัญ เป็นเรื่องของนายแพทย์ตรวจโรคให้ถูกต้อง แล้วทำการรักษากันจริงจังเท่านั้น

ในระยะ ๔ – ๕ ปีมานี้ ราชฎรได้ตื่นตัวทางงานการศึกษาไม่น้อย ประชาชนได้ช่วยร่วมมือจัดงานการศึกษาเป็นอย่างดี โดยฉะเพาะอย่างยิ่งมีการช่วยเหลือจากทางพระสงฆ์ผู้ทรงศีล ถ้าการจัดทำเองก้าวสั้นไปไม่ทันความคับหน้าแห่งความปรารถนาของปวงชน หากจะจัดแนวทางองค์การหรือแผนการตั้งขึ้นไว้ และทางการคงเอาไว้แต่การจะควบคุม ฯลฯ นอกนั้นปล่อยให้งานเป็นไปทำนอง "เรา" เข้าร่วมมือ ก็มีเหตุผลน่าคิดว่า ท่านผู้หวังดีเหล่านั้นจะภูมิใจในเกียรติศักดิ์อีกมากมาย และนั่นก็จะกลายเป็นอุบายที่ดีจะนำให้เกิดมีลัทธิพึ่งตนในงานการศึกษาได้อีกอย่างหนึ่ง

ความจริง รัฐบาลก็ได้มีนโยบายจะใช้วิธีช่วยการศึกษาแทนจัดการศึกษาเสียเองมานานแล้ว ในทางอ้อมได้เริ่มปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ แล้วยุบชั้นประถมศึกษาต่อมาก็มีการจ่ายเงินช่วยให้เป็นการส่งเสริมโดยตรง นานไปก็คงจะสร้างประชุชั้นเตรียมมหาวิทยาลัย และคงจัดฉะเพาะชั้นอุดมศึกษา ในระหว่างนี้ก็กำลังจะทำเองให้หนักไปในทางวิสามัญศึกษา วิชาอาชีพเป็นสำคัญ มีโรงเรียนอุเทนถวายที่ได้เป็นตัวอย่างทดลองดีอยู่แล้ว เรื่องที่ได้กล่าวมาใน ๒ – ๓ วรรคก่อนนี้น่าจะไม่ใช่ความฝันดอกกระมัง ?

ถ้าหากว่าเราจะต้องตะกายทำกันไปทำนองที่ทำกันอยู่เวลานี้ ซึ่งเท่ากับว่าทำกัน

เหมือนเรื่องของมารดาที่มีลูกมาก จะทิ้งเสียก็ใช่ที่ จะเลี้ยงไว้ก็หนักอก ถึงแม้อาหารวิตามินต่าง ๆ ขาดแคลน ก็ต้องจำทน และทนทำ ฯ ล ฯ ต่อไปอะไรเท่อกนั้น ข้าพเจ้าก็คิดว่า โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนเป็นตัวอย่าง (Subject) ที่ดีสำหรับนายแพทย์ มีอะไรต่ออะไรหลายอย่างที่ควรจะศึกษาตรวจพิจารณา ฯ ล ฯ เอามาใช้ในงานของความร่วมมือให้ได้ผลตามที่ปรารถนาสืบต่อไปได้เป็นเอนกประการ เครื่องมือมีอยู่แล้วไม่ควรทิ้งเสีย

มีภาษิตว่า "เงินให้ลอง ทองให้ฝน" ความจริงก็เป็นดังนั้น และเมื่อลองดีแล้วเขาก็ใช้ทำประโยชน์ต่อไปตามปรารถนา ข้าพเจ้าคิดว่า กรณีที่พิจารณากันอยู่เป็นเรื่องผลแห่งการลอง ปัญหามีอยู่ว่าจะใช้กันหรือยังเท่านั้นเอง การทำจริงจะเกิดเป็นผลสำเร็จขึ้นด้วยการทดลอง และเมื่อดีแล้วหากทำต่อไปก็คงจะไม่ลำบากนัก ข้าพเจ้าเชื่อว่าทางการก็ได้ใช้ตัวอย่างอื่น ๆ ทำไปบ้างแล้ว คงจะได้เห็นเรื่องนี้เป็นไปทำนองเดียวกันสักวันหนึ่ง

ความสำเร็จของโรงเรียนนี้ไม่ได้เกิดจากการเด่นดลเอาระดับออกจากหมวกด้วยมือเปล่า ได้มีทุนรากฐานที่ดีมาแต่ครั้งเดิมนั้นไม่น้อย ต่างกับตัวอย่างเรื่องโรงเรียนอุเทนถวาย หรือโรงเรียนอื่น หรือกิจการอื่นที่ได้ทดลองแล้วในบางกรณี และทั้งหมดก็ไม่ใช่เรื่องเอาผ้าสีมาห่มยายแก่ทำการผัดหน้าเพื่อขอไปที ข้าพเจ้าว่า "เรา" ได้โรงเรียนใหม่เกิดจาก "ทราก" เดิมเช่นนี้ ย่อมดีกว่าที่จะได้ใหม่ถอดด้ามที่ยังมิได้เคยถูกตกอับ ฯ ล ฯ มาเลยเสียอีก

ความเป็นยิ่งใหญ่ "Magnanimous" มิได้อยู่ที่ว่าไม่เคยพลาดล้ม ความจริงมันอยู่ที่ล้มแล้วสามารถลุกต่อไปได้อีกด้วยดี โรงเรียนนี้ได้ทำประวัติการไว้แล้ว ท่านทั้งหลายผู้ใฝ่ใจในการศึกษาของบุตรหลานร่วมประเทศชาติจะไม่ยินดีด้วย จะไม่ให้ความช่วยเหลือ ช่วยให้ได้ "ก้าว" ต่อไป โดยไม่มีการถอยหลัง หยุดหรือตกอับ ฯ ล ฯ ทีเดียวหรือประการใด? ท่านจะไม่มีความปลาดใจสงสัยบ้างทีเดียวหรือว่ามีอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ยังให้โรงเรียนนี้แปลงรูปไปได้เช่นนั้น จนถึงกับได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นอยู่ดังที่เห็นกันได้ในเวลานี้? ข้าพเจ้าว่าหากท่านได้ทราบแล้ว บางทีถึงแม้จะไม่ช่วยโรงเรียนนี้ ก็อาจมีแก่ใจช่วย

โรงเรียนอื่นๆ หรือช่วยการศึกษาโดยทั่วๆ ไปให้ก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่งขึ้น

เราครองชีพอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปตัย มีรัฐบาลของประชาชนเพื่อประชาชนปกครองเราอยู่ในสมัยนี้ รัฐบาลประกอบกิจการต่างๆ เพื่อเรา ช่วยเรา ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ในเรื่องการศึกษาก็เช่นเดียวกันกับที่กล่าวมานี้ จะได้สร้างทำเพื่อผู้ใดอื่นก็หาไม่ และก็มิได้ทำไปเพราะเสียไม่ได้ หรือเพื่อให้เกิดผลเป็นอย่างอื่นที่ไม่ถูกตรงกับระบอบประชาธิปตัยนั้นเลย ข้าพเจ้าอยากจะสังเกตไว้ว่าไม่มีเหตุผลอะไรที่จะปล่อยมือไม่ร่วมงานช่วยเหลือเหมือนเมื่อครั้งกระโน้น ก่อนที่ทางการเข้าจัดงานการศึกษา โดยฉะเพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีการเดินถูกทางเข้าใจกันดีๆ ฉะๆ มีโรงเรียนนำเป็นตัวอย่างอยู่แล้ว

ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า น่าจะเป็นกุศลทานอย่างวิเศษ ถ้าทางการหรือผู้ที่ได้ปลุกปล้ำให้ความรุ่งเรืองแก่โรงเรียนนี้จะแสดงถึงแนวคิดตลอดจนวิถีทางๆ ฉะๆ ที่นำมาซึ่งผลสำเร็จอันดีงามเช่นนี้ๆ เพื่อประโยชน์ดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้ารู้แต่เพียงว่า ความสำเร็จเกิดจากการร่วมมือ แต่ไม่อยู่ในฐานะที่จะยืนยันประวัติการได้โดยตลอด ฉะเพาะอย่างยิ่งในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการปฏิบัติจนได้มาซึ่งความร่วมมือและผลสำเร็จดังที่เห็นกันได้นี้ ในข้อเหล่านี้ใครจะรู้ดีไปกว่าท่านทั้งหลายที่ได้ช่วยเหลือทำมาด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้นจนอวสาน

ประวัติของสำนักศึกษาแห่งนี้ตั้งแต่เริ่มแรกจะเป็นเรื่องน่าอ่านหาน้อยไม่ ในตอนหัวต่อหัวเลี้ยวในสมัยที่ทางการจัดตั้งโรงเรียนในวัดนี้ กับในสมัยที่จะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ครั้งสุดท้าย ก็คงจะไม่เลวอีกเหมือนกัน ทั้งหมดถ้าได้รวมกับพฤตติการณ์ ฯลฯ ที่ปรารถนาว่าไว้ในวรรคก่อนด้วย ข้าพเจ้าว่าท่านผู้อ่านจะได้แนวทาง จะได้อาหารแห่งความคิด ฯลฯ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเอง และแก่งานการศึกษาของบ้านเมืองเราไม่น้อย ในที่สุดยังอาจช่วยปลูกความเข้าใจดีในระหว่าง “วัด” กับ “บ้าน” และ “ทางการ” อีกด้วย

อย่างไรก็ดี ระหว่างที่ยังรู้ความจริงไม่ตลอดนี้ ข้าพเจ้าขอให้ความเข้าใจจาก

ข้อสังเกตไว้ว่า ความสำเร็จเกิดจากการกำจัดเสียซึ่ง "เขา" และ "เรา" คงให้มีแต่ "เรา" เป็นฝ่ายข้างมาก รูปเรื่องจะเปนไปทำนองนี้ได้ ก็ต่อเมื่อได้รู้จักตัวเอง แล้วหันเข้าหาการร่วมมือทำความเข้าใจกัน พึ่งพาอาศัยกันและกัน มีจุดหมายอยู่ที่ "เด็ก" ผู้จะรับการศึกษาเปนสำคัญ ในส่วน "เด็ก" นั้น ก็ต้องหันมาเข้า "ทาง" รวมร่วมไปด้วยดีจึงจะได้เห็นว่าได้มีการ "รวมกำลัง" ช่วยกันทุกๆฝ่าย เป็นการร่วมมือที่แท้จริง

ข้าพเจ้าเขียนว่า "เขา" และ "เรา" มิได้เขียนว่า "เรา" และ "เขา" ก็เพราะคิดเห็นว่า "เรา" เองไม่สำคัญกว่า "เขา" ในเมื่อจะต้องการให้ "เขา" มาร่วมมือกับ "เรา" ในขั้นสุดท้ายที่ผลสำเร็จจะเกิดขึ้น "เขา" จะต้องผสมโรงด้วย เป็น "กำลัง" อีกอย่างหนึ่ง และเพื่อที่จะได้มา "เรา" ก็ต้องเป็นผู้ "ลงทุน" หันเข้าหา "เขา" ก่อนเป็น "Prime Mover" อีกด้วย พูดกันเช่นนี้ฟังดูก็ไม่มีอะไรยากลำบาก แต่ถ้าลองทำดูจะรู้สึกว่าทำได้ไม่ง่ายนัก ข้อขัดข้องอยู่ที่เรื่องการถือตัว ฯลฯ จำพวกอคติ ๔ ซึ่งเป็นสมบัติดั้งเดิมของมนุษย์ชาติไม่ใคร่จะสมัครใจกินน้ำใต้ศอกนั้น

ข้าพเจ้าสังเกตว่าผลดีที่ได้เกิดมีแก่โรงเรียนนั้น อาจจะได้สืบเนื่องมาจากการร่วมมือเป็นอย่างดีก็เป็นได้ และที่ได้สำเร็จผลไปเช่นนั้นๆ หากไม่มีอะไรอื่นเป็นปัจจัยก็น่าจะได้อาศัยผู้ดำเนินงานคิดส่วนผสมและผสมส่วนตามแนวคิดข้างต้นก็เป็นได้อีกเหมือนกัน ความจริงจะเป็นฉันใดก็แล้วแต่เรื่อง แต่ตามพฤติการณ์และเหตุผลข้อสังเกตนั้น พึงถือได้ว่าถ้าทุกฝ่ายไม่ร่วมมือ และทางการไม่ "บอกแขกช่วยแบกหาม" ก่อนแล้ว เราจะไม่ได้เห็นผลดีดังนั้นเลย ผลดีที่ได้เป็นการอุ้มค่าของ "ทุน" ที่ลงไป โดยฉะเพาะอย่างยิ่งเมื่อประโยชน์ตกได้แก่ส่วนรวมเช่นนี้

เรื่อง "เขา" และ "เรา" ต่างแยกกันซึ่งหากจะได้มีอยู่เกี่ยวกับโรงเรียนนี้ในกาลก่อนอย่างที่เป็นอยู่ในโรงเรียนอื่นๆบางโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดก็ย่อมจะพลันหายไปราวกับปลิดทิ้งในเมื่อได้เกิดมีความเข้าใจกันดีทุกๆฝ่าย แม้ถึงในสมัยหนึ่งจะได้เคยมีเรื่อง "งาน" ไม่มี

เจ้าของ ที่ใครก็ที่ใคร ฯลฯ คิดกันเพียงตำข้าวสารใส่หม้อไปวันหนึ่งๆ เขาก็ไปทางหนึ่ง และเราผู้ปฏิบัติไปอีกทางหนึ่งเช่นนั้นๆ เมื่อเกิดมี Spirit ใหม่ มีพฤติการณ์รอบข้างอย่างใหม่ ฯลฯ ขึ้นแล้ว ข้อบกพร่องเหล่านี้พลอยหายไปด้วยเหมือนกัน ทั้งหมดได้กลายเป็นเรื่องและเป็นงานของ "เรา" ไปแล้วอย่างน่าสรรเสริญ

บ้านกับวัดได้เกิดได้อยู่มาด้วยกันดี ก็เพราะมีอะไรบ้าง "ประโยชน์" จุดหมายในส่วนรวมร่วมกัน ต่างเข้าใจกันดี มีการถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเนืองนิจ โดยฉะเพาะอย่างยิ่งมี "เด็ก" ฝากวัด เพื่อผูกหัดนิสัยรับการศึกษา บวช เรียน เป็น "สื่อ" สำคัญ ซึ่งทุกฝ่ายมีใจจ่อจะช่วยเหลืออยู่เป็นปกติ จริงอยู่ งานการศึกษาในครั้งนั้นได้เป็นไปอย่างเฉื่อยชา แต่ไม่มีใครปฏิเสธว่าไม่ "ก้าว" และไม่เป็นผลดี ข้าพเจ้าว่า "เด็กวัด" เก่าทั้งหลายที่ยังทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองได้อยู่เวลานี้เป็นพยานได้ดีทีเดียว

ถ้าเมื่อครั้งทางการได้เข้ารับจัดงานการศึกษาในครั้งกระโน้นได้พิจารณาเห็นเหตุผลดังกล่าวข้างต้น และได้เริ่มปฏิบัติงานมารูปเดียวกับที่ได้เป็นไปเกี่ยวกับโรงเรียนนี้ ก็น่าเชื่อว่าโรงเรียนวัดทั่วๆไปจะ "ก้าว" รุ่งเรืองยิ่งกว่าที่เป็นอยู่อย่างแน่แท้ปราศจากข้อสงสัย ตรงกันข้ามถึงแม้จะได้มีนโยบาย แผนการสร้างโรงเรียนไว้ในวัด ก็ไม่ปรากฏว่ามี "Spirit" ทางรับงาน รับช่วง ทางร่วมมือ ฯลฯ ยิ่งในทางปฏิบัติก็ดูเหมือนจะได้รับผลเสมือนหนึ่งว่าอยู่ห่างไกลกัน แทนที่จะมีทางการอีกแรงหนึ่งช่วย ดูออกจะกลายเป็น "แย่ง" ทำเสียเอง หรือส่อให้คิดกันไปทำนองนั้นๆ

เมื่อเช่นนี้ จะโทษใครในเมื่อถูกต่อออกหาก วางมือเสีย "Passive resistance" เรื่อง "เขา" และ "เรา" ซึ่งโดยปกติย่อมมีมาแต่ดั้งเดิม หากจะได้เลือนไปหมดเกิดมีการร่วมมืออยู่แล้วระหว่างบ้านกับวัด ก็พลอยหมดไปกลับสู่สถานะเดิมไปด้วย ทุนเดิมไม่มีโอกาสได้เพิ่มช่วยทุนใหม่ คนใหม่ที่เข้ามาจัดงานก็ไม่พยายามขยับก่อนเพื่อขอทำความเข้าใจให้เกิดการ

ร่วมมือ ผลของการที่โดยลำแข้งปรากฏอยู่เท่าที่เห็นกันอยู่แล้วนั้น ขอให้สังเกตงานการประถมศึกษาในต่างจังหวัดตลอดจนเรื่องเงินค่าศึกษาพลีเป็นต้นประกอบด้วย

ความชงักที่เกิดแก่บ้านและวัดยังเลยเป็นเหตุเหนี่ยวความก้าวหน้าของงานที่ทางการได้จัดทำอยู่ด้วย ยิ่งเมื่อคิดกลับกันยังอาจเห็นผลกระทบกลับเป็นผลร้ายของทุกฝ่ายไปด้วยกันทั้งโยงเมื่อ "ลื่อ" ต้องไปโรงเรียนที่ทางการจัด กำลังใจทางบ้านและวัดที่เคยประสานช่วยกันก็เบาไปเป็นธรรมดา เมื่อทางการหรือรัฐบาลผู้จัดการศึกษาต้องที่สันนิษฐานว่ามีสตางค์มาก แทนที่จะหันมาช่วย "เขา" ทั้งหลายต่างก็เองหูไปนาเอาตาไปไร่เสียพมด ยิ่งเมื่อเอาลูกหลานของเขามา แล้วภายหลังกลับไป "บ้าน" ช่วย "เขา" ไม่ได้ตามเดิม ก็เป็นปมสุดท้ายที่ขมวดช่วยให้ "เรา" เกิดไม่ได้เท่านั้นเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับ "เด็ก" นานๆไปก็จะเป็น "พวงมาลัย" ลอยไปในมหาสมุทรตามยถากรรม ไม่มีพระเจ้าองค์ใดจะช่วยได้

เรื่องทั้งหมดเป็นปฏิญาณซึ่งเมื่อคิดได้ก็อยู่ปลายจมูกง่ายนิดเดียว และเป็นเรื่องธรรมดาเสียยิ่งกว่าธรรมดาอีกด้วย แท้ที่จริงการงานใหญ่ทั้งหลายนั้น ถ้าคิดและทำโดยอาศัยกล้องจุลทัศน์ตะพึดตะพือไม่มองไกล ก็เท่ากับคิดมองจะงอยจมูกของเราเอง หรือเป็นเรื่องเส้นผมบังภูเขา ผงเข้าตานายแพทย์เอง ผลที่ได้ก็คงจะเป็นเช่นที่แล้วมาอยู่เรื่อยๆ ไม่มีทางพยากรณ์ได้ว่าในที่สุดจะเป็นไปสถานใด

ถ้าแม่ทัพ เสนาธิการ หน่วยกำลังรบเป็นชะนิดประเภทพรรคชั้นและคิดเห็นแนวเดียวกันเสียหมด งานก็ถูกมัดอกแอ่นเท่านั้น คงเห็นแต่ "ตัว" เอง ไม่มองถึงผู้อื่น ขาดความรอบคอบ ทางการสมัยใหม่อาจจะได้รู้สำนึกถึงเหตุผลๆๆๆ ตลอดจนบั่นจัยสำคัญต้นรากเดิมที่กล่าวข้างต้นนั้นๆ หันเข้าหาทางใหม่จนได้ปรากฏว่าได้มีการร่วมมือไม่น้อย เวลานี้ได้ผลดีทั่วๆไปทั้งทางวัดทางบ้าน ได้ช่วยงานการศึกษาอย่างเข้มข้น โรงเรียนนี้และอื่นๆทั้งในกรุงและต่างจังหวัดเป็นตัวอย่างเป็นองค์พะยานพอแล้ว

มนุษย์อยู่คนเดียวไม่ได้ แต่การที่จะอยู่ด้วยกันได้ ก็ต้องมีการลดหย่อนผ่อนหนักผ่อนเบาเข้าหากัน ไม่ใช่ลอยตัวพึงตนจนเลยขีดเกินส่วนสัด กลายเป็นเห็นแก่ตัวเองถ่ายเดียว หรือหลงผิดถือสันโดษอย่างงมงาย ทางแก้ในข้อปฏิบัติก็คือจะต้องมีฝ่ายหนึ่งเสียสละก่อน และขยับเข้าไปก่อน สละเสียซึ่งความเห็นแก่ตัวเอง และความเป็น "สันโดษ" พอสมควร จริงอยู่ "สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยอด" คำสอนก็มีว่า "สนฺตุฏฺฐิ ปรมํ ธนํ" แต่เราจะปฏิบัติดังนี้เพื่อส่วนรวมเห็นจะไม่ได้ แนวคิดอาจเป็นของสำหรับบุคคล เป็นเอกเทศ ถ้าคิดถึงสังคมแห่งประเทศก็เป็นเรื่อง "ความพร้อมเพรียงของหมู่ยังให้เกิดสุข" ซึ่งมีคำสอนไว้อีกส่วนหนึ่งว่า "สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี" มีเหตุอะไรขัดข้องที่จะไม่ปฏิบัติให้ถูกทางหรือเอาไปปนกันเสีย ?

อย่างไรก็ดี พึงสังเกตว่า ถึงแม้จะพบทางและพร้อมจะปฏิบัติ ก็อย่าด่วนก้าวก่อนพบตัวของท่านเอง รู้จักตัวเอง บังคับตัวเอง ให้ได้เป็นอย่างดีเสียก่อน จัดภายในบ้านให้เรียบร้อยก่อนเอิบเอื้อมไปนอกบ้าน สงครามแห่งชีวิตคงไม่แปลกผิดแผกไปจากการรบราฆ่าฟันทำศึกสงครามระหว่างประเทศต่อประเทศ ปัญหาอยู่ที่ "แม่ทัพ" นะเพราะตัวไม่น้อยเลย สรุปเรื่องก็คือเราเริ่มต้นจากตัวบุคคล และแล้วขยายวงห่างออกไป กระทบถึงบุคคลอื่นอีกชั้นหนึ่ง เมื่อจัดกับตัวเองได้ดีเป็น "แม่ทัพ" ได้ ต่อแต่นั้นไปก็เห็นทางสดวกเป็นลำดับ

ความคิด การมองไกล นโยบาย หรืออุบาย ซึ่งผู้ที่เป็น "แม่ทัพ" วางไว้จะต้องให้สำเร็จไปโดยการกระทำ ทางเสนาธิการผู้ใช้ "กล้องจุลทัศน์" และทางพลรบผู้จะเป็นกำลังปฏิบัติตามแผนการณ์ฉลาดนั้น ๆ ทั้งสามนี้จะต้องไม่ปนกัน แต่จะต้องประสานกันให้ถูกส่วนสัดมีวินัยดีตามสมควร ถ้า "เรา" เหล่านี้ยังร่วมมือไม่ได้ ก็อย่าหมายเลยที่จะให้ผู้อื่นเข้ามาร่วมมือกับเรา ตัวเราเองรักษาไว้ซึ่งส่วนที่ได้แล้วไม่ได้ ก็อย่าหวังถึงการจะได้มาใหม่อีกเลยดุจกัน การทำบุญตักบาตรเช้าไม่ถามพระสงฆ์ แต่เขาย่อมดูพระสงฆ์นั้นอย่างดีถ้วนว่าสมควรจะทำบุญหรือไม่ อย่างไร สำหรับเรื่องการจะมีผู้

ช่วยงาน การศึกษา ก็ไม่ผิดไปกว่านี้เท่าใดนัก

ข้าพเจ้าสังเกตว่าทางบ้านคิดต่ออุปการะวัดเป็นอันดี เพราะเหตุส่วนมากเนื่องจากมีบุตรหลานเป็นศิษย์พระสงฆ์ฝากไว้ตามวัดนั้นๆ หรือเคยเป็นศิษย์อาจารย์บวชเรียนในสำนักนั้น อย่างน้อยมีการติดต่อกันอยู่อย่างใกล้ชิด มีอะไรเป็นส่วนรวมร่วมกันอยู่ได้คุ้นเคยกันดี "วิสาสาปรมา ญาติ" ถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยส่วนหนึ่ง ก็ขอแนะนำผู้ปฏิบัติของทางการอย่าลืมข้อนี้เสีย เราจะเป็นผู้ช่วยให้รักษาซึ่งส่วนที่ได้มาแล้วด้วยดี และอาจเป็น "ลือ" สำคัญช่วยให้ได้เพิ่มมาใหม่อีกเหมือนกัน ชาวบ้านไม่ทำบุญเพราะเหตุเจ้าวัดทำนี้แต่ของคู่เดียวเท่านั้น

สำนักศึกษาที่ให้การศึกษาทั้งหมดย่อมมีสถานะเป็นโรงเรียน เป็นสถานศึกษาด้วยกัน ผู้ศึกษานั้นเล่าก็ย่อมจัดว่าเป็นนักเรียนเหมือนกัน มีสถานะยืนพื้นเป็นอันเดียวกัน ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นในเรื่องใด แหล่งการศึกษาใดหรือผู้ศึกษาคนใด ก็ย่อมจะมีสถานะเป็นไปคล้ายคลึงกันด้วยเหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้มีเหตุผลอะไรที่จะยังขืนให้มีการแบ่งแยกหรือไม่จัดให้สิ่งที่แท้จริงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมร่วมกันได้ ปฏิษณาข้อนี้ได้มีตัวอย่างจัดทำกันอยู่ในบางประเทศเป็นผลดี บางทีจะมีทางคิดทางทำได้บ้างสำหรับเมืองไทย ขอให้ดูเรื่องยุวชนทหารที่พยายามจัดทำกันอยู่เป็นตัวอย่างในเวลานี้

ทางบ้านได้อบรมสั่งสอนให้รักหมู่รักคณะภายในวงของเรื่อง "บ้าน" ครั้นมาถึงโรงเรียนก็ได้รับส่วนขยายออกไปซึ่ง "วง" นั้น แต่ทั้งสองแผนกได้อาศัยแดนจำกัด จัดว่าทำกันเป็นราย "หน่วย" ต่างท้องถิ่นแยกกันเริ่มต้นด้วยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และแล้วก็มีมิตรสหายเพื่อนบ้าน ในชั้นแรกก็มีดินแดนเขตต์บ้านภายหลังเป็นหมู่บ้าน ตำบล ฯลฯ เขยิบออกไปตามลำดับตามวัยของตน เมื่อมาถึงโรงเรียนก็ได้เขตต์ใหม่มี "พรรค" ใหม่บวกเพิ่มขึ้น โดยที่จะต้องอยู่รวมกันภายในเขตต์หนึ่งๆ และจะต้องรู้จักมักคุ้นเป็นมิตรกัน ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ว่าต่างเป็น "นักเรียน" ด้วยกัน ไม่ใช่อาศัยหลักเดิมอันเคยปฏิบัติเมื่อครั้งยังอยู่ภายในวงของบ้าน ..

การรักหมู่ รักคณะ "ปฏุก" ให้เกิดได้ เพราะมีรากฐานสืบเนื่องมาจากทาง "บ้าน" เริ่มไว้ให้แล้ว ดินแดน "กันท" ไม่สำคัญเท่า ความสัมพันธ์ทางญาติมิตร โดยฉะเพาะทางรอยหลังนี้ ที่มีแต่จะขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ทางโรงเรียนทำได้และส่งเสริมเป็นผลดีก็เพราะ "มิตรจิตร" มีประจำนิสัย เป็นสันดานคิดตัวเด็กมาก่อนแล้วเป็นประการต้น และประกอบด้วยอ้างเหตุว่าทุกคนเป็นนักเรียนด้วยกันนั้นเป็นประการสุดท้าย ถ้าทางโรงเรียนทำสำเร็จโดยไม่ต้องคำนึงถึงถึน และอาศัยความสัมพันธ์ทางเป็น "นักเรียน" ด้วยกัน ได้สร้าง "หน่วย" ใหม่เป็นอีกส่วนหนึ่งดังที่เห็นกันอยู่เวลานี้ ก็จะมีอะไรขัดข้องที่ทางการผู้จัดดูแล ควบคุมงานการศึกษาประชาชาติจะคิดจะทำให้หน่วยต่าง ๆ รวมกันเข้าเป็นส่วนรวม "หน่วยใหญ่" โดยอาศัยปัจจัยสำคัญดังกล่าวแล้วขยายวงออกไป? ผู้ศึกษาเหล่านั้น ๆ ย่อมจะเป็น "นักเรียน" เหมือน ๆ กันทั่วไป ถ้านักเรียนจะรวมกันเป็นมัดไม้กวาดได้ จะมีทางทำอะไร ๆ ได้อีกมากมายนัก

ถ้าทำกันสำเร็จ เราจะได้เห็น "สมาคมนักเรียน" ส่วนกลาง นักเรียนที่ยังเรียนอยู่ในสถานศึกษาจะเป็นมิตรกันทั่วประเทศ ช่วยเหลือกันเหมือนอย่างอยู่โรงเรียนเดียวกัน พวกนักเรียน "เก่า" จะเจริญรอยแนวนั้นตามไปด้วย ครั้นเมื่อมาทำมาหากินก็จะได้มีโอกาสเป็น 'พรรค' เดียวกัน ช่วยกันได้ด้วยดี ทางผู้เกี่ยวข้องกับเรื่อง "การเรียน" ของเด็ก มีผู้ปกครอง ฯลฯ ก็จะพลอยคล้อยตามไปด้วยเป็นธรรมดา ทั้งหมดมี "นักเรียน" เป็นจุดที่หมายร่วมกัน ปัญหาเรื่อง "เขา" เรื่อง "เรา" จะมีทางเกิดได้น้อยที่สุด ในระบอบประชาธิปตัยทำได้ดังนี้คงไม่เลวเลย

การกินน้ำใต้ศอก เขาว่ากันว่าไม่ใช่ของดี แต่มันอาจไม่ดีสำหรับ "ตัว" ตัวเป็นเอกเทศดอกกระมัง? ถ้าทำเช่นนั้นมันให้ผลประโยชน์แก่ส่วนรวม ข้าพเจ้าว่าดีแน่ โดยฉะเพาะอย่างยิ่งในเมื่อไม่มีทางใดจะช่วยให้ได้ผลเช่นนั้น ๆ ถ้าว่าดังนี้สมควร ก็ขอให้เราทำกันต่อไปเถิด ทุกทางที่จะช่วยให้เกิดผลดังนั้นได้ ก็ขอให้ทำอย่าลดละเลย ถึงแม้จะคิดหาทาง "รักษา" ไว้ ซึ่งส่วนผลที่ได้ไม่ดีกว่าน

เพียงปฏิบัติเท่านี้ก็อาจรักษาไว้ได้ด้วยดี ซึ่งส่วนที่ได้มาแล้วนั้นๆ และอาจเป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้ได้ใหม่มาเพิ่มด้วย

ทางการจะลืมเสียมิได้ว่าเราเป็นผู้รับใช้ประชาชน และที่เกี่ยวกับพระคุณเจ้าเราก็เป็นศิษย์วัดดีๆ นี่เอง เรื่องการศึกษาเป็นงานของวัดมาแต่ดึกดำบรรพ์ เมื่อเกิดมีโรงเรียนของทางการขึ้น อาจจะได้ห่างไปแต่เวลานี้กลับมาร่วมมือแล้ว ในส่วนใหม่ที่ได้เกิดจากการร่วมมือ ย่อมได้ชื่อว่าถูก "สร้าง" ไว้เองด้วยกันทุกๆ ฝ่าย เพราะฉะนั้นถ้าหากจะมีการไม่ "เดินตามพระไป" ในบางขณะ ก็ขอได้โปรดคิดถึง "ส่วน" ร่วมมือที่ได้อุบัติขึ้นแล้วนั้นจงมาก ปล่อยปละละเลยเสียทีเดียวก็เท่ากับทำลายประวัติการอันดีงาม ถึงแม้ในที่สุดของที่สุด จะไม่ช่วยใหม่ๆ ฯลฯ ก็ขอได้โปรดช่วยทรงไว้ซึ่งของเดิมนั้นสืบไป

ทุกคนจะลืมเสียมิได้ว่ามนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมกัน มีอายุ ฯลฯ เท่ากัน เป็นอย่างเดียวกันทั่วประเทศ การศึกษาเท่านั้นจะช่วยให้ทันกัน อยู่ด้วยกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ หน้าที่โดยตรงเป็นเรื่องของทุกคนจะนำการศึกษาหรือจัดการศึกษาสำหรับตัวเอง ครอบครัว บุตรหลาน ของตนๆ เมื่อทางการบ้านเมืองและทางวัดช่วยทำให้บ้างแล้ว ก็ควรร่วมมือช่วยกันให้ก้าวหน้าตลอดไป โปรดอย่าเข้าใจผิดคิดแต่ประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงหน้าที่ส่วนนี้ ถ้าคนเราปฏิบัติหน้าที่ดีแล้ว ผลประโยชน์จะเกิดตามมาสนองเอง โดยไม่ต้องห่วงใยถึงมันมากนัก -

รัฐบาลระบอบใหม่ได้พยายามช่วยงานการศึกษาประชาชนเป็นอย่างดีที่สุดที่จะพึงสามารถทำไปได้ เมื่อก่อนนี้ทางวัดและทางบ้านแยกภาระอยู่ฝ่ายเดียวยังสามารถทำได้ดีถึงเหลือตามส่วน ครั้นทางการเข้าช่วยจัดให้ได้โล่งอก ภาระเบาไป เวลาก็ได้กลับมาช่วยกันแล้ว เราไม่สงสัยว่าต่อไปจะไม่เจริญรุ่งเรืองกว่าที่แล้วๆ มานั้น ขอให้คิดว่าทางการมี "ลูก" มาก ถ้าผู้ปกครองโดยธรรมชาติไม่ช่วยบ้างอย่างน้อยก็เหมือนในครั้งกระโน้น ลูกแต่ละคนย่อมจะมีเวลาได้รับความอุปการะน้อยไปเป็นธรรมดา เมื่อท่านได้ร่วมมือ

เข้ามาแล้ว ก็ขออย่าได้ "ลบ" เสียซึ่งสิ่งที่ได้มีส่วนสร้างไว้นั้นเลย

ทางวัด ทางบ้าน ทางราชการ ได้ร่วมมือกัน "สร้าง" ใหม่แล้วซึ่งสำนักศึกษาโรงเรียนมัธยมวัดสามจีนนี้ ฉะนั้น ขอให้ยุวชนผู้ที่จะเข้ามารับประโยชน์จงช่วยกันรักษาไว้ให้จงดี พยายามฝึกตนให้รู้จักตัวเอง ชนะตัวเอง เพื่อทำดีทุกอย่าง จงเรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้จริง ให้สมกับที่เป็นคนจริงฉะนั้น

อนึ่ง ถ้าท่านจะไม่นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ก็แล้วแต่ใจสมัคร ขอแต่ให้เคารพรัก ถือเอางานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (**Work is worship**) มันเป็นของคู่กับชีวิตของท่าน แท้ที่จริงทำเช่นนั้นเป็นการทำหน้าที่สำคัญ มนุษย์จะต้องครองชีพไว้ และถ้าไม่ทำงานก็ครองชีพอยู่เยี่ยงมนุษย์ส่วนมากไม่ได้ ดูเป็นการเสียทีที่เกิดมากับเขาชาติหนึ่ง

ในที่สุด เมื่อท่านประพฤติดี ย่อมเป็นศรีแก่ตัวและแก่สำนักศึกษา ท่านประพฤติชั่วดงแล้วผลร้ายจะมีถึงสำนักศึกษายิ่งกว่าเอาไฟเผาสถานที่เล่าเรียนของท่านนั้นเสียอีก อย่าลืมว่าเมื่อท่านได้มาเข้าเรียนแล้ว ก็กลายเป็นภาคีส่วนหนึ่งของอาศรมอันสูงศักดิ์ประเสริฐสุด ไปแล้วด้วยเหมือนกัน

การเอาชนะตัวเอง จนประกอบกิจดีได้ ๑๐ ครั้ง ก็ไม่เท่ากับเอาชนะตัวเองที่จะละเว้นกรรมชั่วได้ ๑ ครั้ง ความยินดีขณะเราชนะกิเลสอย่างใดๆ ก็ไม่เท่ายินดีชนะความล่อใจ "**Temptation**" ที่ชักจูงให้ทำผิด "**For conquest in moral conflicts demands all our valour and energy**" ถ้าท่านไม่บังคับตัวเองได้ ใครจะบังคับท่านได้ ท่านบังคับตัวเองไม่ได้ก็เท่ากับท่านไม่ซื่อตรงต่อตัวของท่านเอง เมื่อเป็นดังนั้น ใครจะไว้ใจท่าน สงครามแห่งชีวิตมีอยู่ไม่น้อย แต่ที่ใหญ่หลวงที่สุดคือที่รบกันอยู่ภายในตัวของเราเอง "**The sternest battles are those fought within the soul of men**" เวลาศึกษาในสำนักเล่าเรียนเป็นเวลาสมควรที่สุดที่จะเตรียมพร้อมไว้ทุกด้าน ท่านอย่าปล่อยให้โอกาสผ่านไปเสียเยี่ยงกบในสระบัวนั้นเลย.

เราจงพร้อมใจ พร้อมกำลัง ระวังภัยไม่ร้อนไว้ให้มาก จักได้นอนเย็น ขืนมัวแต่ไม่เย็นจักต้องพากันดิ้นตาย เราจงอย่าลืมคำสอนที่ว่า "ธมฺมกาโม ภวาหิ" ผู้มุ่งใหญ่หมายสูงเป็นผู้เจริญ.

การศึกษา

ของ

พระครุณพยุหรักษ์

อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์

ในหน้าหนังสือนี้มีรูปภาพเกือบคล้ายใบหน้าของพระครุณฯ ผู้กำลังพยายามเขียนเรื่องที่เกี่ยวไปทางการศึกษา การที่ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องทำนองนี้ขึ้นนั้น สำหรับบุคคลที่ไม่รู้จักข้าพเจ้าจริง อาจเห็นเป็นของแปลก แต่สำหรับผู้ที่รู้จักข้าพเจ้าดีก็เห็นเป็นของธรรมดา เพราะพวกเพื่อนมิตรสหายของข้าพเจ้าย่อมรู้จักข้าพเจ้าดีโดยแท้ทุกคน เขารู้ดีว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้เรื่องการศึกษา ฉะนั้นจึงยังมีใจอยากเขียนอยู่บ้าง และถ้าข้าพเจ้ารู้จริงเสียแล้วก็หมดสนุก ถึงใครจะมาอ้อนวอนให้เขียนจนเสียกันไม่ได้ ก็คงจะผัดวันประกันพรุ่งกันเรื่อยไป เมื่อข้าพเจ้ารู้เรื่องการศึกษาจริงเสียแล้ว จะมีอะไรเหลืออยู่อีกเล่า ที่ยังคงล่อให้ต้องสนใจอยู่อีก คนที่ยืนมุงดูรูปศิลป์ก็เพราะยังไม่รู้แน่ว่ารูปนั้นดีตรงไหน หรือดีตรงไหนดี? ถ้ารู้แน่เห็นจริงเสียแล้วก็เบื่อหมดกังวลสนห่วงกันหมด ไม่อยากมองดูอีก เพราะรู้เสียแล้ว คนที่พากันไปดูละครออเปอราจนแน่นโรงใหญ่ ก็เพราะส่วนมากที่สุดยังไม่รู้จักหรือเข้าใจออเปอรากันต่างหาก เรื่องเหล่านี้ทั้งหมดข้าพเจ้าเคยเอาว่า หลักใหญ่คงอยู่ในข้อความจริงที่ว่า แรงปะทะกับแรงโต้ย่อมต้องเท่ากันตามกฎฯ หนึ่งของนิวตัน เวลาแมลงหวี่บินถลาเข้าชนเขาพระสุเมรุนั้น หน้าอกแมลงหวี่ออกแรงปะทะภูเขาเท่ากับแรงที่ภูเขาใช้ยันรับหน้าอกแมลง

หัว และเรื่องก็จะต้องพอดีเท่ากัน จะเป็นอย่างอื่นไม่ได้ กฎความจริงเหล่านี้มีความหมายเจาะจง แต่สำหรับผู้ที่ไม่ต้องเรียนวิชาเมแคนิคส์จนต้องรู้ อาจเสียเวลาไตร่ตรองทบทวนเหตุผลอยู่หลายวันมาก จึงจะเข้าใจแจ้งเห็นจริงและรู้เรื่อง สู้พวกเรียนจนให้ต้องรู้ไม่ได้พวกหลังนี้ใช้เวลาท่องเอาประเดี๋ยวเดียวก็จำเนื้อความว่า แรงปะทะกับแรงโต้เท่ากันได้หมด เรื่องของแรงปะทะกับแรงโต้นี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องที่ใช้ได้ทั่วไป คนมีเงินเสียแล้วไม่อยากพูดหรือเอ่ยถึงเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เพราะคุ้นชินกับเงินเสียแล้ว อย่างกุ้งในบ่อน้ำร้อนคุ้นชินกับความร้อนในบ่อ ไม่พบปะแรงปะทะที่ทำให้สะดุ้งนึกหาแรงโต้เป็นเครื่องบังคับตนให้กระดกขึ้นลง อธิบายว่าความร้อนคืออะไร เรื่องต่าง ๆ ของมนุษย์ย่อมดวงหนีห่างออกจากกฎของธรรมชาติไม่พ้น เมื่อมีผลเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมมีเหตุตามมาที่หลัง เป็นเงาตามตัว เป็นของธรรมดาผลต้องมาก่อนเหตุ เราต้องเห็นหัวบรรไดเปียกเสียก่อน แล้วจึงหันไปมองหาเหตุว่ามีฝนตก แต่จะถือเอาฝนเป็นเหตุว่าเพราะฝนตกบรรไดจึงเปียกนั้นไม่ถูกเสมอไป เมื่อเท้าเราลื่นพลาดจากพื้นถนนจนต้องหกล้มจริง ๆ เข้าแล้ว ต่อมาจึงเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้นว่าเปลือกกล้วยเป็นเหตุ และถ้าถึงกับหัวเข่าเป็นแผลหัวระจึงจะรู้เหตุจริงซึ่งเข้าไปอีกชั้นหนึ่งว่าความดึงดูดของเมล็ดเนื้อที่หัวเข่านั้นมีความยุ่ยเอาชะนะความยุ่ยของพื้นปูนซีเมนต์ได้หลายสิบเท่านัก สำหรับท่านนักประดิษฐ์ลือนาม เจมส์ วัตต์ นั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าภาพของไอน้ำที่ดันฝากาต้มน้ำอยู่นั้น ไม่มีความสำคัญที่มากน้อยนัก เพราะภาพไอน้ำดันฝากาไม่ใช่ภาพแปลก แม้ทาสของชาวโรมันขณะที่ต้มน้ำร้อนให้นายก็ได้เคยเห็นภาพเช่นเดียวกันนี้หลายศตวรรษมาแล้ว ข้อใหญ่อยู่ที่ เจมส์ วัตต์ เป็นช่างแก้สูบน้ำที่ใช้ไอน้ำแบบนิวโคมบ์ จนเป็นผลขึ้น แล้วต่อมาจึงได้พบเหตุสำหรับเป็นทางค้นหาวิธีประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำแบบของตนขึ้น เรื่องเหล่านี้ก็ทำนองเรื่องลูกแอปเปิ้ลหล่นถูกศีรษะท่าน นิวตัน คือไม่ใช่อยู่ดี ๆ พอมีลูกแอปเปิ้ลกระเด็นมาถูกศีรษะ ท่าน นิวตัน ก็สะดุ้งและลุกขึ้นตะโกนร้องดังลั่นทุ่งว่า โลกแสดง ความดึง

ดูดลูกแอปเบิล ความจริงนั้น ท่านนิวตัน เป็นศาสตราจารย์หัวหน้าในวิชาคำณวณ ณมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ท่านกำลังวุ่นคิดวิจารณ์กฎๆหนึ่งของ เคเปลอร์ และพอดีลูกแอปเบิลแสดงปรากฏการณ์เป็นอุทาหรณ์ให้ท่านยิดเห็นความสมจริงของกฎของ เคเปลอร์ ประจวบกันขึ้นมา

พูดถึงการเขียนเรื่องต่างๆสำหรับลงหนังสือแล้ว พวกที่ขาดความสันทัดในเชิงแต่งเรื่องดังเช่นตัวข้าพเจ้านี้ ย่อมต้องเสียเวลาสำหรับการออกตัวเป็นค้างเป็นแวงเสมอ ดังนั้นข้าพเจ้าจะข้ามตอนนี้ไปเสียไม่ได้เป็นอันขาด ขอให้ท่านผู้อ่านจงรู้ความจริงให้ชัดเจนว่าอยู่ดีๆข้าพเจ้าไม่ได้หยิบปากกามาเขียนเรื่องนี้ขึ้น ข้าพเจ้ามีนิสัยแฉะแบะอย่างก้อนกรวดใช่รู้จักกระดิกกระเดียดได้เอง ต้องรอจนมีอำนาจอื่นมาเตือนกระตุ้น ถ้ามิฉะนั้นก็ไม่ทำอะไร แม้จะกะพริบตาเป็นบางคราวก็ไม่ได้ตั้งใจหรืออยากทำเอง การที่เขียนเรื่องนี้ขึ้นก็โดยครูใหญ่โรงเรียน มัยมวัดสามจีน เป็นผู้ออกปากขอ เรื่องเอาไปลงพิมพ์ในหนังสือของโรงเรียน ขณะที่กำลังพูดกันอยู่ ครูใหญ่มีสีหน้าแสดงความเชื่อมั่นนักว่า ข้าพเจ้ารู้เรื่องเกี่ยวกับการศึกษามากกว่าตัวแกเอง ฝ่ายตัวข้าพเจ้าเองก็นึกมั่นใจว่า ข้าพเจ้ามีเรื่องที่ไม่รู้เกี่ยวกับการศึกษามากกว่าตัวแกเองมาก เมื่อแรงต่างทิศเกิดขึ้นแล้ว ก็ปรากฏผลอันเป็นเหตุทำให้ข้าพเจ้าตกลงใจเขียนเรื่องให้แก่ แต่เพียงรับเขียนให้ยังไม่พอใจครูใหญ่โรงเรียนมัยมวัดสามจีน แกขอมัดให้ข้าพเจ้ากระดิกยากเข้าอีกเปลาะหนึ่ง คือ ขอร้องให้เขียนโดยฉะเพาะถึงการศึกษาดังที่ตัวข้าพเจ้าเองรู้สึกชอบ หรือนึกอยากบันดาลให้เกิดเป็นจริงขึ้นมา ข้าพเจ้านั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตอบแบ่งรับแบ่งสู้ว่า ถ้าเขียนตามที่ขอร้องแล้ว ให้นึกเกรงไปว่าจะไม่เป็นการศึกษาที่คนทั่วไปเห็นพ้องด้วย ก็ได้รับตอบว่าไม่เป็นไร จะได้อ่านความเห็นแปลกๆกัน ดังท้ายข้าพเจ้าให้สัญญารับคำแล้ว ตั้งนั่งนึกในใจอยู่คนเดียวต่อไปอีกนาน การศึกษาที่พระคุณฯชอบ พระคุณฯเคยนึกชอบการศึกษาหรือ ? ยังไม่เคยตัดสินใจ ทำไมจึงไม่รีบเร่งตัดสินใจเสียที ? เพราะไม่เคยรู้สึกว่ามีความจำเป็นอย่างใดมาบังคับ ไม่เคยสนใจเอาใจใส่เรื่องการ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี
หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

ศึกษากับเขาบ้างหรือ? ไม่เคย และข้า การศึกษาคืออะไรแน่ ก็ยังไม่รู้เอาจริงๆ ไม่เคย นึกถึง ประโยชน์ ของการศึกษาบ้างหรือ? การศึกษานั้นอยู่ดีๆก็โปรยประโยชน์ออกมาให้ หรือต้องนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ก็ไม่รู้ การศึกษาทำขึ้นได้อย่างเพาะเห็ดบัวขายหรือไม่ ? ไม่รู้, ยังไม่เคย ลองนึก แบบ วิธีทำรถยนต์ของมิสเตอร์ฟอร์ด มาเทียบเคียงกันดู การศึกษามุ่งถึงอะไร? มุ่งถึงการให้มนุษย์รู้สึกผิดและชอบ รู้จักในเหตุและผล รู้จักความมุ่งหมาย แนวความคิดและความต้องการของหมู่คณะ รู้จักประกอบการอาชีพในทางสุจริต รู้จักรักษาส่งเสริมชื่อเสียง ของหมู่คณะและตระกูลวงศ์ ฯลฯ การศึกษาช่วยให้คนรู้จักรักตนเองอย่างโจ่งแจ้ง ออกหน้าออกตา จนเป็นผล ทำให้รู้สึก รักชาติ อย่าง แน่นแฟ้น รักเป็นและรักโดยเกิดผลจริงๆ คนปราศจากการศึกษาไม่รู้จักรักตัว หรือแม้รักษาตัว คงมีแต่นิสัยสัตว์เดียรฉาน เหลือติดอยู่เป็น เจ้าเรือน คือ ความเห็นแก่ตัว เมื่อการศึกษามุ่งถึงสิ่งที่กล่าวมานี้ แต่ใจคนไม่มุ่งจะทำอย่างไร? นั่นเป็นของยาก การศึกษาอยู่ที่ใจคน ไม่ใช่ใจคนอยู่ที่การศึกษา คนที่เตรียมรับการศึกษาต้องแต่งตัวสวยไหม ? ไม่จำเป็น ต้องเป็นหัวนอกไหม? บ้าเลย! ต้องอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ไหม? ไม่จำเป็น การปลูกข้าว และจับคันไถไม่ต้องรู้หนังสือก็ทำได้ การมีอาชีพในทางสุจริต ไม่ต้องรู้หนังสือก็ทำได้ การตีเหล็กประดิษฐ์เป็น เครื่องมือ เครื่องใช้ไม่ต้องรู้หนังสือก็ทำได้ การทำตัวเป็นคน ละม่อมอ่อนโยน และเป็นคน มีศีลธรรม ก็ไม่จำเป็นต้องรู้หนังสือสักตัว การเตรียมรับการศึกษา ต้องเตรียมไปรับเอาจากโรงเรียนเสมอไปหรือ ? ไม่จำเป็น และแม้การไปโรงเรียน อาจไม่ได้รับการศึกษาเลยเลยก็เป็นได้ การศึกษาอยู่ที่ใจคนไม่ใช่ใจคนอยู่ที่การศึกษา การรับการศึกษาเปรียบเหมือนการก่อไฟสักแต่ว่ามีไฟกองใหญ่ ไม่แปลว่าจะต้องได้ไฟติดมือไปด้วยเสมอ ข้อสำคัญอยู่ที่เชื้อ ถ้าเชื้อดีอยู่แล้ว แม้จะต่อจากเศษไฟที่กำลังจะดับก็ต่อติดได้ง่าย การศึกษาเป็นของกลาง ใจคนส่วนประธาน และการศึกษาเปนส่วนกรรม มีคนแก่ชาววังเคย

แต่งเรื่องละครเป็นตั้งเล่มสมุดไทยกว่าจะจบก็นานนัก "มาจะกล่าวบทไป ถึงท้าวมะเหตเถไถมะไหดถา สถิตยังแท่นทองกะโปดา ศุขาปาเลกะโปดา วันหนึ่งพระจึงมะลึกตึก มะเหดไถไพรพฤกษมึก เถ——" เรื่องนี้เป็นของกลางสุดแต่ใจคนอ่าน จะอ่านไม่ให้นึกรู้เรื่องเลยเลยก็ได้ หรือจะอ่านให้หลอกตัวเองนึกว่ารู้เรื่องราวก็ได้

คนเราไปโรงเรียนทำไมกัน? ไปหาความรู้ไม่เชิงหัดใช้นิ้วมือให้เกิดเป็นงานเพื่อให้มีความชำนาญรู้จักเอาไปใช้ประกอบการอาชีพได้จริง เพราะทุกคนต้องมีอาชีพสำหรับให้เกิด "เครดิต" และเมื่อทุกคนมี "เครดิต" ซึ่งได้มาจากอาชีพที่แท้จริงของตนแล้ว ก็เป็นคนทำการงานได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ตัดสินเรื่องการงานต่างๆ ได้เด็ดขาด คนไม่มีอาชีพทำอะไรมักโดเดเสมอไป หรือมิฉะนั้นก็เป็นคนจับจด เพราะต้องเสียเวลาเหลียวซ้ายแลขวาถ้าเกิดเคราะห์ร้ายขึ้นพาดตายเอาเลย และคนที่ตายโง่ๆ ก็โง่สมจริงตามที่พวกบ้านใกล้เรือนเคียงกล่าวหา การหัดซ้อมความชำนาญ เพื่อเตรียมเป็นทางสำหรับการอาชีพนั้น หัดเอาจากพ่อแม่ที่บ้านไม่ได้หรือ? ไม่ได้ ไม่ทันกินทันเพื่อน เพราะสมัยนี้การคมนาคมเจริญรวดเร็วขึ้นมาก ความคิดความอ่านของคนต้องให้เร็วขึ้นตาม ความเบียดเสียดระหว่างมนุษย์ก็มากขึ้น ต้องทำการแข่งขันกันมากขึ้น ถึงเวลาที่ต้องไปเรียนกับที่โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่รวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ และครูผู้สอนได้ครบถ้วนทันสมัย อย่างเช่นการเจ็บไข้สมัยนี้เราก็ต้องไปหาโรงพยาบาลซึ่งมีหมอมียาและเครื่องมือต่างๆ ครบถ้วน จะมัวจัดหาตามวิธีกลางบ้านไม่ได้ผลทันการ มักมีอันตรายแก่คนเอง และถึงคนเองจะมีใจสมัครรักษาวิธีกลางบ้านโดยอ้างว่ามีเสรีภาพเลือกหาวิธีพยาบาลได้ตามชอบใจ ก็มีบางโรคถ้ารักษาโดยไม่รู้เท่าถึงการจริง อาจเกิดผลร้ายระบาดไปถึงผู้ใกล้เคียง เป็นการตัดทอนเสรีภาพของประชาชน ต้องไปโรงพยาบาลให้เป็นที่อุ่นใจแก่ผู้อื่นที่เขาไม่ได้เจ็บไข้ด้วย ท่านองเดียวกัน การอาชีพก็ต้องเรียนจากสถานที่ๆ มีผู้รู้จริงสอนให้ ตามโรงเรียนเราจะเลิกเรียนหนังสือกันละหรือ? ไม่เลิก แต่ไม่เรียนหนังสือกัน

ด้วน ๆ อย่างเดียว ดังที่ได้ทำกันมาแต่ก่อน ต้องเปลี่ยนการเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรใหม่ที่กระทรวงธรรมการกำลังออกให้จริงด้วย และหลักสูตรนี้เป็นโบว์ชันใหญ่ของกระทรวงธรรมการและชุดรัฐบาลที่ช่วยกันคลอดออกมาได้เร็วทันความต้องการ ครานี้จะวุ่นแต่เรื่องโรงเรียนอาชีพกันใหญ่ละหรือ? ไม่ใหญ่ รัฐบาลท่านคงค่อยนำค่อยไป ถ้าคนไม่ชอบเรียนการอาชีพจะทำอย่างไร? เป็นไปไม่ได้ เพราะถ้าไม่เรียนอาชีพก็ไม่มีอะไรที่เรียกว่าการเรียนอีกแล้วในโลกนี้ คนไม่เรียนอาชีพแปลว่าเขายังขอยืม "เครดิต" ของคนอื่นได้อยู่ก็ต้องปล่อยเขาไปก่อน แต่เวลานี้คนที่ขอยืม "เครดิต" จากคนอื่นไม่ได้มีเกิดขึ้นแล้ว และกำลังเพิ่มจำนวน ฉะนั้นก็ต้องช่วยพวกนี้ก่อน รัฐบาลก็เหมือนเทวดาจะช่วยคนฉะเพาะพวกที่จะช่วยตัวเองก่อน และช่วยตามสมควร ช่วยมากก็เกินกำลังและทำให้ผู้ถูกช่วยเคยตัว เลยเป็นผลร้ายหรือเสียผล ขั้นต้นคงไม่ถึงกับให้เปนช่างชะนิดทำรถยนตร์เป็น, สร้างตึกได้ หรือแม้ต่อตู้และโต๊ะได้ เพราะถึงจะช่วยจริงก็เขาจะอดทนได้ตลอดและมีความสามารถรับการอบรมได้จริงหรือไม่ก็ไม่รู้ การฉุดมือใครจูงให้ออกเดินย่อมมีผลสู้เลือกประคองคนที่มีใจอยากเดินก่อนไม่ได้ ขั้นต้นตาม โรงเรียนคงสอนเพียงให้เขาใช้นิ้วมือเป็น และจัดหาตำราเบื้องต้นให้เพียงพอ และเป็นตำราง่ายๆ ที่ทำได้จริง ไม่ใช่เพียงแต่งตำราสำหรับลับสมอง เช่น เขาบัดกรีไม่เป็นก็หาวิธีทำได้จากตำรา อยากเจาะแก้วให้ทะลุเป็นรูหรืออยากจะอุดรูก้นกะทะรั่ว ก็หาวิธีได้จากตำรา ตำราที่เตรียมไว้ให้นั้น ไม่ใช่ตำราขั้นสูง เช่นทำแก้วเป็นสินค้า เวลานี้คนไทยเราไม่มีความรู้พื้นๆ เบ็ดเตล็ดเล็กๆ น้อยๆ เสียเลย เมื่อคนไทยเราตั้งต้นรู้จักทำอะไรเล็กๆน้อยๆได้จริงแล้ว ทำอย่างไรต่อไปก็คงไม่ยอมตัวให้เป็นคนไร้อาชีพ คงช่วยกันถางป่าให้เตียนได้เอง และเมื่อตั้งต้นแล้วก็จะเหนียวรั้งตลอดถึงกันทั่วหมู่คณะได้เอง อย่างความดิ้งผิวในก้อนของเหลว

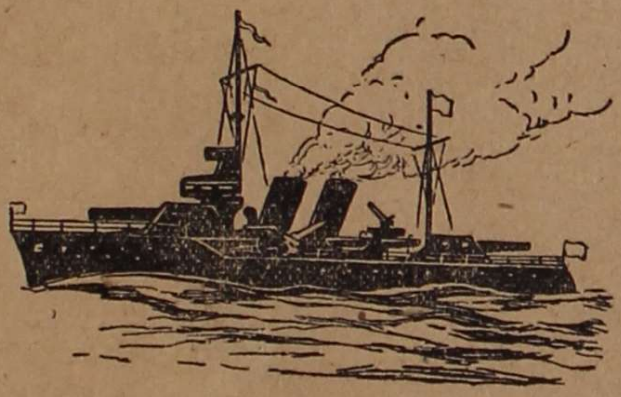
ถ้ามัวเอาใจใส่แต่การหัดใช้นิ้ว การศึกษาของเด็กทางใจมิไม่เป็นท่าหรือ? ไม่เป็นไร ผลสำเร็จในการอบรมทาง

ใจอยู่ที่ใจคน คนเรามีใจชอบรักความสงบ ชอบอยู่รวมกัน ชอบความเป็นมิตรแก่กันตั้งแต่เกิดมาแล้ว ฉะนั้นไม่ต้องเป็นห่วง เป็นเรื่องของธรรมชาติ คนเราขอให้ท้องได้อิ่มเสียก่อน แล้วจะหาขลุ่ยมาเป่าและแต่งฉันท์มาประกวดกันเล่นเอง ครั้งโบราณการทำให้ท้องหายหิวมีโอกาสทำได้ง่ายกว่าเดี๋ยวนี้ ฉะนั้นจึงมีการเป่าขลุ่ยและแต่งฉันท์บ่อยกว่าเดี๋ยวนี้ ถ้าท้องก็หิว หิวก็ไม่มีกิน จงดองเล่นเพลงแจ๊สให้เขาฟัง หรือชวนเขาถกปัญหาปรัชญาดูบ้างซิ เดี๋ยวนี้ผิดกับสมัยโบราณ คนเรามีการแย่งกันกินมากกว่าครั้งโบราณ เพราะการเบียดเสียดกันเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นจะเรียนแต่หนังสือเป็นการฝึกทางใจเท่านั้นไม่ได้ ตามบ้านนอกมีบางคนเข้าใจผิดนึกว่า การเรียนหนังสืออย่างเดียวเป็นการเตรียมหากินเลยเรียนกันใหญ่ (หมายความว่าเรียนหนังสือล้วน ๆ อย่างเดียว) มีคนที่ถึงกับเกิดเข้าใจผิดเอาอย่างมาก โดยนึกว่าข้าวอยู่ในเมือง เลยทิ้งถิ่นเกลือมาหาด่าง กำลังมาอาศัยพระนครกันแน่น ชาวชนบทกำลังกินกาแฟและนมวัวเป็นเพิ่มขึ้นปีละหลายแสนกระป๋อง อิจฉาชาวชนบทกินนมวัวหรือ? ไม่อิจฉา แต่ถ้าเขารู้จักเลือกอาหารที่มีค่าอาหารกินตามท้องถิ่นของเขาเองเป็นจะดีกว่า รู้จักเลือกอาหารที่มีค่าอาหารให้เด็กกินให้ถูกจะดีกว่า เพราะมีหลายอย่างที่มีค่าอาหารดีกว่าสักแต่ขนชื่อว่าเป็นนมกระป๋อง ความรู้และศีลธรรมของเด็กของเราเวลานี้เป็นอย่างไร? กำลังรุดหน้าโดยรีบเร่งอย่างสมหวังตั้งแต่สมัยท่านเจ้าพระยาพระเสด็จเริ่มถลกแขนเสื้อลงมือจับงานจนเดี๋ยวนี้เป็นเวลาไม่ถึง ๕๐ ปี และการศึกษาของเราก้าวพรวดขึ้นมาได้ถึงแค่นี้ มีน้อยคนเข้าใจความหมายจริงของความเร็วของการศึกษาของเรา มีน้อยคนนักตรองให้เข้าใจว่า ๕๐ ปี กับ ๕๐๐ ปี มีอัตราส่วนกันจริงแค่ไหนแน่ การก้าวหน้าของการศึกษาของเราเร็วคู่เคียงกับความเร็วของตัวแมลงชนิดหนึ่ง ฝรั่งเรียกว่า "Deer fly" (ดอนดอนอิฟนิงสแตนดาร์ด วันที่ ๓ มกรา. ๑๙๓๗ หน้า ๑๙, รถยนต์ชั่วโมงละ ๓๓๓ ไมล์, เรือยนต์ ๑๒๙, เดียฟลาย ๘๐๐ ไมล์) เดี๋ยวนี้นักเรียนของเรามีความรู้ทั่วไปดีขึ้นมาก รู้

จักคิดตามแนวของหลักธรรมชาติ รู้จักวิธีรักษาอนามัยและสุขภาพของตน รู้จักถ่ายดวงความคิดถอดเป็นภาพ (สำหรับตัวข้าพเจ้าจำได้ว่า เมื่อเป็นนักเรียนเพื่อนนักเรียนเขียนภาพล้อกันเล่นไม่ได้เก่งอย่างสมัยนี้ ข้าพเจ้าเคยได้ยินพวกเพื่อนๆ สมัยนั้นบ่นว่าเด็กเดี๋ยวนี้แต่งหนังสือไม่เป็น ความคิดอ่านเป็นเด็ก แต่ความจริงแต่งดีกว่าเฉียบแหลมกว่าเมื่อสมัยตัวเราเองมีอายุ ๑๖—๑๗ ปี) บางคนก็ว่าเด็กเดี๋ยวนี้รุกรนหยาบโลน แต่ความจริงความลับประดนนอกคอกเป็นรองเมื่อสมัยเราอายุ ๑๕—๑๖ มาก ถ้าเราได้กลับไปแลเห็นความนอกคอกของพวกเราเมื่อเป็นเด็ก เราจะสมเพทความบัดสีของพวกเรามากกว่าเพียงนิดๆ หวนไปดูความเก่ามาก การเคาะแคะนักเรียนหญิงก็เป็นผู้ดขึ้นมาก เวลามีเรื่องเกิดขึ้นเวลานี้เราไม่เคยนึกเอาไปเทียบกับเรื่องผู้หญิงสาวถูกเคาะแคะถูกรวนโดยพวกเด็กหนุ่มตามงานท้องพระเมรุ งานแห่ทอดกฐิน, งานภูเขาทอง ฯลฯ เมื่อ ๕๐ ปีมาแล้ว แต่ทั้งๆ ที่ความรู้และศีลธรรมของเด็กรุ่นหลังของเราสมัยนี้ได้ก้าวหน้าขึ้นอย่างน่าปลื้ม เรามีเหตุที่จะหวังให้ได้ผลน่าปลื้มยิ่งกว่านี้ ข้าพเจ้าสมัครเชื่อว่าการศึกษาสุดแต่ใจคน และการศึกษาของเด็กก็สุดแต่ใจของผู้ใหญ่ ฉะนั้นถ้าผู้ใหญ่จะสมัครให้การศึกษาของเด็กได้รากแน่นกว่านี้ก็ต้องทำได้แน่ๆ (คำว่าผู้ใหญ่ ในที่นี้ข้าพเจ้าไม่เจาะจงหมายถึงผู้ใหญ่ในหน้าที่ราชการ หรือกระทรวงธรรมการหรือโรงเรียน ข้าพเจ้าหมายถึงคนไทยที่เกิดมามีอายุเข้าขีดเป็นผู้ใหญ่กันทั่วๆ ไป) แต่การเกิดผลใดๆ จัดอยู่ในประเภทงานซึ่งจะเกิดขึ้นจริงก็ต่อเมื่อได้เสียกำลังงาน คือ ความเปลืองความเหนื่อยไปแล้ว อยู่ดีๆ จะมานั่งนึกอยากนึกควรอยู่เฉยๆ เป็นไม่มีวันมีผลงานเกิดขึ้น การให้การศึกษาแก่เด็กให้เกิดผลนั้น ต้องเปลืองความเหนื่อยชะนิดที่ยากและสุขุมยิ่งกว่าเล่นไม้ดัดหลายชั้น หลายเชิงนัก ผู้ใหญ่ต้องลงมือ และเด็กนิยมลัทธิเอาอย่างมาแต่กำเนิดแล้ว ตอนเป็นธุระฝ่ายรับหรือฝ่ายเอาอย่างเราทั้งให้เป็นหน้าที่ของเด็กได้ ๑๐๐% เต็ม ไม่ต้อง

เป็นห่วง ทุกวันนี้ชอบพูดกันพล่อยๆว่า "ปล่อยให้โรงเรียนเขา" ที่พูดเช่นนี้ คนพูดไม่ได้หยุดคิดถึงความจริงหรือข้อเท็จจริงของเรื่อง โรงเรียนของเราเท่าที่กำลังมีฐานะความเป็นอยู่อย่างโรงเรียนในเมืองไทยเวลานี้ยังดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพเต็มที่ได้ยาก โรงเรียนกับบ้านต้องรวมงานประสานงานพร้อมกันไป และถ้าอยากจะแบ่งความรับผิดชอบสำหรับหยิบยกเอามาอ้างถึงในเวลาต้องการก็ต้องแบ่งออกตามส่วน "ความยาวของเวลา" ที่นักเรียนหมกมุ่นคิดต่ออยู่กับใครและใคร คุณด้วย "ความเลื่อมใสเชื่อถือ" ที่นักเรียนเคารพนอบนบถือ "เป็นแบบอย่าง" กำลังสาม นี้พูดถึงโรงเรียนกับบ้านโดยตรงของนักเรียน แต่ก่อนจะเอาความรับผิดชอบมาแบ่งส่วนระหว่างบ้านกับโรงเรียน ต้องคิดถึงผู้ใหญ่ทั่วไปของเมืองไทยอีกด้วย เพราะท่านเหล่านี้มีส่วนช่วยประโยชน์ประสาทศีลธรรมแก่เด็กทั่วไป ฉะนั้นจะแบ่งความรับผิดชอบให้ถูกส่วนที่แท้จริงแล้ว ต้องแบ่งความรับผิดชอบให้ท่านผู้ใหญ่ทั่วไปของเมืองไทยตามส่วนที่ท่านควรรับ (คือเสียว่า ๕๐%) เสียก่อน แล้วจึงเอาที่เหลือมาแบ่งระหว่างโรงเรียนกับบ้าน เช่นจะให้นักเรียนเลิกเกาะแกะกับเพศตรงกันข้ามให้เด็ดขาด ทำไมจะทำไม่ได้ ท่านผู้ใหญ่ของเมืองไทยช่วยกันสร้างมาตรฐานขึ้นก็เรียบร้อยหมด ท่านผู้ใหญ่ทั้งหมดรวมทั้งท่านที่เป็นโสดและพ่อหม้ายต้องช่วยกันประณามการเกาะแกะเพศตรงกันข้ามว่าเป็นความประพฤติที่เลวทราม ถ้าใครขืนประพฤติท่านจะไม่มองดูหน้า ตัวท่านเองก็ไม่ควรคบค้าสมาคมต่อพวกผู้หญิงในบ้านและนอกบ้าน ถ้าตัวท่านพลาดพลั้งไป ท่านต้องทำพิธีฟอกใจให้หมดมลทินจนสะอาดจริง อย่างเช่นพระภิกษุสงฆ์ท่านทำกันในเวลาท่านผิดศีลสังฆาทิเสส และถ้าท่านพลาดถึงกับทำลวนลามต่อพวกผู้หญิงให้ลูกสาวของท่านรู้เห็น ท่านต้องปรับตัวของท่านเท่ากับผิดศีลปาราชิก การเสพสุราท่านก็ต้องช่วยกันกำหราบเด็กหนุ่มไม่ให้ดื่มก่อนอายุ ๒๐ ปีอย่างเด็ดขาด ต่อไปท่านอาจจะสอนให้รู้ก็ได้ว่าสุราเป็นเครื่องย้อมใจของผู้ดีแต่ถ้าผู้ใดต้องเมา (แม้ยังพอครองสติอยู่) บัดนั้นผู้นั้นเป็นไพร่เกเรทันที โดย

ไม่มีข้อยกเว้น เร็วๆนี้มีเรื่องนักเรียนเอาปืนยิงเพื่อนนักเรียนมีอาการปางตาย ผลอันนี้ส่วนมาจากการให้เด็กดูหนังมากเกินไป และดูหนังที่ฉายเรื่องเกินวัยของเด็ก เวลานี้นักเรียนไปดูหนังพร่ำเพรื่อและมากเกินไป เด็กนักเรียนยังไม่ควรดูหนัง ควรดูก็แต่หนังที่ให้ความรู้ และเบิดหูเบิดตา แต่เรื่องนี้เป็นปัญหาแรมศตวรรษในการที่จะเถียงให้ตกลงกันว่า หนังเรื่องไหนเด็กควรดูและไม่ควรดู ข้าพเจ้าเห็นว่าเราวางเกณฑ์ง่ายๆได้ว่า ให้เด็กดูแต่หนังที่เขามีอักษรกำกับไว้ว่า “Educational Film” เท่านั้น หนังม้วนไหนเผอิญไม่มีอักษรคำนี้กำกับมา แต่เมื่องนอกก็ไม่ให้เด็กดูเสียเลย (อดดูไม่ตาย) เอาไว้ดูเมื่อตนออกจากโรงเรียนแล้ว โดยฉะเพาะอย่างยิ่ง เมื่อตนหาสตางค์ได้เองแล้ว.

เลือกทางศึกษา

ของ

พระชำนาญ อนุสาสน์

อธิบดี กรมธรรมการ

มีผู้ปกครองเด็กบางคนหารือข้าพเจ้าว่า บัดนี้บุตรของท่านสอบไล่ได้ชั้นนั้นชั้นนี้แล้ว จะให้เขาเรียนวิชาอะไรต่อไปจึงจะดี ข้าพเจ้าตอบว่าเรียนวิชาอะไรๆก็ดีทั้งนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าให้เรียนวิชาที่พอเหมาะแก่อัตภาพของเขา ให้เขาหาเลี้ยงชีพต่อไปได้โดยสะดวก แล้วตั้งอยู่ในศีลธรรม ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เท่านี้ก็เป็นอันใช้ได้ การเรียนวิชาอะไรไปครึ่งๆกลางๆไม่สำเร็จ ไม่มีงานอะไรทำเป็นอาชีพเช่นนี้ ท่านว่าผู้นั้นยังไม่สำเร็จการศึกษาเล่าเรียนอันแท้จริง เรียกว่าเลือกทางศึกษาผิด ฉะนั้นก่อนที่จะให้เด็กเรียนอะไร ผู้ปกครองต้องไตร่ตรองพิจารณาดูให้รอบคอบว่าเด็กผู้นั้นมีนิสัยชอบในทางใด มีสติปัญญากำลังร่างกายเป็นอย่างไร เหมาะที่จะเรียนวิชานั้นๆ ได้สำเร็จหรือไม่ ผู้ปกครองมีทุนทรัพย์เพียงพอจะอุดหนุนให้เขาเล่าเรียนไปได้ตลอดไหม เมื่อได้พิจารณาดังนี้เห็นว่าเหมาะสมแล้ว จึงให้เขาเรียนวิชานั้นๆ ตามอัตภาพของเขา อย่าได้ถือว่าวิชาอย่างนั้นดี วิชาอย่างนี้ไม่ดีเลย.

ประวัติย่อ

ของ

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน

นายอุทัย เหมรัตน์ ผู้รวบรวม

โรงเรียนวัดสามจีน ตั้งอยู่ในวัดสามจีนใต้ อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร โรงเรียนนี้ได้ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๕ โดยที่พระสมุห์กล่อม เจ้าอธิการวัดนี้ได้เป็นผู้อุปการะรวบรวมกุลบุตรมาประชุมเล่าเรียนหนังสือไทย ให้พระภิกษุพร้อมซึ่งสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรประโยค ๒ พระภิกษุสอนผู้สอบไล่ได้ประกาศนียบัตร ประโยค ๑ เป็นอาจารย์ มีนักเรียนมาเล่าเรียน ๓๔ คน ซึ่งปรากฏดังคำเนาแจ้งความกระทรวงธรรมการ ดังนี้

(คำเนา)

แจ้งความกระทรวงธรรมการ

แผนกกรมศึกษาธิการ

โรงเรียนมูลสามัญเชลยศักดิ์

วัดสามจีนใต้

ด้วยพระสมุห์กล่อม เจ้าอธิการวัดสามจีนใต้ผู้อุปการะ ได้รวบรวมกุลบุตรมาประชุมเล่าเรียนหนังสือไทย ตั้งเป็นโรงเรียนขึ้น ให้พระพร้อม ซึ่งสอบไล่ได้ประกาศนียบัตร ประโยค ๒ พระสอนผู้สอบไล่ได้ รับประกาศนียบัตร ประโยค ๑ เป็นอาจารย์สอน เปิดโรงเรียนสอนมาแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๕ มีนักเรียนมาเล่าเรียน ๓๔ คน และบอกรายงานมาลงทะเบียนในกรมศึกษาธิการ พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ์ อธิบดีกรมศึกษาธิการ มีรับสั่งให้กองตรวจไปตรวจๆได้ความตามใบบอกนั้นแล้ว ทรงอนุญาตให้พระสมุห์กล่อม เป็นผู้อุปการะให้พระพร้อม พระสอน เป็นอาจารย์ตามประสงค์แล้ว ในชั้นกรมศึกษาธิการได้อุดหนุนแบบเรียนให้ ๑ จบตามธรรมเนียม โรงเรียนนี้นับว่าเป็นโรงเรียนมูลเชลยศักดิ์ชั้นในกรมศึกษาธิการอีกโรงเรียนหนึ่ง ด้วยอำนาจพิทยานุกูล ของพระสมุห์กล่อม พระพร้อม พระสอน นั้น ให้โรงเรียนนี้จงตั้งอยู่สืบกาลนานเทอญ ฯ

(คัดจากหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓ แผ่นที่ ๒๔ วันที่ ๑๓ กันยายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๕ หน้า ๒๕๕)

สถานที่เรียนในครั้งนั้นไม่ปรากฏว่าใช้ณที่ใด ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๔ นางจุ้ย บ้านถนนสุนทรพิมล อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร ได้ออกทุนประมาณ ๔,๘๐๐ บาท สร้างเรือนไม้ ๒ ชั้น อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบสถ์ให้เป็นที่เรียนทำการสอนแต่ชั้นมูลจนถึงชั้นประถมปีที่ ๔ นายเสือเป็นครูใหญ่ จำนวนนักเรียนในครั้งนั้นไม่ปรากฏ

พ.ศ. ๒๔๕๑ นายเสือป่วยออดแอด พระภิกษุภักดี ครูรองทำหน้าที่แทนครูใหญ่ ในศกนั้นนางสาวลออ หลิมเซ่งไถ่ บ้านตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ได้สร้างโรงเรียนหลังที่ก ๒ ชั้น ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโบสถ์ เป็นเงินประมาณ ๗,๐๐๐ บาทให้ เพื่อเป็นที่ระลึกแก่ท่านเอี่ยมมารดาผู้ล่วงลับไป

พ.ศ. ๒๔๕๒ นายเทียนได้มาเป็นครูใหญ่

พ.ศ. ๒๔๕๓ นายภักดี ซึ่งลาสิกขาบทแล้วมาเป็นครูใหญ่แทนนายเทียน ในศกเดียวกันนั้น นายลำดวน (ขุนชิตพิทยกรรม) มาเป็นครูใหญ่แทนนายภักดี

พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ตั้งกองลูกเสือขึ้นในโรงเรียนนี้

พ.ศ. ๒๔๕๖ โรงเรียนนี้เปลี่ยนการเรียกชั้นใหม่ คือเรียกชั้นมูลว่า "ประถม" เรียกประถมว่า "มัธยม" แต่โรงเรียนนี้เลิกสอนชั้นมัธยม จึงมีเพียงชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๓

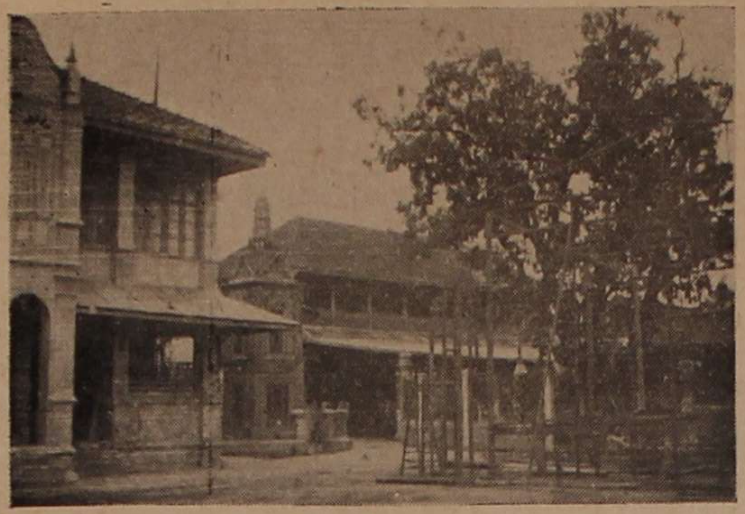
พ.ศ. ๒๔๕๗ ขุนชิตพิทยกรรม (ลำดวน) ย้าย นายสอน กุยก้องศิลป์ ครูรอง ทำหน้าที่ครูใหญ่แทน

พ.ศ. ๒๔๖๑ นายสอน กุยก้องศิลป์ ได้รับตำแหน่งเป็นครูใหญ่

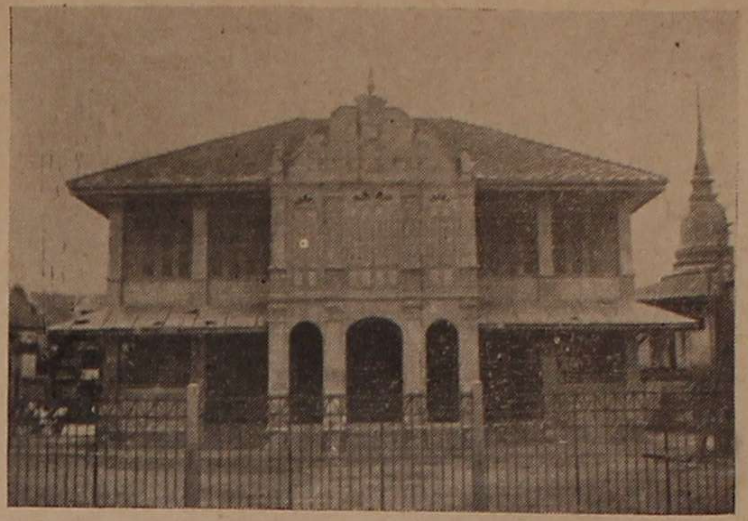
โรงเรียนนี้ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๓๒ เป็นต้นมา ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีจำนวนนักเรียนปีละเท่าใด จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๖๔ จึงได้พบว่า มีจำนวนนักเรียนอยู่ ๑๗๗ คน

พ.ศ. ๒๔๖๕ นายสอน กุยก้องศิลป์ ย้าย ขุนกุมาโรวาท (เกิด) มาเป็นครูใหญ่แทน มีจำนวนนักเรียน ๑๕๕ คน

พ.ศ. ๒๔๖๖ มีจำนวนนักเรียน ๒๔๔ คน

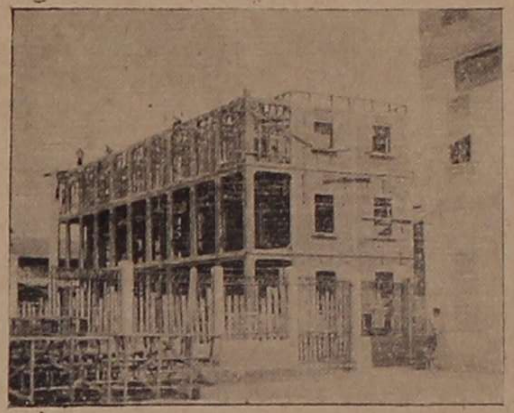
สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒

สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑
ซ่อมแซมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

ตึกสามชั้นกำลังสร้าง

พ.ศ. ๒๔๖๗ มีจำนวนนักเรียน ๒๗๒ คน

พ.ศ. ๒๔๖๘ ขุนกุมาโรวาท (เกิด) ย้าย นายเฮง สนใจรบ ครูรองเลื่อนขึ้นเป็นครูใหญ่แทน มีจำนวนนักเรียน ๑๗๕คน

พ.ศ. ๒๔๖๙ โรงเรียนได้ตั้งชั้นมัธยมบท ๑ ชั้น กระทรวงธรรมการจึงให้นามโรงเรียนนี้ใหม่ว่า "โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน". มีจำนวนนักเรียน ๑๙๑ คน

พ.ศ. ๒๔๗๐ มีจำนวนนักเรียน ๒๐๘ คน

พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้เพิ่มชั้นมัธยมบท ๒ ชั้น มีจำนวนนักเรียน ๒๓๕ คน

พ.ศ. ๒๔๗๒ โรงเรียนหลังไม้ ๒ ชั้นหลังเก่าชำรุดทรุดโทรมมากเกรงจะเกิดอันตราย จึงได้รื้อเอาไม้มาสร้างโรงเรียนหลังไม้ ๓ ชั้นขึ้นที่หน้าโบสถ์ เป็นเงินค่าไม้เพิ่มเติมและค่าปลูกสร้าง ๘,๕๕๐ บาท ในปีนี้ได้เพิ่มชั้นมัธยมบท ๓ ชั้น มีจำนวนนักเรียน ๒๖๐ คน

พ.ศ. ๒๔๗๓ มีจำนวนนักเรียน ๓๒๗ คน

พ.ศ. ๒๔๗๔ มีจำนวนนักเรียน ๒๙๕ คน

พ.ศ. ๒๔๗๕ มีจำนวนนักเรียน ๒๘๕ คน

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เพิ่มชั้นมัธยมบท ๔ ชั้น มีจำนวนนักเรียน ๓๕๙ คน

พ.ศ. ๒๔๗๗ นายเฮง สนใจรบ ย้าย นายสนิท เทวินทรภักดิ มาเป็นครูใหญ่แทน มีจำนวนนักเรียน ๓๖๑ คน ปลายปีนั้นได้ซ่อมตึกท่านเอี่ยม ใช้เงินการจรของกระทรวงธรรมการ ๑,๒๐๐ บาท พ.ศ. ๒๔๗๘ สร้างรั้วโรงเรียน ใช้เงินการจรของกระทรวงธรรมการ ๑,๘๙๐ บาท และสร้างโรงเรียนหลังตึก ๓ ชั้นเพิ่มอีก ๑ หลัง ทางหลังตึกแถวด้านถนนพระราม ๔ ใช้เงินของวัด ๑๕,๐๐๐ บาท ของกระทรวง ๒,๘๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๑๗,๘๐๐ บาท อนึ่งในพ.ศ. นั้นโรงเรียนได้เพิ่มชั้นมัธยมบท ๕ ชั้น รวมมีจำนวนนักเรียน ๔๕๐ คน

พ.ศ. ๒๔๗๙ มีจำนวนนักเรียน ๖๑๓ คน และกระทรวงธรรมการอนุญาตให้เปิดชั้นมัธยมบท ๖ ชั้น ในปลายปีได้สร้างสนามบาสเกตบอลด์คอนกรีตสำหรับเป็นที่แข่งขันบาสเกตบอลด์ของกรมพล

ศึกษา โดยกรมพลศึกษาออกเงินสมทบ ๒๐๐ บาท และในปีนี้กรมโยธาเทศบาลอนุญาตให้โรงเรียนใช้คูสาธารณะข้างโรงเรียน และโรงเรียนได้ถมและปลูกหญ้าเรียบร้อย

พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้สร้างโรงเรียนหลังเล็ก ๓ ชั้นเพิ่มอีก ๑ หลัง แนวเดียวกับหลังเก่า ด้วยเงินของกระทรวงธรรมการ เป็นราคา ๑๘,๘๙๐ บาท ศึกษามีจำนวนนักเรียน ๖๗๑ คน.

สาสนาเปนที่พึ่งแก่มนุษย์อย่างไร

หรือ

สาสนาได้ปลดเปลื้องเวทนาแก่ผู้มีทุกข์อะไรบ้าง

บรรยายโดย

หลวงบริบาลเวชกิจ

หัวหน้ากองสุขาภิบาลโรงเรียน

กรมพลศึกษา กระทรวงธรรมการ

คำปรารภ

ครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนได้ขอให้บรรยายเรื่องการจัดสุขลักษณะของโรงเรียนนี้ ซึ่งเป็นเรื่องส่วนมากเกี่ยวข้องกับหน้าที่สุขาภิบาลโรงเรียน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่สถานที่ได้เกี่ยวข้องถึงสาสนาพุทธโดยทั่วไปอยู่ด้วย ข้าพเจ้าไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสาสนา เมื่อต้องมาเป็นผู้แถลง ย่อมจะมีขาดตกบกพร่องได้บ้างเป็นธรรมดา สำหรับให้เข้าใจง่าย จะแบ่งออกกล่าวเป็น ๓ ตอน ตอนที่ ๑ กล่าวด้วยภูมิภาคของโรงเรียนและวัดสามจีนได้ที่ปรากฏลักษณะอยู่เดิม ตอนที่ ๒ ปัญหาที่พาดพิงถึงว่า สาสนาเป็นที่พึ่งแก่มนุษย์อย่างไร ตอนที่ ๓ เป็นตอนที่กล่าวถึง ปรับปรุงไว้อย่างไร จะขอรวมเรียกเรื่องนี้ว่า "สาสนาเป็นที่พึ่งแก่มนุษย์อย่างไร?" ความยุ่งยากก็มีหลายอย่าง ทั้งต้องค้นหาเหตุและผลให้ใกล้ต่อวัตถุประสงค์ของสาสนามาเป็นที่อ้างเวลาที่จะต้องการไปพิมพ์ก็กระชั้น แถมไม่ได้รวบรวมไว้แต่เดิมด้วย แต่หากเป็นเรื่องที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางมนุษย์สังคมไม่มากก็น้อย อันนับเป็นสาธารณกุศลที่ยิ่งใหญ่ ผู้บรรยายจึงหวังจะได้รับข้อทักท้วงข้อแนะนำแก้ไขเพิ่มเติมจากบรรดาท่านที่มีจิตเมตตากรุณา จนกว่าจะสถาปนาสาสนาให้เป็นที่พึ่งแก่ผู้ไร้ที่พึ่งหรือเป็นที่ปลดเปลื้องเวทนาของผู้ทุกข์ได้สมหมายอย่างสมบูรณ์ ถ้าหากเรื่องนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใดณกาลใดก็ตาม ข้าพเจ้าขอให้นายอุทัย เหมรัตน์ ซึ่งได้เออเพื่อช่วยเหลือการรวบรวมเรียบเรียงเรื่องนี้จนสำเร็จทันความต้องการ ได้รับความชอบคุณตามนั้นด้วย.

ตอนที่ ๑

ภูมิภาคของโรงเรียนและวัดสามจีนใต้ที่ปรากฏลักษณะอยู่เดิม

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนตั้งอยู่ในวัดสามจีนใต้ บริเวณที่แวดล้อมโรงเรียนอยู่ คือ อาณาเขตของวัด ซึ่งบังเอิญในสมัยที่ไปจัดการตรวจนั้น มีลักษณะและสิ่งแทรกแซงจนสภาพเกือบจะกลายเป็นไม่ใช่อาราม การที่เป็นอย่างนี้จะได้เปลี่ยนแปลงมาเมื่อใด ทั้งวัดนี้จะได้สร้าง หรือผู้ใดสร้าง และวางลักษณะแต่เดิมไว้อย่างไร ไม่ใช่ประสงค์จะค้นคว้าสืบหา แม้แต่เพียงผู้บรรยายจะได้เคยพบวัดนี้มาก่อนแล้วก็ครั้งและเมื่อใด ก็จะไม่บรรยายถึงที่จะกล่าวต่อไปนี้ กล่าวฉะเพาะเมื่อไปจัดในหน้าที่สุขาภิบาลโรงเรียน

โรงเรียนนี้ กองสุขาภิบาลโรงเรียนได้เข้าไปจัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ตั้งสอนอยู่ที่ตึก ๒ ชั้น ซึ่งนางสาวลออ หลิมเซ่งไถ่ได้สร้างเป็นที่ระลึกให้แก่ท่านเอี่ยม มารดา เมื่อ ร.ศ. ๑๓๒ เป็นราคาราว ๘,๐๐๐ บาท กับที่หลังไม้ ๒ ชั้นเก่า ๆ หลังหนึ่ง ซึ่งนางจุ้ยได้สร้างไว้แต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ ออกทุนราว ๔,๘๐๐ บาท ตั้งอยู่ทางริมทางเข้าด้านถนนเจริญกรุง

ตำแหน่งที่วัดสามจีนตั้งอยู่ เรียกว่าตำบลสามแยก ท้องที่อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ทิศเหนือจดถนนพระรามที่ ๔ ไปจนจดที่ของพระยาพินิจศาลา ทิศตะวันตกจดที่ของพระยาพินิจศาลา และที่ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ ทิศใต้จดแนวถนนเจริญกรุง และที่ของนายเชยและนางสาวสายหยุด ทิศตะวันออกจดไปตามคลองวัดสามจีนใต้ แล้วหักเลี้ยวไปตามคูหลังตึกแถวถนนหน้าโรง

ฆ่าสุกรหัวลำโพง ไปจนบรรจบถนนพระราม ๔

วัดจากริมคลองวัดสามจีน ทางด้านตะวันออกไปจนจดที่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ ทางด้านทิศตะวันตก ตำแหน่งที่ยาวที่สุดประมาณ ๑๐๐ วา วัดจากทางทิศเหนือคือริมคูไปทางทิศใต้ คือริมถนนเจริญกรุง ยาวประมาณ ๗๕ วา เนื้อที่ของวัดนี้ประมาณ ๑๙ ไร่

สมบัติและประโยชน์ของวัด มีตึกให้เช่า และมีผู้เช่าที่ดานวัดและที่ริมคลองปลูกห้องแถวปลูกบ้าน แต่ก่อนได้ค่าเช่าเดือนละ๑,๐๐๐บาทเศษ ถึงแม้เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำค่าเช่าได้ลดลง ก็ยังคงเก็บได้เกือบ ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน เงินสดที่เก็บสะสมไว้มีประมาณ ๑,๕๐๐๐๐ บาท กับมีตึกแถวที่ปลูกไว้ให้เช่าอยู่อีกด้วย

สิ่งปลูกสร้างของวัด ทางด้านถนนพระราม ๔ หลังตึกเช่าเข้าไป ทางทิศตะวันตก มีห้องแถวและเรือนที่ผู้เช่าได้ปลูกให้เช่า ถัดไปเป็นหมู่กุฏีศาลา และคูหอระฆัง หอสวดมนต์ จนจดทางที่จะไปออกถนนเจริญกรุง ต่อจากทางนี้ก็มีหมู่กุฏี หอสวดมนต์ หอระฆัง และคู ปลูกจดไปจนกระทั่งถึงคลองวัดสามจีน

จากหลังตึกเช่าด้านถนนพระราม ๔ เข้าไปทางทิศตะวันออก ตั้งแต่ทางเข้าด้านถนนพระราม ๔ จนจดคู ด้านทิศตะวันออก มีห้องแถวชั้นเดียวปลูกอยู่ แล้วหมู่พระเจดีย์เล็ก ๆ ที่เขาทำแทนฮวงซุ้ย ต่อมาคือโรงเรียนหลังท่านเอี่ยม หน้าโรงเรียนนั้นเป็นสระและลานของวัด ต่อมามีเจดีย์องค์ใหญ่ องค์เล็ก กำแพงโบสถ์ แล้วตัวโบสถ์ ป่าช้า ศาลาโถง ที่เผาศพ ที่เก็บศพ เพิง และกระท่อม ศาลาแบบโรงทึม ปลูกระเกะระกะอยู่อีกหลายหลังจนจดคลองวัดสามจีน

ตามคูข้างหลังนั้นตลอดไป มีพวกตึกแถวถนนหน้าโรงฆ่าสุกร ได้ปลูกที่พักสุกรลงบนคูนี้ จนจดกำแพงวัด เลยสุกรอยู่ตลอดลำคูนี้

ตามระหว่างพระเจดีย์ มีคนปลูกเพิงโดยเอาไม้วางระหว่างพระเจดีย์นั้น มุงหลังคาและกั้นอยู่แทบทุกช่องเจดีย์บรรดาที่มีอยู่หลายสิบองค์

ตามข้างศาลาและใต้ถุนศาลา ก็มีพวกที่ป่วยด้วยโรคเรื้อน วัณโรค แผลเรื้อรัง และพวกทุพพลภาพ ชรา เด็กที่อนาถา มามั่วสุมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

วัดนี้มีทางเข้าได้ ๓ คือ ทางด้านถนนเจริญกรุง ทางถนนกลันตัน ทางถนนพระราม ๔ และทางคลองวัดสามจีน

ลักษณะของสิ่งที่ปลูกสร้าง โรงเรียนหลังที่เป็นตึกยังแข็งแรงมั่นคงดีอยู่ แต่แผนผังที่กำหนดในครั้งนั้นยังไม่สมบูรณ์ เพราะบกพร่องในลักษณะที่ต้องการอันค้นพบภายหลังอีกหลายอย่าง ส่วนโรงเรียนหลังที่อาศัยสอนอยู่ที่เรือนไม้ ๒ ชั้นเก่า ๆ ซึ่งชำรุดทรุดโทรมจนจวนจะพังสำหรับหลังนี้ได้รายงานว่า ไม่ปลอดภัยในการที่จะใช้เป็นโรงเรียน ทางการจึงได้รื้อเอาไม้จากหลังนั้นมาปลูกหลังไม้ ๓ ชั้น ที่ต่อหรือแนวเดียวกับหลังตึก ดังในที่ซึ่งเดิมเป็นบ่าช้าให้แทน

กุฏิ เป็นชะนิดเรือนไม้ยกพื้น ใต้ถุนสูง แต่ปลูกโดยไม่ได้กำหนดผังของวัดไว้ จึงระเกะระกะไม่เป็นแถวเป็นแนว มีตรอกมีซอกสลับซับซ้อน แถมเก่าชำรุดทรุดโทรมไปแล้วเกือบหมด พื้นดินใต้ถุนก็ลุ่มเป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่มีทางระบายน้ำ น้ำจึงขังนองอยู่หลายแห่ง

ศาลา หอสวดมนต์ โบสถ์ กำแพง กล่าวรวม ๆ ว่า บรรดาสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในวัดนี้ตกอยู่ในสภาพเดียวกับกุฏิ ห้องแถวและบ้าน ส่วนมากชั้นเดียว มี ๒ ชั้นปนอยู่บ้าง แต่ก็ปลูกกันไม่เป็นแถวเป็นแนว ระเกะระกะและชำรุดทรุดโทรม ต้องปะทั้งหลังคาและฝา จนแลดูรกรุงรัง ยังมีเพิงและกระท่อม กับคอกที่ใช้เสื่อและผ้า, จาก หรือสังกะสีเก่า ๆ ชั้นเล็กชั้นน้อย กั้นกันเขตต์และมุงหลังคาแทรกอยู่ตามข้างศาลาและเจดีย์ เป็นหย่อมเป็นหมู่ทั่วไป

ผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มีทั้งแต่คนที่เจ็บด้วยโรคเรื้อน วัณโรค หรือร่างกายวิกลพิการ หมู่เด็กที่ไร้ผู้คุ้มครอง และผู้ที่ไร้ที่จะพำนัก ทั้งเพศชายและเพศหญิง อยู่จนใกล้ชิดกุฏิอย่างถึงพักวันพักเกิด จนใต้ถุนกุฏิบางแห่งยังได้พบหญิงนั่งไกวเปลให้ลูกนอน

ส่วนผู้ที่เช่าห้องแถว มีบางพวกที่ประกอบการอาชีพ โดยเลี้ยงน้ำปลา ทำเส้นบะหมี่ ทำเส้นก๋วยเตี๋ยว ทำขนมเทียวเร่ขาย สานกระบุงตะกร้า ปะรองเท้า บ้างก็เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ไว้ห้องละ ๘ ตัว ๑๐ ตัว เมื่อรวมเข้าทั้งหมดก็ตั้งหลายร้อย เศษอาหารและเศษขยะต่าง ๆ ก็ทิ้งอยู่เรี่ยราดตามข้างบริเวณ

นั้น ผะสมกับมูลเบ็ดมูลไก่ สุกรและสุนัข ทั้งอุจจาระเด็กและบัสสาวะของผู้ที่ผ่านไปมา กระทำให้มีกลิ่นหลายกลิ่นกระจุยกระจายอยู่โดยทั่วไป

แถมยังมีบรรดาผู้ที่ไม่ปรากฏว่าประกอบอาชีพอย่างเปิดเผย ก็มั่วสุมปนเปอยู่ด้วย กระทั่งหญิงที่ชอบแต่งตัวและยืนเตร่คุยกับชาย หรือกำลังคอยจับคู่อยู่ตามข้างศาลาข้างกุฏิในเวลาพลบค่าผู้ที่ผ่านไปถ้าสังเกตจะได้พบอย่างดกดื่นอยู่เสมอ

สุกรที่มีผู้เลี้ยงอยู่ตามเพิงหลังตกด้านตะวันออกตลอดแนวกุนั้น ก็ส่งเสียงออฉาวมากอยู่แล้ว แถมยังมีสุกรที่อาศัยอยู่ในวัดที่เรียกว่าหมูวัด จำนวนตั้งร้อยๆ สุนัขก็มีอยู่อีกมาก เลยช่วยกันระดมเลี้ยงไล่กัดหรือวิ่งหยอกเย้ากันรวมผะสมกันทั้งหมูวัดและหมูบ้าน ได้ถ่ายบัสสาวะอุจจาระและใช้พื้นแผ่นดินกินขยะเกลื่อนกลาดทั่วไปทั้งบริเวณทั่วไป ยิ่งหน้าฝนยิ่งเพิ่มความสกปรกโสมมทวีขึ้น

ตามใต้ถุนกุฏิก็เต็มไปด้วยน้ำเน่าที่ขังอยู่โดยไม่มีทางระบายออก รวมทั้งคลองวัดสามจนกลืนเป็นซ้ำสะพานถนนเจริญกรุงที่ข้ามคลองนี้ ก็ถูกรอและถมขึ้นเป็นถนน ทำให้คลองนั้นตื้น อันเป็นเหตุให้คูสระบรรดาที่ต่อเนื่องเข้าในวัดนั้นน้ำในนั้นไม่มีทางระบายออก ขังค้างนิ่งอยู่ แถมไม่มีใครดูแลว่ากล่าวจึงเลยเป็นที่ให้ชาวบ้านแถบนั้นนำเอาขยะมูลฝอยและทรากสัตว์มาทิ้ง เกิดการเน่าเปื่อยเพิ่มความเหม็นให้ส่งกลิ่นตระหลบอบอวนผะสมกับกลิ่นอื่นๆ ให้มีกำลังแรงยิ่งขึ้น

ป่าช้าที่เก็บศพที่เผาศพก็ไม่ได้จัดให้ถูกแบบถูกลักษณะ โลงที่บรรจุศพและโลงเปล่าทั้งเชิงตะกอนเสื่อที่นอนหมอนมุ้งของผู้ตายตั้งและวางอยู่ระเกะระกะ กลิ่นศพที่เน่าก็กระจายทั่วไป บางคราวก็เผาศพสดๆ จะโดยเพราะผู้จัดการเผาจะหากำไรให้มาก หรือจะโดยเพราะเจ้าภาพไม่มีทรัพย์ที่จะซื้อฟืนให้มากพอ จึงต้องเผาอย่างแร้นแค้น คือเผาอย่างบีบให้ค่อยๆไหม้ไปทีละเล็กทีละน้อย เป็นการเผาที่ส่งกลิ่นอย่างร้ายแรง เพราะควันอยู่ในระยะต่ำ แถมจะต้องเผาในเวลาค่ำคืน กลิ่นชะนิดนี้จึงได้รบกวนการนอนของชาวบ้านแถบนั้นยิ่งมากทวีขึ้นไปเสียกว่าเผาตามธรรมดาที่ใช้ฟืนมากๆ

ให้ไหม้เร็วและควันขึ้นสูง อันเป็นวิธีเผาที่กลิ่นก็ร้ายแรงอยู่แล้ว สถานที่ประเจิดประเจ้อไม่มิดชิดเช่นนี้ ย่อมเพิ่มความน่าสยะแสยงสพึงกลัว และเป็นที่น่าสลดใจแก่ผู้ที่พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ร้ายที่ฉกชิงวิ่งราวตามบริเวณวัดหรือใกล้เคียงกับวัดนั้น ซึ่งเคยมีอยู่บ่อยๆ ชอบอาศัยวัดเป็นที่หลบหลีกซ่อนเร้นเพื่อให้พ้นจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ เพราะได้ถูนของวัดและตรอกซอกระหว่างบ้านและห้องแถวมีอย่างชุกชุกซอกแซก สลับซับซ้อน บางตอนก็มืดครึ้ม ลับเหลี่ยมมุมฝา ทั้งมีทางออกได้หลายถนน จึงทำให้สะดวกแก่การหลบซ่อนหลีกเลี่ยง และยากแก่การตามค้นหาเพื่อจับกุม

เมื่อสถานที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึงเป็นการยากแก่ผู้ที่จะเข้าจัดทำและควบคุมให้ดีได้ เพราะมีปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจกันให้แจ่มแจ้ง ทั้งฝ่ายสงฆ์และประชาชน กับเจ้าหน้าที่หลายอย่างหลายประการ เพราะสถานที่ของวัดนี้ได้ตกเป็น

๑. เป็นสถานที่อาศัยของผู้บำเพ็ญสาสนกิจ มีภิกษุ สามเณร และผู้บำเพ็ญศีลชีวิตราว และผู้ที่มาสดับครับฟังพระธรรมเทศนา

๒. เป็นสถานที่สำหรับให้การศึกษาแบบสากล

๓. เป็นที่อาศัยของคนชรา คนทุพพลภาพ คนไร้ที่พึ่งบางหมู่

๔. เป็นที่อาศัยของคนบางคนที่ป่วยด้วยโรคเรื้อน วัณโรค และโรคพิการเรื้อรังอื่นๆ ที่โรงพยาบาลไม่มีที่พอจะให้อยู่

๕. เป็นที่อยู่และเพาะพันธุ์สุกรและสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ

๖. เป็นที่เก็บและเผาศพ

๗. เป็นที่แอบประชุมหรือไว้ซ่อนหลบหลีกเพื่อการทุจริตของคนบางพวก

๘. เป็นสถานที่ให้เช่าเพื่อหารายได้.

ตอนที่ ๒

สาสนาเป็นที่พึ่งแก่มนุษย์อย่างไร ?

เรื่องที่ปรากฏทั้ง ๘ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องอยู่ในวงของสาสนา แต่การสาสนาในประเทศสยามส่วนมากเกี่ยวข้องแก่ประชาชน ถ้ามีข้อเสียหายเกิดขึ้น จะมากหรือน้อยก็ตาม มักจะกระทบกระเทือนถึงการครองชีพและศีลธรรมของประชาชนไปด้วยตามส่วนเสมอ ฉะนั้นถ้าจะแก้ไขอย่างใด สมควรแจ้งและรับความเห็นของคนที่ทรงความรู้มาประกอบการปรับปรุงไว้ด้วย การนั้นจะดำเนินสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

การที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดควรและไม่ควรอย่างใดนั้น จะต้องทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของสาสนากันเสียก่อน ว่ามีภาระอะไรบ้างที่เป็นกิจอันพึงประกอบตามหน้าที่ เมื่อมีสิ่งที่ไม่ควรแทรกเข้ามาจะได้เปรียบเทียบกันได้ง่าย วัตถุประสงค์ของสาสนาพุทธ ถ้าจะกล่าวย่อ ๆ จะมี

๑. ให้มีการเรียนการเสาะค้นในข้อธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ จนได้รู้หรือสำเร็จถึงขั้นขจัดอวิชาได้จนสิ้นเชิง

๒. ให้มีการปฏิบัติถูกต้องตามแบบอย่างที่พระพุทธเจ้าได้เคยปฏิบัติ จนนำไปสู่ถึงกายและจิตต์บรรลุสภาวะที่สรรพกิเลศดับสิ้นไป

๓. ให้สังขารธรรมที่ได้ค้นพบวิชาเห็นแจ้งและปฏิบัติ จนดับกิเลศรอบแล้วดำรงถึงบรมสุขอันเป็นสันติ

กิจของสาสนา

สาสนาคืออะไร ? ได้เคยอธิบายไว้ในเรื่องคุณภาพของไตรสรณาคมแล้ว ในที่นี้จะกล่าวว่าตามข้อที่พระพุทธสาสนาหวังจะให้มนุษย์ได้รับการศึกษา หรือทำการเสาะค้นข้อธรรมจนพบ หรือได้รู้ถึงวิชาที่กระทำให้เห็นแจ้งจนไม่มีข้อกังขาเหลืออยู่ และพยายามปฏิบัติตนจนได้ประสพถึงสรรพกิเลศค่อย ๆ มลายไป จนที่สุดดับสิ้น จัดให้ความรู้สึกค่อย ๆ ได้เสวยอารมย์ที่ผ่องแผ้วปราศจากราคทวิธจนถึงสันติสุข อันความมุ่งหมายเหล่านี้จะสำเร็จได้ หรือจะเป็นที่พึ่งแก่มนุษย์ได้ตามประสงค์ จะต้องประกอบด้วย

๑. มีผู้บำเพ็ญหรือผู้ประกอบกิจตามลัทธิของสำสนาประดุจหน้าที่ หรือผู้กระทำภาระแห่งครู

๒. มีผู้บำรุง คือผู้ยอมเชื่อยอมสละสิ่งต่าง ๆ ออกบูชาตามลัทธินั้น อย่างหน้าที่ของผู้ที่ยอมเป็นศิษย์

ผู้บำเพ็ญ ได้แก่ภิกษุ สามเณร ปะขาว และชี

ผู้บำรุง ได้แก่อุบาสก อุบาสิกา หรือบรรดาผู้ที่ยอมเชื่อยอมปฏิบัติตามกิจของสำสนาอย่างอื่น ๆ ที่ไม่ถึงกับถือพรหมจรรย์

ผู้บำเพ็ญจะต้องกระทำภาระอะไรบ้าง จึงจะให้วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้สำเร็จรูป จนสำสนาอำนวยผลเป็นที่พึงแก่คนและผู้อื่นได้

๑. ภิกษุ สามเณร มีวินัยบัญญัติไว้ชัดเจน สงสัยข้อใดก็เปิดดูได้

จะนำแต่เพียงหลักสำคัญมากล่าว เช่น การเรียน การสอน ความประพฤติ ฉะเพาะตนและต่อชุมชน คุณและโทษที่เป็นผลของการปฏิบัติเท่าที่พอจะแสดงได้

การเรียน การเรียนธรรมคันธรรมณที่หมายฉะเพาะเพียงคัน บรรดาธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ไม่ได้หมายว่าจะต้องค้นพิเศษให้ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น การเรียนในสมัยพุทธกาล หรือครั้งที่อาริยสาวกยังมีอยู่มาก เมื่อเรียนโดยตรงจากท่านเหล่านั้น การเรียนก็ง่ายและสะดวก เพราะได้รับการอธิบายในบทแจ่มแจ้งชัดเจน สงสัยข้อใดก็ถามได้จนหมดข้อกังขา แต่การเรียนสมัยที่ไม่ทราบชัดว่า วิมุติสงฆ์จะได้สถิตย์อยู่ณประเทศหรือภาคใดอย่างเวลานี้ หรือจะกล่าวให้ง่ายก็คือ ประเทศสยามยังหาอาจารย์ชั้นอาริยสงฆ์ยังไม่พบ การเรียนการเสาะค้นข้อธรรมในชั้นหลังนี้จึงต้องอาศัยแต่ตำราซึ่งประพันธ์หรือร้อยกรองไว้เป็นภาษาต่างประเทศ เช่นภาษาบาลี ทั้งบทที่ประพันธ์ที่เป็นภาษาบาลีอยู่นั้น ก็เข้าใจความหมายได้ยาก โดยที่พระพุทธพจน์ได้ถูกปนเปถ่ายทอดมาเสียนาน ข้อใดแท้บทใดปนจะต้องทำพิธีแยกกัน โดยอาศัยเกจิอาจารย์อธิบายไว้ประกอบด้วย ทั้งโวหารที่ใช้ในบทประพันธ์นั้นก็เป็นของ

373.1 จม
ก124ส ม.36332

กว่าเก่า ศัพท์และภาษาได้เปลี่ยนแปลงไป จะเข้าใจความหมายของคำพูดที่แท้จริงได้ไม่ใช่ง่ายนัก การตีความหมายของใจความนี้แหละ นักปราชญ์ซึ่งเรียนธรรมรู้ดีแล้วหลายชาติ ต่างได้ให้คำอธิบายไว้ในภาษาแห่งตน ผู้เรียนจึงจำจะต้องเรียนหลาย ๆ ภาษา เพื่อค้นความเห็นของบรรดาท่านที่ได้ศึกษาแล้วเป็นอันดีได้สะดวกขึ้น ทั้งเพื่อติดต่อเผยแผ่ข้อธรรมได้สะดวก เพราะบัดนี้นักศึกษาธรรมของเรามีนับแสน แต่จะหาผู้ที่สามารถชำนิชำนาญในอรรถธรรมอย่างแตกฉาน จนอธิบายเป็นภาษาต่างประเทศที่สำคัญถึงพอจะส่งไปประชุมกับนานาชาติ เช่น สันนิบาตชาติ เพื่อช่วยกันขบปัญหายุ่งยากบรรดาที่มีอยู่ ให้ตรงต่อธรรมที่บรรลุถึงสันติสุข พร้อมด้วยสามัคคีฉันโดยยอมรับปฏิบัติ ก็ยังหาส่งไปไม่ได้

การสอน ภิกษุนอกจากการเรียนเพื่อกระทำความรู้จริงเห็นแจ้งให้เกิดแก่ตนแล้ว ยังจะต้องมีหน้าที่ประดุจอาจารย์ของประชาชน คอยช่วยสั่งสอนผู้ที่ไม่รู้ธรรมให้ได้รู้ ผู้ที่รู้อยู่บ้างให้รู้ยิ่งขึ้น สงสัยมาถามจะได้อธิบายให้ถูกต้องตามหลักอย่างกระจ่างแจ้ง เหตุฉะนี้การเรียนของภิกษุจะต้องเรียนให้แตกฉาน หลาย ๆ ภาษา กับวิทยาที่เป็นหลักตามธรรมชาติอันไม่ผิดต่อศีลธรรม ก็ควรจะเรียนไว้ด้วย มิฉะนั้นต่อไปจะสอนใครไม่ได้ เพราะประชาชนได้เรียนก้าวหน้ายิ่งมากขึ้น พระภิกษุเมื่อมัวไม่เรียนหรือเรียนเพียงสิ่งละอันพันละน้อย ไม่ให้ทะลุปรุโปร่งไปแม้แต่วิชาใดวิชาหนึ่ง ก็จะต้องล้าสมัยไปทุกที

ความประพฤติฉะเพาะตนและต่อชุมชน พระภิกษุจะต้องปฏิบัติตามวินัย คือเป็นผู้มักน้อย ขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงละในสิ่งทั้งปวงที่เป็นภาระของคฤหัสถ์ให้หมดสิ้นไป เพื่อให้จิตได้ประสพความสงบไว้เป็นส่วนตน นอกนี้ยังจะต้องคอยช่วยตักเตือนบรรดาผู้ที่เคารพนับถือ ถ้าผู้ใดประพฤติไม่ถูกตามคลองธรรมจะเป็นโดยไม่รู้หรือเผลอเรอ ให้ได้กลับประพฤติในทางที่ชอบ ถ้าเกิดผิดพ้องหมองใจบาดหมางกันขึ้น ก็ควรจะมีหน้าที่ช่วยหาช่องทางปรองดองกัน รักษาสามัคคีธรรมไว้ ผู้ใดตกทุกข์ได้ยาก ภิกษุก็ควรประคับประคองบำบัดเป็นช่วยบรรเทาในสิ่งที่สามารถจะช่วย

ได้ แม้จะช่วยอย่างอื่นไม่ได้ ก็เพียงช่วยให้ถ้อยคำหรือแสดงธรรมที่ไพเราะที่ถูกทางอันจะปลดเปลื้องความขัดข้องหมองใจนั้นให้ชุ่มชื่นขึ้น เหล่านี้ ด้วนแต่จะต้องอาศัยความรู้หลักธรรมอย่างแท้จริงลึกซึ้ง ทั้งจะต้องฝึกหัดอบรมตนเองให้มีอัธยาศัยใจคอชุ่มชื่นเยือกเย็นเต็มไปด้วยเมตตากรุณาเผื่อแผ่เป็นอย่างดี ไม่ยอมให้อยู่ในโมหะ ไม่ให้ความโลภอยู่เหนืออำนาจจิตต์แห่งตน ทั้งจะต้องเป็นบุคคลที่จะยอมเสียสละในสิ่งทั้งปวงได้เสมอ ปฏิบัติหน้าที่ทุกสิ่งทุกอย่างจริงจังเที่ยงตรงจนเป็นที่เชื่อถือของชุมชน เป็นตัวอย่างอันดีถึงควรแก่จะรับเครื่องบูชา

โทษแห่งการไม่ปฏิบัติตามควร ผู้ที่รับจะปฏิบัติหน้าที่อย่างใด จะต้องมีความรู้และมรรยาทให้ควรแก่หน้าที่นั้น ๆ จะขอยกเรื่องต่อไปนี้มากล่าวในที่นี้อีก เพื่อให้เห็นประโยชน์และพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้า

ภิกษุชื่อทัฑฑะกะ

ผู้ไม่มีวัตร พูดเหลาะแหละ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ ด้วยเป็นผู้มีศีรษะโล้น ผู้ประกอบด้วยความอยากและความโลภ จัดเป็นสมณะอย่างไรได้ ส่วนผู้ใดยังบาปน้อยใหญ่ให้สงบแล้ว โดยประการทั้งปวง ผู้นั้นเรา (ตถาคต) กล่าวว่าเป็นสมณะ เพราะว่ายังบาปให้สงบแล้ว

เรื่องของมงคลที่ปั้น เล่ม ๓ หน้า ๒๓๔

เมื่อพระพุทธเจ้า จะดำเนินกิจมัจฉา และภิกษุผู้อันด้วยข้อบรรพชาอันปราศจากสัมมาปฏิบัติ และมิได้เห็นแก่สาระนั้น ก็ตรัสว่า อันว่าสมณวาสทั้งปวงหาสัทขาคุณถ่องแท้มิได้ เข้าบวชในพระศาสนาพอจะได้นำมาซึ่งสุปพยัญชนะและบริกขารภัณฑ์ - มีผ้าย้อมฝาดเป็นต้นเท่านั้น ฝ่ายปฏิบัติเล่าก็คดมิได้ซื่อตรงเป็นมิจฉาปฏิบัติ มิได้เจริญขึ้นเป็นสัมมาปฏิบัติได้ บรรพชิตผู้นั้นถ้ามีปากกล้าวาจาหยาบ ก็ยินดีแต่จะเบียดเบียนท่านผู้อื่นให้ลำบากยากเข็ญ ได้ชื่อว่าเป็นมฤคชาติดิรัจฉาน เพราะเหตุหาหิริโอตัปปไม่สันดานมิได้มีชาติแห่งบรรพชิตเห็นปานดังนั้น ได้ชื่อว่าต่ำช้าสามกิ่งนัก

เรื่องทั้ง ๒ นี้เคยยกมาอ้างครั้งหนึ่ง เมื่อบรรยายถึงเรื่องการบวชตามลัทธิพระ

พุทธสาสนา ซึ่งลงในหนังสืออิทยาจารย์ เล่ม ๓๑ ตอนที่ ๒๒ พ.ศ. ๒๔๗๔

จะขอกล่าวเพียงย่อ ๆ ว่า การบวชแล้วไม่ได้ศึกษาให้พอเพียง เพราะไม่มีสถานที่ศึกษา จะเป็นแต่เพียงบวชที่ท่องสวดมนต์แต่บางบทเป็นภาษามคธ เข้าใจความหมายไม่กระจ่างนัก แล้วก็กระทำกิจเล็กๆ น้อย ๆ เช่นเป็นหมอยาที่ไม่ได้เรียนอย่างจริงจัง เป็นแต่ดูตำราเก่า ๆ เอาเอง เป็นหมอดูบ้าง หมอน้ำมนต์บ้าง ประกอบการช่างอย่างอื่น ๆ ที่ไม่ได้ฝึกหัดอบรมบ้าง นอกนั้นก็ปลูกต้นไม้ ไม้ดัด ไม้ดอก เล่นหมากรุก และกิจอื่น ๆ อีกบางอย่าง ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจที่ไม่สู้จะเป็นประโยชน์ทำพอแก้รำคาญ ส่วนการปฏิบัติทางธรรมก็อ้างเพียงแต่ว่า ได้เจริญพิจเข้าฌาณอยู่เสมอ แล้วก็ดำรงชีพอยู่ด้วยการเทศน์บ้าง สวดบ้าง บิณฑบาตร บังสกุล แต่ละล้วนเป็นกิจที่ผู้อื่นต้องเลี้ยง ถ้าจะรวมภาระที่ประชาชนต้องบำรุงท่านพวกนี้ก็เป็นภาระที่หนักมากอยู่ ถ้าคิดเป็นจำนวนเงินที่สิ้นเปลืองไปก็มากอักโข การบวชที่กระทำกิจเพียงเท่านี้ เป็นการพล่าชีวิตของผู้บวชเอง ให้ผ่านหรือหมดเปลืองไปโดยได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่พอจะแสดงผลให้เกิดคุณค้ำกันได้เลย ยิ่งบวชนานเข้าก็ยิ่งเสื่อมลงทั้งความรู้และกำลังกาย เพราะวิชาที่ศึกษาหรือกิจที่กระทำไม่เป็นโล้เป็นพาย ครั้นบวชต่อไปไม่ได้ จะนำเอาวิชาที่เรียนได้มาเป็นวิชาชีพก็จะหารายได้ไม่พอใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ครั้นจะอาศัยกำลังกายไปทำงานก็ไม่ไหวเพราะเคยทำงานเบา ๆ หรือไม่ได้ทำงานมาเสียนาน แปลว่า เลยกลายเป็นคนหนักก็ไม่เอาเบาก็ไม่สู้ ไม่ได้ประสพผลดีทั้งทางธรรมและทางโลก เมื่อบุคคลที่ไม่มีทางดำรงชีพที่ชอบ ความหิวก็จะบังคับให้เลือกทางที่ชอบธรรมเสมออยู่ไม่ได้ ฉะนั้นศีลธรรมของประเทศถ้าไม่ได้บำรุงต้นข้าวคือผู้เป็นตัวอย่าง ผู้สั่งสอน ผู้บำเพ็ญให้มีคุณภาพให้ดีเสียก่อน จะมัวจัดปราบปรามแต่พวกเด็ก ๆ จะสำเร็จดังหวังได้อย่างไร ส่วนท่านที่บวชแล้วได้เพียรศึกษาและปฏิบัติ จนยังผลถึงนักธรรมเปรียญ หรือครองตำแหน่งหัวหน้าสงฆ์ เป็นเครื่องพิศูจน์ชีวิตที่ผ่านไปด้วยการยังประโยชน์อันดี ซึ่งเป็นความจริงในตัวพออยู่แล้ว ที่กล่าวแล้ว กล่าวฉะเพาะ

ท่านที่หย่อนในทางดี และเป็นไปในทางที่เสื่อมเท่านั้น

๒. ปะขาวและชี

หมายความถึงนักบวชที่ต่ำกว่าพวกที่ ๑ พวกนี้ใครบ้างที่มาบวช บวชแล้วกระทำหน้าที่อะไร ได้ปลดเปลื้องเวทนาแก่ผู้มีทุกข์อย่างไหนบ้าง

ผู้ที่มาบวชเป็นผู้ชราบ้าง ผู้ที่ไร้ที่พึ่งไม่สามารถจะเลี้ยงตนได้ หรือหนีผู้ปกครอง หนีสามี เพราะขัดใจที่ถูกบังคับ หรือแค้นใจที่สามีมีภรรยาใหม่อีก หรือสามีตาย สามีตาย หรือผู้ที่ความรักไม่สมหวัง หรือที่ถูกพลาดท่าเสียที่จากการถูกหลอกลวงเหล่านี้เป็นต้น ที่เซโลกันเข้าไปอาศัยวัด แล้วก็โกนหัวนุ่งขาวเพื่อแสดงว่าถือศีล กระทำหน้าที่ไปนั่งฟังเทศน์หรือนั่งและไปเที่ยวเรี่ยไร สวดมนต์เสียงดัง ๆ บ้างตามเวลาที่เห็นควร ที่ไหนมีผู้ทำบุญจะแจกของก็พากันไปรับ มิฉะนั้นก็ไปเที่ยวขอตามบ้าน นอกจากนี้ก็ไม่ปรากฏว่าได้กระทำอะไร ถึงคนที่ยังสามารถจะประกอบกิจที่เป็นประโยชน์ได้มากก็ตามน้อยก็ตาม ก็ยังรวมกันกระทำหน้าที่เพียงเท่าที่กล่าวนี้ไปด้วย หน้าที่จำพวกที่จะปลดเปลื้องเวทนาของผู้มีทุกข์ไม่เคยได้พบว่าได้กระทำ คือ พวกนักบวชเหล่านี้ยังกระทำตนให้เป็นกองทุกข์ไว้ให้ผู้อื่นช่วยแต่ฝ่ายเดียว ถึงแม้จะมีกำลังกายกำลังความคิดพอทำได้กิจที่เป็นมนุษย์สังคหะไม่ปรากฏว่าได้ประกอบข้อไหนไว้ เช่น ครั้วเกิดโรคระบาด เกิดน้ำท่วม ไฟไหม้ หรือเด็กที่พ่อแม่ตาย หาผู้ที่จะค้ำชูไม่ได้ เด็กอนาถาทุพพลภาพหมดที่พึ่งพา เหล่านี้ไม่ปรากฏว่าทางสำนักได้จัดช่วยเหลือไว้อย่างไร นักบวชและวัดมีอยู่ทั่วไป ถ้าจะได้จัดการช่วย อาจจะช่วยได้อย่างดีและทั่วถึงเป็นอย่างมาก แต่การช่วยจะต้องเรียนความรู้ และหาสิ่งอุปกรณ์ไว้ให้ถูกวิธี การช่วยนั้นจึงจะเกิดผลถึงบรรเทาทุกข์ได้ทันท่วงที จะมีแต่เพียงน้ำใจว่าจะช่วยย่อมสำเร็จไม่ได้ เหตุนี้ถ้าจะได้จัดให้มีการคัดเลือกพวกสมัครมาบวช หรือมาบำเพ็ญกิจนี้ที่สามารถจะเรียนและจะช่วยอย่างไรได้ก็ตาม ให้ได้เรียนและฝึกหัดกระทำหน้าที่นั้น ๆ ไว้ และจัดสถานที่ไว้คอยช่วย อันเป็นประโยชน์ที่จะกระทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ผู้ที่จำจะต้องพึ่งได้เป็นอันมาก ถึงแม้ในชั้นแรกจะจัดช่วย

โดยทั่วไปยังไม่ได้ ก็ควรเริ่มด้วยการช่วยสงเคราะห์ สงฆ์ ชี อุบาสก อุบาสิกา และผู้ที่ได้อุปการะสาสนาไปพลางก่อน จนกว่าจะมีผู้มาสมัครเป็นเจ้าหน้าที่จัดสถานที่ไว้ได้มากพอ จึงค่อยขยายการอนุเคราะห์นั้นให้มาก จนไม่จำกัดชาติสาสนาต่อไป การบวชแล้วไม่บำเพ็ญประโยชน์ในทางปลดเปลื้องทุกข์ให้ผู้อื่นและตนเองไว้ให้พอควร หรือบำเพ็ญเพียงเท่าที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นผู้คอยสร้างทุกข์ไว้ให้ผู้อื่นช่วยแต่ฝ่ายเดียว แม้จนกระทั่งเกิดทุกข์อย่างเจ็บไข้ ซึ่งควรจะจัดบำบัดกันเองได้ก็ไม่จัด ยังกลับพึ่งสถานที่ที่เขาจัดไว้อันมีจำนวนน้อยอยู่แล้ว ถึงต้องแย่งการช่วยผู้อื่นที่จำเป็นให้ได้รับการช่วยน้อยลงอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งน่าคิดเป็นอย่างมาก เมื่อสถานที่มี คนมี เงินมี ผู้บำรุงมี พร้อมทุกอย่าง แต่ไม่จัดทั้งการบวชที่กระทำกิจเพียงเท่าที่กระทำอยู่ จะทำให้ผู้บวชนั้นมีแต่จะไร้สมรรถภาพในตนเองลงไปทุกที ทั้งให้กลายเป็นคนที่จะต้องพึ่งคนอื่น เพื่อดำรงชีพหนักหรือมากขึ้นตามเวลาที่ไปบวชอยู่ตามไปด้วย ถ้าจัดให้ได้เรียนและปฏิบัติหน้าที่ในทางที่จะปลดเปลื้องเวทนาของผู้ที่มีทุกข์ไว้เสียบ้างแล้วไซร้ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ยังจะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง คือผู้บวชนั้น ถ้าจะบวชต่อไปไม่ได้ ก็จะได้อาศัยวิชาและกิจการที่ได้ประกอบอยู่นั้น ไปแลกเปลี่ยนอาหารมาดำรงชีพได้ดี และมากกว่าเดิม หรือถึงเป็นวิชาชีพที่จะให้ความเป็นอยู่ของตนได้รับความราบรื่นทีเดียวก็ได้ ถ้าหากตนได้พยายามเรียนและปฏิบัติหน้าที่มาแล้วเป็นอย่างดี

เมื่อย่อลงคงได้ความว่า

๑. การร่ำเรียนศึกษาของผู้บำเพ็ญจะต้องจัด ครู สถานที่ ตำรา เลือกวิชาบรรดาที่จะก่อให้เกิดสาธารณกุศลให้ได้ร่ำเรียนศึกษาจนพร้อมเพรียง

๒. จัดสถานที่ให้ผู้บำเพ็ญได้ประกอบกิจที่จะเกิดประโยชน์ตามประเภทชนิดวิชาที่เรียน และกิจที่จะต้องช่วยเหลือไว้ให้ครบ

การช่วยดับทุกข์ประสาทสุข อันเป็นความปรารถนาของคำสอน น่าจะคิดว่า การช่วยดับทุกข์จะช่วยอย่างไร อะไรบ้างที่จะต้องช่วย และการประสาทสุขนั้น

จะประสาทอย่างไร ผู้ได้รับจึงจะได้ประสพสุข เมื่อในมนุษย์ยังมีวัตถุ มีความรู้ มีผู้สอน มีผู้ชำนาญ ที่จะช่วยดับทุกข์และประสาทสุขอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว ยังจัดให้เป็นไปไม่ได้ตามหมาย จะให้คนทั้งหลายเชื่อได้อย่างไรว่า การจัดหรือการสอนตามแบบนั้น จะทำให้ผู้เชื่อตามได้ประสพสุขในภายหน้า เวลานี้การศึกษากำลังส่องแสงให้มนุษย์เห็นทางที่ถูกอยู่อย่างมาก และยิ่งจะมากขึ้นตามส่วนที่การศึกษาได้ขยายออกไป เหตุนี้การคิดค้นจัดทำแก้ไขในสิ่งประโยชน์และใช่ประโยชน์ไม่ใช่ของที่จะนิ่งทำอยู่อย่างไม่ได้ไตร่ตรองเลือกคัดอันเป็นทางนำมาซึ่งความเสื่อมลงทุกที

ถ้าจะถือว่า การช่วยดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นการดับทุกข์ผดุงสุขส่วนหนึ่งของประชาชนบางพวกได้แล้ว ข้อที่ได้ประสพในวัดสามจีนทั้ง ๗ ข้อ จะขอเสนอตามเงื่อนไขดังต่อไป

๑. ที่ว่าเป็นที่อาศัยของผู้ประกอบสาสนกิจ

หมายความในชั้นนี้ว่าเป็นอาราม วัดสามจีนนี้เดิมจะมีความจำเป็นแก่ท้องถิ่นเพียงไร จะไม่นำมาพิเคราะห์ แต่เวลานี้ไม่เป็นรมณียสถาน เพราะมีสิ่งที่ไม่สมควรแทรกแซงอยู่รอบข้าง ผู้บำเพ็ญสาสนกิจไม่ได้รับความสงบพอเพียง จนมีคนบางพวกเห็นว่า น่าจะยุบวัดนี้เสียเพื่อใช้ประโยชน์อื่น เพราะอยู่ในตำบลที่มีราคาดี ถ้าทำประโยชน์จะได้ค่ามาก แต่นโยบายที่ใช้สำหรับเปลี่ยนแปลงหรือยุบอาราม พบว่ามีอยู่หลายวิธี คือ บางท่านที่มีอำนาจเข้าจัดในเรื่องนี้ ใช้วิธียอมให้คนถือเช่าไป โดยไม่จำกัดกิจที่จะต้องกระทำ ผู้มีอำนาจในทางเช่าก็กระทำกิจที่ไม่สมควรแก่สมณะแทรกแซงขึ้น สมณะเมื่อไม่สามารถจะทนอยู่ได้ ทั้งไม่มีอำนาจตามกฎหมายและตามนิยมที่จะขัดขืน ก็ต้องร่นถอยไป การกระทำตามแบบนี้อาจสำเร็จได้ในบางคราวก็จริงอยู่ แต่จะนับว่าอุบายอันนี้แยบคายนักไม่ได้ เพราะถึงจะสำเร็จจริง ก็ได้กระทำความมัวหมองข้องใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ถือสาสนาร่วม ให้ค่อย ๆ เสื่อมความนับถือ และไม่ไว้วางใจที่จะให้จัดหรือควบคุมสาสนสมบัติในผู้ที่กระทำอย่างนี้ยิ่งขึ้นรวมไปด้วย เหตุนี้การจะเปลี่ยนแปลงวัดที่เสื่อมลักษณะหรือ

ที่ไม่จำเป็นจะใช้เป็นอาราม เพราะการคมนาคมในตำบลนั้นมีสะดวกขึ้น ภิกษุถึงจะอยู่ห่างออกไปก็มากระทำกิจเพื่อประชาชนประสงค์ให้ได้สะดวก แต่ถึงกระนั้นการจะเปลี่ยนแปลงอารามเพื่อนำที่ดินมาใช้ประโยชน์อื่น ก็ควรจะทำความเข้าใจในคณะสงฆ์และประชาชน ให้ส่วนมากเห็นคุณและประโยชน์ในเหตุที่เปลี่ยนแปลงนั้น โดยพร้อมเพรียงกันจึงจะเหมาะ ไม่ใช่จะใช้แต่วิธีจะอธิบายให้ฉะเพาะสงฆ์หมู่น้อย ๆ ที่อยู่ในวัดนั้น โดยเอาประโยชน์ที่เกิดขึ้นเข้าไปล่อให้ท่านเคลิบเคลิ้มยินยอม แล้วก็จัดกระทำไป

๒. เป็นสถานที่สำหรับให้การศึกษาแบบสากล

สถานที่ของวัดควรจะเป็นสถานที่ศึกษาแบบสากลหรือไม่ ข้อนี้ไม่มีคำคัดค้านว่าไม่สมควร ทุกฝ่ายยอมรับแล้วว่าสถานที่ให้การศึกษาแต่ก่อนก็คือวัดนั่นเอง แต่หากโลกเปลี่ยนแปลงไป แถมภิกษุขาดการเรียนให้ทันกับโลกที่วิทยาก้าวหน้าดังก้าวหน้า ทั้งบางวิทยาวินัยไม่อนุญาตให้พระเล่าเรียนได้เสียด้วย เหตุนี้ภิกษุจึงตกจากฐานะการเป็นครูไปจนเกือบสิ้น แม้แต่อักษรศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้ที่พระภิกษุน่าจะเชี่ยวชาญเยี่ยมกว่านักศึกษาอื่น ๆ แต่เพราะไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิธีเรียนวิธีสอน ก็เลยเข้าแบบเข้าแผนกับเขามิได้ไปเสียด้วย ความรู้ทุกอย่างในทางที่ถูก เป็นทางชักจูงให้มนุษย์ปฏิบัติชอบ ตรงกับวัตถุประสงค์ของสาสนา ฉะนั้นโรงเรียนตามแบบนี้จึงสมควรใช้ในที่นี้ได้เป็นอย่างดี แต่การใช้สถานที่นั้นแหละ จะต้องทำความเข้าใจกันเสียใหม่ให้แน่นอน ว่าที่ใดควรและไม่ควรอย่างไร วัดไหนควรมีและไม่ควรมี ควรจะร่วมกันพินิจพิเคราะห์ร่างโครงการของสาสนาในประเทศที่จะให้ทุกฝ่ายเห็นด้วยมาใช้

๓. เป็นที่อาศัยของคนชรา คนทุพพลภาพ เด็กอนาถา บางพวกซึ่งไร้ที่พำนัก

บุคคลจำพวกที่ตกถึงสภาพเช่นนี้เป็นการสมควรแท้ที่ผู้ใจกุศลจะช่วย ฉะนั้นอารามหรือสถานสาสนสมบัติจึงควรจะได้จัดไว้ให้พวกนี้ได้สโอกาสเข้าพักอาศัย แต่การอาศัยที่ไม่มีการควบคุมจัดทำ เป็นการอาศัยที่ไม่ปลอดภัย และ

จะบรรเทาทุกข์ยากได้ไม่สมประสงค์นัก จึงควรจะจัดตามเงื่อนไขที่จะกล่าวต่อไป

๔. เป็นสถานที่พยาบาลคนที่เป็นโรคเรื้อรัง

ในคนประเภทนี้เป็นคนที่ตกอยู่ในฐานะจะต้องช่วยอนุกูล ทั้งโรงพยาบาลบรรดาที่มีอยู่ก็ขยายที่หรือมีเจ้าหน้าที่ออกมาเผื่อแผ่ยังไม่เพียงพอได้ ซึ่งจะได้รวมกล่าวต่อไป

๕. เป็นที่เพาะสุกรและสุนัข

จริงอยู่สัตว์จำพวกนี้สมัยหนึ่งได้เป็นประโยชน์แก่วัดอย่างมาก ทุกระทำแทนถังวิทยาศาสตร์ของกรมโยธาเทศบาล แต่บัดนี้ส่วนชะนิดนั้นถูกห้าม สัตว์จำพวกนี้จึงพ้นหน้าที่นั้นไป ทั้งจะมาเลี้ยงหรือเพาะพันธุ์ในเขตต์เทศบาล กฎหมายก็ไม่ยอมให้กระทำได้ เจ้าหน้าที่ผู้รักษาพระราชบัญญัติก็ได้กวดขันในเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงไม่เป็นปัญหาที่จะต้องพิเคราะห์ต่อไปสำหรับวัดสามจีนนี้

๖. เป็นสถานที่เก็บและเผาศพ

อารามได้เป็นที่เก็บและเผาศพ ทั้งได้กระทำอยู่เป็นส่วนมาก แต่เป็นการเก็บและเผาที่ยังไม่ถูกแบบอันดี ยังทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อยู่ใกล้เคียงมากนัก ทั้งเป็นวิธีเผาที่สิ้นเปลืองมากกว่าจำเป็น (หมายถึงเพราะค่าใช้จ่ายเครื่องเผาและเครื่องใช้ในพิธีนี้ ไม่ได้หมายถึงทานที่ผู้สามารถจะประสงค์สละด้วยไม่) เงินที่ใช้เกินกว่าจำเป็นนี้ ถ้ารวมทั้งประเทศจะเป็นเงินก้อนใหญ่ ถ้ากระเหม็ดกระแหม่ไว้ได้จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างอื่นได้เป็นอันมาก ประเทศที่ไม่ได้ถือประเพณีในการเผา เขายังสร้างเตาแบบไม่มีกลิ่นและสิ้นเปลืองน้อยกว่าเผาด้วยฟืน ทั้งสถานที่ก็หมดจดมิดชิด ไม่น่าทุเรศไว้ได้ สยามที่ถือประเพณีการเผาประจำประเทศทำไมจึงไม่รู้จักจัดการในเรื่องนี้กันบ้าง ยังกระทำสิ่งที่น่าทุเรศขยะแขยงประจิดประเจ้ออยู่อย่างแบบของชนชาวที่ขาดการศึกษา อันเป็นสิ่งที่ถึงเวลาอันสมควรจะกระตือรือร้นจัดแก้ไขและปรับปรุง

๗. อารามนี้กลายเป็นสถานที่หลบซ่อนม้วสุมหลีกเลี่ยงของผู้ประกอบการทุจริต

ข้อนี้เมื่อสถานที่ของอารามได้จัดเรียบร้อย มีรอบมีเขตต์จนหมดช่องทางที่จะหลบซ่อน เรื่องนี้ก็จะหมดไป

๘. เป็นสถานที่หาประโยชน์รายได้สมบัติที่เกิดจากสาสนา พินิจที่เป็นอาราม หรือที่ใช้ประโยชน์อื่น รวมทั้งบรรดาสิ่งที่มีค่า และผลที่เกิดจากสมบัติเหล่านี้ ซึ่งล้วนแต่คำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ก่อให้เกิดขึ้นโดยที่ผู้เลื่อมใสในพระองค์สละมาบูชาไว้ สมควรจะต้องปรึกษาหารือกันวางเงื่อนไขในวิธีใช้ที่ทุกฝ่ายเห็นว่าถูกต้องดีแล้วไว้ การจะวางแบบต้องยึดความประสงค์ของพระผู้ศาสดาแห่งสาสนานี้ไว้เป็นแนวทาง เช่น

๑. ที่ตั้งประสงค์ไว้ว่า จะให้ผู้เชื่อได้รู้ในทางที่ชอบจนหมดข้อสงสัยนั้น จะทำอย่างไรข้อนี้จึงจะสำเร็จ การที่ไม่เรียนหรือเรียนจากคนที่รู้เพียงงู ๆ ปลา ๆ จะให้ผู้ที่เรียนต่อบรรลุข้อนี้ได้อย่างไร เพราะข้อธรรมได้จดไว้เป็นภาษาต่างประเทศ การจะรู้ได้ก็ต้องหาอาจารย์ที่รู้อักขระวิธีอย่างแตกฉานในภาษานั้น ๆ มาเป็นผู้สอน และต้องมีสถานที่ที่ประกอบพร้อมด้วยสรรพตำราบรรดาที่ต้องการ เครื่องมือ เครื่องทดลอง สำหรับที่จะหาหลักฐานในการเรียนนั้นให้ครบ ข้อนี้จึงจะมีทางสำเร็จ

๒. ที่ตั้งประสงค์ไว้ว่า จะให้ผู้ปฏิบัติได้ประสพถึงสรรพทุกข์บรรเทาหรือปลดเปลื้องไป ทั้งจะให้ได้รับความสุขขึ้นตามส่วนที่ปฏิบัติไว้ได้

วิธีปฏิบัติสำหรับปลดเปลื้องทุกข์หรือวิธีปฏิบัติให้ได้ประสพสุข เพื่อความเข้าใจง่าย จะแยกออกกล่าวเป็นแผนกสังขาร และ แผนกจิตต์

แผนกสังขาร การที่จะรู้วิธีปลดเปลื้องทุกข์ หรือรู้วิธีบำรุงสุขได้ จำจะต้องศึกษาให้รู้ว่า สังขารตามปกตินั้นเป็นอยู่อย่างไร มีสิ่งอะไรที่จำเป็นสำหรับบำรุง มีเหตุอะไรบ้างที่ทำให้เกิดทุกข์

การที่จะทำให้สมประสงค์ตามนี้ได้ จะต้องอาศัยความรู้จากตำรา เช่น อวัยวะวิทยา กายวิภาควิทยา สุขวิทยา และเรื่องวิธีป้องกันและรักษาโรคที่สำคัญ ๆ ที่เกิดชุกชุม เพราะถ้าไม่เรียนให้รู้ว่าร่างกายที่ปกติเป็นอยู่อย่างไร ก็จะทราบถึงเมื่อเกิดผิดปกติไม่ได้ เมื่อทราบสิ่งที่ผิดปกติไม่ได้ จะหาวิธีบำรุงให้เกิดสุข

และปฏิบัติเพื่อปลดทุกข์ให้ตรงต่อสภาวะอันแท้จริงได้ยากมาก ดังเช่นเมื่อสังขารอ่อนเพลียขาดความรื่นเริง หรือกลับทรุดโทรมลง หรืออ้วนท้วมขึ้นอย่างมากมาย เหล่านี้ ถ้าไม่รู้เหตุที่ทำให้เปลี่ยนแปลง ก็จะแก้ให้ตรงต่อเหตุจนเวทนาหมดสิ้นไป หรือจนกลับคืนสู่ปกติได้ไม่ทันท่วงทีนัก

แผนกจิตต์ ก็จะต้องศึกษาให้รู้ปกติของจิตต์เป็นอยู่อย่างไร มีสิ่งใดบ้างชวนให้เกิดทุกข์ หรือสิ่งใดบ้างที่ให้เกิดสุข ซึ่งเป็นวิชาแผนกหนึ่งที่จะต้องเรียนให้รู้อย่างชัดเจน ทั้งเครื่องอุปกรณ์ในการที่จะปลดทุกข์หรือบำรุงให้เกิดสุขก็พิศดาร และพิเศษกว่าแผนกสังขาร ทั้งก่อนที่จิตต์จะเกิดสุขจะต้องขัดปลดเปลื้องทุกข์ที่แรงกล้า หรือทนุบำรุงให้สังขารได้สู่ความเป็นปกติเสียก่อน จิตต์จึงจะได้สัมโภคสู่สมาธิหยุดพิจารณาธรรมที่ชอบจนอารมย์เสวยอยู่ในความสุขตามควรได้

การปฏิบัติสำหรับปลดเปลื้องทุกข์และปฏิบัติเพื่อให้เกิดสุขทั้งในแผนกสังขารก็ดี แผนกจิตต์ก็ดี สำคัญยิ่งต้องอยู่ที่การศึกษาให้รู้ความเป็นไปของสภาวะธรรมอย่างใกล้ชิด และรู้จักที่จะเลือกหาเครื่องอุปกรณ์และการจัดทำให้ถูกต้องได้เพียงใด ความประสงค์ข้อนั้นก็จะสำเร็จตามไปได้เพียงนั้น

เหตุฉะนั้นการเตรียมการสร้างสถานที่เพื่อจะปลดเปลื้องทุกข์ให้เกิดสุขแก่ปวงชนตามลักษณะและประเภทต่างๆแล้วจะต้องมีเครื่องใช้สถานที่และผู้รู้หลายอย่างหลายชะนิด ไม่ใช่เป็นแต่เพียงการสร้างโบสถ์ สร้างเจดีย์ สร้างศาลาไว้มากๆ เพื่อให้สงฆ์ที่ปฏิบัติเพียงเท่าที่กล่าวมาแล้วอาศัย ก็พอที่จะดับทุกข์และช่วยให้เกิดสุขแก่ปวงชนทุกประเภททุกชั้นได้สมหมาย ทั้งวัดเวฬุวันก็มีอยู่อย่างมากมายเหลือเฟืออยู่แล้ว แต่สิ่งอื่นๆที่จำเป็นจะปลดทุกข์ช่วยผดุงสุขยังสร้างและมีไม่พอ สาสนสมบัติจะมัวใช้แต่เพียงสร้างหรือซ่อมวัดไว้ให้มากๆแต่อย่างเดียวเหลือจากนั้นเก็บทับถมเข้าไว้จนไม่เหลียวแลถึงแม้ภิกษุ ปะขาว และชี อุบาสก อุบาสิกา ผู้อุปถัมภ์สาสนา รวมทั้งประชาชนอื่นๆ บรรดาที่เคราะห์กรรมบังเอิญบันดาลให้ได้รับทุกข์ประการใดประการ

หนึ่งดังกล่าวแล้ว อันไม่สามารถจะปลดเปลื้องด้วยตนเองได้ นอกจากจะได้รับอุปถัมภ์จากผู้ใดหรือสถานใด ทั้งบุคคลที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้มีจำนวนมาก และถ้าการบวชไม่แก้ไขให้นักบวชได้เรียนวิชาหรือฝึกฝนปฏิบัติในกิจการแผนกที่ปลดทุกข์ผดุงสุขอย่างควรไว้บ้างแล้ว คนจำพวกนี้จะยิ่งทวีอย่างรวดเร็วตามไปด้วย เพียงแต่เวลานี้ก็เหลือมือรัฐบาลที่จะช่วยได้อยู่แล้ว ทั้งบางสาสนา สงฆ์หรือนักบวชของเขาได้เรียนความรู้และปฏิบัติการช่วยเหลืออยู่หลายอย่าง เช่น จัดโรงเรียนชั้นสูงไว้ให้ผู้ที่จะบวชหรือสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนให้รู้หลักธรรมอย่างไพศาล รวมทั้งวิทยาที่ไม่ขัดต่อหลักธรรมไว้ด้วย เพื่อช่วยให้อธิบายหลักธรรมได้กว้างขวางถูกต้องยิ่งขึ้น เขาไม่ยอมให้สงฆ์ที่ไม่ได้ร่ำเรียน หรือรู้เพียงงูๆ ปลาๆ เป็นผู้สอน เพราะจะทำให้ข้อธรรมเถอะๆ เถือนๆ ไม่ได้สาระ แถมจะทำให้สัปบุรุษผู้เชื่อตามประกอบกรรมอันผิดไปด้วย นอกจากนี้เขายังจัดสถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า สั่งสอนอบรมเด็กอนาถา ตั้งโรงพยาบาลคอยช่วยบรรเทาผู้ตกทุกข์ได้ยาก เหล่าพุทธสาสนิกชนควรมองดูกิจการในเรื่องนี้ไว้บ้าง เพราะการขาดเมตตาแก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ย่อมตกอยู่ในสภาพของคนใจดำ ทั้งคอยบำรุงบำเรอแต่นักบวชที่มีเครื่องบำรุงพออยู่แล้ว จะทำให้ผู้ได้รับการบำรุงจนเกินควร กลายเป็นคนโลภ ซึ่งผิดเจตนาของสาสนา

กิจการที่จัดทำอยู่ในพุทธสาสนาของสยาม ได้จัดอะไรบ้างที่เป็นสถานหรือวิธีปลดเปลื้องทุกข์ของผู้ที่ตกอยู่ในฐานะที่จะต้องช่วย เพื่อให้สมกับที่เป็นสาสนาอันเจริญเมตตากรุณาอย่างกว้างขวาง น่าจะพินิจพิเคราะห์ให้มากสักหน่อย เพราะกิจการของบางสาสนาที่เขาได้ประกอบสาธารณกุศลอันจะปลดทุกข์ยากให้แก่บุคคลที่จำเป็นไว้หลายอย่าง แม้กระนั้นสาสนานั้นยังถูกบุคคลที่ถือคำสอนอย่างอื่นเห็นไปว่า สาสนาชักชวนให้คนเกิดความลำเอียง ทั้งจัดการช่วยเหลือแต่พวกที่ถือลัทธิร่วม กระทำพฤติการณ์อย่างอื่นจะตกระกำลำบากเพียงไรก็ไม่เหลียวแล ทั้งผู้สอนสาสนาสอนให้คนหลงคอยป้อยอด้วยถ้อยคำเพราะๆ โดยเอาความสุขที่จะได้จากสวรรค์ชั้นฟ้า

มาต่อให้ผู้ที่ทะเยอทะยานคิดแต่จะหาความสุขอย่างไพศาลแต่ส่วนตน ถึงงงวยจนยอมเสียสละสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนได้โดยง่าย ๆ จนมิทันจะพิจารณาว่าทรัพย์ที่สละออกไปนั้น ผู้สอนศาสนาได้เอาไปใช้สำหรับอะไร กิจที่ใช้นั้นควรและไม่ควรแค่ไหน เอาไปประกอบการสงเคราะห์อะไร จำเป็นหรือไม่ สถานที่ที่ใช้เล็กน้อย เช่นโรงสวด ก็ประดับประดาปรุงแต่งหรูหรา จนไม่เสียดายถึงความสิ้นเปลือง แม้จะมากเพียงใด ส่วนสถานที่ที่จำเป็นอย่างมากและใช้อยู่เสมอ เช่น สถานพยาบาลที่จะไว้สำหรับบรรเทาทุกข์ผู้เจ็บไข้ สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า สถานที่บำรุงเด็กอนาถา สถานที่ช่วยเหลือคนชราทุพพลภาพ อันจำเป็นเหล่านี้ กลับมิได้รับความบำรุง ฉะนั้นพวกเขาจึงได้พากันเข้ายื้อแย่งโบสถ์ หรือสิ่งปลูกสร้างในวัด มาเปลี่ยนแปลงใช้เป็นโรงพยาบาล สถานที่เลี้ยงเด็กเลี้ยงคนชรา เป็นโรงเรียน เป็นหอสมุด หรือบางแห่งก็เลยเผาวัดเผาคัมภีร์ เผารูปเคารพของศาสนานั้นให้สิ้นทรากไป เพื่อป้องกันไม่ให้มนุษย์กังวลถึงศาสนานั้น แถมขับไล่หรือทำร้ายนักบวชเสียด้วย ดังที่เป็นมาหรือกำลังได้ยินอยู่อย่างหนาหู

พระสมณโคดมพุทธเจ้าทรงสอนให้ผู้ที่ศรัทธาแผ่เมตตากรุณาช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้แก่มนุษย์ไม่เลือก ตลอดกระทั่งสรรพสัตว์บรรดาที่มีชีวิตในโลก แต่การแผ่นี้ถ้ายังเป็นมนุษย์ที่กำลังรับเวทนาอยู่ น่าจะต้องได้รับการแผ่หรือรับความเมตตาให้มากยิ่งกว่าผู้ที่ยังมิได้มีทุกข์เข้าไปรบกวน การแผ่นั้นจะแผ่อย่างอย่างไร ผู้ได้รับทุกข์หรือได้รับแผ่จึงได้ประสพผล คือปลดเปลื้องเวทนานั้น ๆ ได้ ไม่ใช่แต่เพียงช่วยกันบ่นช่วยกันสวดอวยพร หรือแสดงท่าที่เท่านั้นก็นับว่าพอได้ไม่ ด้วยเหตุผลอย่างนี้ผู้ที่เคารพในพระองค์ควรพิเคราะห์คำสอน และช่วยกันเลือกกิจการที่จะประกอบให้รอบคอบและพร้อมกัน พยายามกระทำเพื่อป้องกันอย่าให้ทรัพย์ที่เกิดจากคำสอนของพระองค์ต้องสระสมพอกพูนเข้าไว้ในทางที่ไม่สมควร หรือใช้ไปในทางที่จะก่อให้เกิดภัยขึ้นได้ในภายหน้า

ถ้าข้อต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นการใกล้หรือสมกับเจตน์จำนงขององค์พระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า ในวิถีที่จะบรรเทาทุกข์แก่ปวงชน อันเป็นพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ได้แล้ว การใช้ที่สมควรก็จะมี

๑. โรงเรียนที่สั่งสอนนักธรรมควรจัดให้เป็นชั้น มหาวิทยาลัย โดยวางหลักสูตรสอนอักษรศาสตร์ในภาษาใหญ่ๆ หลายๆ ภาษา ไม่ใช่สอนแต่ฉะเพาะภาษาบาลีแต่ภาษาเดียว วิชาที่ค้นจากหลักธรรมชาติ อันเป็นแนวเดียวกับหลักธรรม เมื่อเรียนแล้วจะทำให้ค้นธรรมง่ายขึ้น เช่น อวัยวะวิทยา กายวิภาควิทยา จิตตวิทยา ชีววิทยา พฤกษศาสตร์ คำนวณ แยกธาตุผสมธาตุ ประวัติศาสตร์ หรือวิชาอื่นๆ ที่เห็นสมควร คือเมื่อเรียนได้สำเร็จจนปราชญ์เปรื่องแล้วแต่ละวิชา ก็จะอาศัยเป็นที่พึ่งให้ปฏิบัติชอบ หรือได้มีอาชีพที่ชอบได้ ชั้นต้นจะตั้งณที่ใดที่หนึ่งในกรุงเทพฯ แต่แห่งเดียวก่อน จ้างครูที่มีความรู้อย่างจริงจังมาประจำให้ครบ จัดสถานที่ เครื่องอุปกรณ์ ตำรา เครื่องทดลอง หาให้ครบ โดยใช้ทุนและสถานที่ของสาสนสมบัติ จะมัวให้ต่างวัดต่างจัด โดยหาครูที่ไม่ต้องให้ค่าจ้าง สมัครมาสอนให้เอง ตำราและเครื่องใช้ก็ต่างวัดต่างหาตามแต่จะได้ จัดอย่างนี้จะได้โรงเรียนที่มีมาตรฐานที่ดีได้อย่างไร สาสนสมบัติไม่ใช้ให้ถูกทาง จะนำไปใช้อะไรที่เรียกว่ากุศลดีกว่านี้

๒. นักบวชที่ต่ำกว่าข้อ ๑ หรือพวกที่มอบกายมาเพื่อประกอบสาสนกิจ ควรจัดโรงเรียนชั้นสั่งสอนอบรม โดยมีอัตราเวลาสอนให้มีการสวดมนต์ ภาวนา มีเวลาเรียนวิชาพยาบาล วิธีประคับประคองคนชรา คนทุพพลภาพ วิธีเลี้ยงเด็ก วิธีที่จะสั่งสอนและควบคุม จัดงานให้เด็กอนาถาได้รับการอบรม และช่วยทำงานเพื่อเป็นการฝึกหัดวิชาชีพติดตัวไปด้วย วิชาสอนหนังสือชั้นต้นๆ วิชาจรรยา โดยจ้างครูมาเป็นผู้สั่งสอนอบรม ชั้นแรกควรจัดขึ้นในกรุงเทพฯ สักแห่งหนึ่งก่อน สั่งสอนจนพวกนี้มีความรู้พอที่จะส่งไปช่วยเหลือตามที่ต่างๆ ที่ได้จัดไว้ แล้วให้มีเวลากลับมาอบรมเพิ่มเติมในกรุงเทพฯ ให้ได้ความรู้ทั่วขึ้น ผู้ใดประกอบงานได้ดีจนเห็นสมควรที่จะส่งออกไปเป็นครูตามต่างจังหวัด ก็จะได้จัดขยายงานแผนกนให้มากขึ้น เพราะวัดและนักบวชของเรามีทั่วประเทศ เมื่อมีทั้งคน มีทั้งทุน มีทั้ง

สถานที่ มีทั้งผู้ที่คอยอุดหนุนในประเภทน้อยมาก ขาดแต่ผู้ช่วยกันจัด ช่วยกันใช้ให้ถูกทาง ที่จะเป็นประโยชน์เพื่อบำรุงสาสนาให้เป็นที่ปลดเปลื้องแก่ผู้มีทุกข์ เช่น เด็กกำพร้า เด็กอนาถา ที่ได้ปล่อยทอดทิ้งอยู่เป็นอันมากนั้น จะคอยให้ย่อยยับไปจนช่วยไม่ไหว หรือจนกว่าจะเข้ามาแสดงภัยขึ้น จึงจะจัดการกันหรืออันเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง

๓. เมื่อได้จัดข้อ ๑ ข้อ ๒ เสร็จแล้ว สถานที่ๆ จะไว้ให้ท่านพวกเหล่านั้นทำงานถูกกับวิชาที่เรียน เช่น สถานที่พยาบาล สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า เด็กอนาถา เลี้ยงคนชราทุพพลภาพ เหล่านี้ ก็จัดขึ้นตามสมควรแก่ท้องถิ่น ขึ้นต้นจัดในกรุงเทพฯ ก่อน เพื่อเป็นสถานที่ช่วยและผึกหัดด้วย เมื่อได้ควบคุมให้เจ้าหน้าที่ทำกิจการและวางระเบียบได้ดีแล้ว เมื่อมีความจำเป็นณท้องถิ่นใด ก็จะได้ส่งเจ้าหน้าที่นั้นออกไปช่วยจัดการดังขึ้นตามควรแก่ความต้องการของท้องถิ่นนั้น ที่สามารถจะอำนวยได้ ในเรื่องการจัดที่เป็นสาธารณกุศลเหล่านี้ ควรมอบให้พระภิกษุช่วยควบคุมออกความคิดความเห็นให้กิจการนั้นได้ดำเนินดีและเจริญขึ้น น่าจะไม่มีทางขัดข้องแต่ประการใด

๔. สถานฌาปนกิจทันสมัย ควรจะประชุมกันพิจารณาว่าตำบลใดควรมีก็จัดสร้างขึ้น ใช้เงินและสถานที่ของสาสนสมบัติ หรือกู้ยืมมาจากรัฐบาลก่อน หาเครื่องอุปกรณ์ในการนี้ให้ครบ เมื่อจัดทำเสร็จแล้วมอบให้คณะกรรมการหรือมอบให้เทศบาลท้องถิ่นควบคุม ไม่ใช่จะจัดไว้ให้บุคคลผูกขาดไปค้ากำไรอย่างขูดเลือดแก่ผู้ที่มีกิจจำต้องพึ่ง สิ่งที่เป็นของสาสนาควรจะจัดให้เป็นที่พึ่งแก่คนทั่วหลาย ไม่สมควรจะคิดอย่างพ่อค้า มิฉะนั้นสาสนาก็จะเป็นการหาทางได้โดยมิคิดหน้าคิดหลังแต่อย่างเดียว

เมื่อได้วางโครงการจัดการ ปรับปรุงคือเลือกวัดหรือสถานที่ของสาสนา มาสร้างเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับสอนนักบวช มาจัดตั้งเป็นโรงเรียนสำหรับอบรมนักบวช จัดสถานที่อันเป็นมนุษย์สังคหะเพื่อให้นักบวชเหล่านั้นประกอบกิจที่ได้ร่ำเรียนไว้ เช่น สถานพยาบาล สถานช่วยคนชรา คนทุพพลภาพ เด็กกำพร้า เด็กอนาถา และสถานฌาปนกิจ ตลอด

กระทั่งโรงเรียนแบบสากล จนพอเพียงแก่ความต้องการของท้องถิ่นแล้ว ต่อไปนี้ก็จะได้พิจารณาถึงเรื่องอาราม ว่าที่ใดที่ควรจะจัดให้สงฆ์ได้อยู่ ก็จัดการปรับปรุงซ่อมแซมให้ได้ลักษณะที่ดีที่ควรเสียให้เรียบร้อย ให้เป็นที่น่าดูน่าอยู่ เหมาะสมแก่นักศึกษาธรรมชั้นสูงจะอาศัย อารามใดซึ่งอยู่ใกล้ชิดกัน ก็รวมกันเสียเพื่อให้ความสิ้นเปลืองน้อยลง อารามใดที่ไม่เหมาะ หรือตกเข้าไปอยู่ในภูมิภาคอันขาดลักษณะวิเวก ไม่เหมาะแก่นักศึกษาธรรมชั้นสูงอย่างสมณะจะอยู่ เพราะจะทำให้จิตต์สมาธิไม่ได้ ก็จะได้ยุบลงเสีย เพื่อนำที่ดินจัดทำเป็นที่หาประโยชน์เก็บรายได้เพิ่มเติมมาบำรุงกิจการที่ได้จัดไว้ให้วัฒนาถาวร ให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น จนกว่ากิจการของสาสนาจะเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนที่มีทุกข์ให้ได้รับการบรรเทาจากเวทนา สมตามวัตถุประสงค์ของพระบรมศาสดาเจ้า อันเป็นที่เคารพยิ่งของผู้ศรัทธาในพระองค์ทั้งหลาย

ตอนที่ ๓

ปรับปรุงไว้อย่างไร ?

การสุขาภิบาลของโรงเรียนมัธยมวัดสามจันที่จะต้องจัดมีหลายอย่างดังกล่าวแล้ว แต่การจัดได้มีทั้งสิ่งและบุคคลที่ได้ประโยชน์เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นอยขัดขวางอยู่หลายพวก ครูและเจ้าหน้าที่กองสุขาภิบาล โรงเรียนจะได้พยายามจัดมาแล้วเพียงใดก็ดี ก็ยังสำเร็จไปไม่ได้ เพราะภาระของวัดนี้ได้เกี่ยวข้องอยู่กับหน้าที่ของหลายกรมหลายกระทรวง จะกระทำความเข้าใจหรือให้เห็นพร้อมกันในการที่จะจัดไม่สะดวก จึงเป็นอุปสรรคขัดความสำเร็จไว้ จนเมื่อนายสนิท เทวินทรภักดี มารับหน้าที่ครูใหญ่ ได้นำเรื่องนี้มาหารือเพื่อจัดการปรับปรุง เราพร้อมกันนำหารือกรมศึกษาธิการ แต่ผู้ทำการแทนอธิบดี คือ พระพณิชยสารวิเทศ เวลานั้นมีภาระที่ทางราชการมอบให้ควบคุมอยู่หลายอย่าง ไม่มีเวลาพอที่จะมาช่วยจัดโดยตรงได้ เราจึงนำเสนออธิบดีกรมพลศึกษา คือ นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย ผู้บังคับบัญชากองสุขาภิบาลโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่จัดสุขาภิบาลโรงเรียนนั้น ท่านผู้นี้ยินดีรับเข้าจัด ถ้าเจ้าหน้าที่ฯ เกี่ยวข้องเห็นชอบ ทั้งได้ตั้งความประสงค์ไว้ว่า จะต้องกระทำทุกอย่างให้ดำเนินตามเหตุและผลที่สมควร จะไม่ใช้แต่เพียงอำนาจ ท่านจึงได้หารือไปยังกรมศึกษาธิการ กรมธรรมการ กรมศิลปากร ต่างเห็นชอบและขอให้ท่านเป็นผู้ดำเนินการโดยจะส่งผู้แทนมาร่วมด้วย พร้อมทั้งบุคคลที่ท่านเชิญ คือ เจ้าหน้าที่กรมโยธาเทศบาล กรมสาธารณสุข อาจารย์ใหญ่โรงเรียนช่างก่อสร้าง อุเทนถวาย ทั้งนิมนต์เจ้าอาวาส เจ้าคณะหมวด มาเป็นที่ปรึกษา โดยท่านรับหน้าที่เป็นประธานกรรมการ รายนามของคณะกรรมการนั้นแจ้งอยู่ในรายงานการปรับปรุงสุขลักษณะวัดสามจันแล้ว

วัดนี้ได้ตกเข้าไปอยู่ในตำบลซึ่งแวดล้อมไปด้วยสิ่งรบกวนต่าง ๆ ทั้งมีถนนอยู่ทั้ง ๓ ด้าน และยังถนนที่จะตัดใหม่ก็ผ่าข้างวัดไป รวมมีถนน ๔ ด้าน ทั้งในวัดเองก็เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่สมควรแทรกแซงอยู่ ดังปรากฏอยู่แล้วในข้างต้น ถึงกระนั้นวัดนี้ถ้าจะได้ปรับปรุงและขจัดสิ่งขัดขวางต่าง ๆ ออกได้ดังประสงค์แล้ว วัดนี้ก็ยังจะมีฝารอบขอบชิดพอให้ภิกษุอาศัยโดยไม่ขาดภาคภูมิที่จะเป็นรมณียสถานเสียทีเดียว ดังนี้การจะยุบวัดนี้จึงไม่อยู่ในความจำนงของประธาน ฯ แต่แสดงประสงค์จะขอให้กรรมการช่วยกันปรับปรุงให้อารามนี้ได้อยู่ในสุขลักษณะที่ดี สำหรับไว้เป็นตัวอย่างแก่วัดที่จะจัดต่อไปสักแห่งหนึ่ง การปรับปรุงจึงได้กำหนดผังวางหมู่กุฏี ศาลาการเปรียญ ศาลานักธรรม จัดถนนและลานวัด กับโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน ให้เป็นหมู่เป็นส่วนแบ่งแยกกันให้น่าดูน่าอยู่ แบ่งกำแพงโบสถ์เป็นส่วนเป็นสัด ทั้งได้วางผังสิ่งที่สำคัญยิ่งอีกสิ่งหนึ่ง คือ สถานฌาปนกิจแบบทันสมัยไว้ณที่นี้ด้วย

กิจที่ได้สำเร็จไปเพราะการจัดทำของกรรมการคณะนี้ที่จะยกขึ้นกล่าวเพียงเวลานี้ได้ว่า คูสระ คลองวัดสามจีน และคูสาธารณะข้างโรงเรียน ได้ขอร้องให้กรมโยธาเทศบาลถมทำเสร็จไปแล้วทุกแห่ง ทำให้น้ำเน่าหมดสิ้นไป เพิ่งที่บนคูสาธารณะอันเป็นที่พักสุกรอยู่นั้น ก็ได้ขอให้ทางราชการสั่งเลิกเช่า และรื้อเพิงนั้นเสียตลอดแนวแล้ว สุกรในวัดเจ้าหน้าที่ก็ได้อนุญาตให้ผู้ที่ประสงค์จะเลี้ยงจับไปเลี้ยงที่อื่นหมด สุนัขที่มีจำนวนมากบังเอิญระหว่างนั้นบางตัวเกิดเป็นบ้าได้ไปกัดนักเรียนเข้า เจ้าหน้าที่ผู้ปราบปรามเรื่องนี้ได้มาจัดการให้น้อยลง ที่เช่าในลานวัดก็ได้ถูกทางราชการบอกเลิก และได้รื้อถอนไปจนสิ้น โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนก็ได้สร้างเพิ่มเติมขึ้น เพื่อให้รับนักเรียนได้มากตามต้องการ ของท้องถิ่น ถนนที่ตัดผ่านวัดเฉียดโบสถ์ ก็ได้ถูกกรรมการชุดนี้ช่วยบั่นเบ่าให้ห่างโบสถ์ออกไป โดยมิได้กระทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น จนอุปจารเหลือพอที่สงฆ์จะทำสังฆกรรมได้สะดวก • กุฏีตามผังที่กำหนดไว้นี้ก็ได้เริ่มลงมือทำบ้างแล้ว ผู้ดูแลบ่าช้า

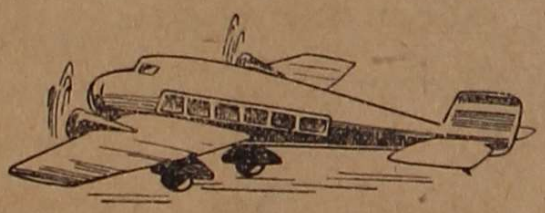
ก็ได้เก็บทำให้เรียบร้อยขึ้นกว่าเดิม คนที่เป็นโรคเรื้อน และคนที่อาศัยอยู่ตามข้างเจดีย์ข้างศาลา ที่ปลูกเพิงกันคอกวุ้งวังนั้น เมื่อเจดีย์ถูกรื้อ และทางวัดจัดให้โรงเรียนกันรวมเพื่อกันไม่ให้คนเป็นโรคเรื้อนเข้าไปพลุกพล่านกับโรงเรียน อันเป็นการต่อแหตมที่โรคร้ายจะติดนักเรียนได้นั้นเสีย พวกเหล่านี้จำต้องหันไปพึ่งที่อื่นต่อไป คือหมดไปจากวัดนี้เป็นอันมาก ที่เหลืออยู่บ้างก็เพียงเล็กน้อย เท่าที่ได้ทำสำเร็จตอนนี้พอที่จะให้ผู้ที่เคยเห็นวัดนี้ก่อนพ.ศ. ๒๔๗๗ ถ้าได้มาเห็นเวลานี้จะแปลกจนเกือบจำวัดนี้ไม่ได้ ส่วนเมื่อทำเต็มตามโครงการแล้ว จะน่าดูน่าอยู่เหมาะสมแก่ที่จะเป็นอารามได้เพียงไรนั้น ขอได้โปรดคอยดูต่อไป

การปรับปรุงที่กรรมการทุกท่านได้ช่วยเหลือทั้งกำลังและความคิด โดยไม่ได้รับสิ่งใดตอบแทน แม้แต่ค่าพาหนะก็ต่างต้องออกเอง แถมยังได้รับเสียงและจดหมายที่เป็นการขู่ด้วยถ้อยคำที่ไม่เป็นที่นิยมชมชอบอีกเป็นอันมาก ยิ่งประชาฯ กับนายสนิท ด้วยแล้ว ยิ่งต้องรับการปะทะหน้าของเหตุร้ายๆ ไว้เป็นอย่างหนัก ทั้งต้องวิ่งเต้นติดต่อกับบรรดากรรมการและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ภิกษุบางรูปและองค์กรรมการมหาเถรสมาคมหลายท่านหลายยก เพื่อแสดงให้ทราบถึงกิจการที่จัดกระทำไป ตลอดกระทั่งความจำนงและความบริสุทธิ์ ตอบโต้ปัญหาที่มีผู้กล่าวให้ท่านเหล่านั้นเข้าใจผิด ให้ได้ทราบตามความเป็นจริง ตลอดกระทั่งอธิบายแผนผังแผนที่ๆ กำหนดไว้ให้เข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้งทุกๆท่านและทุกคราวที่เกิดยุ่งยากขึ้น ใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าพาหนะไปเป็นอันมาก ยิ่งฉะเพาะประชานฯ ยิ่งเพิ่มภาระอีกหลายสถาน เช่นแม้ผู้ใดถึงจะเป็นบุคคลที่ไม่สมควรจะอยู่ในฐานะต้องโต้ตอบ เมื่อผู้นั้นสงสัยสิ่นเท่าที่ในเรื่องเกี่ยวแก่การปรับปรุงนี้ มาถามหรือเพียงมีหนังสือถึง ที่สุดบัตรสิ่นเท่าที่ท่านก็ยกปัญหานั้นๆ ขึ้นแสดงชี้แจงข้อขัดข้องให้เจ้าของได้หายข้องใจไปทุกราย คราวเกิดเรื่องกระทบกระเทือนถึงกรรมการ กับจะทำให้ถึงท้อถอย ท่านก็ได้พยายามจัดการทุกอย่างที่จะป้องกัน และคอยปลุกปลอบให้กรรมการมีน้ำใจเบิกบานจนประกอบการได้สำเร็จบรรลุ คือ คอย

ถือท้ายให้กรรมการได้เดินตรงต่อจุดหมาย
อยู่เสมอ ด้วยความพยายามและอดทน
เป็นอย่างมาก การฝ่าฟันอุปสัคในเรื่องนี้
จะยุ่งยากเพียงใด ถ้าท่านอยากทราบ
อาจตรวจค้นดูได้จากรายงาน การปรับปรุง
สุขลักษณะวัดสามจีน ซึ่งหวังว่าทาง
โรงเรียนคงจะพิมพ์ออกในเวลาอันสมควร

ผู้บรรยายยังหวังอยู่ว่า ปัญหา
คั่งค้างที่ยังไม่ได้กระทำให้สำเร็จไปนั้น
บรรดากรรมการ ฉะเพาะอย่างมากท่าน
ประธานฯ คงจะพยายามหาโอกาสช่วย
จัดทำหรือเสนอให้ผู้มีอำนาจจัดทำ อย่าง
น้อยก็คงช่วยชักจูงให้บรรดาท่านผู้มีจิตต์
กรุณาทั้งหลายได้รู้ เพื่อรวบรวมกัน
จรรโลงกิจการแห่งพุทธสาสนา ในประเทศ
สยาม ให้เป็นปึกแผ่นในแผนกที่เป็นภาระ
แห่งมนุษย์สังคหะ จนสมฐานะที่จะเป็น
ที่พึ่งแก่ผู้ไร้ที่พึ่ง ตั้งแต่บางหมู่จนถึง
ทั้งหลาย ให้ได้เป็นอย่างมากและจริงจัง
เพิ่มเติมขึ้น จนบรรดาผู้ที่ได้รับเวทนา
อยู่ได้ประสพการปลดเปลื้องทุกข์จนสม
หมาย ถึงได้เสวยสุขตามควรแก่ที่อำนาจ
ของสาสนา อันท่านทั้งหลายได้ช่วยกัน
จัดทำไว้นั้น จะบันดาลให้

ในที่สุดนี้ ขอถือโอกาสแทนบรรดา
ท่านผู้หวังดี และแทนท่านผู้ที่กำลัง
ได้รับทุกข์อยู่ ฝากถ้อยคำพร่ำอ้อนวอน
ไว้ต่อท่านผู้ที่สามารถจะช่วยได้ทั้งหลาย
เพื่อไม่นิ่งนอนใจ หรือลืมการที่จัดทำนั้น
เสีย เพราะผู้ที่ได้รับทุกข์กำลังรุมร้อน
รอคอยการปลดเปลื้องจากท่านอยู่ ดัง
ได้ขอวิงวอนมาด้วยประการฉะนี้.

แด่โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน

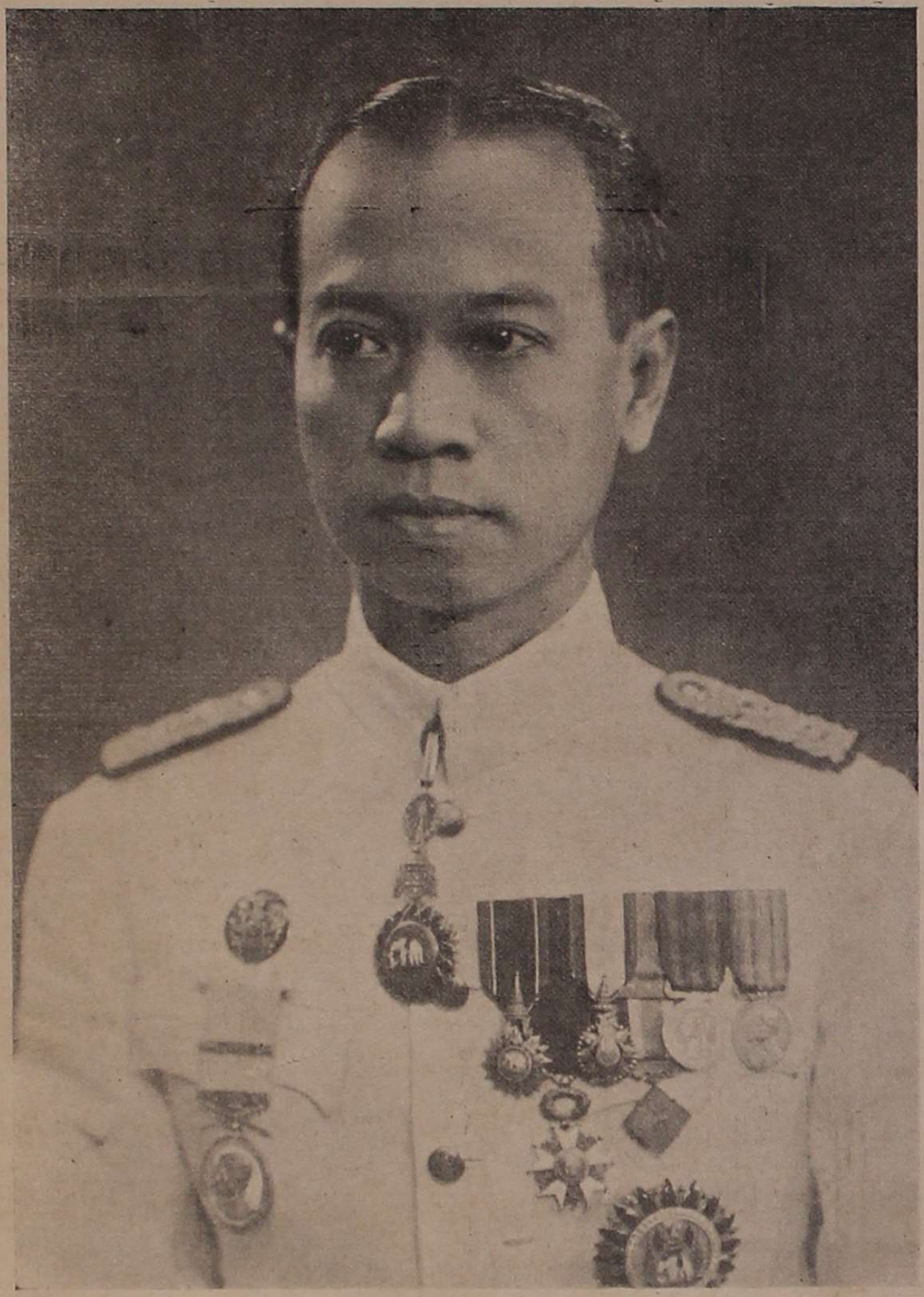
ชีวิตคือการต่อสู้ ศัตรูคือความท้อถอย อุปสรรคคือหนทางแห่งความสำเร็จ ความสำนึกในวันนี้คือความสุขในวันหน้า

บุคคลผู้ใดไม่เคยต้องทำการต่อสู้ ไม่เคยมีศัตรู ไม่เคยประสบอุปสรรค บุคคลผู้นั้นเป็นคนเคราะห์ร้ายที่สุด เพราะเขาจะมีลักษณะอ่อนแอ ไม่ได้พบความทรหด ชีวิตของเขาจะไร้ประโยชน์ทางชาติ

ขอให้เราเริ่มชีวิตด้วยการต่อสู้ ขอให้เรากล้ารักษาเรียกศัตรู ขอให้เรากล้าเผชิญอุปสรรค ใครไม่พยายามหรือกลัวจะทำให้ตัวนี้ เขาจะประสบความเจริญ ชีวิตของเขาจะก้าวหน้า เขาจะได้ชื่อว่าเสียสมชีวประวัติ

วิโรจน์

๑๘ มีนาคม ๘๐

หลวงวิจิตรวาทการ

รัฐมนตรี, อธิบดีกรมศิลปากร

พูดกับครู

ของ

พระสันธิวิทยาพัฒน์

ผู้ช่วยอธิบดีกรมศึกษาธิการ

เพื่อนครูทั้งหลาย

ครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนได้มาขอให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องให้เรื่องหนึ่งเพื่อลงในหนังสือพิมพ์ของโรงเรียนในคราวฉลองโรงเรียนเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ข้าพเจ้าต้องขอออกตัวเสียในทันก่อนว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่นักประพันธ์ เคยเป็นแต่ครูสอนหนังสือ และได้สอนนักเรียนมาหลายโรงเรียนแล้วเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงใคร่จะขอกล่าวแต่เรื่องที่เกี่ยวกับครูเท่าที่ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่เวลานี้ พร้อมกับที่ต้องขออภัยต่อท่านผู้อ่านสำหรับข้อบกพร่องในเรื่องนี้ด้วย

โรงเรียนใดที่จะมีชื่อเสียงดี โรงเรียนนั้นต้องมีครูบาอาจารย์ช่วยกันทำกิจการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้ได้ผลทั้งการเล่าเรียน ความประพฤติดีมีสุขภาพสมบูรณ์เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของผู้ปกครองนักเรียนทั่วไป คณะครูในโรงเรียนนับว่าเป็นหัวใจของการศึกษา ถ้าครูทุกคนตั้งตนสมฐานะที่เป็นครูแล้ว นักเรียนในโรงเรียนก็ย่อมนับถือบูชา และยกย่องประดุจดังบิดามารดาของนักเรียน เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอรวบรวมคติเหล่านี้ฝากไว้กับบรรดาครูทั้งปวงที่ยังคงมั่นหมายในอาชีพทางเป็นครู เพื่อทำตนให้สมกับเกียรติของครู ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีเมตตากรุณา

๒. ต้องมีขันติ และความเพียร

๓. ไม่มีอคติ (ให้นักเรียนเห็นว่าครูอยู่ในความยุติธรรม)

๔. ต้องไม่เป็นผู้อยู่ในอบายมุขตลอดจนการมีหนี้สินรุงรัง

๕. ย่อมไม่ใช้วาจาไม่สุภาพ เช่น ด่านักเรียน เป็นต้น

๖. ความสง่าผ่าเผย

ก. แต่งกายสุภาพเรียบร้อยตลอดจนการรักษาความสะอาดในชั้นและในโรงเรียน

ข. พูดจาฉะฉานไม่สะทกสะท้าน

ค. ท่าทาง ยืนตรงองอกผายไหล่ผึ่ง

ค. ทำอะไรทำจริง วินัยและคำสั่งต้องเคร่งครัดเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ไว้.

๗. เมื่อจะเข้าสอนวิชาใด อย่าคิดว่าต้องเตรียมวิชานั้นไว้ดีแล้วเสียก่อน เพราะการที่ครูไปคิดจนที่หน้าชั้นจะทำให้นักเรียนดูถูกครูว่ารู้ไม่จริง หรือไม่รู้วิชานั้นก็ได้

๘. เมื่ออยู่ในชั้น ขณะที่นักเรียนทำงานอยู่ ไม่ควรออกไปนอกห้องเรียน หรือนั่งอยู่กับโต๊ะครู ควรจะเดินตรวจชั้นเสมอๆ นักเรียนจะได้มีใจจดจ่ออยู่กับงานของตน

๙. กล้าสละเวลาหรือทุนทรัพย์ตามกำลังที่ตนจะทำได้ ให้แก่นักเรียนในโอกาสอันสมควร.

๑๐ หมั่นติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนของตน.

เมื่อพูดมาถึงข้อ ๑๐ ทำให้สดุดใจข้าพเจ้าอย่างยิ่ง ซึ่งข้าพเจ้าจะงดกล่าวถึงความสำคัญในข้อนี้เสียมิได้ ตามปกตินักเรียนย่อมนับถือ กลัวเกรงและรักใคร่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของตน เมื่อครูทั้งหลายทำให้ท่านเหล่านี้เป็นที่ไว้วางใจในตัวครูแล้ว นักเรียนก็ต่างจะพากันเห็นครูเป็นบิดามารดา การสั่งสอนของครูก็ย่อมบรรลุผลสมความมุ่งหมาย

ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรครูเราจึงจะได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองนักเรียนเล่า ขอตอบโดยชักตัวอย่างให้ดูว่า ถ้าปรากฏว่ามีนักเรียนเกกมะเหรกในความปกครองของเรา ครูควรสละเวลาของตนกักขังนักเรียนเหล่านั้นไว้ และครูคอยอยู่คุม โดยให้นักเรียนอยู่ทำงาน เมื่อเวลาเลิกเรียนแล้วต่อไปอีกสัก ๑ หรือ ๒ ชั่วโมง แทนที่จะทำโทษทางกายโดยมิได้มีการว่ากล่าวตักเตือนอะไรเลย ข้าพเจ้าเห็นว่าการทำดังที่กล่าวมานี้แน่เหมาะสมกับนักเรียนทุกวัย เพราะว่านิสัยของนักเรียนทุกคนแม้แต่ครูเอง เมื่อ

โรงเรียนเลิกแล้วก็อยากกลับบ้าน ส่วนนักเรียนแม้แต่จะไม่กลับบ้านก็อยากออกไปเล่นหรือทำอะไรตามใจชอบ แต่อย่าลืมว่า นักเรียนที่ถูกกักกลับไปถึงบ้านแล้วต้องแจ้งให้ผู้ปกครองทราบว่าถูกกักเพราะเหตุอะไร นานเท่าใด ในวันรุ่งขึ้นนักเรียนมาเข้าชั้น จะต้องมีจดหมายผู้ปกครองตอบครูมาให้ทราบทุกคราว การกักตัวนักเรียนเช่นนี้เป็นการฟ้องนักเรียนไปยังผู้ปกครองในตัวด้วย ถ้าผู้ปกครองดีก็จะได้ช่วยว่ากล่าวบุตรหลานของตน เป็นการช่วยเหลือครูทางหนึ่ง

นักเรียนที่หนีโรงเรียน โดยอ้างเหตุว่าฉาบ้าง ป่วยบ้าง ครูต้องสละเวลาไปดูนักเรียนผู้นั้นจนถึงบ้าน ถ้าป่วยจริงผู้ปกครองก็ย่อมสรรเสริญว่าครูมีจิตใจรักใคร่นักเรียนของตน ถ้าปรากฏว่าหนีโรงเรียน ผู้ปกครองก็จะได้ทราบความเหลวไหลของบุตรหลานของเขา เมื่อนักเรียนเห็นครูทำจริงเช่นนี้แล้ว ภายหลังก็ไม่กล้าพูดปดต่อไปอีก นับว่าได้ประโยชน์ทั้งสองทาง

นักเรียนโง่ที่เรียนไม่ทัน หรือเกียจคร้าน ครูก็ต้องสละเวลาอยู่สอนเพื่อคืบให้ทันเพื่อนนักเรียนอื่นๆเขา ยิ่งจวนจะถึงเวลาสอบไล่ ครูต้องขยันสอน โดยมีจุดประสงค์ให้นักเรียนสอบไล่ได้ให้หมดชั้น ถ้าปรากฏว่านักเรียนตกมาก ผู้ปกครองก็ย่อมไม่เกิดศรัทธาในตัวครูอยู่เองเป็นธรรมดา นอกจากนี้ครูควรติดต่อโดยไปหาผู้ปกครอง ชี้แจงเรื่องการเรียนให้เขาฟัง พร้อมกับคำแนะนำว่าจะให้นักเรียนของเขาเรียนเพิ่มเติมในวิชาอะไรบ้าง นี่เป็นการแสดงให้ผู้ปกครองเขาเห็นว่าครูเอาใจใส่ในบุตรหลานเขาจริงๆ

ในระหว่างที่นักเรียนยังอยู่ในบริเวณโรงเรียน ครูกับนักเรียนไม่ควรอยู่ห่างกันเลย ข้อนี้หมายความว่า นักเรียนเมื่อไม่มีอะไรทำคงต้องไปวิ่งเล่น หยอกล้อ รังแกกันตามภาษาเด็กๆ ครูจะต้องคอยติดตามเดินตรวจตรานักเรียนอยู่เสมอ เมื่อนักเรียนเห็นครูเดินตรวจอยู่เช่นนี้ การเล่นผาดโผนที่เป็นอันตรายก็ไม่กล้าเล่น เมื่อกล้าเล่นครูไปพบปะก็จัดการห้ามปรามเสีย พร้อมทั้งนักเรียนโตๆ เมื่ออยากจะรังแกเด็กเล็กๆก็ไม่กล้าทำ เพราะกลัวครูจะจับได้ ถ้าทำได้เช่นนี้ก็มีประ

โยชน์ ในการรักษาวินัยของโรงเรียน ผู้ปกครอง เมื่อได้ทราบเช่นนี้ก็ย่อมชมเชยโรงเรียน

เมื่อครูเราทุกคน เอาใจใส่ต่อนักเรียนเช่นนี้แล้ว ผู้ปกครองจะไม่ไว้วางใจในตัวครูเจียวหรือ เมื่อต่างไว้วางใจกันช่วยกันอบรมเด็กของตนแล้ว ถ้าจะอุปมาก็เหมือนกับรางรถ ทั้งสองฝ่ายคอยบังคับกวดขันให้รถวิ่งบนราง คือตัวนักเรียนไปตามที่ชอบที่ควรแล้ว นักเรียนก็ย่อมได้รับผลดีเป็นเงาตามตัวอยู่เอง

ก่อนจบ ข้าพเจ้าขอวิงวอนบรรดาครูทั้งหลาย จงได้ช่วยกันบันดานักเรียนของตนให้เป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นประโยชน์และกำลังของบ้านเกิดเมืองนอนของเราในกาลต่อไป ให้สมกับเกียรติของครู และให้ท่านผู้ใหญ่แม้แต่จะไม่ได้เห็นด้วยตาของท่านเองก็ควรให้ท่านได้ยินได้ฟังว่า นักเรียนเดียวนี้ดีขึ้นมากแล้ว ตลอดทั้งการเล่าเรียนและความประพฤติ.

ในที่สุดนี้ขอให้บรรดาครูทั้งหลาย จงประสพแต่ความสุขความสำราญ โรคภัยไข้เจ็บอย่าได้เบียดเบียนเลย ตลอดกาลนานเทอญ.

ไฝบัน

ของ

เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป

เรื่องนี้เกิดขึ้นในประเทศจีน สมัยเลียดก๊ก เมื่อสองพันปีเศษ แต่ท่านจะไม่พบในหนังสือเลียดก๊ก เพราะเป็นเรื่องปลีกซึ่งพงศาวดารไม่กล่าวไว้ ในสมัยเลียดก๊กประเทศจีนแบ่งออกเป็นแคว้นน้อยใหญ่นับได้ด้วยจำนวนร้อย แต่ละแคว้นมีผู้ปกครองเป็นท่านองอิสสระกลายๆ คล้ายการปกครองของฝรั่งในสมัยก่อน ที่เรียกว่าลัทธิฟิวดัล ในแคว้นหนึ่ง ในเรื่องไม่บอกชื่อ มีเจ้าผู้ปกครองคนหนึ่ง จะมีชื่อว่าอะไรก็ไม่ทราบอีก เจ้าผู้ปกครองแคว้นนั้นมั่งคั่งด้วยทรัพย์ศฤงคาร มีบริวารมากมาย อาณาประชาราษฎร์ก็เป็นสุขสนุกสบายทั่วหน้ากัน แต่เจ้าผู้ปกครองนั้น แม้จะเสวยสุขถึงปานนั้น ก็ยังมีทุกข์และทุกข์นั้นเกิดจากฝันไป คือเมื่อเช้าบรรทมก็ฝันทุกคืน ฝันว่าเป็นกุลีต้องทำงานหนักตรากตรำ เหนื่อยยากลำบากกายแสนสาหัส แต่ครั้นตื่นบรรทมในเวลาเช้ารุ่งขึ้น ก็ยังทำให้รู้สึกเหนื่อยอ่อนอยู่ พระองค์ตรัสกะข้าราชบริวารว่า "เมื่อคืนฝันร้ายมาก ฝันว่าต้องไปผ่าไม้ถึงสองต้น ต้องไปล้างคอกสัตว์ และต้องไถนาด้วย รู้สึกเจ็บร้าวไปทั้งตัว เพราะต้องทำงานหนัก ตื่นขึ้นรู้สึกเหนื่อยยังไม่หาย เมื่อสองคืนก่อนก็ฝัน ว่าต้องไปถีบระหัดเอาน้ำเข้านา เสร็จแล้วต้องไปช่วยถีบระหัดให้คนอื่น ก่อนนั้นขึ้นไปอีกสามคืน ก็ฝันว่าต้องไปถูล้างพื้นบ้านของนาย ถูกถีบถูกเตะเสียเกือบแย่ เดือดร้อนเต็มที เป็นผู้ปกครอง แต่ฝันว่าเป็นกุลี"

การเป็นอยู่อย่างนี้ทุกคืน จนเจ้าผู้ปกครององค์นั้น ไม่อยากจะบรรทม เพราะบรรทมหลับก็ฝันร้ายร่ำไป ตื่นขึ้นก็เร่งจะให้รุ่งสว่างเสียโดยเร็ว ร่างกายอ่อนเปลี้ยซูบโทรมลงทุกที ในที่สุดก็ถึงแก่สิ้นชีพไป แพทย์ลงความเห็นว่าสิ้นชนม์ชีพเพราะทำงานหนัก แต่ที่จริงเจ้าผู้ครององค์นั้น ตั้งแต่เกิดมาก็ไม่เคยทำงานหนักอะไร

ต่อมา พวกข้าราชการในเจ้าผู้ปกครองท้องถิ่นนั้น ได้ทราบข่าวมาว่า มีกุลีคนหนึ่ง เวลากลางวันต้องทำงานหนัก แทบสายเอ็นจะขาด ครั้นตกเวลากลางคืนเข้านอน ก็ฝันว่าได้เป็นเจ้าผู้ปกครอง ได้รับความสุขความสบาย ซึ่งกุลีคนนั้นเล่าให้ใครๆฟังเป็นคุเป็นตะ

พวกข้าราชการอยากทราบความจริง จึงพากันไปยังหมู่บ้านที่กุลีคนนั้นอยู่ ได้พบกุลีคนนั้น ดูร่างกายซูบซ้ำน่าเกลียด เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวก็เปรอะเปื้อนขาดรุ่งรัง ของที่ได้รับประทานก็เป็นเศษอาหารเหลือเดนทิ้ง ที่นอนก็บนดินในร่วมชายคาโรงงัวควาย ต้องทำงานผ่าไม้ไถนาตักน้ำและล้างคอกสัตว์ พอตกค่ำเข้านอน ด้วยเหนื่อยอ่อนใจ ก็ฝันว่าได้เป็นผู้ปกครองได้รับการบำเรอเปรอสุขอันควรแก่ตำแหน่งทุกอย่าง จนเมื่อรุ่งสว่างขึ้นแล้ว ก็นึกเสียดาย อยากให้ค่ำลงเร็วๆ จะได้ฝันอีก เป็นดังนี้ตลอดมา

พวกข้าราชการเห็นแปลกมาก เพราะมีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องของเจ้าผู้ปกครองของคนที่สิ้นชีพไปแล้ว หากแต่มีอาการตรงข้ามกันเท่านั้น ต่างฉงนสนเท่ห์อยู่ว่า เจ้าผู้ปกครองของคนที่ล่วงลับไปแล้ว แท้จริงเป็นกุลี แต่ดูประหนึ่งว่าเป็นเจ้าผู้ปกครอง หรือว่ากุลีคนนี้แท้จริงเป็นเจ้าผู้ปกครอง แต่ดูประหนึ่งว่าเป็นกุลี เรื่องเป็นอย่างไรกันแน่ โดยเหตุที่เรื่องราวในความฝันของกุลีตามที่เล่าให้ฟังนั้น คล้ายคลึงกันกับลักษณะความเป็นไปในสำนักของเจ้าผู้ปกครองเหลือเกิน พวกข้าราชการจึงตกลงใจเชิญกุลีคนนั้นให้ขึ้นเสวยสมบัติแทนเจ้าผู้ปกครองคนเก่า

ชายกุลีดีใจขึ้นเสวยสมบัติแห่งแคว้นออกว่าราชการงานเมือง ได้รับความสุข

สบายทุกอย่าง เพราะไม่ต้องทำอะไร ความสุขสบายที่ไม่ต้องทำอะไรนี้เอง ต่อมาไม่ช้าทำให้เจ้าผู้ปกครองคนใหม่ เกิดเบื่อหน่ายไม่สบายใจ ในที่สุดกลายเป็นคนเซื่องซึม ขลุกอยู่แต่ในห้อง หาความสุขใจไม่ได้

เช้าวันหนึ่ง เมื่อข้าราชบริพารนำของเสวยอันใครเห็นก็อยากกิน บรรจุภาชนะทองและหยก เข้าไปตั้ง แต่เจ้าผู้ปกครองไม่เสวย ตรัสว่า "ชีวิตของคนเราก็เหมือนความฝัน ฉันเป็นกุลี ฝันว่าได้เป็นเจ้าผู้ปกครอง ก็สบายใจดี ครั้นเป็นเจ้าผู้ปกครอง ฝันว่าเป็นกุลี กลับเดือดร้อนใจเต็มที ดังนี้แล"

หลักการศึกษา

ของ

พ. อ. พระยาฤทธีอัคเนย์
รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเกษตราธิการ

การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยหรือรัฐธรรมนูญนั้น การบริหารราชการแผ่นดินย่อมจะต้องเป็นไปตามมติมหาชน แต่การที่มหาชนจะแสดงความจำนงได้ถูกต้องตรงกับความต้องการของประเทศ การศึกษาย่อมเป็นเครื่องช่วยอันสำคัญยิ่ง การศึกษาของพลเมืองเป็นรากฐาน และปัจจัยอันสำคัญเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศในระบอบนี้ หลักการศึกษาจึงเป็นหลักหนึ่งในหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ซึ่งรัฐบาลในระบอบใหม่ได้ยึดถือเป็นนโยบายดำเนินการตลอดมา

การที่คณะกรรมการปรับปรุงสุขลักษณะวัดสามจีน ได้ได้ร่วมมือช่วยเหลือในการจัดสถานที่ศึกษาให้สำเร็จมาด้วยดีเช่นนี้ ย่อมเป็นการส่งเสริมการศึกษาของชาติส่วนหนึ่ง ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในกุศลสาธารณะประโยชน์อันนี้ด้วย.

พระยาฤทธิ์อัคเนย์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ

ร.ร. วัดสามจีนตามที่ข้าพเจ้าได้เห็น

ของ

พระพณิชยสารวิเทศ

ผู้บังคับการโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

เมื่อ ๑๕ ปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้เข้าไปในวัดสามจีนเป็นครั้งแรก เวลานั้นข้าพเจ้าไม่ทราบถึงฐานะของวัดดี แต่รู้สึกว่าสกปรกและรุงรังเต็มทน มองไปทางไหนก็พบแต่อากูลปฏิกูลทั่วไปทุกด้าน ไม่สมกับที่เป็นอารามซึ่งตั้งอยู่กลางพระนครเลย ทำให้คิดสังเวชในใจว่า โรงเรียนเข้ามาตั้งอยู่ในสถานที่อันล้อมรอบไปด้วยสิ่งอากูลปฏิกูลเช่นนี้ จะเป็นตัวอย่างอันดีแก่เด็กในทางอนามัยและทางชีวิตจิตต์ใจส่วนรวมได้อย่างไร ? ตัวโรงเรียนเวลานั้นตั้งอยู่ที่ศกท่านเอียมกับเรือนไม้หลังหนึ่งทางหน้าโบสถ์ ด้านหลังโรงเรียนมีห้องแถวและเรือนเก่า ๆ ตั้งล้อมอยู่เกือบรอบ นักเรียนได้อาศัยลานทรายของวัดหน้าศกเป็นที่วิ่งเล่นอยู่หน่อยหนึ่ง ลานนั้นวัดใช้เป็นที่ตั้งเมรุเผาศพด้วย ๆ เรายอมทราบอยู่ดีแล้วว่าสำหรับเด็กนั้นการเรียนกับการเล่นเป็นของคู่กันไปเสมอ โรงเรียนใดไม่จัดให้มีการเล่นหรือไม่มีที่ให้เด็กเล่น โรงเรียนนั้นก็ยังไม่ให้การอบรมอันดีแก่เด็กอย่างสมบูรณ์ เพราะวิชาบางอย่างเด็กอาจเรียนในสนามได้ดีกว่าในห้องเรียนอีกฉะนั้นสนามเล่นและที่ทางอันสะอาดในบริเวณโรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับเด็ก เพราะสนามเล่นนอกจากเป็นที่เพาะจรรยาและอนามัยของเด็กแล้ว ยังทำความเบิกบานให้แก่จิตต์ใจของเด็กด้วย

ซึ่งนับว่าเป็นกำลังส่วนใหญ่ในการศึกษาทีเดียว ๆ สนามหรือลานเล่นของโรงเรียนวัดสามจีนในเวลานั้น นอกจากคับแคบเท่าที่เห็นอยู่เวลานี้แล้ว ยังเป็นที่เดินเล่นของผู้สัญจรไปมาทั่วไป ที่ร้ายมากก็คือมูลฝอยเหม็นมาจากท่อข้างทางเดินที่มีน้ำเน่าขังอยู่ตลอดเวลา ทั้งมีมูลเป็ดไก่อันถูกน้ำชะไหลมาจากบ้านเช่าของวัดหลังตึกแถวด้านถนนพระราม ๔ ซึ่งเวลานี้ได้ถูกรื้อถอนไปและตัวตึกเรียนหลังใหญ่ได้สร้างขึ้นแทนนั้นแล้วอีกด้วย ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าไปเยี่ยมโรงเรียนในฤดูฝน และขณะที่เดินผ่านลานทรายจะขึ้นตึกท่านเอ่ยมให้รู้สึกขยะแขยงจนต้องต่อว่าครูใหญ่แต่ครูใหญ่ในเวลานั้นก็ห้ามอำนาจทำอะไรได้ไม่ เพราะโรงเรียนอาศัยอยู่ในวัดของท่าน ฯ

สถานะของโรงเรียนวัดสามจีนได้เป็นอยู่เช่นนี้ต่อมาอีกช้านาน จนถึงสมัยเมื่อพระสารสาสน์ประพันธ์เข้ามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนครูใหญ่เพื่อให้เหมาะสมแก่สมัย จึงเป็นคราวเคราะห์ดีของโรงเรียน และของนักเรียนในโรงเรียนนี้ที่กระทรวงธรรมการเลือกนายสนิท เทวินทรภักดี มาเป็นครูใหญ่บัจจุบัน และด้วยคำแนะนำของท่านรัฐมนตรีผู้นั้นเพียงเล็กน้อยในวิถีทางที่จะส่งเสริมฐานะของโรงเรียนให้ดีขึ้น ประกอบด้วยความสามารถและความอุตสาหะวิริยะอันแรงกล้าของนายสนิทเองเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนวัดสามจีนจึงได้เขยิบฐานะจากโรงเรียนชั้น ๓ ที่ ๔ ขึ้นมาจนเกือบเป็นโรงเรียนชั้น ๑ อยู่แล้ว และหวังว่าในอีกไม่ช้าเราทั้งหลายก็จะได้เห็นโรงเรียนมีตึกเรียน มีสนามเล่นอันพร้อมบูรณ์ทัดเทียมโรงเรียนใหญ่ทั้งหลายที่นับว่าเป็นโรงเรียนชั้น ๑ ของกระทรวงธรรมการ ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวยืดยาวถึงความเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนนี้ในสมัยครูใหญ่บัจจุบันนักเพราะท่านทั้งหลายย่อมเห็นประจักษ์แก่ตาอยู่เองแล้ว นับแต่ที่มีตึกเรียนขนาดใหญ่สูงถึง ๓ ชั้น รวม ๙ ห้อง กำลังสร้างอยู่อีก ๓ หลัง กว้างยาวได้ขนาดกับหลังก่อน สนามเล่นและบริเวณมีรั้วรอบขอบชิด แลดูสะอาดตาไม่สกปรกเหมือนแต่ก่อน แต่มีข้อหนึ่งที่

ข้าพเจ้าจะงดเว้น ชมเชยไว้ในที่นี้มิได้เลย ข้อนั้น คือความบากบั่นพ้นผ่าอุปสรรคที่มีอยู่รอบข้างของครูใหญ่ปัจจุบัน นับตั้งแต่การติดต่อโต้เถียงถึงทางได้ทางเสีย กับท่านเจ้าอาวาส, กับคณะสงฆ์, กับกรมโยธาเทศบาล และที่สำคัญที่สุด กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อยู่ในวัดสามจีนเป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคที่น่ากลัวอันตรายอยู่มาก แต่นายสนิท เทวินทรภักดี ก็ผ่านพ้นมาได้อย่างฉลาด และกล้าหาญเหมือนกัน ข้าพเจ้ากล้าพูดเช่นนี้ ก็เพราะข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งที่ได้เห็น และมีศรัทธากับนายสนิทมาแต่แรก ได้พยายามส่งเสริมช่วยเหลือเธอตลอดมาเท่าที่สามารถจะช่วยได้

บัดนี้ย่อมทราบกันอยู่แล้วว่า วัดกับโรงเรียนมีการร่วมมือกันเป็นอย่างดี โดยมีโครงการณ์โยกย้ายเปลี่ยนแปลงก่อสร้างสิ่งถาวรวัตถุในวัดให้งดงามเป็นที่เจริญตาเจริญใจยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าหวังว่าอย่างช้าอีกสัก ๒ ปี เราจะได้เห็นวัดสามจีนและโรงเรียนวัดสามจีนผิดแปลกไปกว่าที่เห็นในปัจจุบันนี้มาก จะได้เห็นกุฏิ, ศาลาต่าง ๆ เช่น การเปรียญ, ตึกเรียน, สนาม และโรงเรือนอื่น ๆ อันเป็นอุปกรณ์การศึกษา ทั้งของเก่าและที่จะสร้างเพิ่มเติมใหม่งดงามเข้ารูปเป็นหมวดหมู่ ดูไม่รุงรังรำคาญตาเหมือนแต่ก่อน เพราะเมื่อได้จัดระเบียบการก่อสร้างตามแผนผังใหม่เรียบร้อยแล้ว สิ่งพะรุงพะรังที่เคยกระจัดกระจายอยู่ทั่วบริเวณวัดย่อมหมดไปเองเป็นเงาตามตัว

แผนผังใหม่จะส่งเสริมคุณภาพของวัดสามจีนอย่างยิ่ง เพราะวัดจะเป็นสง่าผ่าเผย เพิ่มความนิยมของราษฎรที่เข้าไปทำบุญให้ทานมากขึ้น พระเจ้า พระสงฆ์ผู้ทรงศีลจะมีกุฏิอยู่เป็นสุขสบายขึ้นเป็นส่วนสัด ไม่อัดแอเบียดเสียดกับบ้านเรือนราษฎรดังแต่ก่อน ศิษย์ของท่านจะมีสถานศึกษาเล่าเรียนอันดีงามและถูกอนามัย สมคำว่า "วัดเป็นที่อบรมสั่งสอนกุลบุตร" นับว่าทำประโยชน์แก่ประเทศชาติส่วนหนึ่งในการร่วมมือช่วยอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดีต่อไป ในที่สุดข้าพเจ้าขอความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป จงมีแด่วัดสามจีนและโรงเรียนวัดสามจีนตลอดชั่วกาลนานเทอญ.

การศึกษาในบุตรหลานของข้าพเจ้า

ของ

พระสารสาสน์ประพันธ์

ข้าพเจ้ามีความปรารถนาเป็นอย่างยิ่งที่จะได้เห็นบุตรหลานของชาวเรามีความรู้ความสามารถประกอบกิจหาเลี้ยงชีพได้อย่างน้อยไม่ต่ำหรือเลวกว่าบิดามารดาของเขา รักษาไว้ซึ่งความเป็นอยู่แห่งสถานะเดิม

เขาว่า "เดินตามพระไปไกลพระจะบ้า" เมื่อสามารถรักษาสถานะเดิมเป็นทุนรากฐานได้ดีแล้ว ก็พยายามให้ได้มีการก้าวหน้าไปในแนวนั้น ถึงแม้หากจะต้องเปลี่ยนแนวทางไปอย่างอื่น ก็ได้มีทุนเดิมเป็นเครื่องมือช่วยเหลือเป็นอย่างดี และถ้าได้ฝึกตนให้เป็นผู้ทำหน้าที่ดี เรียนได้รู้ ดูจำได้ ทำอะไรให้จริงจังด้วยแล้ว ความสำเร็จแห่งชีวิตจะเป็นของเขาสักวันหนึ่งโดยไม่ต้องสงสัย

ข้อควรคำนึง

ของ

ร. อ. ขุนบัญชารณการ

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย

ท่านคงไม่ปฏิเสธว่าแสงแห่งอนาคตของชาติเรา จะสว่างรุ่งโรจน์หรืออับเฉาลงก็เพราะยุวชนของชาติ ยุวชนของชาติเท่านั้นที่จะประกันความมั่นคงรุ่งเรืองแห่งประเทศชาติได้ เราผู้เป็นผู้ใหญ่นับวันแต่จะล้มหายตายจากกันไป ไม่มีโอกาสที่จะทำประโยชน์ให้แก่ชาติได้จนคุ้งฟ้าหล้าสลายชีวิตเป็นของสั้นมาก แต่อย่างไรก็ดี เรายังไม่หมดโอกาสเสียทีเดียวในการสนองคุณประเทศชาติ เพราะยุวชนที่คลอดคลานตามเรามานี้แหละเปรียบเหมือนเป็นผู้ต่อชีวิตเราให้ยืนยง หากเราฝังความปรารถนาดีอันนี้ลงในตัวเขาอย่างแน่นแฟ้น พูดง่ายก็คือ เราสั่งสอนอบรมให้ยุวชนเป็นพลเมืองดี มีสมรรถภาพในการงาน อย่าปล่อยให้เป็นภาระของบุคคลคณะใดคณะหนึ่งเท่านั้น เราต้องช่วยกันจริงๆ เพราะงานอบรมสั่งสอนเป็นงานใหญ่ และกินเวลานาน สำหรับผู้ที่มีหน้าที่โดยฉะเพาะนั้น ควรจะยึดเอาเป็นชีวิตจิตต์ใจทีเดียว พึงนึกอยู่เสมอว่า ท่านเป็นผู้มีเกียรติ และต้องนึกเสียว่ายุวชนที่อยู่ในความอบรมสั่งสอนนั้น ไม่ใช่อื่นไกล นอกจากจะ

เป็นญาติที่สืบสายโลหิตเดียวกันมา เมื่อทุกท่านนึกได้เช่นนี้ ความตั้งใจจริงจะเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับความรัก. ความกรุณาสงสารรักใคร่ที่จะอุ้มชูยุวชนให้เป็นคนดีงามมีความสามารถ

ปัญหาเรื่องการอบรมสั่งสอนให้ยุวชนเป็นคนดีมีความสามารถนั้น เป็นปัญหาที่น่าคิดน่าทำและยุ่งยากมาก บางท่านมีความเห็นอย่างหนึ่ง และบางท่านก็มีความเห็นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ตรงกัน หรือตรงกันข้ามก็มี แต่สำหรับปราชญ์แล้ว ท่านย่อมฟังความคิดเห็นทั่วไป ข้าพเจ้าจึงใคร่จะเสนอความคิดเห็นในเรื่องนี้ให้ท่านวินิจฉัยดูบ้าง ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจผิดก็ได้ เพราะข้าพเจ้าไม่ใช่นักการศึกษาหรือนักอะไรทั้งสิ้น ฉะนั้นขอได้โปรดอภัยแก่ข้าพเจ้าในเจตนาดีอันนี้ด้วย

หลักในการอบรมสั่งสอนยุวชนของชาตินั้น ควรดำเนินในหลัก ๓ ประการ คือ.

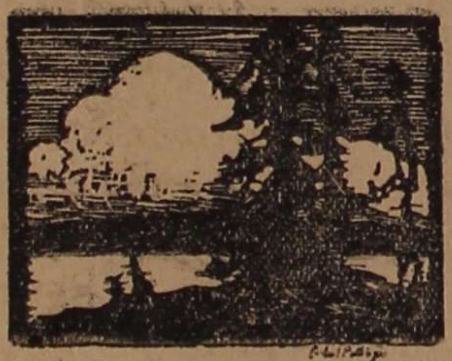
๑) สมอง "Head" ต้องอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้ที่มีปัญญา รู้จักใช้ความคิดอ่านด้วยตนเอง ทุกคนก็ทราบแล้วว่า อิทธิพลของสมองคิดมีอย่างไร คนจะฉลาดหรือโง่ก็อยู่ที่สมอง "Head" อย่างเดียวเท่านั้น

๒) มือ "Hand" ต้องอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้ที่รู้จักใช้มือของตนเองให้ใช้ได้จริงๆตามแนวคิดของสมอง การงานทั้งหลายจะเป็นรูปขึ้นได้ก็เพราะมือ "Hand" เท่านั้น

๓) ต้องอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีจิตต์ใจแข็งทนทาน ต่อความรู้สึกทั้งมวล เราทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า การงานทั้งหลายแหล่ต้องมีอุปสรรค ฉะนั้นผู้ที่จะสำเร็จในงานนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีใจจริงไม่ย่นย่อหรือท้อแท้ ฉะนี้แหละงานอันเกิดจากสมอง, มือ, จะสำเร็จเป็นรูปขึ้นโดยบริบูรณ์ได้ก็เพราะใจ "Heart" เท่านั้น

หลักทั้งสามนี้ เป็นหลักง่าย ๆ ซึ่งข้าพเจ้าอยากจะให้ชื่อว่า "Three H."

ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าอยากจะสรุปว่า พลเมืองดีมีสมรรถภาพนั้น ต้องเป็นพลเมืองที่มี "Three H."

๑

เรียนเล่นละสิ่งสา-
สองสิ่งละคนปน
เรียนดีก็เล่นดี
หลักวิธีพิเศษเพ็ญ
เรียนเลวเพราะมาเล่น
เหลิงเล่นปนพึงชัง-
เล่นเหลิงเพราะมาเรียน
มุ่งหวังมา
สองสิ่งสมนิรันดร์
แก่งแย่งลัทธิกัน
ภาคปฏิบัติศึกษา
มุ่งขาดสมรรถนะ
ภาคแน่นฉันใดก็
มุ่งภาคสัมผัสตาย
สองหนักคนแยก
เหลือตนเพราะตนคง
จิตต่ำใจคนตาย
สันดานละลิมหาบัง
ลงรูปคนคืน
ปวงแต่งประเทียงมารยา-
คนนี้ดีเพราะครูฝึน
เรียนเล่นมิพลาดพา-
คนดีกู้ชาติ
รักชาติละชอนเชย

ละดูณประกัษผล
ยูงปัน ประหลาดเหิน
มติมีประหนึ่งเป็น
ดูณเพียบละพึงหลง
มติเห็นสิฟ้ามัว
ควรรู้มาละศึกษา
มติเปลี่ยนเพราะสังกา
ยูงเพริดสิกลฟล
มติรู้มาละกาลนาน
ยูงพ่ายสิภาคสอง
ก็ประดาประเดกลอง
ละดูเพียบเพราะเรียนหลาย
พาละศึกษาหลง กาย
ละบุเล่นเตลิดหลง
ก็ดีละแหกตนลง
ละเพราะรูปมนุษย์มี
สิละกายสลายหนี
ขบปีแผกตีรันฟัน
เพราะหาปันวิชาการ
ละเหี้ยงละศึกษา
ดูรูปันประสมดี
หิวาให้สิภาคเผล
ทรามดูรีกีชาติเชย
คติชอบใจนักมี.

ปีนิรวาณมหาศก
๖ มีนา ๒๔๖๐

การศึกษาช่วยให้คนเป็นมนุษย์

ของ

ขุนสุคนธวิทศึกษากร

ผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรสาคร

บรรดาสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายนั้นไม่เหมือนกันทั้งหมด เช่นต้นไม้และสัตว์ แม้ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตเหมือนกัน ก็แตกต่างกัน เพราะว่าต้นไม้มีแต่ชีวิต ส่วนสัตว์มีทั้งชีวิตและวิญญาณด้วย ประหลาดยิ่งกว่านั้น แม้ว่าคนและสัตว์จะเป็นสิ่งมีชีวิตและวิญญาณเหมือนกัน ก็แตกต่างกันมาก เพราะว่าคนเป็นสิ่งที่มีชีวิตและวิญญาณสูงกว่า รู้จักผิดและชอบ รู้จักระบายความรู้สึกออกมาเป็นถ้อยคำ มีความเป็นอยู่ยิ่งกว่าสัตว์ เหล่านี้เป็นต้น แม้กระนั้นก็ดี ในระหว่างคนด้วยกัน ก็ยังมีคำเปรียบเทียบว่า "คอหยักๆ ศักแต่ว่าคน" เพราะว่าบางคนนั้นเพียงสักแต่ได้ชื่อว่าเป็นคนเท่านั้น ขาดคุณธรรมที่จะช่วยให้เด่นยิ่งกว่า หรือขาดความรู้สึกผิดและชอบเช่นมนุษย์ ทั้งนี้เป็นเหตุที่เนื่องมาจากการศึกษาเป็นมูล จึงมีผู้กล่าวกันว่า "การศึกษาช่วยให้คนเป็นมนุษย์" จะเป็นความจริงเพียงใดหรือไม่นั้น ย่อมแล้วแต่ดุลยวินิจของผู้สดับ อาจกล่าวได้แต่เพียงว่า เวลานี้ทุกประเทศต่างพากันเอาใจใส่ในปัญหาการศึกษามากขึ้น แม้ในประเทศสยามก็เช่นเดียวกัน รัฐบาลมิได้ปล่อยปละละเลยให้คนเป็นเพียงคน แต่ได้เอาใจใส่ในการที่จะอบรมคนให้เป็นมนุษย์ ประกอบด้วยคุณธรรมอันดีงาม จัดขยายการศึกษาให้แพร่หลายและกว้าง

ขวางยิ่งขึ้น เลิกการศึกษาแบบหัดคนให้เป็นเสมียน เปิดมหาวิทยาลัยเพื่อให้เป็นตลาดวิชา ปัจจุบันนี้ถึงกับจะจัดให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ ทั้งนี้กิจการจะดำเนินก้าวหน้าไปสมความมุ่งหมายเพียงใดนั้น แล้วแต่รัฐบาลจะทุ่มเทเงินลงทุนในการนี้มากน้อยเพียงใด

ดังนั้น ทุกคนที่เกิดมาเป็นคนจึงควรศึกษาอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยตนให้ประกอบด้วยมนุษยธรรม หลีกพ้นจากคำตำหนิที่ว่า "คอหยักๆ สักแต่ว่าคน" นั้นเสีย.

ขุนสุคนธวิทศึกษากร

เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรสาคร ประเภท ๑ สมัยแรก

และสมัยปัจจุบันนี้

เคยเป็นรัฐมนตรีช่วยราชการกระทรวงธรรมการ

มายา

โดย

"แสงทอง"

* * * * *

รสโกศเล่านิทานว่าดังนี้

ครั้งหนึ่ง มีนายกองเกวียนคนหนึ่ง คุมเกวียนเดินข้ามทเลทราย ขณะเดินทางเขามองเห็นไกลไปทางข้างหน้า กำแพงนครใหญ่มีทเลสาบน้ำสะอาดดังสระสวรรค์กั้นอยู่หน้า ชายนั้นตื่นประหลาดใจ มีความปรารถนาอันร่าวร้อนเหมือนดังใจที่ไฟสุม อยากได้ทิพยรสแห่งน้ำและแห่งนครนั้น เขาจึงเร่งอูฐไปตามทางนั้น แต่หาได้ไปถึงไม่ นครนั้นหายวับไปกับตา คงเห็นแต่ฟ้าอาทิตย์และทราย ไม่มีน้ำไม่มีเมือง ชายนั้นว่า "สิ่งนี้แปลกจริง ทุยอมเสียทรัพย์ทั้งหมดไม่ยอมสูญย์เสียนครนี้" คนที่ตามมาด้วยพูดว่า "ท่านเอ๋ย นี่มันภาพลวง เป็นมายา เมื่องอย่างนี้น้ำอย่างนี้ไม่มีดอก" นายกองเกวียนไม่เชื่อ คงหยุดอยู่ในที่นั้น คอยไปจนกระทั่งรุ่งขึ้น พอได้เวลาเดียวกันกับวันก่อนเขาเห็นอีก ชายนั้นจับอูฐเร็วได้ก็ขึ้นขี่ตามไปหลายชั่วโมง ลึกเข้าไปในกลางทะเลทราย แต่ก็หาได้ไปถึงไม่ หายวับไปเหมือนแต่ก่อน

นายกองเกวียนเลยทิ้งแนวเดินทาง ตั้งที่พักอยู่ในทราย วันแล้ววันเล่าเฝ้าแต่คิดตามเมืองงามไป แต่ก็ไม่เคยได้เข้าใกล้เลย ยิ่งคิดตามมากวันเข้าความปรารถนาที่จะบรรลุถึงก็ยิ่งแก่กล้าขึ้น จนกระทั่งในที่สุดลืมทุกสิ่งในโลกสิ้น

กิจการค้าขาย ทางฝ่ายบ้านก็ฉิบหายด้วยปราศจากการดูแล เมื่อญาติทราบความประพฤติของเขา ก็พากันติดตามเข้าไปในทเลทราย พูดว่า "ทำอะไรอย่างนี้?

ความบ้าอะไร เข้าครอบงำเสียแล้วหรือ? เจ้าไม่รู้หรือว่านี่คือ มายา มาเสียเวลาคิดตามสิ่งไม่มีค่า ปล่อยทรัพย์สินซึ่งมีค่าให้ฉิบหาย" เขาตอบว่า "ปากว่าหรือจะเท่าตาเห็น? ก็ข้าไม่เห็นนครและน้ำอย่างที่ข้าเห็นเจ้าทั้งหลายหรือ? จะว่าเป็นภาพลวงอย่างไร?" ญาติพากันโกรธแค้นพูดว่า "อ้ายโง่ นั่นคือพระยับแดด" เขาว่า "ถ้าหากมันไม่เป็นตัวเป็นตน ทำไมข้ามองเห็น อธิบายมาหน่อยเถิด" ญาติทั้งหลายอธิบายไม่ได้ ได้แต่ปรามาสและเยาะเย้ยให้ แล้วก็พากันกลับ ปล่อยชายนั้นไว้แต่ผู้เดียว เขาก็คงอยู่ที่นั่น มีทรัพย์เหลืออยู่บ้างก็ใช้ชาอุฐสำหรับขี่ตามเมืองงามไป ทำอย่างนี้ทุกวัน เมืองก็หายไปทั้งเห็นๆทุกวัน เขายังคงปฏิบัติต่อไปจนทรัพย์สมบัติหมด อุฐตาย ตนเองก็หลงทางและตายไปในทเลทราย

เมื่อข่าวนี้ทราบไพศาลไปในประเทศ คนมักพูดกันว่า "ไม่มีบัญหา, แดดในทเลทรายทำให้เป็นบ้า" แต่ญาตินายกองเกวียนพูดว่า "อ้ายมันนั่นบ้า, มันทำให้พวกเราฉิบหายเพราะความโง่ของมัน"

ฤษีตนหนึ่งได้ยินเรื่องนี้เข้า หัวเราะในใจแล้วพูดว่า "ความใคร่ในมายาคือความหายนะแห่งโลก อ้ายโง่หมื่นอ้ายอ่างว่า เอ๊ว! มึงอ้ายดินโง่"

รสโกศเล่านิทานมาถึงเพียงนี้ก็หยุด ถามบัญหาแก่นางอนงคราคาผู้เฉลียวว่า มัสติบัญญายิ่งว่า

"ขอนางจงตอบให้ทราบว่า ฤษีพูดดังนั้นหมายความว่าอะไร"

นางอนงคราคาตอบว่า "ญาติที่ตำหนิความบ้าของนายกองเกวียนในการที่ถือเอามายาเป็นของจริง หารู้ไม่ว่าตนเองก็บ้าไม่น้อยไปกว่า โดยที่ถือเอาโลกและอนิจจังแห่งทรัพย์สมบัติเป็นของเที่ยง เพราะโลกนี้คืออะไรนอกจากมายา? เหตุดังนี้เขาทั้งหลายก็เหมือนกับโอ่งซึ่งทำด้วยดิน ตุ๊กตาอ่างซึ่งทำด้วยดินเหมือนกันว่าเป็นดินโง่"

ประเทียบสุภาสิต

ของ

ขุนจงจัดนิสสัย

(โคลงดั้นบาทกุญชร)

We fill tanks, but the heart of man who can fill?

◎ ถังน้ำหากใหญ่นั้น เพียงใด ก็ดี
น้ำใส่ยังรู้เต็ม เปี่ยมได้
จิตต์มนุษย์ทุกผู้ไฉน จึงแผก ไปฮา
คงแต่โลภแล้วไซร้ ไป่พอ

Sugared wards generally prove bitter.

วาจาปางแรกพร้อง รำพัน
หวานดั่งน้ำตาลชะลอ ห่อหุ้ม
ระวังทุรชนอัน อาจหลอก ลวงแฮ
มันจะทำให้กลุ้ม กลับกลาย

Cure your anger by silence.

ความโกรธอันออกอ้าง อวดเห็น
ย่อมกล่าวคำหยาบคาย ควบบ้าง
เช่นนี้ใช่ว่าเป็น ทางระงับ ได้เลย
ควรสงวนจิตต์ด้วยข้าง ผ่องใส.

Self - done is well - done.

กิจใดได้จับด้วย มือตน เองนา
ย่อมเสร็จสมดั่งใจ ที่ตั้ง
ผู้อื่นซึ่งขวนขวาย ทำกิจ เราฮา
แม้เสร็จสักร้อยครั้ง ไปเหมือน

The blind man knows the value of eyes.

ปางบอดจึงคิดได้ ถึงคุณ ดีแล
ดูก็เหมือน เด็กเลือน สิ่งรู้
เติบใหญ่จึงใฝ่บุญย์ แสวงวิช_ ชานอ
สำนึกดั่งนี้ผู้ ฉลาดฤา

Blood is thicker than water.

น้ำเทียบโลหิตนั้น ไกลกัน นักพ่อ
สิ่งที่ข้นนั้นคือ เลือดแท้
เหมือนญาติสืบพงศ์พันธุ์ รักร่วม รักนา
คนอื่นนอกนี้แล้ รักเหลว.

A fool and his money are soon parted.

มนุษย์โง่ทรัพย์ท่วมล้น หลากหลาย
รังแต่ถูกคนเลว หลอกให้
ทรัพย์สินย่อมศูนย์หาย ไปจาก เขาเฮ
เป็นเพราะตนนั้นไร้ สติครอง.

Pearls unpolished shine not.

ไข่มุกต์นั้นหากได้ ขัดเสมอ
แน่ละงามเงามอง สุกแผ้ว
ฉันใดวิทยาเสนอ เทียบเท่า กันแล
แม้ไป่หมั่นใช้แล้ว เปรื่องไฉน.

Though the wound be healed, the scar will remain.

บาดแผลหายแล้วเล่า ยังเหลือ รอยนา
จะสนิทดั่งเดิมใคร ประดิษฐ์ได้
เสมือนชั่วหากมีเจื๋อ อยู่แก่ ใครนอ
ซึ่งจะหมดเชื้อไร้ อย่าหวัง

To lose is to learn.

เป็นคนพลาดพลั้งแต่ คราวเดียว เถิดพ่อ
ครั้งต่อไปจงระวัง เรื่องรู้
จิตต์เราแหละหมั่นเฉลียว สำนึก ผิดฮา
แปลงเปลี่ยนจากร้ายกู้ กลับดี

First bitter then sweet.

คนเราหากรู้สึก คุณความ เพียรแล
เหนื่อยก่อนจักผ่อนมี สุขค้ำ
ค่อยเพียรค่อยพยายาม กอบกิจ ปวงนา
ผลแห่งเพียรนี้ล้ำ เลิศคุณ.

Like giving a jewel to an ape.

เพ็ชรพลอยใครจิตต์ป้ำ ถึงแจก ลิงเนอ
มันไปรู้ค่าหนุน สักน้อย
พระธรรมหากจำแนก สอนแก่ พาลฮา
ไหนจะนำให้ช้อย ชื่นชม

Poison covered with sugar.

ยาพิษใช้แผ่หุ้ม หวานทาบ ทาเฮย
ไฉนเล่าจักกลมกล่อม อยู่ได้
ทุรชนซึ่งแสนหยาบ คายนั่น นั้นฤา
ขืนเชื่อลิ้นแล้วไซร้ หมดดี.

A poor man without patience is a lamp without oil.

ผู้จนไป่ตั้งมั่น หมั่นเพียร
ทรัพย์จะมั่วมูลมี ผิดแท้
เหมือนไคมขาดผู้เวียน เปรียงต่อ เติมแล
จะจุดติดนั้นแล้ อย่าหวัง. ..

No man can serve two masters.

นายสอง,บ่าวนี้ต่อ เพียงคน เดียวฤๅ
ย่อมยากแก่งานฉมัง แน่แล้ว
นายหนึ่งจะใช้ตน เหมือนอีก นายนา
เห็นจะไม่ต้องแคล้ว ขัดใจ.

To build castles in the air.

ปราสาทมาดปลีกตั้ง ในอา_ กาศฤๅ
ใช่ถิ่นอันควรไป่ ปลูกสร้าง
นี้เหมือนกับผู้ปรา_ รภมั่ง มีนอ
ทุนแต่สักน้อยอ้าง ออกเหลว.

He that loveth pleasure shall become poor.

แสวงสุขคับคั่งนั้น จงระวัง หน่อยรา
เพลินนักจักทุกข์เร็ว เร่งเข้า
หากเพลินก็เพียงยัง มัชฌิ_ มาพ่อ
รู้รักดั่งนี้เร้า สุขนาน

Patience is the key of joy.

ถิ่นใดอัตคัดแร้น แสนเข็ญ
เราแหละอาจต้านทาน อยู่ได้
โดยใช้วิริยะเป็น วัตถุ ไขแล
ต่อแต่นี้แล้วไซร้ สบเกษม

Practice makes perfect.

การใดซึ่งลุด้วย ดั่งประสงค์
ย่อมเกิดจากมีเอม แต่ต้น
เพียรทำดุจจำนง โดยผีก ฝนนา
ส่วนเรื่องคุยพุ้งล้น ไป่ลอง.

Sloth is the key of poverty.

เกียจคร้านสำนึกไว้ คือความ เลวนอ
เหมือนหนึ่งกุญแจคลอง สู่ร้าย
ละเสียกลับพยายาม ทางฝ่าย ขยันฮา
ผลจะนำให้ท้าย เที่ยงคุณ

Though the lie be swift, truth overtakes it.

คำเท็จถึงแม้ร้าย มนตร์ครอง ก็ดี
ความสัตย์ก็อาจหนุน เนื่องให้
คำสัตย์ย่อมสัตย์สนอง ชะนะเท็จ แน่ละ
เพราะเท็จอาจค้นได้ สิ่งทราม

Days go, Words spoken remain.

ทิวาเมื่อเผด็จพ้น ผ่านไป
คำกล่าวใช่เคลื่อนตาม ดั่งนั้น
ที่แท้ก็อยู่ใน แดนโลก น้ำนา
ดี ชั่ว ฤๅ ร้ายพ้ืน ใฝ่ระวัง

* * *

ดั่งนิพนธ์โศลกอ้าง อัตถ์แถลง
หวังปราชญ์มวลประทัง โทษให้
พากย์อื่นซึ่งมาแปลง ศัพท์เปลี่ยน
ใดหากผิดบ้างได้ อภัย ฯ

มัชฌิมา ปฏิปทา

ของ

ม. จ. รัชฎาภิเศก โสณกุล
อธิบดีกรมศึกษาธิการ

มัชฌิมา ปฏิปทา

"ดูก่อนภราดา"—"Look before you leap"—เป็นสุภาษิตอังกฤษที่สอนไม่เหมือนกันว่า ไม่เป็นผู้ประมาท แต่ให้ระวังพินิจพิเคราะห์เสียก่อน ตามคำว่าระวังไม่ให้ระยะจนเกินควรมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นไปได้ยาก

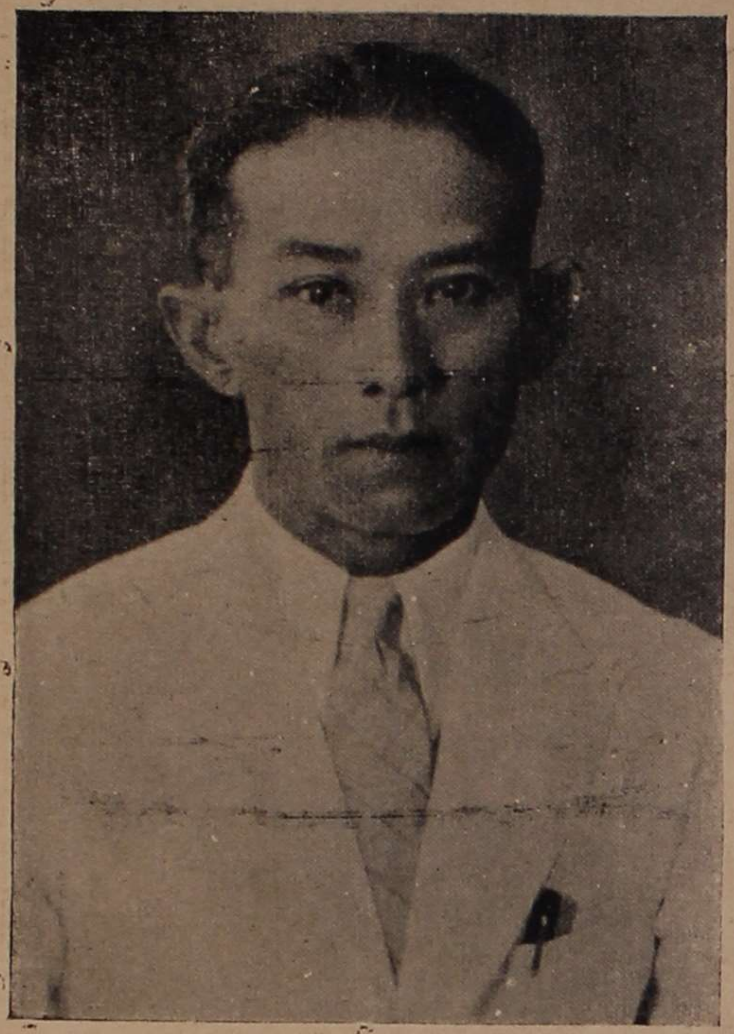
ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นศิษย์ของท่านศาสดาเหล่านี้ขอพูดว่า "ท่านศาสดาก่อนที่ท่านจะได้กล่าวคำออกมาประกาศใด ๆ ได้ทรงตริตรองคำนวนสามครั้งแล้วจึงพูด" ท่านศาสดาผู้ฉลาดเช่นนี้ยังทรงแล้วจึงตรัสว่า :—

"สองครั้งก็พอ".

ม.จ.พลา.

พระนครหลวง.

๑๕. ๑๖. ๘๐.

ม. จ. รัชฎาภิเศก โสณกุล

อธิบดีกรมศึกษาธิการ

พระทรายน้ำไหล

ของ

พระพิสณหพิทยาภูน

การก่อพระเจดีย์ทรายน้ำไหล หรือเรียกสั้นๆ ว่าพระทรายน้ำไหลนั้น เชื่อว่าชาวกรุงเทพฯ เรายังไม่เคยเห็นอีกมากมายหลายคน เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าขอถือโอกาสเล่าไว้ในหนังสือเล่มนี้ เพื่อเป็นความรู้เบ็ดเตล็ด หรือความรู้รอบตัวแก่ท่านที่ยังไม่รู้เรื่องและยังไม่เคยเห็น แต่ก่อนที่จะดำเนินเล่าจะต้องเท้าความถึงประเพณีสงกรานต์เสียก่อน จึงจะทราบเรื่องพระทรายน้ำไหลได้ชัดเจนดี เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องติดต่อกัน

เทศกาลสงกรานต์ที่พูดถึงนี้ เป็นเทศกาลสงกรานต์อย่างแบบเก่า ซึ่งเป็นประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล ไม่ใช่ตรุษสงกรานต์ หรือเทศกาลปีใหม่ดังที่ทำกันอยู่ ณ บัดนี้ เทศกาลตรุษและสงกรานต์แบบเก่า ในทุกวันนี้ตามหัวเมืองชนบทยังประพฤติทำกันอยู่โดยทั่วๆ ไป ไม่ได้เลิกล้มลืมร้างไปเลย ยังคงทำกันอยู่ตามที่เคยมา ถึงชาวกรุงเทพฯ เราก็ยังคงประพฤติทำกันอยู่ ถึงคราวตรุษสงกรานต์ก็ทำบุญตักบาตกันทั่วๆ ไป แต่ในกรุงเทพฯ มีกำหนดเพียง ๓ วันเท่านั้น ส่วนตามหัวเมืองชนบททำกันอย่างน้อย ๕ วัน บางแห่งบางตำบลทำกันถึง ๗ วันก็มี ที่ว่านพูดถึงตำบลหมู่บ้านที่มีวัดวาอาราม แต่ถ้าตำบลใด หรือหมู่บ้านใดที่อยู่ตามป่าตามดอนไม่มีวัด (ไม่มีพระ) ก็ยังทำยืดยาวต่อไปอีก โดยต้องรอพระสงฆ์ในหมู่บ้านที่มีวัดเขาทำกันแล้ว จึงจะได้นิมนต์พระมาทำบุญให้ทานบ้าง จึงจำเป็นต้องยืดเวลาออกไป

สงกรานต์วันแรกๆ ชาวบ้านก็ทำบุญให้ทานกันตามวัด ก่อพระเจดีย์ทรายใน

วัด พอถึงวันสุดท้าย เขามักจะเรียกกันว่าวันส่ง ตามแต่จะกำหนดว่าจะทำกันสักกี่วัน วันรุ่งขึ้นจะเป็นวันสุดท้าย จึงจะก่อพระทรายน้ำไหล ประเพณีก่อพระทรายน้ำไหลนี้ ทำกันตามหัวเมืองทางฝั่งตะวันออกของอ่าวสยามทั่วไป ส่วนแถบอื่นๆ นั้นจะทำกันหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ และขนบธรรมเนียมประเพณีนี้ จะมีประวัติสืบเนื่องมาอย่างไร สืบถามดูก็ไม่ได้ความแน่นอนชัดเจน รู้ได้แต่ว่าเป็นขนบประเพณีที่เกี่ยวแก่พระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง

การก่อพระทรายน้ำไหล เขาไปก่อกันที่หาดทรายฝั่งทเล โดยมากมักจะไปก่อกันทางท้ายบ้าน แต่บางตำบลก็ก่อทั้งหัวบ้านท้ายบ้าย (ทำ ๒ วัน) ตามที่ข้าพเจ้าได้พบเห็นมาและได้ถามเหตุผลชาวตำบลนั้นๆ ดูคล้ายๆ กับว่าทำเพื่อส่งเสียหรือขับไล่สิ่งสางสางร้ายทุกข์ภัยต่างๆ ให้พ้นไปจากหมู่บ้านนั้นๆ จะได้อยู่เย็นเป็นสุขกันชั่วตลอดปี การที่ไปก่อที่หาดทราย ข้าพเจ้านึกเดาเหตุผลว่า ริมฝั่งทเลมีทรายขาวสะอาดน่าก่อพระทราย อย่างที่ก่อกันในวัดและไม่ต้องไปหาบหามทรายมาจากที่อื่น เมื่อก่อและทำบุญฉลองเสร็จแล้วน้ำทเลขึ้นคลื่นก็ซัดเซาะ พระเจดีย์ทะลายศูนย์หายไปหมด เห็นจะเป็นด้วยเหตุที่น้ำทเลชะพระทรายให้ทะลายไปนี้เอง จึงเรียกกันว่าพระทรายน้ำไหล ตามที่เล่านี้เล่าฉะเพาะหมู่บ้านที่อยู่ริมฝั่งทเล ส่วนพวกที่อยู่บ้าดอนไกลฝั่งทเลก็ทำกันเหมือนกัน ถ้าตำบลใดอยู่ใกล้แม่น้ำลำขารก็ไปก่อที่ดอนทรายในแม่น้ำลำขารนั้นๆ และตำบลที่ไม่มีแม่น้ำลำขาร ก็พากันไปก่อณที่แห่งหนึ่งแห่งใดอันอยู่ในย่านบ้านนั้นๆ น้ำจะชะไหลพระทรายหรือไม่ ไม่เป็นของสำคัญแต่อย่างใด แต่ก็คงเรียกว่าพระทรายน้ำไหลเช่นเดียวกันกับที่น้ำไหลชะจริงๆ พระทรายนั้นก็ไม่ยั่งยืนไปได้สักกี่วัน วัวควายย่ำเหยียบและคนขุดคุ้ยหาสตางค์ที่ฝังไว้ในองค์พระเจดีย์ทราย พังทะลายไปหมดไม่มีเหลือหลอ

แต่ก่อนที่จะถึงวันกำหนดก่อพระทรายน้ำไหล ทายกอุบาสกอุบาสิกา หรือผู้เฒ่าผู้แก่หัวหน้าบ้าน ก็บ่าวร้องให้ชาวบ้านทราบ กำหนดสถานที่ที่จะทำให้ทราบล่วงหน้าวันหนึ่งก่อน พอรุ่งเช้าขึ้นชาว

บ้านก็จัดกับข้าวคาวหวานสำหรับไปทำบุญ ตักบาตรอังคาตพระสงฆ์ และจัดดอกไม้ธูปเทียนธงทิวน้ำหอมไปสำหรับบูชา และประพรมองค์พระทราย พวกอุบาสกอุบาสิกา และศิษย์วัดก็จัดเสื่อสาดอาสนะสำรับถ้วยชามไปตั้งและผ้เดียงสงฆ์ไปพร้อมณที่นั้น

ส่วนพวกชาวบ้านที่ไปทำบุญแต่พอไปถึงก็ลงมือก่อพระทรายกันเป็นหมู่ๆ ตามพวกพ้องของตนๆ หรือพวกอื่นคนหนึ่งคนใดจะช่วยก่อก็ได้ ไม่มีข้อห้ามหวงกันแต่อย่างใด เพราะโดยมากรู้จักกันทั้งนั้น เสียงโจษกันจอแจระเบ็งเซ็งแซ่ แต่พอพระลงมือฉันจังหัน พวกที่ไปทำบุญก็ตักน้ำเคี่มสาดกันนุงนัว วันนั้นแหละเป็นวันที่แสนสนุก สาดกันน้วเนียไม่เลือกหน้าว่าใครเป็นใคร ไม่ว่าหนุ่มสาวเฒ่าแก่เป็นไม่ละเว้นให้เลย เว้นให้แต่พระเท่านั้น ฉะนั้นก็ดี พระยังถูกกระเส็นกระสายบ้าง เพราะมีแมวพึงพระ (แอบหลังพระ) เป็นธรรมเนียมที่น่าชม ไม่มีใครถือสาอะไรกันเลย สนุกกันจริงๆ เมื่อใครหนีไม่พ้นก็ถูก ฉุดอุ้ม ปล้ำ ลาก แบก หาม ทุ่มทิ้งลงทเล ใช่แต่ทุ่มทิ้งทเลให้เปียกน้ำเท่านั้น ควักทรายขนรูดถูคลไม่ว่าที่ไหน ข้าพเจ้าผู้เล่าก็เคยถูกมาแล้ว สนุกก็แสนสนุก แต่เนื้อตัวเจ็บแสบระบมไปหมด สนุกกันพักใหญ่ๆแล้วก็พากันกลับบ้าน เป็นอันว่าจบเกมพระทรายน้ำไหลกันทีหนึ่ง.

มติการศึกษา

ของ

พระยาประมวญวิชาพูล

การศึกษานั้นมีทั้งการสั่งสอนและการอบรม จะขาดเสียอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ การสั่งสอนทำให้เกิดความรู้ การอบรมทำให้เกิดความชินทางกายวาจาจิตต์ และสติปัญญาทั้งในวิชาและในศีลธรรม

ประมวญ.

๑๒/๑๒/๘๐.

ความเห็นเอกชน

ของ

นายสหัสส์ กาญจนพังคะ ป. ม. ธ. บ.

ดังได้สดับมา เมื่อโกลัมบัสว่า โลกกลม และตาแกพยายามจะเดินทางไปประเทศอินเดียโดยทางใหม่ คือ จะแล่นเรือไปทางทิศตะวันตกให้จงได้ เมื่อความคิดนี้รู้ไปถึงมหาชน ก็เกิดการถกเถียงวิจารณ์วิพากษ์วิจารณ์แปดอันเป็นวิสัยของบุคคลในสมัยนั้น และแม้สมัยนี้ เพราะเหตุว่าความรู้ที่ว่า โลกกลม เป็นการขัดกับความเชื่อของมหาชนที่เชื่อกันว่าโลกแบน ครั้นเมื่อโกลัมบัสแล่นเรือไปพบหมู่เกาะที่ให้ชื่อว่าหมู่เกาะอินเดียตะวันตก และแล่นเรือกลับพร้อมด้วยสรรพวัตถุดิบอันมีค่ามาถวายพระนางอิสเบลลา แห่งสเปญ โกลัมบัสได้รับการต้อนรับอย่างหรูหราพร้อมไปด้วยเกียรติยศสูงสุดมหาชนนึกว่า "เป็นไปไม่ได้" "ไปก็ตายเปล่า" ก็กลายเป็นความจงรักภักดี ชุนนางหนุ่มๆ ในราชสำนักพระนางราชินีสเปญ จำพวกที่ "ไม่ยอมให้ใครได้ดี" คุยโขมงว่า ถ้าอาตมาได้ไปเองอย่างโกลัมบัสก็คงไปพบแผ่นดินใหม่เหมือนกัน "ของง่ายๆพรรค์นั้น" วันหนึ่งในคราวรับประทานอาหารอันเป็นการเลี้ยงต้อนรับท่านผู้กล้าหาญเรื่อง "ไม่ยอมให้ใครได้ดี" เข้าหูท่านโกลัมบัส โกลัมบัสไม่ว่ากะไร นอกจากขอร้องเชิงสนุกๆ ให้ท่านผู้ "ไม่ยอมให้ใครได้ดี" ลองตั้งไข่ทางตั้งบนโต๊ะ ท่านผู้นั้นพยายามตั้งอยู่เท่าไรก็ไม่สำเร็จ โกลัมบัสจึงตั้งให้ดู โดยบุบเปลือกไข่เสียหน่อยพอเป็นร่องยึดพื้น ก็ตั้งไข่ได้ ท่านชุนนางหนุ่มร้องว่า "พุทโธ่ เท่านี้ดอกหรือ ใครๆ ก็ตั้งได้"

เมื่อแกลิเลียวประดิษฐกล้องโทร-ทัศน์ได้สำเร็จ สามารถส่องมองเห็นของไกลเป็นใกล้ เห็นดวงดาวพระจันทร์ชัดกว่า เมื่อดูด้วยตาเปล่า ไม่มีใครเชื่อเลยว่า กล้องโทรทัศน์จะเป็นสิ่งสามารถย่นของไกลเป็นใกล้ได้ ไม่มีใครเชื่อ พูดให้คอแตกก็ไม่มีใครเชื่อ แม้จะส่งกล้องให้มองดูกับตา เห็นของไกลเป็นใกล้จริงก็ยังไม่เชื่อ กลับหาว่า แกลิเลียวเอาเวทย์มนต์คาถา หรือภูตผีปีศาจมาบังคับให้เห็นเป็นเช่นนั้น

ทุกวันนี้ เราอยู่ในบ้านเมืองที่มีการเคารพสิทธิ เสรีภาพของบุคคล เราอยู่ในเมืองที่ผู้ปกครองเป็นผู้ที่อยู่ในปกครองเลือกขึ้นมาให้ทำการปกครอง รัฐบาลต้องฟังเสียงประชาชน แต่เมื่อ ๓๐๐ ปีก่อนมานี้ ทุกประเทศในโลกยังไม่มีการเคารพสิทธิของบุคคล มีแต่เอกสิทธิของเจ้าแผ่นดิน เจ้านาย พลเมืองเป็นลูกสมุน เป็นผู้ต้องหาเงินมาเสียภาษี บ้านเมืองไม่มีการสาธารณสุข ไม่มีการศึกษาสาธารณ ไม่มีทุกอย่างที่เราเรียกว่าสาธารณูปโภค ของทุกวันนี้ มีนักบวชผู้หนึ่ง นามว่าเซอร์โธมัสมอร์ มองเห็นความยากจนความทุกข์ทรมานของมหาชนด้วยความสมเพชเวทนา รู้ถึงกลไกแห่งความเสื่อมโทรมของบ้านเมือง รู้ถึงวิธีแก้ไขรูปการปกครองใหม่ เพื่อทำให้บ้านเมืองเป็นที่น่าอยู่ น่าอาศัย ความคิดของโธมัสมอร์จะเป็นความจริงได้อย่างไร ในเมื่อมหาชนนับด้วยล้านยังมีความคิด "เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด" หรือ "เจ้าว่างามก็งามไปตามเจ้า" และยังจะประสพการขัดขวางจากอำนาจบาทใหญ่ของผู้ปกครองแห่งสมัยนั้น ซึ่งโทษฐานกบฏไม่มีอาญาอื่นลงไปยิ่งกว่าการประหารชีวิต มอร์รู้สึก-ฝัน-คิด และเห็นว่ามหาชนคงจะไม่รู้อุดมคติอันเร้นลับที่แฝงฝังอยู่ในสมองของท่านได้ทางไร มีอุบายทางเดียวคือการพิมพ์หนังสือจึงรจนาหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งเราเรียกติดปากมาจนทุกวันนี้ ว่า "ยูโตเปีย"

อันหนังสือยูโตเปียนั้น ทุกวันนี้ยอมรับนับถือกันว่า เป็นวรรณคดีชั้นเอกเรื่องหนึ่ง เป็นที่แน่นอนว่า ในเวลาที่ท่านแต่งหนังสือเล่มนี้ออกมาใหม่ๆ นั้น การจำหน่ายคงเป็นไปโดยเร้นลับ เพื่อมิให้ล่วงรู้ถึงหูของผู้มีอำนาจในการปกครองบ้าน

เมือง มอร์รู้ดีว่า มหาชนส่วนมากคงไม่เข้าใจอุดมคติของท่าน จึงได้แต่งหนังสือเป็นทำนองนิทาน ซ่อนแฝงความคิดของ ท่านนามว่า "ยูโตเบีย" แปลว่า "ไม่มีที่ไหน" คล้ายกับว่า เป็นหนังสือที่แต่งเล่นๆด้วยความคิดฝัน เล่าเป็นทำนองนิทานว่า นักเดินเรือชาวโปร์ตุเกศคนหนึ่งชื่อว่า "ราฟเฟล" ลงเรือแล่นไปรอบโลกบังเอิญไปพบประเทศหนึ่ง ซึ่งมีนามว่า "ยูโตเบีย" มอร์บรรยายวิธีการปกครองของประเทศนั้นตามแนวความคิดของตน ระเบียบการปกครองของยูโตเบียนมดังนี้

๑. ยูโตเบีย เป็นรัฐที่ปกครองอย่างประชาธิปไตย มีกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่กฎหมายเพื่อประโยชน์ของฝ่ายปกครอง

๒. ทุกคนมีเสรีภาพที่จะถือศาสนาและปฏิบัติพิธีกรรมในศาสนาตามความเชื่อของตน โดยไม่มีการบังคับให้จำต้องถือ "ความเชื่อ" ใดๆ

๓. ไม่มีผู้ใดจน เพราะว่าทรัพย์สินทั้งหลายเป็นของกลาง แต่ทุกคนต้องทำงาน เพราะว่า งานเป็นของจำเป็นแก่มนุษย์ทุกคน

๔. พระมหากษัตริย์อาจจะถูกเนรเทศก็ได้ ถ้าดำเนินการปกครองผิด

๕. เวลาทำงานในวันหนึ่งๆ นั้น จำกัดไว้ไม่เกินวันละ ๖ ชั่วโมง

๖. มีระเบียบการศึกษาชาติ ซึ่งเปิดโอกาสให้หญิงชายได้โอกาสเข้าศึกษาเล่าเรียนเสมอหน้ากัน

๗. จัดการสาธารณสุข และการสาธารณูปโภคอย่างดีเลิศ

๘. บ้านทุกบ้านมีสวนอันดี และมีน้ำจืดบริสุทธิ์ใช้ทั่วถึงกัน

๙. รัฐนี้จะไม่พยายามกระทำสงครามเลย เว้นแต่การป้องกันตัว

๑๐. รัฐนี้มีกฎหมายน้อยมาก เพราะว่าพลเมืองปกครองตัวเอง รู้จักข่มใจตนเองไม่กระทำผิด เพราะบ้านเมืองสมบูรณ์พูนสุข เมื่อท้องไม่หิว ก็ไม่มีโจรกรรมและกรรมอันชั่วทั้งหลาย และไม่มีหมอความ

๑๑. ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายของรัฐต้องถูกเอาตัวลงเป็นทาสจนกว่า จนยอมสัญญาว่าจะเปลี่ยนความประพฤติเสียใหม่ การลงโทษนั้น เพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับใจได้

และเพื่อให้ประพฤติตนเป็นคนดี ไม่ใช่ลงโทษเพื่อแก้แค้น

อุดมคติเหล่านี้ในสมัยของมอร์ ใครๆ ก็ย่อมเห็นว่าเป็นความฝัน และเป็นความคิดที่ตรงกันข้าม กับความเป็นไป ของบ้านเมืองในสมัยนั้น และการเปลี่ยนแปลงตามความคิดของมอร์ก็ไม่มีใครเห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็น และเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ มาในสมัยของเรานี้ เรานิยมเรียกยูโตเปียเป็นการปกครองรูปหนึ่ง อันเข้ายุคที่เรียกว่าศรีอารยยุค หรือเรียกว่าอุดมรัฐ ซึ่งความจริง อุดมคติของมอร์เป็นความจริงเป็นส่วนมาก แต่ที่หนังสือพิมพ์ หรือวงการเมืองยังใช้คำว่ายูโตเปียอยู่นั้น เป็นการขอยืมคำนี้มาใช้ หมายถึงอุดมรัฐที่ดีเกินกว่ารัฐในสมัยปัจจุบันนี้

ความคิดเรื่องประชาธิปไตยนั้น ในสมัยของมอร์คงจะไม่มีใคร เคยคิด เคยฝัน เพราะ "พระมหากษัตริย์ เป็นที่สุดที่พึ่ง" การถือศาสนา ในสมัยก่อน เป็นการบังคับกดขี่ มาร์ตินลูเธอร์ผู้ประท้วงศาสนา คาโธลิค ต้องต่อสู้กับอำนาจสิทธิขาดของสังฆราชกรุงโรม และความเชื่อของเจ้าแผ่นดินในสมัยนั้น มอร์เองก็ตายเพราะความเชื่อในศาสนานี้เหมือนกัน คนในอังกฤษ อพยพหนีไปอเมริกาในศตพรรษที่ ๑๗ ก็เรื่องมีความเห็นในศาสนาไม่เหมือนกับเจ้าพ้าเจ้าแผ่นดิน บัดนี้เรามีการรับรู้ในรัฐธรรมนูญแล้วว่า การถือศาสนาเป็นเสรีภาพ

มอร์คิดถึงการศึกษาชาติ ซึ่งในสมัยของท่าน เด็กเป็นจำนวนน้อยได้เข้าเล่าเรียน โดยมากเป็นลูกของผู้มีทรัพย์ มอร์มีสายตาอันยาวที่มองเห็นว่าการศึกษาทำให้ประเทศชาติก้าวหน้า และการศึกษาที่ให้โดยทั่วถึงกันเท่านั้นจึงจะรักษาความสงบสุข และความสถาพรของชาติไว้ได้ บัดนี้เราเห็นความฝันของมอร์เป็นความจริง การต่อสู้เพื่อให้รัฐจัดการศึกษาสาธารณนี้นับเป็นเรื่องยืดยาวมากในประวัติศาสตร์ นับจากสมัยของมอร์มา ก็มีคนคิดเรื่องการศึกษาสาธารณมาอีกไม่น้อยราย

ก่อนสมัยของมอร์ ท่านเบียร์ ดูบัวส์ ข้าราชการในราชสำนักของ พระเจ้า เอดเวอรดที่ ๓ (๑๒๗๓—๑๓๐๗ ค.ศ.) ได้เขียนความคิดของท่านเกี่ยวกับการศึกษาของสตรีไว้ ความคิดของท่านผู้นี้ว่าควรยุบเลิกโรงยายชีเสียให้หมด แล้วเอา

ตึก เหล่านั้น มาทำเป็นโรงเรียนให้ผู้หญิงได้เรียนหนังสือจะดีกว่า ให้ครูใหญ่เป็นผู้หญิง สอนวิชาทางโลก เช่นวิชาวรรณคดี ดนตรี จินตกวีนิพนธ์ ศิลป และการช่างซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ในชีวิตจริงๆ วิชาที่สอนนอกนั้น ควรมีวิชาเย็บปักถักร้อย การจัดการบ้านเรือน ท่านผู้นั้นเห็นว่า มีอำนาจการหาเหตุผลในสตรีไม่น้อยไปกว่าผู้ชาย หญิงชายควรได้รับการศึกษาเท่ากัน ท่านร้องขอให้รัฐสร้างโรงเรียนให้เด็กหญิงได้ศึกษา เพื่อเตรียมตัวเป็นมารดาและภริยา โดยปรารภว่า เมื่อเด็กหญิงออกไปประจญกับโลกภายนอก ควรจะได้เรียนรู้ถึงวิชาบางอย่างที่จำเป็นในการเป็นเมีย และ แม่ การที่ดูบัวส์ มีความคิดเมื่อ ๒๐๐ ปีล่วงมาแล้วเช่นนั้น ในเมื่อประชาชนยังเห็นหญิงเป็นทาส สำหรับสามีใช้เป็นลูกที่พ่อแม่ไม่รักมาแต่เกิด เป็นพลเมืองที่ขาดสิทธิเสรี ก็เป็นที่น่าพิศวง ทุกวันนี้เรารับเคารพเสรีภาพของหญิง จัดการศึกษาของหญิงให้เสมอด้วยชาย ไม่มีใครเห็นว่าความคิดที่ยกย่องเสรีภาพของหญิงเป็นของแปลก แต่ในสมัยของดูบัวส์เป็นของแปลกไม่มีปัญหา

เรายังมีเรื่องนักวิทยาศาสตร์ที่ต่อสู้กับความเชื่อของมหาชน นักธรรมจรรยาที่ต่อสู้กับความเชื่อทางศาสนาอันไร้สาระ นักการเมืองที่ร้องขอเสรีภาพ ของพลเมืองเสรีภาพการพูด การเขียน จนกระทั่งตัวเองตายด้วยทัณฑกรรม หรือต้องเนรเทศก็มาก คนเหล่านี้ต่อสู้กับอำนาจบาทใหญ่ด้วยความคิดเห็นอันพิศดาร เหนือความคิดของประชาชนในสมัยของตน บ้านเมืองเจริญมาเพียงนี้ การคุกการตรางได้จัดการให้ดีขึ้น ผู้ต้องโทษจำขังในเรือนจำได้รับอนามัยและความสุขพอสมควร เรือนจำเป็นที่อบรมบ่มนิสัย ของผู้ประพฤติผิดยิ่งกว่าเป็นสถานที่ที่ทำให้คนหน้าหนายิ่งขึ้น ก็เพราะการต่อสู้ของคนๆ หนึ่ง คือ โฮวาร์ด ใครบ้างจะคิดว่าคนที่เราเรียกว่าคนขี้คุก จะได้รับการเอาใจใส่

จากเรื่องที่บรรยายมาข้างต้นนั้น เรามีความมุ่งหมายกล่าวความจริงแต่เพียงว่าความคิดของคนในสมัยหนึ่งที่ใครๆ ก็ยึมเยาะนั้น กลับกลายมาเป็นความจริงที่น่าพิศวง ความคิดเอกชนเป็นสิ่งที่ควรได้รับการเคารพ ใครจะรู้ว่า ความคิดที่เราเห็นว่าโง่เง่า วันนี้จะกลายเป็นความคิดที่

ยอมรับนับถือกันในวันพรุ่งนี้ ในปัจจุบันเรามีการเคารพความเห็นของเอกชนดีกว่าสมัยก่อน นักวิทยาศาสตร์ไม่ต้องเร่ร่อนหนีภัยแห่งการประณามจากครูบาอาจารย์ที่ไม่ยอมเปลี่ยนหัว ในยุโรป (ไม่ใช่เมืองเรา) รัฐบาลถึงแก่ลงทุนให้นักวิทยาศาสตร์ทำการค้นคว้าคิดของใหม่ ๆ ถ้าเราอ่านประวัติของนักวิทยาศาสตร์เก่าแก่บางท่านเราจะรู้สึกเห็นใจในความรักวิชาของท่านเหล่านี้ แม้ตนจะต้องเสี่ยงภัยเพื่อจะพูดความจริง แม้ตนจะต้องได้รับการด่าทอว่า "บ้า" ว่า "เหลวไหล" ว่า "นอกคอก" ก็พยายามต่อสู้เพื่อความจริง

แต่ผลที่ท่านได้รับนั้น ท่านต้องลุกออกจากโลงขึ้นมารับ ในเมืองไทยก็มีคนนอกคอกมีความคิดแผลงๆ อยู่เป็นอันมาก ใครจะรู้ว่าความคิดเช่นนั้นจะไม่เป็นความจริงขึ้นมาสักวันหนึ่ง ความมุ่งหมายของเรื่องนี้ ไม่มีอะไร นอกจากจะขอให้เคารพนับถือความเห็นของเอกชนตามสมควร

สยาม
ในความรู้สึกของชาวต่างประเทศ

(บรรยายโดย ม. ล. มานิจ ชุมสาย)

เขาเคยบ่นกันว่าประเทศสยามไม่มีใครรู้จัก คนไทยเวลาเดินทางไปในต่างประเทศมักจะรู้สึกน้อยใจเสมอเมื่อถูกเหมาว่าเป็นจีนหรือญี่ปุ่นไปเสีย เมื่อเวลาชาวยุโรปเขาถามเราด้วยความอยากรู้ว่าเรามาแต่ไหน และเมื่อเราตอบว่าเรามาจากสยาม เขากลับถามว่า สยามอยู่ที่ไหน เป็นประเทศเอกราชหรือเปล่า ? หรือมิฉะนั้นถ้าเขารู้จักเขาก็มักจะนึกไปเสียว่าประเทศสยามเป็นเมืองที่มีการสับพิชพันธุ์ด้วยลูกฝาแฝดทั้งนั้น (Siamese twins) และบ้านเมืองดาดดื่นไปด้วยช้างเผือกและแมวสวย ๆ งาม ๆ แต่สยามสมัยปัจจุบันอยู่ในสายตาของชาวต่างประเทศมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเมืองไทยได้รู้ได้เห็นสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเขามิได้นึกได้ฝันว่าจะได้รู้ได้เห็น และเก็บเอาความรู้สึกเหล่านี้ไปเล่าต่อ ๆ กันไป ในประเทศของเขา ต่อนี้ไปข้าพเจ้าจะได้เก็บความจากหนังสือของนักประพันธ์ผู้มีนามในเยอรมันสมัยใหม่มาเล่าสู่กันฟัง ท่านผู้นี้มีนามว่า แบรนฮารท เคลเลอรมาน บันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวกับสยามไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า **Der weg der Gotter....**

สยามเป็นเมืองสวรรค์เราดี ๆ นี่เอง ในประเทศสยามมีแต่คนร่าเริงเบิกบาน มีสุขภาพดี มีอากาศอันสดชื่นบริสุทธิ์หายใจหัวเราะ ร้องรำทำเพลงและรับประทานหมากกันวันยังค่ำ ชาวไทยว่องไว แต่คนไทยคงจะไม่ตายเพราะกรากกรำกับงานเป็นแน่ เพราะชาวไทยมักน้อย และมีความพอใจในสิ่งที่ตนจะพึงได้รับ

เมื่อเปรียบเทียบกับอินเดียแล้วนับว่าผิดกันราวฟ้ากับดิน ในประเทศสยามเราจะไม่ถูกความยุ่งยากในทางการเมืองรบกวนเลย สิ่งที่แวดล้อมล้วนมีอิทธิพลไปในทางความสดชื่นสบายใจทั้งนั้น เรารู้สึกว่ามีแต่ความร่าเริงเบิกบาน ผู้คนหัวเราะและเป็นสุขสบายทั่วหน้ากันทุกหนทุกแห่ง จริงอยู่ความจนหรือความอัตคัดอาจจะมีอยู่บ้างเป็นของธรรมดา แต่เราอาจจะพูดได้ว่า ประเทศสยามไม่รู้จักความแร้นแค้นแสนสาหัสซึ่งมีอยู่ทั่วไปในอินเดีย ในประเทศอินเดียนั้น ข้าพเจ้าจะไปนอนอยู่ณที่ใดก็ตาม เป็นต้องเจอะแต่คนรูปร่างผอมซีดอดโซทุกหนทุกแห่ง ส่วนในประเทศสยามนั้น ข้าพเจ้าได้ท่องเที่ยวไปจนเหนือสุด แม้แต่หมู่บ้านไกลๆ ออกไป ก็แทบจะไม่ได้เจอะคนขอทานเลย

พระเจ้าอยู่หัวประชาธิปก เสด็จตามถนนหนทางมีขบวนแห่แหนอย่างตระการตา พระองค์ประทับอยู่บนแคร่มีคนหามไปตามถนนในพระนคร ในบางโอกาสพระองค์ก็เสด็จไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยาทรงเรือซึ่งทาสีแดงและทองและมีเครื่องประดับงดงาม หัวเรือทำเป็นรูปพระยานาค คนแจวเรือ ๕๐ คนแต่งตัวสีฉูดฉาด กลางเรือพระเจ้าแผ่นดินประทับอยู่บนพระแท่นกลางพลับพลา มีผู้โบกบัดพัดวีและคนถือฉัตรกั้น ในเวลาเดียวกันสยามเป็นประเทศที่ทันสมัยในโลก มีการจัดการบ้านเมืองแบบชาวยุโรป มีโรงพยาบาล พิพิธภัณฑ์ หอสมุด โรงเรียน รถไฟ และสยามกำลังก้าวหน้าอย่างรวดเร็วไปตามวิถีทางแห่งชาวยุโรป ประเทศสยามเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณทุกชนิด ชาวไทยไม่จนที่ดิน ที่ยังมีเหลืออยู่อีกมากมาย คนไทยได้แต่เผาป่าลงปราบที่ดินให้เรียบก็จะได้ที่ดินเป็นของตนโดยไม่ต้องออกสตางค์เลยแม้แต่สตางค์เดียว เพราะสยามเป็นประเทศที่ใหญ่โตไม่แพ้ประเทศเยอรมนี แต่มีพลเมืองเพียง ๑๐ ล้านเศษเท่านั้น

กรุงเทพฯ เป็นของชาวจีนเสียเกือบตั้งครึ่งเมือง ชาวจีนมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและทำงานทุกชนิด ตั้งแต่รับจ้าง ขับรถเป็นคนใช้ ตั้งร้านโรงเป็นเสมียน และเป็นเจ้าของ ธนาคาร โรงสี เจ้าของเรือและโรงมหรสพ ชาวจีนเป็นพวกที่ขยันฝักใฝ่ในการงาน และมีหัวในการจัดการ

ส่วนชาวไทยชอบยืนดูเขาอยู่เฉยๆ เจ๊กเข้ามาเมืองจากจีนเป็นพันๆ เป็นส่วนมาก มาจากกังตั้ง เดิมทีๆ เดียวก็เข้ามาผะสมปะปนกับชาวไทย เงินทองจึงอยู่ในเมืองไทย แต่มาในชั้นหลังๆ นี้ ชาวจีนเข้ามาในเมืองไทยแต่ตัว พอมั่งมีแล้วก็หายตัวกลับไปเมืองจีนอีก เข้าใจว่าต่อไปปัญหาเรื่องชาวจีนในประเทศสยามจะเป็นปัญหาที่ยุ่งยากไม่ใช่เล่น

ผู้ชายไทยจะต้องบวชเป็นพระอย่างน้อยที่สุดสามเดือน อยู่ในวัดและบำเพ็ญคุณงามความดีตลอดเวลา คงจะเป็นเพราะเหตุนี้เอง อย่างแน่นอน ที่ทำให้ชาวไทยรักความสงบ ชอบความสะมุนสะม่อมและความร่าเริงเบิกบาน ซึ่งเป็นนิสัยที่ตรงกันข้ามกับเขาชาวยุโรป ซึ่งได้รับการผึกหัดไปในทางความเหี้ยมโหดและความหยาบคายมาจากโรงทหาร

ในโลกนี้มีที่ทำรุมสำหรับรักษาผู้ที่ถูกงูกัดสองแห่งเท่านั้น แห่งหนึ่งคือในบราซิล และอีกแห่งหนึ่งคือในประเทศสยาม

น่าเสียดายมากที่ศิลปอันแท้จริงของชาวไทย เช่น ละคร ระบำ โขน และหนังตะลุง ซึ่งเป็นศิลปอันเก่าแก่ที่ชาวไทยได้รับมาแต่บรรพบุรุษนั้น ได้สูญย์สิ้นหมดไปเสียแล้ว อิทธิพลของฮอลลิวูดได้ฆ่าศิลปะอันรุ่งเรืองของชาวไทยเสียแล้วโดยสิ้นเชิง โรงมหรสพทั้งหลายที่มีในกรุงเทพฯ มีแต่หนังฮอลลิวูดทั้งนั้น และชาวไทยพากันแตกตื่นไปดูชาลี แชพลินกันโดยไม่มีใครเหลียวแลเรื่องรามเกียรติ์อีกแล้ว

จารีตประเพณีของชาวไทยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การปลงศพ ชาวไทยเอาศพไว้กับบ้านนับเป็นเดือนๆ ในห้องที่ไว้ศพนั้นประดับประดาเสียจนงดงาม ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ไปดูงานศพที่วัดสระเกศ เขากำลังทำศพนายพันตรี คนหนึ่ง กับนายร้อยเอกอีกสามคน ข้าพเจ้าเองไม่ได้รับเชิญ แต่พอเขาเห็นข้าพเจ้าก็ต้อนรับเป็นอย่างดี และยังให้ผ้าเช็ดหน้าและหนังสือคำโคลงเป็นที่ระลึกอีกหนึ่งเล่มด้วย พวกที่มาดื่มน้ำชา โซดา สูบบุหรี่ คุยกันหัวเราะกันอย่างสนุกสนาน ดนตรีบรรเลงเอิกเกริก ดูไม่มีใครเศร้าโศกเสียใจอะไรที่ตรงไหน มีแต่ความร่าเริงเบิกบานทั้งนั้น จนแขกกลับกันหมดแล้ว ข้าพเจ้ายังคงนั่ง

อยู่ต่อไปจนกระทั่งกลางคืน เขาก็รับรองเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ตกกลางคืนเขาจึงจัดแจงเผากัน ข้าพเจ้าดูอยู่จนตลอดทั้งๆ ที่ไม่มีใครเชิญ.

การเดินทางไปทางเมืองเหนือหาที่พักคนเดินทางไม่ได้ ต้องนอนกันตามวัดใต้พระพุทธรูป พระพุทธเจ้าท่านคุ้มครองผีสาง ผู้ร้าย และให้ความปลอดภัยดีกว่าตู้กันภัยของขนาดการใหญ่ๆเสียอีก แทนขนมปัง เรารับประทานข้าวซึ่งเขาต้มสุกใส่ในกะบอกไม้ไผ่ และรับประทานอร่อยนัก ที่พักมีแต่ที่ลำปางและเชียงใหม่เป็นที่พักของกรมรถไฟ สร้างเสียอย่างโก้ แต่ให้เจ๊กเช่าเอาไปทำกันเอง เจ๊กทำเสียสกปรก แต่กดราคาแพง เสียอย่างริบที่เดียว ราคาไม่แพ้กันกับโฮเต็ลเยี่ยมๆ ในกรุงนิวยอร์ค

เชียงใหม่มีโรงภาพยนตร์เล็กนิดเดียวและมืดสลัวสนุกสนาน พวกผู้หญิงกระเดียดกระจาดรูปร่างเอวเล็กเอวบางสวยงาม พวกผู้หญิงพะม่าสวยๆนั่งอยู่ใต้ร่มกันแดดอันเบ้อเร่อตะเกียงผมทำเป็นกะเชิงสูงราวกับก้ำแพง เสียบดอกไม้สุมบุหรี่มวนทั้งใหญ่ทั้งยาว แต่อายเหนียมอย่างราวกะเนื้อทราย พอเรายกกล้องขึ้นจะถ่ายรูป การค้าขายคล้ายๆกับว่ามาทำกันเล่นๆ บางเจ้ามีไข่เพียง ๑๒ ฟองแล้วก็ไม่มีอะไรขายอีก มานั่งขายอยู่ได้ตลอดเช้า พูดกันต่อราคากัน บางเจ้ามีฉะเพาะอย่างแต่ขวัญแบบศิลปะอย่างงดงามเสียบไม้ไผ่เป็นพวงระย้า แต่จะขายได้ก็คงไม่เกินสตางค์ ๒ สตางค์ พวกเจ๊กยืนอยู่ในร้านข้างหลังร้านเต็มไปด้วยขวดวิสกี้, รัม, บรั่นดี, และเบียร์ บีศาจยุโรปมีอิทธิพลแผ่มาจนถึงตอนเหนือของประเทศสยามเจียว! เชียงใหม่มีวัดมากกว่าบ้าน ทุกหนทุกแห่งจะเห็นยอดแหลมๆของเจดีย์โผล่ปะปนกันไปกับต้นตาล

ที่จังหวัดลำปาง นายช่างเยอรมันคนหนึ่งกำลังจัดการตั้งโรงงานไฟฟ้า หนทางจากลำปางไปเชียงรายสะบายดี เราเดินทางโดยรถยนตร์คันเล็กๆคันหนึ่ง บรรทุกคน ๒๗ คนจนหาช่องลมไม่พบ แต่หนทางจากเชียงรายไปเชียงแสนลำบากมาก จะว่าเป็นหนทางก็เห็นจะไม่ใช่ เพราะเราต้องฝ่าอุปสรรคต่างๆ ค่อยๆไปทีละ ๒—๓ กิโลตลอดทาง พอสุดหนทาง

รถก็พาลงหนองพอดี ผ่าเข้าไปในกลางทุ่งกลางป่า ในเมืองเชียงแสนจะแลเห็นพระพุทธรูปทองเหลือง และรูปหินองค์ใหญ่ ๆ อยู่ตามป่าตามพงทั่วไป ส่วนเบื้องล่างจะแลเห็นแม่น้ำโขงไหลคดเคี้ยวไปมาระหว่างเขา

ข้าพเจ้าไปดูช้างลากซุงในป่าใหญ่แห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าแวะเข้าไปหาผู้ควบคุมช้างที่บ้านแต่ไม่เจอะ เจอะแต่คนใช้ รูปร่างหน้าตาท่าทางคะมิดคะเมียนราว ๆ กับผู้หญิง ไว้ผมยาวขมวดไว้ข้างหลัง ตามตัว แขน หน้าอก และข้างหลังมีตัวอักษรสักอยู่เต็มจนดำมืดไปหมด ตัวอักษรเหล่านี้เป็นยันตร์สำหรับกันผี บีศาจร้าย กันงู, กันสัตว์ป่า, กันอาวุธ, กันอหิวาต์ และโรคอื่น ๆ กันผีอำ และภยันตรายทุกชะนิด สำหรับนายคนนี้แล้วสรรพอันตรายใด ๆ ในโลกนี้จะบังเกิดมีแก่เขาอีกไม่ได้แล้ว เพราะเขาได้หายันตร์ป้องกันไว้แล้วทั้งนั้น! ต่อมาข้าพเจ้าไปเจอะผู้ควบคุมดูแลช้าง เขาเป็นคนไทยรูปร่างเล็ก ๆ ใส่หมวกกันแดด สวมรองเท้าดำเป็นมันขลับ ดองนึกดูทีหรือ รองเท้ามันกลางป่าชัฏ และรองเท้ามันคู่นี้เขาต้องซื้อมาจากตลาดในลำปาง ด้วยจำนวนเงินเดือนของเขา ๑ เดือน!

จากลับข้าพเจ้าลงเรือล่องลงมาตามลำน้ำเจ้าพระยา เวลาเดินในเรือหัวชนเพดาน ต้องเดินโก้งโค้งตลอดเวลา และสิ่งที่วิเศษแท้ในเรือลำนี้ก็คือ ห้องส้วมซึ่งตั้งอยู่ท้ายเรือ เวลาจะไปยังห้องส้วมกว่าจะไปถึงต้องใช้วิชาห้อยโหนที่เรียนมาเกือบหมดทุกท่าบิดบ่ายไปจึงจะถึง และเมื่อถึงแล้วยังได้รับน้ำซึ่งไหลลงมาจากข้างบนและน้ำซึ่งกระเด็นขึ้นมาจากข้างล่าง

การเดินทางของข้าพเจ้าในประเทศสยามได้รับความสะดวกสบายเป็นที่ยิ่ง เพราะทุกหนทุกแห่ง ข้าพเจ้าได้พบแต่ความสุภาพและความอารีอารอบของข้าราชการไทยทุกหนทุกแห่ง ที่เชียงแสนเขาให้ข้าพเจ้าพักที่พลับพลาซึ่งสร้างขึ้นเป็นที่รับเสด็จพระเจ้าแผ่นดิน และนำเอาของให้ทุกสิ่งทุกอย่างมาบำเรอครบครัน ตลอดจนกระโถนอันวิจิตรสำหรับให้ข้าพเจ้าบ้วนน้ำหมากก็มิได้ลืม ในเมืองเชียงรายข้าหลวงประจำจังหวัดจัดให้ข้าพเจ้าพัก

อย่างสะบายที่สโมสรเสือป่า ที่สุโขทัย ราชธานีเก่า นายอำเภออุส่าห์ขนเข้าของเครื่องใช้ในบ้าน เกือบหมดเรือน เพื่อเอามาประดับบ้านพักหลวง เพื่อให้ข้าพเจ้าพักคนใช้ตั้งสิบกว่าคน ขนของจากบ้านนายอำเภอเดินแห่กันมาเป็นหาง เป็นระยะทางตั้งหนึ่งกิโลเมตร เพื่อนำเอาของเครื่องใช้มายังที่พักของข้าพเจ้า ตัวนายอำเภอเองอุส่าห์พาข้าพเจ้าไปหาเรือสำเภาและจัดแจงต่อราคาให้เสร็จ มิหนำซ้ำยังขอเอาตำรวจมาเฝ้าหน้าที่พักข้าพเจ้า ๓ คน แต่พอข้าพเจ้าปฏิเสธก็กลับลอบเอามายืนประจำไว้แถวๆ หลังที่พัก ความอารีอารอบเป็นที่ยิ่งเช่นนี้มีแต่ในอาเซียเท่านั้น ในจังหวัดสวรรคโลกนายอำเภอที่นั่นไม่ยอมให้ข้าพเจ้าไปเที่ยวดูโบราณสถานแต่คนเดียว ต้องคิดตามนำหน้าทางไปชี้แจงด้วยทุกหนทุกแห่ง

พวกนายอำเภอและข้าหลวงประจำจังหวัดเหล่านี้ เวลาข้าพเจ้าไปหาโดยไม่รู้ตัว แต่งตัวไม่ผิดกับคนใช้ และไม่ใส่รองเท้า แต่อีก ๒—๓ ชั่วโมงต่อมาเวลาเขามาหา นุ่งผ้าสวมรองเท้ามันใส่ถุงเท้าสวมเสื้อนอกเสียโก้ทีเดียว

บันทึกการเดินทางท่องเที่ยวไปมาในประเทศสยามของนายแบรนฮารทเค็ลเดอร์มาน เป็นเรื่องยืดยาวมากมาย เท่าที่ข้าพเจ้านำมาเล่าเพียงแต่เก็บมาอย่างย่อๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวต่างประเทศที่เข้ามาเมืองไทยนั้นเห็นเมืองไทยเป็นดินแดนในสวรรค์ไปหมด เพราะมีความงามตามธรรมชาติมากมาย นิสัยใจคอของคนเบิกบานร่าเริงไปตามธรรมชาติ ความงามของที่ดินอุดมสมบูรณ์ ไม่อัดแอแจจอถึงกับต้องแย่งกันกินแย่งกันอยู่อย่างเขาในยุโรป ทรัพย์ในดินสินในน้ำยังมีอีกมากมาย แม้แต่ที่เขาลงความเห็นว่า คนไทยไม่กระตือรือร้นในการงานก็ยังไม่ต้องอดตาย เปราะธรรมชาติอำนวยให้อยู่เสมอ เพราะฉะนั้นจึงเจอะแต่ความร่าเริงเบิกบานทุกหนทุกแห่งในประเทศสยาม ชาวเดนมาร์คผู้หนึ่งชื่อว่า คอร์เนรุพ เขียนลงในหนังสือชื่อ

'สยามแดนสวรรค์' (**Parabies Siam**) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน ว่าชาวไทยมีนิสัยร่าเริงยิ้มแย้มแจ่มใส รับรองต้อนรับอย่างแข็งแรง ซึ่งทำให้เขาผู้ต่างถิ่นเข้ามาได้รับความสุขสะบายทุกหนทุกแห่ง ชาวไทยไม่ชอบงานหนัก งานหนักเป็นภาระของจีน อันว่าความร่าเริงเบิกบานต่อชีวิตความอาจอารอบนี้แหละจะเป็นสิ่งที่ไม่มีใครที่เขาจะเกลียดหน้าเราชาวไทยได้ คุณภาพอันนี้แหละเป็นของที่ทำให้เราชาวไทยเป็นมิตรกับคนทั่วโลก.

ผลดีอันเกิดจากการศึกษา

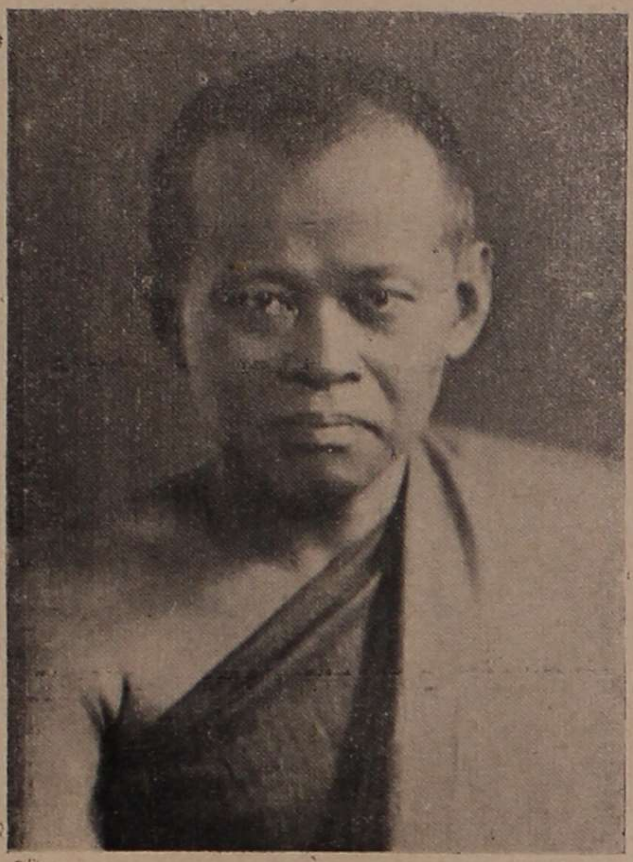
ของ

พระปริยัติบัณฑิต

เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา

สุวิชาโน ภวํ โหติ ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ

พุทธภาสิตข้อนี้เป็นการสอนให้มีความอุตสาหะศึกษาวิทยาต่าง ๆ และรู้จักใช้วิชาให้เกิดผล คือ หมายความว่าต้องรู้กันจริง ๆ จึงจะมีความเจริญ อันธรรมดาวิชาย่อมเป็นแสงสว่างอย่างหนึ่ง ซึ่งส่องให้เห็นช่องทางที่จะก้าวขึ้นสู่ขั้นสูงสุดแห่งความสมบูรณ์ และเป็นกุญแจสำหรับไขห้องเก็บทรัพย์ได้เป็นอย่างดี เหตุฉะนั้นทุกคนจึงจำต้องศึกษาเล่าเรียน มิฉะนั้นก็จะมิได้รับผลที่อำนวยสุขอันเกิดแต่การศึกษา เมื่อมวลชนได้ศึกษาเล่าเรียน เป็นการถ่ายความรู้ความเข้าใจจากผู้อื่นได้มากแล้ว นอกจากจะได้อบรมตนให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรมแล้ว ยังเป็นกำลังเครื่องเชิดชูประเทศชาติให้ก้าวหน้า ยังวัฒนคติอีกด้วย ดังนั้น ประเทศที่จะเจริญหรือเจริญแล้วก็ดี จึงมีการกวดขันกันให้มีความรู้เป็นข้อสำคัญ เหตุนั้นการศึกษาจึงมีประโยชน์มาก ว่าตามส่วน ก็คือ อาจเปลี่ยนคนโง่เขลาให้เป็นคนฉลาด คนที่หย่อนความสามารถให้เป็นคนแกร่วกล้า ฯ

พระปริยัติบัณฑิต

เจ้าอาวาส วัดปทุมคงคา

รักษาการแทน เจ้าอาวาสวัดสามจีน

สงครามกับการศึกษาอบรม

โดย

สด กูรมะโรหิต

*

สงคราม เป็นเหตุแห่งสำคัญอย่างหนึ่งในสมุดประวัติศาสตร์ สงครามได้มีมาแล้วทุกยุคทุกสมัยไม่เคยว่างเว้น แม้ในขณะที่โลกได้เจริญแล้ว เช่นในบัดนี้ สงครามก็ยังกำลังมีอยู่ รวมความว่าสงครามยังอาจจำเป็นจะต้องมี โดยไม่น่าจะสงบระงับเสียได้อย่างเด็ดขาด

ทำไมจึงเกิดสงคราม? เป็นการยากที่เราจะตอบคำถามข้อนี้ เพราะว่าต้นเหตุของสงครามนั้นมีมัวและมากมายจนเกินที่จะวางหลักเกณฑ์ลงไปอย่างง่าย ๆ ได้. สงครามโลกเมื่อสิบกว่าปีก่อนได้ทำให้มนุษย์เข็ดขยาดต่อสงครามไปพักหนึ่ง แต่เดี๋ยวนี้คนเป็นอันมากก็พากันล่องลอยไปหาเวทีของการสงครามอีก. เราผู้รักสันติภาพไม่อาจจะคลายความพิศวงเสียได้ เมื่อคำนึงดูว่า ทำไมผู้ที่เรียกตัวเองว่า ผู้เจริญ จึงยังจะต้องหลงฆ่ากันอีกเล่า หลังจากที่เกิดคดีแมนจูเรียแล้ว เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๑ เลือดของสงครามก็ได้ไหลนองยิ่งขึ้นทุกวัน แมนจูเรีย, เซี่ยงไฮ้, อะบิซซิเนีย, สะเปญ, จีน ได้พลันกลายเป็นสนามรบไปตามลำดับกัน ในขณะที่ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้อยู่, อิทธิพลเยอรมันก็ไหลเทเข้าไปในออสเตรีย อย่างเปิดเผย ซึ่งน่าจะเป็นชนวนอีกสายหนึ่งที่อาจจุดลูกระเบิดของสงครามในยุโรปให้ระเบิดออก. ภาพเหล่านี้เป็นภาพของสงครามปัจจุบัน, สงครามระหว่างชั้น, ระหว่างลัทธิ, ระหว่างนายกับทาส, ระหว่างผู้แข็งแรงกับผู้อ่อนแอ, ระหว่างนักแผ่อำนาจกับผู้รักสงบ. มันไม่ง่ายเลย

ที่จะจาระนัยถึงมูลเหตุของสงครามเหล่านี้โดยละเอียด. แต่เราอาจจะลองพิจารณาดูอย่างหยาบๆสักเล็กน้อยว่า การศึกษาอบรม อาจจะทำให้เกิดสงคราม หรือช่วยระงับสงครามได้บ้างหรือไม่?.

การศึกษาเป็นการสำแดงรูปของนโยบายแห่งชาติ นี่เป็นความจริงที่วางไว้อย่างตายตัว ตามรูปการเช่นนี้ เมื่อเราพูดถึงการศึกษา ก็เท่ากับว่าเราพูดถึงนโยบาย สันติภาพหรือสงครามย่อมเป็นผลโดยตรงของนโยบายแห่งชาติ หลักอันนี้เราคงไม่อาจปฏิเสธเสียได้ สงครามโลกระเบิดออก เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๔ ก็เพราะหลายประเทศต่างก็มีนโยบายต้องการขยายอำนาจ และอิทธิพลทั้งทางการค้าขายและทางดินแดน เมื่อสงครามสงบแล้ว สันนิบาติชาติก็ก่อรูปขึ้น และกระทำหน้าที่เป็นเครื่องผูกมัดบังคับให้ประเทศชาติที่เป็นภาคีสมาชิกดำเนินนโยบายไปในทางส่งเสริมสันติภาพส่วนรวม ในขณะนั้นโลกทั่วไปก็สามารถดำรงอยู่ในความสงบ และประเทศที่อ่อนแอก็มีหวังที่จะรักษาความเป็นเอกราชของตนไว้ได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น แต่ประวัติศาสตรยังจะต้องบ่งอยู่เสมอ, คือว่า สันติภาพจะมีอยู่นานนักไม่ได้ โดยหลักความจริงอันนี้, ประเทศที่หิวกระหายเพราะไม่ได้รับความพอใจอย่างอิ่มหนำสำราญจากผลของสงครามโลกครั้งนั้น ยิ่งเริ่มทำการดิ้นรนแหกคอกออกไปจากกรอบของสันนิบาติชาติ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ประเทศที่อ่อนแอได้ถูกย่ำเหยียบแตกสลายล่มจมไป ญี่ปุ่น, เยอรมัน และอิตาลี ได้ลาออกจากการเป็นภาคีสมาชิกของสันนิบาติชาติ ทิ้งให้เครื่องจักรของสันติภาพเครื่องนี้ทรุดโทรมไปสู่ความเสื่อมถอย

นี่คือสภาพการณ์ของสมัยปัจจุบันซึ่งกำลังเผชิญหน้าเราอยู่ เราทุกคนกำลังมีชีวิตอยู่ในยุคที่ใช้อำนาจเป็นธรรม, ยุคของใครดีใครได้, ที่ใครที่มัน เรากำลังเดินถอยหลังไปสู่สมัยเมื่อก่อนหน้า ค.ศ. ๑๙๑๔ อีกครั้งหนึ่ง ประเทศที่หิวกระหายได้ลงมือดำเนินนโยบายเพื่อขยายอิทธิพลและดินแดนอย่างเร่งรีบ, ยังผลให้เกิดการปะทะ และการเตรียมรบอยู่โดยทั่วไป เนื่องจากมีความปรารถนาที่จะต้องขยายอำนาจและดินแดนออกไปเช่นนั้น, เจ้าของประเทศซึ่งอาจจะเป็นผู้เผชิญการ หรือขัน

หมู่หนึ่งก็เร่งรัดวิธีจัดการศึกษาอบรมให้เต็มไปด้วยการตระเตรียมจิตต์ใจเพื่อทำสงคราม, ให้เด็กเชื่อว่าประเทศของเขาเป็นประเทศใหญ่โตที่สุด และมีหน้าที่จะต้องเข้าครอบครองประเทศอื่นเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและความเจริญ, ให้ราษฎรเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่รัฐบาลของเขาจัดทำลงไป, แม้จะเป็นการรุกรานผู้อื่นก็ตาม, ย่อมเป็นการที่ถูกต้องด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือทางศีลธรรมแล้วทุกประการ, ให้พลเมืองเข้าใจว่าสงครามคือเกียรติยศ, สงครามเป็นของจำเป็นสำหรับชีวิตของการก้าวหน้า, ถ้าไม่มีสงคราม, โลกก็จะเสื่อม, ฯ ล ฯ การศึกษาอบรมชะนิดนี้เราจะพบเห็นได้ในประเทศของชาวฟัสซิสต์และของชาวอิมพีเรียลิสต์โดยทั่วไป เราผู้เจริญแลเห็นว่ามันเป็นการศึกษาอบรมที่สอนให้มนุษย์กลับหลังหันไปสู่สมัยหิน (Stone Age), สอนให้มนุษย์เป็นศัตรูต่อกัน และทำการฆ่าฟันกัน ประหนึ่งสัตว์ป่า, สอนให้มนุษย์เห็นแก่ตัว (Selfish) ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการร่วมมือ การศึกษาอบรมชะนิดนี้ได้กลายเป็นยาพิษที่ทำลายล้างมนุษยธรรมซึ่งเราผู้เจริญได้พยายามก่อสร้างไว้ทุกยุคทุกสมัย มันเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการสงคราม เป็นการศึกษาที่สระสม และกระจายเชื้อเพลิงของสงครามออกไปทั่วพื้นพิภพ ในสภาพการณ์เช่นนี้, ประเทศที่อ่อนแอทั้งปวงก็จำเป็นต้องตระเตรียมจิตต์ใจของพลเมือง และตระเตรียมกำลังรบเพื่อทำการป้องกันชีวิตของตน ผลที่เกิดขึ้นก็คือประเทศชาติทั้งโลกได้ถูกแบ่งออกเป็นหมู่ใหญ่สามหมู่ คือ

๑. หมู่ประเทศที่เตรียมรบเพื่อรุกรานผู้อื่น

๒. หมู่ประเทศที่เตรียมรบเพื่อรักษาความเป็นกลาง, รักษาโคโลนีของตน, หรือตำแหน่งของตนเมื่อสงครามได้เฉียดเข้ามาถึง

๓. หมู่ประเทศที่อ่อนแอซึ่งเตรียมรบเพื่อรักษาชีวิตและดินแดนของตนไว้

เท่าที่พูดมานี้, แม้จะได้กล่าวแต่เพียงย่อ ๆ, แต่ก็คงกระจ่างพอที่จะแสดงภาพของความจริงว่า การศึกษาอบรมอย่างแผนฟัสซิสต์ และแผนอิมพีเรียลิสต์นั้น ย่อมเป็นการทวีเชื้อเพลิงของสงครามให้จับกุมและกระจายกว้างออกไปทั่วโลก

มันเป็นภาพของความสลดใจอันใหญ่หลวง ถ้าเราจะบังเอิญได้คิดว่า ผู้นำของหมู่มนุษย์ในประเทศที่ถืออำนาจเป็นขรรม เหล่านั้นเป็นสุภาพบุรุษอกแข็งที่ได้รับการศึกษาและการยกย่อง — เป็นมนุษย์ที่เรียกตัวเองว่าผู้เจริญ — เป็นบุคคลที่ไม่มีร่องรอยของความเป็นบ้าเถื่อนติดอยู่ในมารยาทของเขาเลย ผู้นำเหล่านั้น, แน่นอนทีเดียว, เป็นพระเจ้าของการสงคราม, เป็นผู้ที่ทำลายสันติภาพในสากลพิภพ, เป็นผู้ที่ทำให้ประเทศเล็กและอ่อนแอต้องนอนอยู่บนกองเพลิงแห่งการเป็นทาส มนุษย์จำพวกนั้นได้ทำลายความหวังทั้งมวลในเรื่องความเสมอภาคทั้งในทางดินแดนและทางวัตถุกับซึ่งความเจริญของลัทธิประชาธิปไตยเท่านั้นที่สามารถนำมาเสนอแก่ชาติมนุษย์ได้จริงอยู่, สงครามอาจจะเกิดจากความไม่เสมอภาคในทางดินแดนและวัตถุกับ, แต่ลัทธิฟัสซิสม์และลัทธิอิมพีเรียลิสม์ไม่ใช่ลัทธิแห่งความเสมอภาค เพราะฉะนั้นการศึกษาอบรมเนื่องในสองลัทธินี้จึงจะนำความเสมอภาคทางดินแดนและวัตถุกับมาสู่ชาติมนุษย์ไม่ได้, สิ่งที่จะนำมาก็คือการต่อสู้ดิ้นรนอันไม่มีที่สิ้นสุด

ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าการศึกษาอบรมแบบฟัสซิสต์หรืออิมพีเรียลิสต์จะสามารถทำให้โลกมีความเสมอภาคและเกิดสันติสุขได้ ต่อไปนี้เราจะได้พูดกันถึงปัญหาอีกข้อหนึ่งที่ว่า การศึกษาอบรมตามหลักเสมอภาคและสันติภาพอาจจะช่วยระงับสงครามได้บ้างหรือไม่ ?

เมื่อพูดถึงการระงับสงคราม, หลายคนได้แย้งว่า สงครามเป็นสิ่งที่กำจัดไม่ได้ เขาให้เหตุผลว่า ขรรมชาติมนุษย์ (Human natuer) ได้ถอปร์ไปด้วยความล่าเอียงที่จะดิ้นรนหาความสุขใส่ตน, เพราะฉะนั้นจึงจะต้องมีการต่อสู้ซึ่งกันและกันเพื่อให้ถึงซึ่งความสุขที่ตนปรารถนา เมื่อขรรมชาติมนุษย์ถอปร์ขึ้นด้วยสัญชาติญาณที่ประสงค์การต่อสู้เช่นนี้, สงครามจึงยังคงจำจะต้องมีอยู่ การที่แย้งเช่นนี้ ข้าพเจ้าไม่เถียงเลย ข้าพเจ้ายอมรับเสมอว่า ขรรมชาติมนุษย์เป็นสิ่งที่ยากจะแก้ไขให้ดีทันใจได้ ขรรมชาติมนุษย์ยังจะต้องคงเป็นขรรมชาติมนุษย์

อยู่ และสงครามก็ยังจะต้องเป็นสงครามอยู่ ถ้าแม้เราคำนึงถึงฉะเพาะด้านธรรมชาติมนุษย์แต่ด้านเดียว ก็อะไรเล่าที่เราจะต้องคำนึงอีกนอกจากธรรมชาติมนุษย์? ขอตอบว่า เราจะต้องคำนึงถึงจิตต์ใจด้วย

ธรรมชาติมนุษย์นั้นยากที่จะเปลี่ยนได้ นี่เป็นความจริงที่ข้าพเจ้าไม่พยายามปฏิเสธ แต่ว่าจิตต์ใจนั้นสามารถจะแปรสภาพของความรู้สึกไปได้ตามกาละเทศะและเครื่องแวดล้อม ความจริงข้อนี้คงจะไม่มีใครปฏิเสธเสียได้เหมือนกัน ในสมัยหินมารยาทของมนุษย์บ้าเถื่อนอย่างไร, มีจิตต์ใจแข็งกร้าวเต็มไปด้วยความเป็นศัตรูต่อกันเพียงใด, ประวัติศาสตร์คงจะพิศูจน์ให้เราเห็นได้ แต่ในสมัยนี้, มาระยาทของมนุษย์นุ่มนวลขึ้นอย่างไร, มีจิตต์ใจกว้างขวางโอบอ้อมอารีเต็มไปด้วยความเป็นมิตรและมนุษยธรรมเพียงใด, ภาพที่เราพบอยู่ก็คงจะพิศูจน์ให้เราแลเห็นแล้ว นี่เป็นเครื่องแสดงว่า จิตต์ใจ และอารมณ์ของมนุษย์เป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนไปได้ตามการอบรมของกาละเทศะ และเครื่องแวดล้อม จากความจริงอันนี้, เราอาจจะตั้งหลักเกณฑ์ง่าย ๆ ขึ้นได้หลักหนึ่ง คือว่า ถ้าเรามีความตั้งใจจริงโดยบริสุทธิ, เราอาจจะอบรมจิตต์ใจมนุษย์ให้มั่นคงแน่นอนอยู่ในเหตุผลที่ถูกทางได้เสมอ, โดยที่ความมั่นคงแน่นอนนั้นมิได้เสื่อมถอยไป, แต่กลับทวีความกล้าแข็งยิ่งขึ้น

ก็การอบรมจิตต์ใจคืออะไรเล่า? ตอบว่า คือการศึกษานั่นเอง และการศึกษานี้นั้นความกว้างขวางไปทุก ๆ ด้านทุก ๆ มุมที่ชีวิตผ่านไปตลอดเวลายี่สิบสี่ชั่วโมง, มิใช่หมายฉะเพาะการศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น การศึกษาอบรมสามารถทำให้ผู้ถูกอบรมมีความเอนเอียงไปในทางรักหรือชังอะไรก็ได้ เราอาจจะทำให้มนุษย์บ้าสงครามเพราะการศึกษา หรือทำให้มนุษย์ชังสงครามเพราะการศึกษาก็ได้ ธรรมชาติมนุษย์อาจถอปร์ไปด้วยความเห็นแก่ตัวซึ่งกระทำให้เกิดการต่อสู้ดิ้นรนที่ผิดทาง แต่จิตต์ใจมนุษย์ไม่จำเป็นจะต้องนิยมการต่อสู้ดิ้นรนอย่างปราศจากความเป็นธรรม ถ้าแม้มีการศึกษาอบรมที่ถูกทางคอยเปลี่ยนสภาพของจิตต์ใจนั้นให้ฝังแน่นอยู่ในหลักของ

สันติภาพ และความเสมอภาคโดยยุติธรรม

จริงอยู่, การศึกษาเป็นแต่เพียงการแสดงตัวอย่างๆ หนึ่งของนโยบายแห่งชาติเท่านั้น เช่น การศึกษาของประเทศฟัสต์ซิสต์ก็ดำเนินไปตามนโยบายของลัทธิฟัสต์ซิสม์, การศึกษาในประเทศคอมมิวนิสต์ก็ดำเนินไปตามนโยบายของลัทธิคอมมิวนิสต์, และการศึกษาในประเทศประชาธิปไตยก็ดำเนินไปตามนโยบายของลัทธิประชาธิปไตย เราจะเปลี่ยนหลักการศึกษาไม่ได้ ถ้าเราไม่เปลี่ยนนโยบายและตามความเป็นจริง เราก็จะเปลี่ยนนโยบายของลัทธิการปกครองนั้นๆ ไม่ได้ ถ้าแม้เราไม่ปฏิวัติ ตราบใดที่ยังมีประเทศฟัสต์ซิสต์, ตราบนั้นการศึกษาที่สอนให้มนุษย์ย่ำเหยียบและกดขี่ซึ่งกันและกันแบบ "ใครดีใครได้ ท่าใครท่ามัน" ก็ยังจะต้องดำรงอยู่ ตราบใดที่ยังมีประเทศคอมมิวนิสต์, ตราบนั้นการศึกษาที่สอนให้มนุษย์ฝืนใจสละสิทธิอันสุจริตซึ่งตนควรจะมีได้ตามธรรมชาติ คือการศึกษาที่ตัดสิทธิการออกแรงและการเป็นเจ้าของผลโดยชอบธรรม ก็ยังจะต้องดำรงอยู่เช่นเดียวกัน การศึกษาของสองลัทธินี้กำลังทำให้โลกบ้านป่วนไม่มีความสงบไปทุกหนทุกแห่ง ถ้าแม้จะมีสงครามโลกเกิดขึ้นในไม่ช้า เพราะเหตุการณ์ในสะเปญ, ในออสเตรีย, และในตะวันออกไกล, การศึกษาอบรมของลัทธิฟัสต์ซิสม์ และคอมมิวนิสม์ ก็จะต้องเป็นมูลเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ก่อให้เกิดสงครามนั้นขึ้น

เราไม่หวังว่าจะได้พบอปรมาณูของสันติภาพในวงการศึกษาของลัทธิฟัสต์ซิสม์และคอมมิวนิสม์ แต่เรามีความหวังแฉกเล็กๆ ว่า เราคงจะได้พบสันติภาพในแผนการศึกษาของลัทธิประชาธิปไตย สันติภาพจะมีอยู่ได้อย่างยาวนานก็เพราะโลกมีความเสมอหน้าและเสมอภาค ซึ่งเป็นคุณสมบัติอันแท้จริงของลัทธิประชาธิปไตย การต่อสู้ของประเทศหลายประเทศในปัจจุบันอาจจะเกิดขึ้นเพราะโลกขาดความเสมอภาคในทางดินแดน, วัตถุดิบ, และวิธีการค้าขาย สันนิบาตชาติอาจจะยังไม่ถึงสมัยที่สามารถนำความเสมอภาคทั้งสามประการนี้มาสู่ประชาชาติที่ "ไม่มี"

ได้, ทั้งนี้ เพราะว่าในสายตาของคนบางเหล่า สันนิบาติชาติ อาจจะเป็นเพียงกำแพงที่ป้องกันทรัพย์สมบัติของประเทศที่ "มี" ให้ดำรงคงอยู่ตามเดิมเท่านั้น การขาดเสียซึ่งความเสมอภาคเช่นนี้ได้ทำให้เกิดการดิ้นรน ซึ่งอาจเป็นผลให้เกิดสงครามโลกขึ้นในไม่ช้า ถ้าหากเคราะห์ร้ายพอ ประชาธิปไตยเป็นลัทธิของความเสมอภาคอันแท้จริงและถูกต้องตามธรรมชาติ นิสสัยของมนุษย์ ประชาธิปไตยไม่นิยมการใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงอย่างลัทธิฟัสซิสม์ และไม่นิยมการรับสินบนอย่างลัทธิคอมมิวนิสม์ น้ำเนื้อของประชาธิปไตยนั้นสมบูรณ์พร้อมด้วยความเสมอภาค แต่ว่าประชาธิปไตยเท่าที่มนุษย์เป็นเจ้าของอยู่ยังไม่ใช่สิ่งสมบูรณ์ครบรูปครบร่างอันเราเคยมุ่งมาตร์ปรารถนาไว้ ประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาอบรมในเรื่องความเสมอภาคอย่างพอเพียง ชาวประชาธิปไตยยังไม่มีจิตต์ใจที่สามารถเข้าใจและประพฤติตามหลักเสมอภาคอันแท้จริงได้ เรายังมีความเห็นแก่ตัวอยู่อีกมาก ซึ่งเป็นของกีดกันไม่ให้เราได้พบความเสมอภาคอันบริสุทธิ์ของลัทธินี้ ประชาธิปไตยสมัยปัจจุบันยังเต็มไปด้วยกำแพงภาษี, โควโตน์, และการบีบรัดเอาเปรียบ! ในขณะที่เราพูดว่า ประชาธิปไตยมีความเสมอภาค, บราซิลก็เผากาแฟ, คานาดาก็เผาข้าว, ทั้งๆ ที่คนอีกล้านๆ คนกำลังอดอาหารตายอยู่ในลุ่มแม่น้ำเหลือง! นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงว่า เรายังเห็นแก่ตัวมากจนเกินที่จะ เต็มใจ จัดหาวิธีการเฉลี่ยความสุขให้แก่เพื่อนมนุษย์จนทั่วถึงกันได้โดยเสมอหน้า เมื่อเป็นเช่นนี้การศึกษาอบรมในลัทธิประชาธิปไตยซึ่งยังไม่ถึงไม่ถึงขีดสมบูรณ์ในระยะปัจจุบันจึงยังไม่สามารถช่วยระงับสงครามได้อย่างจริงจัง

แต่อย่างไรก็ดี, การศึกษาอบรมในลัทธิประชาธิปไตยแห่งความเสมอภาค ดูเหมือนว่าจะเป็นวิธีการอันเดียวที่สามารถแปรเปลี่ยนจิตต์ใจมนุษย์ให้โน้มน้าวมานิยม ความยุติธรรม, ความเสมอหน้า, ตลอดจนสันติภาพในวงประชาคม ซึ่งเป็นต้นทางของความสำเร็จในการระงับสงครามให้น้อยลง เราจำเป็นจะต้องส่งเสริมการศึกษาแห่งลัทธินี้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น จน

กระทั่งสามารถทำให้มนุษย์ลดหย่อนความเห็นแก่ตัวลงอย่างมากที่สุดที่จะมากได้ การเห็นแก่ตัวเป็นขวากหนามอันสำคัญยิ่งที่ทำให้มนุษย์แก้ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองไม่สำเร็จ การประชุมระหว่างชาติเพื่อตกลงปัญหาเศรษฐกิจการเมืองต้องล้มเหลวไปแทบทุกครั้งก็เพราะเราต่างคนก็ต่างมีความเห็นแก่ตัวมากเกินไป เราอาจจะกล่าวได้อย่างกว้างๆว่าการที่สันนิบาติชาติต้องเสื่อมถอยอิทธิพลลงในบัดนี้ก็เนื่องจากประเทศมหาอำนาจต่างฝ่ายต่างยังมีความเห็นแก่ตัวฝังแน่นอยู่ในสันดานตามนิสัยเดิมของธรรมชาติมนุษย์ ธรรมชาติมนุษย์ยังคงเป็นเบื้องบนของสภาพแห่งจิตต์ใจและความรู้สึกผิดชอบอยู่ตามเดิม! ถ้าแม้เราไม่พยายามอบรมจิตต์ใจมนุษย์ให้ลดหย่อนความเห็นแก่ตัวลงอีกธรรมชาติมนุษย์ซึ่งปรารถนาการดิ้นรนเพื่อความสุขส่วนตัวก็จะเข้มแข็งอยู่จนกระทั่งสามารถก่อชะนวนสงครามขึ้นได้เรื่อยๆไปดังเช่นที่ได้เป็นมาแล้วในสมุดประวัติศาสตร์

ธนบุรี
๑๘/๑๒/๒๔๘๐

ฌาปนียสถาน

ของ

นายจรูญ ตุลยานนท์

นายช่างผู้ช่วยชั้น ๑

กองสถาปัตยกรรม กรมโยธาเทศบาล

ความก้าวในการปลงศพและการสร้างฌาปนียสถานที่ปลอดภัยและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของพลเมืองนั้น นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งแห่งความเจริญ และชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองอันหนาแน่นในบ้านเมืองทุกวันนี้ ทั้งก็มีความจำเป็นอันยิ่งไม่น้อยไปกว่าความต้องการที่จะมีเคหะสถานที่ให้ความสุขอย่างพร้อมเพรียง เช่น มีโรงพยาบาลอันทันสมัย, มีถนนหนทางที่ยืดยาวและปราศจากฝุ่น หรือมีโรงมหรศพที่หรหราและให้ความสำราญเบิกบานใจอย่างพอเพียง ความสุขเหล่านี้จะเป็นความสุขที่ไม่พร้อมมูล ถ้าเราขาดฌาปนียสถานที่จะกล่าวถึงนี้ไปเสีย หรือตราบใดที่เราได้รับกลิ่นอันไม่พึงปรารถนาจากการเผาศพอยู่เช่นทุกวันนี้ ตราบนั้นประชาชนก็คงจะมีความรู้สึกว่าตนอยู่ในบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยการเสี่ยงภัยอย่างไม่น่าไว้ใจเลย แน่นอนความก้าวหน้าในการปลงศพ และการสร้างฌาปนียสถานที่ปลอดภัยนั้นย่อมเป็นความจำเป็นประการหนึ่งอย่างไม่ต้องสงสัย

ความจริง การปลงศพตามประเพณี

ของไทยเรานั้นเป็นวิธีที่ดี และถูก ซึ่งชนชาติอื่นๆก็ได้ลงความเห็นว่า เป็นวิธีที่ต้องด้วยหลักอนามัย เพราะเป็นการตัดหนทางของเชื้อโรคซึ่งจะแพร่หลาย จากศพไปยังที่ต่างๆได้ แต่เมื่อเราจะมาหวนระลึกถึงฌาปนียสถานที่เป็นที่ใช้เผาศพของเราแล้ว ก็ยังมีความรู้สึกว่า ไม่น่าจะปลอดภัยพอ และก็ยังคงอยู่ในระดับเดียวกันกับเมื่อสมัยตั้งหลายสิบปีที่ผ่านมาแล้ว อาจพูดได้ว่ายังไม่เหมาะสมแก่อนามัยและสุขภาพตามที่เราต้องการเลย และด้วยเหตุที่เรายังไม่สามารถจะกำจัดกลิ่นและความน่าเกลียดกลัวในการปลงศพตามวิธีของเราให้หายไปได้ จึงทำให้บังเกิดความรู้สึกหวาดเสียว ความเกรงกลัว และความรังเกียจจากสิ่งต่างๆ ที่จะได้รับเนื่องจากการไปในพิธีเผาศพนั้นยังคงมีอยู่เรื่อยมา นอกจากนี้การกระทำพิธีก็จำเป็นจะต้องหันเข้าพึ่งพาดินฟ้าอากาศเป็นใหญ่ เวลาที่เหมาะแก่การทำพิธีก็ได้แต่ฉะเพาะฤดูแล้งเท่านั้น และด้วยเหตุที่การประกอบพิธีทำไม่ได้เรื่อยไปตลอดปี จึงทำให้เป็นการจำเป็นที่จะต้องมีที่ฝากศพเก็บรอไว้เป็นจำนวนมากขึ้นทุกที จนกระทั่งเมื่อถึงปีเข้าก็ต้องจัดการรวบรวมเผากันเสียครั้งหนึ่ง ถ้าไม่ทำเช่นนั้นก็จะทำให้สถานที่ที่จะเก็บนั้นไม่พอแก่จำนวนศพที่จะนำมาฝาก และอีกประการหนึ่งที่เก็บของเราก็ยังไม่ถูกอนามัยเลย อาจพูดได้ว่าเมื่อเราผ่านไปใกล้ๆที่นั้นเข้าแล้ว ก็จะต้องได้รับกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์อยู่ตลอดทุกเมื่อ

แท้จริง ความประสงค์ของการปลงศพก็เพื่อที่จะทำลายทรากศพของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วให้พ้นภาระไป รวมทั้งให้เป็นการสมเกียรติยศของผู้ตาย และเป็นความเคารพของผู้ที่กระทำอันแสดงถึงความรู้สึกบุญคุณด้วย เป็นเช่นนี้คล้ายคลึงกันไม่ว่าชาติใดภาษาใด จะผิดเพี้ยนกันบ้างก็เพียงแต่ลัทธิศาสนา หรือประเพณีนิยมเท่านั้น และเท่าที่มนุษย์เราปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ ก็มีเพียง ๕ วิธี เท่านั้น คือ

๑. การฝัง ซึ่งเป็นที่นิยมกันอยู่ในพวกชาวยุโรป อเมริกัน อียิปต์ จูเดีย และจีน

๒. การเผา เป็นวิธีที่แพร่หลายที่สุด ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนทุกวันนี้ มีหลายชาติที่เริ่มนิยมกัน และต่างก็เห็นพ้องด้วยกับเรา

๓. การทิ้งไว้ในที่เปิดเผย เพื่อให้แร้งกิน ซึ่งพวกแขกปาร์ซี..กระทำกัน

๔. การทิ้งไว้ให้เน่าเปื่อยไปเองในอากาศ ซึ่งพวกชาวป่าในออสเตรเลียกระทำกัน

๕. การทิ้งน้ำหรือถ่วงทะเล เช่นพวกพื้นเมืองของประเทศอินเดีย ปฏิบัติกัน

ซึ่งจากวิธีต่างๆ เหล่านี้เราจะเห็นได้ว่าบางวิธีก็น่าสยดสยอง และไม่เหมาะแก่อนามัยเลย และถ้าจะคำนึงดูแล้ว การเผาเป็นวิธีที่ได้นิยมกันมากขึ้นทุกที และจัดว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดด้วย เพราะเป็นการปลงศพอย่างถูกหลักสุขวิทยา ไม่ทำให้บังเกิดความสยดสยองกลัวเกรง หรือบังเกิดอันตรายขึ้นได้เลย

จริงอยู่ ในสมัยโบราณการฝังศพนับว่าเป็นวิธีที่กระทำกันมากกว่าการเผา แต่เมื่อความก้าวหน้าและความเจริญพอกพูนของพลเมือง เช่นทุกวันนี้ได้เปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งที่ได้มองผลทางหลักสุขวิทยาแล้ว การฝังก็นับว่าไม่น่าจะใช้ประโยชน์ได้ดีนัก เพราะได้มีผู้พบว่าพื้นดินไม่สามารถที่จะดูดเอาความเน่าเปื่อยของทรากศพที่ฝังอยู่ภายในนั้นให้หมดได้ ซ้ำกับปล่อยอากาศที่เป็นพิษออกมาสู่อากาศธรรมดาด้วย และเชื้อโรคบางชนิดก็สามารถที่จะไหลซึมลงไปในดินพร้อมกับน้ำอื่นๆ และไปชังรวมอยู่กับน้ำอื่นๆในบ่อน้ำบาดาล ถ้ามนุษย์นำเอาน้ำนั้นมาใช้ก็เป็นที่น่ากลัวว่าจะต้องได้รับอันตราย ตัวอย่างเช่น ในประเทศฝรั่งเศสได้มีปรากฏว่า ฝูงสัตว์ที่นำไปปล่อยให้กินหญ้าซึ่งขึ้นอยู่ที่ตามที่ฝังศพ ได้เกิดเป็นโรคผิวหนังขึ้นที่ตามริมฝีปากแล้วก็ตาย และต่อมาเมื่อได้นำเอาดินนั้นมาตรวจดู ก็ได้ความว่าดินแถวนั้นเป็นดินที่ไม่บริสุทธิ์มีเชื้อโรคแทรกแซงอยู่ และเชื้อโรคเหล่านั้นไม่ได้มาจากที่อื่นไกลเลย นอกจากตามทรากศพที่ฝังอยู่ภายในใต้ดินแถวนั้นเท่านั้น และเป็นสิ่งที่น่าคิดอยู่มาก ถ้าเราคิดถึงจำนวนเนื้อที่ที่เขาใช้ไปในการทำที่ฝังศพกับจำนวนอันมากมายของศพซึ่งทวีขึ้นทุกๆปีว่าเราจะต้องใช้เนื้อที่มากมายเพียงไร และเนื้อที่เหล่านี้เป็นเนื้อที่เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ซึ่งเราไม่สามารถจะใช้กระทำการเพาะปลูกหรือปลูกสร้างสิ่งใดๆขึ้นได้เลย

จะอย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปลงศพของเราจะเป็นวิธีที่ถูก แต่เท่าที่ปฏิบัติกัน

อยู่ทุกวันนี้ ยังเป็นทางไม่สู้จะเหมาะนัก เพราะรู้สึกว่าสถานที่ยังไม่มิดชิดพอเปิดเผยเกินไป ถ้าจะจัดหาสถานที่ๆไม่จุนจ้านนักได้ ก็จะทำให้ดีขึ้นอีกมากทีเดียว และควรจะหาวิธีที่จะระงับกลิ่นไอให้หมดสิ้นไป หรืออย่างน้อยที่สุดก็ควรจะให้กลิ่นไอนั้นลดน้อยลงได้อีก เท่าที่เป็นอยู่ณบัดนี้ การปลงศพของเรายังเป็นที่น่ารังเกียจอยู่บ้าง และบางทีก็เป็นที่น่าหวาดเสียว จนถึงกับบางคนไม่กล้าที่จะไปในการศพของญาติมิตรใดๆ ถ้าการปลงศพของเราได้รับการดัดแปลงให้เหมาะสมแล้ว ก็จะเป็นการสะดวกขึ้นอีกมาก ทั้งจะให้ประโยชน์แก่สุขภาพของพลเมืองได้ดียิ่งขึ้น ทั้งความสยดสยองก็จะสูญหายไปด้วย

เมื่อคิดถึงความต้องการที่จะกำจัดกลิ่นอันเกิดขึ้นจากการเผาศพ และลดความน่าเกลียดกลัวให้เบาบางลงแล้ว ก็ทำให้นึกไปว่าจะต้องเป็นการกระทำที่ระมัดระวังมาก และควรจะต้องได้ประโยชน์จริงๆ เพราะตามธรรมดาคิดอย่างหยาบๆแล้ว ร่างกายของมนุษย์เรานี้ถ้าหนัก ๑๕๔ ปอนด์ จะมีองค์ประกอบดังนี้

เป็นน้ำเสีย ๑๐๗ ปอนด์ หรือเท่ากับ ๗๑ เปอร์เซนต์ เป็นสารประกอบต่างๆ ของธาตุ ไฮโดรเย็น คาร์บอน แล ไนโตรเย็นเสีย ๓๑ ปอนด์ หรือเท่ากับ ๒๐.๕ เปอร์เซนต์ ส่วนที่เหลือก็มีธาตุ แคลเซียม, ฟอสฟอรัส, กำมะถัน, และซิลิการ์ (ซึ่งบางทีก็รวมกันเป็นสารประกอบ) เสีย ๗ ปอนด์ หรือเท่ากับ ๔.๕ เปอร์เซนต์

หลังจากการเผาตามวิธีใหม่นี้แล้วคนซึ่งหนัก ๑๖๐ ปอนด์จะเหลือที่เป็นเถ้าหนักไม่เกิน ๕ ปอนด์ หรือเพียง ๓.๑ เปอร์เซนต์เท่านั้น และไฟที่ใช้ก็จะมีอุณหภูมิอยู่ในระวาง ๑๕๐๐—๒๐๐๐ ดีกรีฟาเรนไฮท์ ซึ่งอุณหภูมินี้เชื้อโรคทุกชะนิดรวมทั้งของอหิวาต์และไข้รากสาดจะตายหมด นับได้ว่าเป็นวิธีที่ตัดหนทางการแพร่หลายของเชื้อโรคได้ดีที่สุดประการหนึ่ง

สำหรับต่างประเทศที่เขากระทำกันนั้นใช้เผาในเตาหรือห้องที่มิดชิด และเชื้อเพลิงที่ใช้เผาก็ใช้ถ่านหิน หรือถ่านโค้ก, โคลแก๊ส และน้ำมันเคอโรซีน ซึ่งบางอย่างก็เป็นของที่หาไม่ได้ง่ายนักสำหรับเมืองไทย การเผาด้วยถ่านหินหรือถ่านโค้กนั้นทรากศพที่จะเผาไม่ได้อยู่ติดกับเชื้อ

เพลิงที่เดียว ใช้แต่ส่วนของเปลวไฟที่แลบขึ้นมาเท่านั้น ดังนั้น เราจึงสามารถจะเก็บเถ้า หรืออัฐิไว้ได้เป็นส่วนหนึ่ง ต่างหาก ซึ่งไม่มีเถ้าของเชื้อเพลิงนั้นปะปนเลย และถ้าใช้อุณหภูมิถึง ๑๕๐๐ ดีกรี ฟาเรนไฮท์ แล้วก็จะได้ แต่เถ้าที่แห้งและเป็นสีขาวเหลืออยู่ ถ้าที่ต้องใช้ราว ๑ ตันต่อ ๑ ศพ และเวลาที่ใช้เผาก็ประมาณ ๕—๖ ชั่วโมง การเผาด้วยโคลแก๊สนั้น ก็เช่นเดียวกัน แต่เราให้แก๊สพ่นออกมาจากตะเกียงบุนเซนเปลวของแก๊สที่ร้อนจัด และติดไฟนี้จะเผาทรากศพนี้ให้หมดไปในเวลาเพียง ๑ ชั่วโมงเท่านั้น และด้วยอุณหภูมิถึง ๑๘๐๐ ดีกรี—ฟาเรนไฮท์ ส่วนการเผาด้วยน้ำมัน เราใช้พ่นน้ำมันให้ออกมาเป็นฝอยๆและละอองเล็ก ด้วยความกดดันประมาณ ๑๐ ปอนด์ เพื่อจะให้ละอองน้ำมัน ออกมาคงที่เสมอ ไอน้ำมันนี้เมื่อผสมกับอากาศก็จะติดไฟได้ และจะให้อุณหภูมิประมาณ ๒๐๐๐ ดีกรี—ฟาเรนไฮท์ กินเวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง และใช้น้ำมันประมาณ ๒๕ แกลลอน บางที่จะทำให้มีผู้เข้าใจไปว่า เราใช้เชื้อเพลิงมากเหลือเกิน แต่ถ้าเป็นที่รู้กันเสียด้วยในที่นี้ว่า เชื้อเพลิงนี้จะต้องใช้ไปในการเผาทรากศพซึ่งรวมทั้งหีบศพด้วยทั้งหมด และนอกนี้ยังจะต้องใช้เผาควัน, กลิ่นต่างๆและอากาศซึ่งเกิดจากการเผาศพนั้นให้บริสุทธิ์เสียก่อนด้วย จึงจะยอมให้ผ่านออกมาทางปล่องไฟได้ ทั้งนี้เตาไฟที่เผาต้องมีเครื่องพิเศษเพื่อทำให้สิ่งเหล่านี้ได้รับการเผาผลาญเสียก่อนในเตาไฟนั้นพอควร จนเกือบแทบพูดได้ว่า หมดกลิ่นอันน่ารังเกียจ และอากาศที่อาจเป็นอันตรายได้อย่างแน่นอน ฉะนั้น ถ้าจะพูดถึงความสิ้นเปลืองกันบ้างว่าไม่มากมายประการใด

ส่วนแบบที่จะคิดสร้างขึ้นนี้ ใช้เผาด้วยน้ำมันซึ่งมีราคาถูกมาก แต่ถ้าจะพูดถึงผลที่ได้รับแล้ว ก็ย่อมทัดเทียมกันกับแบบที่ใช้เผาด้วยเชื้อเพลิงอย่างอื่น เพราะการกระทำนี้ได้รับการดัดแปลง และได้มีการระมัดระวังเป็นอย่างดี และน้ำมันซึ่งอาจให้ปริมาณความร้อนในระวาง ๑๐๗๐๐ ถึง ๑๒๕๐๐ เซนติเกรดฮีทยูนิตต่อ ๑ ปอนด์ ในเมื่อถ่านหินจะให้ได้เพียง ๘๐๐๐ เซนติเกรดฮีทยูนิตเท่านั้น

สำหรับฌาชณิยสถานดังปรากฏในภาพเป็นแบบที่พยายามทำขึ้นเพื่อให้เหมาะแก่กิจการต่างๆที่จำเป็นในพิธีนี้จริงๆ

และไม่ขัดขวาง ต่อ ประเพณี นิยม ของไทย เราด้วยประการใด ๆเลย ทั้งสถานที่ ๆ ดำริ จะ สร้าง ขึ้นนั้นเป็น สถาน ที่ ๆเหมาะมาก เพราะถึงแม้จะอยู่ลับตาไปก็ดี แต่ความจริงไม่ อยู่ ห่างไกล จาก ที่ ชุมนุมชน เลยตลอดจนจนการไปมา ซึ่งจะเป็นทางบกหรือทางน้ำก็ตามย่อมสะดวกทั้งนั้น แต่สถานที่ ๆต้องการให้กว้างขวางนั้น ก็ด้วยเพราะเหตุว่าจะได้มีเพื่อไว้สำหรับการขยายตัวในเวลาภายหน้าเมื่อถึงคราวจำเป็น ทั้งจะได้มีที่เหลืออยู่เป็นที่ปลูกประรำชั่วคราวและทำสวนดอกไม้ด้วย

สำหรับสวนดอกไม้นั้นเป็นของที่จำเป็นมาก เพราะจะทำให้สถานที่มีชีวิตจิตต์ใจขึ้นอีก จะทำให้ผู้ที่ผ่านไปมามีความรู้สึกว่าสถานที่นั้นเป็นสถาน ที่นั้นเป็นสวนมากกว่าเป็นสุสาน ทั้งจะรบเร้าใจให้เป็นไปในแง่ที่ปราศจากความ หวาดเกรงและเงียบเหงาจนเกินไป ถ้าไม่ตบแต่งสถานที่ชะนิดนี้เสียบ้าง ก็จะทำให้ผู้ที่มาในพิธีเช่นญาติมิตรเป็นต้น เพิ่มความเศร้าโศรกขึ้นอีก เพราะความธรรมดาเขาก็มีความเศร้าโศรกอยู่เพียงพอแล้ว

รอบบริเวณสถานที่นี้ จะปลูกต้นไม้ชะนิดต้นโต ๆขึ้นเพื่อแสดงบริเวณของสถานที่อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งจะได้ทำให้สถานที่ร่มเย็นขึ้นอีก กับทั้งจะได้ช่วยให้กลิ่นไอที่อาจมีเหลืออยู่บ้างเล็กน้อยผ่านพ้นบริเวณไปได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

สิ่งที่สำคัญภายในตัวอาคาร มี ๖ อย่างคือ

๑. ศาลาการเปรียญ สำหรับใช้เป็นที่พักแขก ตั้งค่าย บังสกุลและเผาหลอก

๒. ห้องพิธีซึ่งเป็นที่ตั้งเตาเผา ๓ เตา

๓. ห้องเครื่อง

๔. ห้องเย็นสำหรับเก็บศพชั่วคราว

๕. ห้องเจ้าพนักงาน

๖. และห้องพัศดุ สำหรับเก็บภาชนะต่าง ๆ เช่นรถเข็ญและภาชนะต่าง ๆที่ใช้ในการรับแขก

ห้องต่าง ๆดังที่กล่าวแล้ว ได้เลือกเฟ้นเอาที่จำเป็นจริง ๆ เพราะเนื่องด้วยการเงิน และถ้าจะจัดให้มีขึ้นเต็มบริบูรณ์เท่าที่ควรมีแล้ว ก็ยังมีอยู่อีกหลายอย่างเหมือนกัน

นอกจากตัวอาคารใหญ่นี้แล้วยังได้จัดให้มีบ้านนายป่าช้า ห้องพักเจ้าพนักงาน และโรงรถสำหรับเก็บรถบรรทุกศพด้วย แต่ได้แยกอาคารจำพวกนี้ไว้คนละส่วนกับตัวอาคารใหญ่ ไม่ได้เอามาปะปนกับสถานที่ ๆ ญาติมิตรและแขกจะต้องผ่านไปมาเลย

รูปของตัวอาคารใหญ่นั้นเป็นแบบที่มีหลังคามุงด้วยกระเบื้อง เครื่องประกอบก็ได้ใช้แบบไทย ทั้งการพิธีที่จะได้จัดทำก็ดำเนินตามแบบเดิมของเราโดยมิได้มีการตัดส่วนหนึ่งส่วนใดออกหรือทำให้ผิดจากความต้องการของประเพณีเดิมไปเลย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อที่จะรักษาประเพณีการเผาศพของไทยเราให้คงอยู่ ส่วนการตบแต่งไม่ว่าจะเป็นภายนอกหรือภายในก็ตาม ได้พยายามที่จะไม่ให้ผู้ที่ไปมาในพิธีนี้รู้สึกเศร้าหมองได้เลย แต่ไม่ใช่เป็นที่หรูหราจนถึงจะทำให้ญาติมิตรและแขกทั้งหลายขาดความเคารพและสงบเสงี่ยม

ครั้งแรกเมื่อรถศพนำศพมาถึงก็นำขึ้นสู่ศาลาการเปรียญ นำไปไว้ณที่ตั้งศพซึ่งจัดไว้โดยฉะเพาะ ส่วนการพิธีทุกอย่างเช่น การมีเทศน์, บังสกุล ก็คงกระทำได้เช่นเดิมทุกอย่าง ที่พักญาติมิตรและแขกก็จะจัดไว้อีกที่หนึ่ง ซึ่งอยู่บนศาลาเดียวกัน ทั้งมีที่กว้างขวางพอที่เจ้าภาพจะได้จัดการเตรียมเข้าของและเครื่องใช้เนื่องในการนี้ได้โดยพร้อมเพรียงด้วย ส่วนญาติมิตรและแขกถ้ามีมากก็จะจัดอยู่ในสนามหญ้าอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ห่างไกลจากศาลาการเปรียญนี้ โดยปลูกเป็นปะรำชั่วคราวขึ้นโดยให้มีขนาดบรรจุได้พอเหมาะ และสะดวกแก่การดัดแปลงตามต้องการด้วย การรับรองและเลี้ยงดูแขกนั้นก็พยายามให้เป็นไปโดยสะดวกที่สุด

การตั้งศพที่ศาลาการเปรียญนี้เพื่อกระทำพิธีเผาหลอก ตามแบบธรรมเนียมเดิมของเรา เมื่อถึงกำหนดพิธีบรรดาญาติมิตรและแขกก็สามารถที่จะเข้ากระทำการได้โดยสะดวก ซึ่งได้จัดทางเข้าและทางออกไว้โดยไม่ให้แขกส่วนกันได้เลย ส่วนการที่จะจัดให้มีพาหนะประโคมศพนั้นก็ไม่มีการขัดข้องทั้งสิ้น

การที่จะเคลื่อนศพจากที่เผาหลอกไปสู่เตาเผานั้นนับเป็นการกระทำที่สำคัญมาก

เพราะจิตต์ใจของญาติมิตรของผู้ตายย่อมจะรู้สึกเศร้าสลดขึ้นถึงขีดที่สุดในตอนนั้น และต้องพยายามหลีกเลี่ยงจากการใช้มือจับต้องหรือกศพให้มากที่สุดด้วย สำหรับการเคลื่อนศพนั้นมีรถเข็นซึ่งทำขึ้นโดยฉะเพาะ และมีความสูงต่ำพอดีกับที่ตั้งศพ ทั้งการที่จะยกศพขึ้นรถนี้ก็ต้องทำโดยระมัดระวังอย่างดี และไม่ให้มีเสียงครืดคราดอันบังเกิดจากการกระทบกระทั่งหรือมีการสั่นไหวเลย การเข็นรถศพไปก็ต้องกระทำอย่างช้า ๆ และโดยสงบเสงี่ยม เพื่อเป็นการเคารพ และกล่อมใจในผู้อยู่ณที่นั้นไม่บังเกิดความหวาดเสียวและความวิเวกใจจนเกินควร

พูดถึงห้องพิธีซึ่งเป็นที่ตั้งเตาเผา ๓ เตานั้น หมายความว่าฌาปนสถานนี้มีความสามารถที่จะเผาได้ถึง ๓ ศพในคราวเดียวกัน และเตาเผาเตาหนึ่ง ๆ ก็ทำงานตามลำพังของตัว และไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกระทำพร้อมกันทั้ง ๓ เตา ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่จำนวนของศพที่จะนำมาเผาด้วย สำหรับงานที่เตานี้จะต้องกระทำก็คือ หลังจากที่ศพเคลื่อนมาสู่เตาโดยรถเข็นแล้ว ความสูงต่ำของหีบศพก็จะมาพอดีกับช่องประตูของเตาซึ่งภายในมีตะแกงสำหรับรับหีบศพนั้น การที่จะดันหีบศพให้เข้าไปสู่ในเตานั้นก็ต้องกระทำอย่างระมัดระวังเช่นเดียวกับขณะที่เคลื่อนศพมาเหมือนกัน เมื่อได้บีดประตูเตาอย่างเรียบร้อยแล้ว ก็เป็นเวลาที่เตรียมพร้อมที่จะดำเนินการเผาได้ทันที มีข้อที่ควรสังเกตในขณะเผานี้ด้วยว่า เครื่องยนตร์ในห้องเครื่องสำหรับเตาเผานั้นได้พยายามให้มีเสียงดังเนื่องจากการเดินเครื่องน้อยที่สุด และไม่ทำให้บังเกิดการสั่นสะเทือนโดยไม่จำเป็นเลย ทั้งนี้ก็เพื่อห้ามเสียซึ่งความจูงใจไปในทำนองที่น่าหวาดเสียว และรำคาญแก่ผู้อยู่ใกล้เคียง ทั้งจะเห็นได้ว่าการกระทำทั้งหมดนี้ได้พยายามหลีกเลี่ยงจากการใช้มือจับต้องศพอย่างที่สุดด้วย และไม่มีหน้าที่เหลือไว้ให้สับเหร่อกระทำเช่นที่เราได้กระทำกันมาแล้วเลย สับเหร่อสำหรับฌาปนสถานนี้ก็จะกลายเป็นช่างไฟไปและมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเตาเผาเพื่อให้ดำเนินไปตามความต้องการเท่านั้น

ห้องเย็นที่ได้จัดให้เป็นส่วนประกอบของฌาปนสถานอีกอย่างหนึ่งนั้นก็เพื่อที่จะได้เก็บศพที่ต้องการจะมาภายในเวลา

อันเล็ก และจุพอที่จะรักษาศพไว้ได้ ๕ ศพในคราวเดียวกัน เวลาที่อยู่ได้ ๓ วัน โดยไม่ให้มีกลิ่นเหม็น แต่จะต้องทำการเผาภายในกำหนดนี้ด้วย สำหรับฌาชณียสถานนี้เป็นที่สำหรับเผาศพโดยฉะเพาะ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการรับฝากศพที่จะต้องการเก็บไว้ เช่นสุสานอื่น ๆ เลย

สำหรับห้องเจ้าพนักงานและห้องพัสดุนั้นก็เป็นที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งเพื่อสะดวกแก่การติดต่อ, การจัดขนพัสดุและเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยดี และโดยรวดเร็ว และจะได้มีเจ้าพนักงานคอยดำเนินการให้เป็นไปโดยเรียบร้อยด้วย

อนึ่งสำหรับแบบที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เป็นแบบที่เพียงแต่จะดำริสร้างขึ้นเท่านั้น ส่วนการเขียนแบบแปลนนั้นได้กระทำไว้อย่างเรียบร้อยแล้ว ยังรอแต่จำนวนเงินและเวลาที่จะได้จัดการลงมือกระทำการก่อสร้างเป็นขั้นต่อไปอีกส่วนหนึ่ง สำหรับฌาชณียสถานที่มีเตาเผา เช่นที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ยังเป็นของที่ใหม่มากสำหรับเมืองไทยเรา และถ้าบังเอิญคงได้จัดการสร้างขึ้นแล้ว ๒ แห่ง คือสำหรับสุสานแขกตำบลบ้านทวาย จังหวัดพระนครแห่งหนึ่ง และอีกแห่งหนึ่งเป็นของเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา แต่ทั้งสองแห่งนี้เป็นฌาชณียสถานที่มีขนาดเล็กมาก และสร้างด้วยจำนวนเงินเพียงเล็กน้อย ซึ่งย่อมจะให้ผลไม่ได้ดีเท่ากับแบบที่ได้กล่าวถึงนี้ จะอย่างไรก็ตามผลที่ได้ก็นับว่าเป็นที่น่าพอใจ

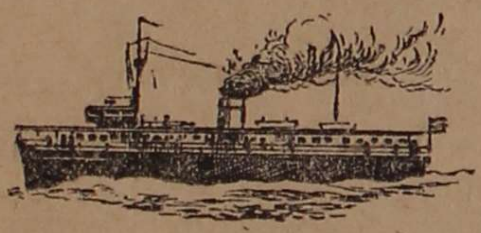
ได้พูดมาแล้วว่าฌาชณียสถานแบบนี้ยังเป็นของที่ใหม่มากสำหรับเมืองไทย และบางทีจะทำให้ขาดความนิยมสำหรับคนทั่ว ๆ ไปที่ไม่ทราบว่าจะให้ผลดีเท่ากับที่เคยกระทำกันมาตั้งสิบ ๆ ปีแล้วนั้นหรือไม่ เพราะอาจมีผู้เข้าใจไปว่าการเผาด้วยเตาเช่นนี้ย่อมทำให้อัฐิและอังคารสูญไปในกองเถ้าหมด และไม่สามารถจะทำพิธีเก็บได้ดังที่ประเพณีของเราต้องการ แต่ถ้าได้ทราบเสียด้วยในที่นี้ว่าการที่จะยังคงมีการเก็บอัฐิและอังคารเช่นที่เคยกระทำกันอยู่นั้นก็ยังคงเป็นสิ่งที่กระทำได้ในการเผาด้วยเตาเผานี้ โดยไม่มีการผิดเพี้ยนกว่าที่เคยกระทำกันอย่างไรเลย ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการจะให้มีการเก็บก็กระทำได้โดยง่ายเช่นเดียวกัน และไม่เป็นการบังคับหรือทำลายประเพณีเดิมของเราแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

สำหรับในต่างประเทศแล้วการเผาด้วยวิธีนี้เป็นที่นิยมกันมาก ถึงแม้ในประเทศที่ลัทธิศาสนาต้องการให้กระทำพิธีฝังศพก็ตาม (โดยเขาเชื่อว่าการฝังศพเป็นหนทางที่อาจทำให้ผู้ตายได้ไปสวรรค์) ก็ยังใช้วิธีเผาชะนิดนี้ เพราะเมื่อเพ่งเล็งถึงคุณประโยชน์ในทางสุขภาพและอนามัยแก่คนที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปแล้วย่อมเป็นการสำคัญกว่า แต่เขามีวิธีทำซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ให้เป็นการฝ่าฝืนลัทธิศาสนาจนเกินไป โดยกระทำเป็นสายกลาง คือเผาเสียก่อนแล้วก็รวบรวมอัฐิและอังคารมาฝังตามพิธีศาสนาอีกหนหนึ่งซึ่งกินที่น้อยกว่าที่จะฝังโดยไม่ทำการเผาก่อนนั้นหลายเท่า บางทีเขาก็นำเอาอัฐิและอังคารนั้นบรรจุในภาชนะทำนองโกษฐ์ของเราไปบรรจุไว้ในที่เก็บซึ่งสร้างขึ้นใหญ่โตเป็นพิเศษสำหรับทั่วๆไปซึ่งเรียกว่า คอลัมบาเรียม ซึ่งเป็นการประหยัดทั้งทรัพย์และที่ดินด้วย ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าย่อมเป็นการจำเป็นสำหรับประเทศที่มีพลเมืองหนาแน่นเช่น ประเทศอังกฤษซึ่งมีคนตายไม่ต่ำกว่าปีละครึ่งล้านคนทุกปี

ในต่างประเทศก็ได้มีการนิยมการเผาศพตามวิธีนี้มาก ทั้งในยุโรปและอเมริกา ซึ่งรวมทั้งประเทศในตะวันออกของเราด้วย เช่นประเทศสหปาลีรัฐอเมริกาได้ปรากฏว่ามีมากกว่า ๒๖ แห่ง ในประเทศอังกฤษมีประมาณ ๑๔ แห่ง และในประเทศอิตาลีประมาณ ๒๗ แห่ง ซึ่งจนถึงบัดนี้แล้วคงจะมีเพิ่มขึ้นอีกมากมายทีเดียว สำหรับในประเทศญี่ปุ่น, คานาดา, และออสเตรเลีย ก็มีหลายแห่งเหมือนกัน แต่เป็นจำนวนที่ยังไม่ทราบแน่นอน

เท่าที่ทราบจากหนังสือพิมพ์ว่าได้มีผู้ที่ได้สนใจในวิธีเผาศพแบบนี้อยู่บ้างจนถึงกับได้พยายามดัดแปลงแก้ไขและได้ทดลองนำไปใช้กับการเผาศพบางรายจนได้ผลระงับกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ได้ดี และให้ความปลอดภัยพอสมควร ซึ่งนับว่าเป็นผลดีมากส่วนหนึ่ง และถ้าทำได้ตามที่กล่าวนั้นแล้วก็เป็นที่น่ายินดีมากว่า การเผาศพในเมืองไทยเราจะได้ก้าวขึ้นสู่ความเจริญบ้าง และจะได้แพร่ไปตามโอกาสอันควร อันจะเป็นผลดีแก่ความปลอดภัยของพลเมือง และยังความผาสุขให้ได้ยิ่งกว่านี้

ถ้าโชคอำนวยให้ ฌาชฌียสถาน ที่อยู่ในความดำริ นี้สำเร็จไปได้ ก็จะทำให้สถาปัตยกรรมของเราอีกชั้นหนึ่ง เป็นที่โอ่อวด แก่ชนชาติอื่นเขาได้ ส่วนทางอนามัยและความสะดวกนั้น ก็จะไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะไม่ได้รับผลเป็นการดี เพราะข้อสำคัญมีว่า ทำกลิ่นไอต่างๆที่เกิดจากการเผาซึ่งทำให้เป็นที่รังเกียจและเกรงกลัวนั้นสูญสิ้นไป และนอกจากจะเป็นสถานที่ทำพิธีได้ตลอดฤดูกาลแล้ว ยังได้ทราบว่าการเผาปลงศพนั้น ถ้าเป็นศพอนาถา ก็จะจัดการทำให้ โดยไม่คิดมูลค่าเลย

การปรับปรุงสุขลักษณะวัดสามจีนใต้

เนื่องจากเจ้าหน้าที่กองสุขาภิบาลโรงเรียนและกรมสาธารณสุข เมื่อตรวจการสุขาภิบาลของโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน ได้รายงานไว้ว่า วัดสามจีนใต้นี้ตกอยู่ในสภาพสกปรก ทั้งเป็นที่อาศัยของคนที่เป็นโรคติดต่ออย่างร้าย อันน่าจะเป็นภัยแก่ภิกษุสามเณรและนักเรียนเป็นอย่างมาก และเป็นการเสื่อมเสียแก่พุทธศาสนาอีกด้วย วันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ เจ้าอาวาสและข้าพเจ้าจึงได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมพลศึกษา ประสงค์จะขอให้ช่วยวางผังของวัดเพื่อจัดการสถาปนาให้เข้ารูปอันสมควร

เรื่องนี้ส่วนสำคัญเกี่ยวข้องแก่คนส่วนมาก เพราะเป็นสถานที่เคารพซึ่งเพราะความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนอยู่ด้วย ทั้งจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถในทางวิทยาการ และอำนาจของเจ้าหน้าที่หลายแผนกมาช่วยกันปรับปรุงการนี้จึงจะดำเนินสู่ผลอันดีงามได้ อธิบดีกรมพลศึกษา ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลการสุขาภิบาลของโรงเรียน จะจัดทำไปแต่ตามทางการ โดยฉะเพาะย่อมจะไม่สะดวก เพราะจะพบอุปสรรคขัดขวางอยู่หลายสถาน แต่เพื่อจะให้สถานที่เคารพอันทรงประโยชน์ยิ่งใหญ่ของชาติส่วนนี้ ได้ประสพผลสำเร็จอันดีงาม จึงได้นำเรื่องนี้หารือไปยังกรมธรรมการ กรมศิลปากร และกรมศึกษาธิการ ขอความร่วมมือ ต่างก็เห็นชอบและขอให้จัดดำเนินการ โดยจะส่งผู้แทนมาร่วมการนี้ด้วย ถึงกระนั้นก็ยังมีเจ้าหน้าที่ไม่พอที่จะดำเนินการให้เรียบร้อยได้ จึงต้องขอเชิญผู้ที่มีความรู้ความสามารถในหน้าที่เหล่านี้เพิ่มเติมอีก ได้แสดงความประสงค์แล้วขอเชิญไปยังกรมสาธารณสุข กรมโยธาเทศบาล และข้าราชการอีกบางท่าน ทั้งนิมนต์พระภิกษุที่สมควรบางรูปมาเป็นกรรมการและที่ปรึกษา ดังปรากฏรายนามต่อไปนี้

รายนามกรรมการปรับปรุงสุขลักษณะวัดสามจีนใต้

๑. นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย	อธิบดีกรมพลศึกษา	ประธานกรรมการ
๒. พระชำนาญอนุสาสน์	อธิบดีกรมธรรมการ	กรรมการ
๓. พระสาโรชรัตนนิมมานก์	หัวหน้ากองสถาปัตยกรรม	,,
๔. พระไวทยวิธีการ	หัวหน้ากองสาธารณสุข พระนคร	,,
๕. หลวงสิริเดชธรรม	หัวหน้ากองสังฆการี	,,
๖. หลวงบริบาลเวชกิจ	หัวหน้ากองสุขาภิบาลโรงเรียน	,,
๗. นายร้อยเอก ชุนบัญชาราณการ	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	,,
๘. นายนารถ โพธิประสาท	หัวหน้ากองสถาปัตยกรรม กรมโยธาเทศบาล	,,
๙. นายสนิท เทวินทรภักดิ	ครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน กรรมการและเลขานุการ	
๑๐. นายอุทัย เหมรัตน์	ผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๑. พระมหากึม สุวรรณชาติ	เจ้าอาวาสวัดสามจีนใต้	ที่ปรึกษา
๑๒. พระปริยัติบัณฑิต	เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา และเจ้าคณะหมวดพลับพลาชัย	,,
๑๓. พระครูปลัดสัมพิพัฒนสุตาจารย์	พระครูปลัดสมเด็ดพระวันรัต วัดสุทัศน์เทพวราราม	,,

รายนามผู้ที่มาประชุมแทนกรรมการ และมาแถลงกิจการต่าง ๆ ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่

๑๔. นายจรูญ ตุลยานนท์	นายช่างสถาปนิก กรมโยธาเทศบาล มาเข้าประชุมแทนนายนารถ โพธิประสาท
๑๕. นายร้อยเอก ชุนวิมลสรกิจ	เจ้าหน้าที่ควบคุมที่สาธารณะ กรมโยธาเทศบาล
๑๖. นายสุอาด หงษ์ยนต์	มาแถลงกิจการในหน้าที่เกี่ยวแก่เรื่องนี้
๑๗. นายศิริบูรณ์ เอมมณี	
๑๘. ชุนสันทัดวุฒิวิถี	เจ้าหน้าที่กรมโยธาเทศบาล มาแถลงกิจการในหน้าที่เกี่ยวแก่เรื่องนี้
๑๙. พระวิเศษกลปกิจ	กรมธรรมการ
๒๐. พระวินัยธรเที่ยง	เจ้าอาวาสวัดสามจีนนิมนต์มาร่วมประชุมด้วย
๒๑. พระสมุห์กวย	
๒๒. พระใบฎีกาเขียน	ประธานฯ นิมนต์มาร่วมประชุมด้วย
๒๓. พระมหาใย	

เริ่มการประชุมครั้งที่ ๑ วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยมีหัวข้อประชุมดังนี้ —

๑. กำหนดแนวถนนในวัด
๒. กำหนดแนวกำแพงโบสถ์
๓. กำหนดเนื้อที่เพื่อวางผังสร้างกุฏิ
๔. กำหนดเนื้อที่เพื่อวางผังสร้างศาลา
๕. ขอรื้นแนวถนนหลวง

๑๒

๒๒

๑๑

๒๓

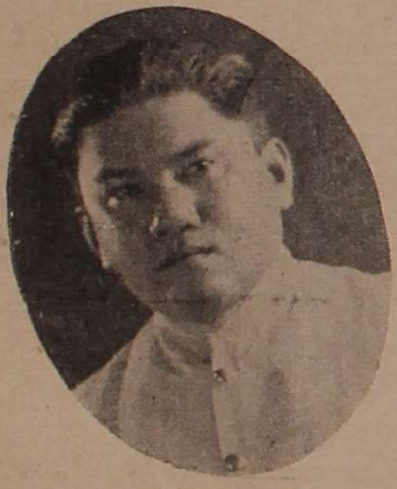
๑๕

๑๖

๑๕

๑๘

๑๔

๐๑

๖. กำหนดเนื้อที่วางผังและทำแผนผังการสร้างสถานฌาปนกิจทันสมัย

๗. กำหนดผังโรงเรียน

ในการปรับปรุงสุขลักษณะวัดนี้ ได้ดำเนินการประชุมรวม ๗ ครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ และได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการมหาเถรสมาคมให้ดำเนินการก่อสร้างตามแผนผังได้ แต่วันที่ ๑๘/๑๐/๗๙

กิจการที่ได้จัดกระทำไป รายละเอียดปรากฏอยู่ตามรายงานการประชุมปรับปรุงสุขลักษณะวัดสามจีนใต้ ที่พอจะยกมาแสดงได้ในที่นี้อย่างย่อ ๆ ก็คือ ตามแผนที่ในหน้าต่อไปนี้

ฉะบับหมายเลขที่ ๑ คือแผนที่แสดงบริเวณวัดสามจีนใต้ในสภาพเดิม

ฉะบับหมายเลขที่ ๒ คือแผนที่แสดงแนวถนนที่กรมโยธาเทศบาลกรุยให้ใหม่

ฉะบับหมายเลขที่ ๓ คือแผนที่แสดงบริเวณ วัดสามจีนใต้ ที่มหาเถรสมาคมประชุมอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างได้

บัดนี้ได้เบิดประมูลการก่อสร้างวัด งวดที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๕ มกร ๘๐ แล้ว มีสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กุฏิ ๕ หลัง กำแพงโบสถ์ด้านติดถนนตัดใหม่ และกำแพงกุฏิที่สร้างใหม่โดยรอบ เวลานี้กำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ งวดหลังจะได้เบิดประมูลต่อไปตามลำดับ.

วินัย เทวินทรภักดิ์

เลขานุการ และ กรรมการ

๒๐/๑๒/๘๐

ข่าวโรงเรียน

ข่าวกีฬา

พ.ศ. ๒๔๙๐

ปีนี้เป็นปีแรก ที่โรงเรียนมัธยมวัดสามจีนได้ส่งนักกีฬาเข้าแข่งขันแทบทุกประเภท และแทบทุกรุ่น เพราะเราอยากจะเพาะนักเรียนให้เป็นนักกีฬาทั้งโรงเรียน ไม่ใช่คนเดียว เราไม่หวาดหวั่นต่อการแพ้ชะนะ ขอแต่ให้เราได้แข่งขันกีฬาทุกชะนิด นั่นเป็นข้อมุ่งอันสำคัญยิ่ง ที่สุดเราชะนะเลิศเพียงสอง ถ้วยเกียรติยศจึงเป็นของเราสองถ้วย กีฬาที่เราได้ส่งเข้าแข่งขันในปีนี้ คือ

๑. ฟุตบอลล์ (รุ่นเล็ก) ครูประโยชน์ มุกดาสนิท กับครูบุญเม้ง วิระวานิช ผู้ฝึกหัด

รายนามผู้เล่น

ทองสิน ชูสิน สำหร่าย ศิริ สดวย ละเมียด ละม้าย บุญส่ง ประจวบ สิงห์โต เฉิดฉลอง

๒. บาสเกตบอลล์ (รุ่นเล็ก)

รายนามผู้เล่น

ละเมียด จันทร์ประเสริฐ ละม้าย จันทร์ประเสริฐ แกระ โปรยวัฒนดิเรก กิมฮก เซี๊ยะใจซื่อ

๓. บาสเกตบอลล์ (รุ่นกลาง) เราคว่ำทีมอื่นๆเสียย่อยยับ แต่ที่สุดเราก็แพ้อยุธยาเพียงหนึ่งแต้ม หากเวลาไม่หมดเสียก่อน จะแพ้หรือจะชะนะอย่างไรอีกก็ทายไม่ได้ เราแพ้เพราะเราควรแพ้ อยุธยาชะนะเพราะอยุธยาควรชะนะ นี่คือเหตุผลของการ "แพ้ชะนะ" เราจึงได้รับเพียงตำแหน่งรองชะนะเลิศ

นามผู้เล่น

สงวน งามวิทยา สวิง ดอกจันทร์ เฉลียว สนองนวด หลุย แรมวัลย์ สุมล อากาศวิภาต เจือ อ่อนท้วม

๔. บาสเกตบอลล์ (รุ่นใหญ่)

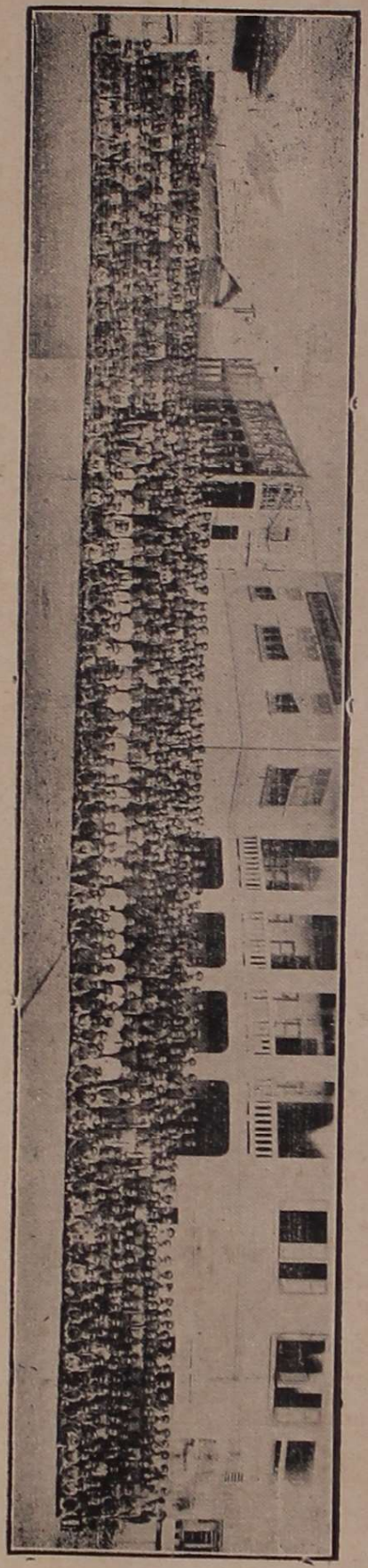
ภาพนักเรียนที่เข้าแข่งขันญญิตสู
ประจำ พ.ศ. ๒๔๘๐

บาสเกตบอลล์รุ่นกลาง
(รองชะนะเลิศ)

พนักงาน ห้องสมุดโรงเรียน

ภาพนักเรียน ในงานฉลองตึก ม.ศ. ๔ ๒๔๘๐

นามผู้เล่น

สุปรีชา นิโครธานนท์ ศิริ แรมวัลย์ บุญช่วย วุฒนะนุกูล เล็ก วรรัตธร กมล จันทน์ลออ จง สิงหเสนี ติงฮง ซิมเบ้ง

๕. ยิมนาสติ๊กส์ ผู้เล่น คือ

บุญชู สำเภาเงิน บุญส่ง สุขภัณฑ์ จำรัส ธรรมพิทักษ์ ภักดิ์ แก้วดิษฐ์ ประเวศ วรอุไร

๖. ญูญิตสู

ครูเว้ง ฮ่งสวัสดิ์ ครูพลศึกษาของเราได้ลงมือฝึกซ้อมตั้งแต่ภาคต้น คาดไว้ว่าจะส่งให้ครบทุกรุ่น แต่ปรากฏว่าน้ำหนักเกินหลายคนจึงได้ส่งเพียง ๔ รุ่น

๑. ศิริ แรมวัลย์ รุ่นหนึ่งร้อยสามสิบห้า ๒. สวง ดีฉลอง รุ่นหนึ่งร้อยสิบห้า ๓. หมู กี่ศิริ รุ่นหนึ่งร้อยสิบสอง ๔. อารัญ โฆษะทัต รุ่นหนึ่งร้อยเก้า

ผลของการแข่งขัน

ศิริ แรมวัลย์ ชะนะเลิศ รุ่นร้อยสามสิบห้า หมู กี่ศิริ ชะนะเลิศ รุ่นร้อยสิบสอง

สามจีนก็มีลูกมากหลาย แต่ไม่เคยปรากฏว่า ลูกคนใดนำถ้วยญูญิตสูมาให้แก่สามจีนได้เลย ศิริ และหมู เป็นคนแรกที่สามารถนำความมีชัยมาสู่โรงเรียน ดังนั้นชาวสามจีนจึงพากันดีใจ แม้กรมพลศึกษาก็ยังพลอยแสดงความยินดีมาด้วย เราจึงเรียกว่า ศิริ – หมู ผู้สามารถในปี พ.ศ. ๒๕๘๐

๗ มวยฝรั่ง นามผู้เข้าแข่งขันคือ

รุ่น ๙๐ พยอม แดงประไพ รุ่น ๑๐๕ สุดใจ ใช้บัญญา รุ่น ๑๑๒ เจริญ ปานดิษฐ์ รุ่น ๑๑๕ กมล จันทน์ลออ

กรีฑา

เราเคยได้โล่ห์รุ่นจิ๋วเมื่อปีก่อน ปีนี้เราส่งเข้าแข่งขันแทบทุกประเภท เราแบ่งหน้าที่กันฝึกซ้อม

รุ่นจิ๋ว ครูประโยชน์ มุกดาสนิท รุ่นเล็ก ครูชูป กระสินธุ์ รุ่นกลางและรุ่นใหญ่ ครูบุญเม้ง วีระวานิช

ผลของการแข่งขัน

วิ่งผลัดรอบสนาม รุ่นเล็กได้ตำแหน่งรองชะนะเลิศ ผู้เล่นคือ เสนอ, กิม, ประเสริฐ, สวาท, จรัส,

วิ่งระยะทาง ๘๐ เมตร รุ่นจิ๋วเข้าตำแหน่งที่สอง ผู้เล่นคือ สุวัฒน์

วิ่งเขย่งเก็งกอยก้าวกะโดด รุ่นกลางเข้าตำแหน่งที่สาม ผู้เล่นคือ สุดใจ เจ็ดศิริ

ผู้ได้รับเสื้อสามารถของโรงเรียน

๑ ศิริ แรมวัลย์ ๒ หมู กี่ศิริ

ผู้ได้รับตราของโรงเรียน

สุดใจ ใช้บัญญา สงวน งามวิทยา หลุย แรมวัลย์ เฉลียว สนองนวล สุมล อากาศวิภาต สวิง ดอกจันทร์ เจือ อ่อนท้วม

"กระสินธุ์" รวบรวม

(สำเนา)

คำสั่งกระทรวงธรรมการ

ที่ ศ. ๑๖๒/๒๔๘๐

เรื่องเปลี่ยนแปลงกำหนดวันเปิดปิดภาคเรียนโรงเรียนรัฐบาล

ด้วยกระทรวงธรรมการได้พิจารณาเห็นเป็นการสมควรที่จะเปลี่ยนแปลงกำหนดวันเปิดปิดภาคเรียนโรงเรียนรัฐบาลทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ฉะนั้นให้

๑. ยกเลิกคำสั่งการเปิดปิดภาคเรียนโรงเรียนรัฐบาล ฉบับลง วันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐

๒. โรงเรียนจัดเวลาเรียนใหม่ แบ่งเป็นภาคดังนี้

ภาคต้น

เปิดเรียน วันที่ ๑๗ พฤษภาคม
วันสุดท้ายของภาค วันที่ ๑๗ สิงหาคม
ปิดภาคต้น วันที่ ๑๘ สิงหาคม ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม รวม ๑๔ วัน

ภาคกลาง

เปิดเรียน วันที่ ๑ กันยายน
วันสุดท้ายของภาค วันที่ ๕ ธันวาคม
ปิดภาคกลาง วันที่ ๕ ธันวาคม ถึงวันที่ ๑๙ ธันวาคม รวม ๑๕ วัน

ภาคปลาย

เปิดเรียน วันที่ ๒๐ ธันวาคม
วันสุดท้ายของภาค วันที่ ๒๖ มีนาคม
ปิดภาคปลาย วันที่ ๒๗ มีนาคม ถึงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ในศกใหม่รวม ๕๑ วัน

ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นไป จนกว่าจะเปลี่ยนแปลง

สั่งแต่ณวันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๐

สนธุสงครามชัย

รัฐมนตรี

เตรียมมหาวิทยาลัย

ทางการกระทรวงธรรมการได้แถลงการณ์เรื่องเตรียมมหาวิทยาลัย ซึ่งจะตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ และเวลานี้สถานที่เตรียมมหาวิทยาลัยเหล่านั้นได้ทำการเปิดรับอยู่แล้ว นักเรียนผู้สำเร็จมัธยมบริบูรณ์ตามหลักสูตรการศึกษาแผนใหม่ของกระทรวงธรรมการ มีสิทธิ์สมัครเป็นเตรียมนิสิตตามสถานที่ต่อไปนี้

เตรียม นายเรือ กรมทหารเรือ

เตรียม นายร้อยเทคนิค, ทหารบก, ตำรวจ, กรมยุทธศาสตร์ทหารบก

เตรียม อักษรศาสตร์, วิทยาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ ฯลฯ ร.ร. มัธยมหอวังแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

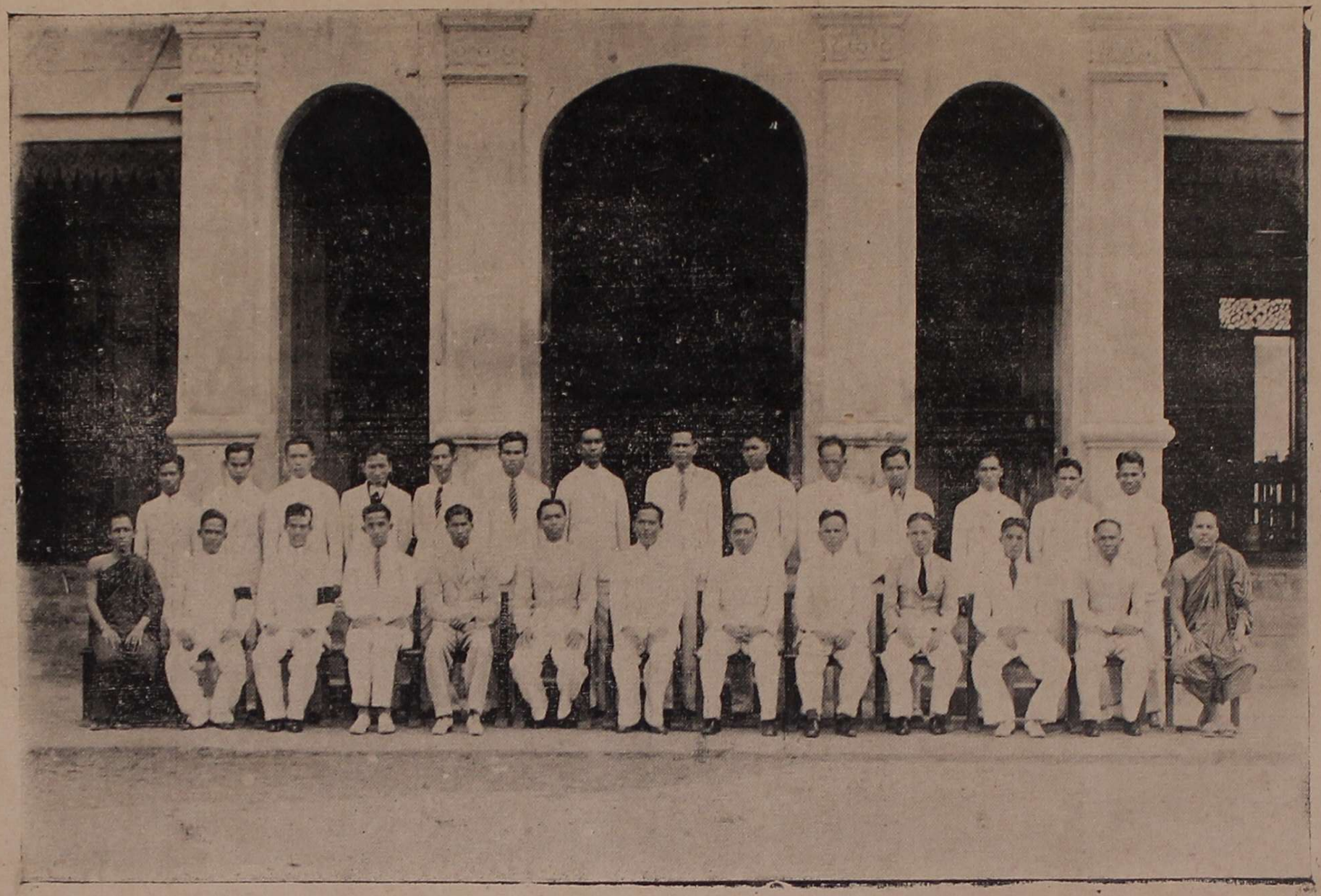
เตรียม ธรรมศาสตร์และการเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

ลูกเสือเข้าประจำกอง

วันที่ ๒๔ กุมภ์ศกนี้ ร.ร.ได้ส่งลูกเสือไปเข้าพิธีประจำกองลูกเสือโท ณ ลานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ผู้กำกับเอก บุญเม้ง วีระวานิช เป็นผู้ควบคุมในนามของ ร.ร.

คณะครูโรงเรียนมัธยมวัดสามจีน พ. ศ. ๒๔๙๐

ระเบียบเก็บเงินค่าเล่าเรียน

พ.ศ. ๒๔๘๑

ร.ร. มัธยมวัดสามจีน

ข้อ ๑. อัตราค่าเล่าเรียน

ชั้นประถม ๔ เก็บปีละ ๑๐ บาท

ภาค ๑	เก็บ	๓ บาท
,, ๒	,,	๓ บาท
,, ๓	,,	๔ บาท

ชั้นมัธยม ๑–๓ เก็บปีละ ๒๐ บาท

ภาค ๑	เก็บ	๖ บาท
,, ๒	,,	๖ บาท
,, ๓	,,	๘ บาท

ชั้นมัธยม ๔–๖ เก็บปีละ ๔๐ บาท

ภาค ๑	เก็บ	๑๒ บาท
,, ๒	,,	๑๒ บาท
,, ๓	,,	๑๖ บาท

ข้อ ๒. วิธีเก็บค่าเล่าเรียน

เก็บคราวเดียวทั้งภาค และตั้งต้นเก็บตั้งแต่เปิดภาคเรียน ผู้ใดที่เข้าเรียนภายหลังวันเปิดของภาค หรือออกในระหว่างภาค ต้องเสียค่าเล่าเรียนเต็มภาค แต่ถ้าลาออกภายใน ๗ วัน นับตั้งแต่วันเปิดภาคเรียน จะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนในภาคนั้น ถ้าพ้น ๗ วันไปแล้ว จะต้องเสียค่าเล่าเรียนเต็มภาค

ข้อ ๓. กำหนดการทวงถามค่าเล่าเรียน

เมื่อเปิดภาคเรียนแล้ว โรงเรียนจะเตือนให้ทราบด้วยวาจาครั้งหนึ่งก่อน เมื่อเปิดภาคแล้ว ๒ สัปดาห์ และไม่เกิน ๓ สัปดาห์ โรงเรียนจะส่งใบเตือนครั้งที่หนึ่ง เปิดภาคแล้ว ๔ สัปดาห์ และไม่เกิน ๕ สัปดาห์ โรงเรียนจะส่งใบเตือนครั้งที่สอง นับแต่วันที่ได้ส่งใบเตือนครั้งที่สองแล้ว ๑ สัปดาห์ ถ้ายังไม่นำเงินมาชำระ โรงเรียนจะคัดชื่อนักเรียนผู้นั้นออกจากโรงเรียนทันที

ข้อ ๔. การย้ายโรงเรียนระหว่างภาค

นักเรียนที่เสียค่าเล่าเรียนให้แก่โรงเรียนนี้แล้ว ถ้าจะย้ายไปเรียนที่

โรงเรียนอื่น จะไม่ได้รับเงินคืน แต่ถ้าย้ายไปโดยเหตุจำเป็น เช่น บิดามารดาหรือผู้ปกครองย้ายที่อยู่ ให้นักเรียนผู้นั้นนำใบเสร็จพร้อมทั้งหนังสือสำคัญของโรงเรียนไปแสดงแก่โรงเรียนที่เข้าใหม่ จะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนอีก เว้นแต่โรงเรียนที่เข้าใหม่เก็บค่าเล่าเรียนสูงกว่าโรงเรียนนี้ ถ้าสูงกว่าโรงเรียนนี้เท่าใด ก็จะต้องเสียเพิ่มขึ้นอีกเท่านั้นในภาคที่ไปเข้าเรียน แต่ถ้าโรงเรียนที่ไปเข้าใหม่เก็บค่าเล่าเรียนน้อยกว่า ก็เป็นอันพับไป

ระเบียบนี้จะใช้แต่วันเปิดเรียนภาคต้น พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นไป.

โรงเรียนมัธยมวัดสามจีน

๒๐ มีนา ๘๐

ผลของการสอบไล่

ประจำ พ.ศ. ๒๔๙๐

ชั้นมัธยมปีที่ ๖

เข้าสอบ ๕๖ คน สอบได้ ๕๒ คน

นามผู้สอบได้

ประเวียง จันทศรี วิเชียร บ้วนวงศ์ สุดใจ ใช้ปัญญา ไสว เหล่าสกุล ประเวศ อยู่เย็น สุปรีชา นิโครธานนท์ มัง ทองเยี่ยม เจียรณัย จวง นิลในหิน ประวิง จันทศรี สุทิพย์ พรรธนะแพทย์ สมพงษ์ ดาสุชะ ศิริ อ่อนอุไร สมพงษ์ พูลสุข เสงี่ยม ฉายโฉมเลิศ เด็กรา-โชมาศ สมศักดิ์ รัตนาพศ ประสิทธิ์-เวชแพศย์ บุญธรรม นาคศิลา เฉลิม-สมบัติทวี ชำ รัตนพงศ์ ทวี พูนสวัสดิ์ เจริญ ปานดิษฐ์ ไพโรจน์ จารุภา ประ-ยูร กาญจนกมล เสนาะ ท้อทอง หม่-ก่ศิริ สมเจตน์ วรคุตตานนท์ บุญม-จงประทีป ผ่องศรี อุชชิน บุญมี ผาพันธุ์ เล็ก วรรตธร ประสิทธิ์สม สุวรรณทัศ ประสาน วิเศษศิริ ชุนหงษ์ สงวนจิตต์ ทวี เพ็ชร์เกษม สมทรง บูโรดม สาโรจจ ประวัติศิริ ทองเจือ อ่อนท้วม นิยม-แดงผ่องศรี มะหะหมัด ตาเย็บวงศ์มะ-เซาะ ศิริ แรมวัลย์ สวง ดีฉลอง เทียนเสียง มณี วงศ์เครือมั่น สงัด-เพ็ชร์ประดับ จินดา สวานนท์ สนั่น-หงษ์นภา โบ้ย หนูเจริญ วิไล ตันวิเชียร บุญต่อย ผะโลประการ วิเชียร พรรณ-ประหยัด

ชั้นมัธยมปีที่ ๕

เข้าสอบ ๗๖ คน สอบได้ ๖๙ คน

นามผู้สอบได้

เทียมเส็ง พัวพันธุ์ศรี สุดจิตร-กุลตัณฑ์ สมจิตร แก้วแดง สิงห์ สิริสิงห์ ประยงค์ อุไร ศรีบุญเลิศ อำนวย-

รักษ์คมนา พลาท นพพรรค์ แป๊ะ_
พุกกณสุด มะลิ วงศ์สวัสดิ์ อำพล_
จันทรลออ บุนนาค ลาภเจริญ วงศ์วัฒ_
นะ รัตนะวราหะ สวาสดิ์ ตัณฑวิเศษ
สุโพธิ์ อิ่มวิชา มุกดา หลิมรัตน์ ประ_
ไพ อินทรบุญ จำรัส ธรรมพิทักษ์
ประสาร รอดวรรณะ สนาน คงพันธุ์
จำรูญ เสมเสริมบุญ บุญถม พฤกสุวรรณ
ไพฑูรย์ บัญญางาม ชุ่นเกี้ยน บุญ_
สมบัติ เคี่ยวซ้ง บัญญัติ ศาสตร์ประ_
เสริฐ จรรยา เตกษณานนท์ จำรัส_
ไพฑูรย์ ถนอม ชุ่มเชื้อ สำหร่าย_
อินทัศน์ สุดใจ เจ็ดศิริ เบ้ย สมพง_
บุนนาค สิทธิ์ สกุนตวิภาต ชะนะ_
บรณะเหตุ ฮกเฮง เลขะวณิช จง_
สิงหเสนี บุญคง ราโชมาศ หลุย_
แรมวัลย์ สุมล อากาศวิภาต สงวน_
งามวิทยา พจน์ สรนันท์ จรวย_
สุนทรสิงห์ กองแก้ว เจนพาณิชย์
จินดา เสงี่ยมจันทร์ มิ่ง อยู่พุ่มพฤกษ์
สุทธิ โสรัตน์ จินดา จันทนมัฏฐะ
เฉลียว สนองนวล อารัญ โฆษะทัต
เอี่ยง เอี่ยะศิริวงศ์ ประวิง ตันถาวร
ง่วนใช้ ตันประเสริฐ ทองหล่อ ปานรัตน์
ทวี พุ่มสุวรรณ์ ทองพูน อุบลเหนือ
ช่อมณี สาตราภัย แฉล้ม กิจสาลี
กิมเฮง สุขได้พึ่ง อุทิศ บุญชู ศรีสำรวญ
หุดายน บุญเหลือ สุขพงศ์ อำไพ_
สุดชื่น อาจ สุขอาบใจ นพ วรรณศิริ
สกล บุศยศิริ จำลอง โรหิตเสถียร
บุญช่วย วัฒนะนุกูล

ชั้นมัธยมปีที่ ๕

เข้าสอบ ๑๐๔ คน ได้ ๑๐๓ คน

นามผู้สอบได้

ทองอยู่ ชโลธร ชิน เพิ่มพูล
จรวย ทองดง วิเชียร บุญญฤทธิ์ เพิ่ม_
เอกฉันท์ จำลอง ทองนิ่ม จรูญ ทองนิ่ม
เสงี่ยม คงเจริญ กมล จันทรลออ
บุญศรี สังขวิภา สมใจ จูพิทักษ์
เท่งสุย โง้เกษม ช่วง ทองประกอบ
สม ถาวร กระจ่าง บำรุงโรจน์ สวิง_
ดอกจันทร์ จรูญ เรืองวิเศษ สุดใจ_
คงอุไร ประคอง อาศาศุ ประเสริฐ_
จันทรจำบัง ประสิทธิ์ เหลือพงษ์ จำนงค์
ถนอมเชย วาสุกรี ศรีคำแหง บุญชู_
ไชยนาพันธ์ ถม งวราย สาย วิเศษศิริ
ชูศักดิ์ สุวรรณทัต สมพร ยิ้มพานิช

ଓଡ଼ିଶା ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ୍ ପରୀକ୍ଷା ୧୯୬୮

อรุณ ยงเยี่ยงงาม นพรัตน์ เพ็ชร์เกษม ประภา ปีนทองคำ ประเสริฐ พันธุลาภ สุวัฒน์ ดาวลอยเด่น ประจวบ โชติมา วิรุพห์ สมมิตร อรุณ ปู่แก้ว จำรอง บางวาด สงบ ชอุ่มพฤกษ์ สำเภา_ชุยตระกูล กิมฮก เซียะใจซื่อ ประยูร_อุณหบุตต์ ใช่งวน โง้เกษม อโนทัย_เหนี่ยวธรรม บุญส่ง สุชะมัณฑ์ ดุลย์_นันนานนท์ แสนสุข สร้างสมวงษ์ หัวล้าน หลง สุชะโต อกเช้ง นาวาผล อุไร_วงศ์าโรจน์ มณี จันทนะมัฏฐะ สมใจ_จันทร์จ่ายวงศ์ บุญ โตหลี สถิตย์_อุชชิน เผือญ ไกรฤกษ์ ชุมพร แก้วสาร ทองคำ เอี่ยมเจริญ แฉล้ม ไวจะมี อุ่น_อิงคุทานนท์ ประเวศ วรอุไรสราญ อำไพ พัสตร์ เกี่ยงู แซ่ตัง สุวัตถิ์ สุวรรณทัต ถนอม สุขประสาสน์ ประดิษฐ เบี่ยมมงคล ทวี อยู่บรรยง บุญเลิศ ชินโปดก บุญเกี่ยง จันทร์ยิ่งยง บัว คำแสง เจือ มงคลศิลป ไพรัชช์ จารุภา ประสม วิเศษศิริ ปริง เพิ่งวิเศษ ประสิทธิ ดิษยบรรจง ชจร อินถองกุล บุญส่ม ผิวขาว อุดม กระจ่างวงษ์ อยุชยา เชิดบุญเมือง ชูลิต ศรีสโด บุญเสริม โอว่บู้ เก๊า จัด สิงหเสน่ มณเฑียร ทองใส อู๊ด พงษ์สุวรรณ อรุณ ลาภเจริญ อำไพ แซ่ลิ้ม ชูสิน_นทีคามิน สนั่น มัฆวิบูรณ์ ทองเติม_พลอยพานิช บัญชา วินิจฉัยกุล ศิริ_ตุรงค์เรือง บุญส่ง ศรีจันทร์ เคลือบ_สุวัณณสังข์ วิจิตร ชินประหัษฐ์ ไชยา_ตั้งวงษ์ สิงโต เจือจำ สมบุญ บุญเรือง สนับ ม่วงมงคล สงค์ โกมลศาสตร์ ถมยา วัตชงไชย ประสิทธิ ทิพยภิบาล แจ่มจันทร์ วิมุกตานนท์ สุรินทร์ หลิม_ชุนหัต

ชั้นมัธยมปีที่ ๓

เข้าสอบ ๘๖ คน สอบได้ ๘๔ คน

นามผู้สอบได้

ละม้าย จันทรประเสริฐ แกระ=แซ่อึ้ง ละเมียด จันทรประเสริฐ เฮง=แซ่เล้า บุนนาค กุลตัณฑ์ วิเชียร_แสงแก้ว เฉิดฉลอง จังคสุต โปรย_วัฒนดิเรก สำรวย บัตตพงศ์ ชาร์พชิน_เตรต ประเสริฐ เอี่ยมเสริมศรี พยอม แดงประไพ สำฤทธิ์ ทวะบุตร ระเบียบ_อรุโณทัย บุญธรรม บุญส่ง คีกวง_

สมตระกูล หงอน บุญยะรังคะ สมพงศ์ สมประยูร บรรจง สู่พานิช ประดิษฐ์ วิรางกูร วิเชียร เล่าซอง ทองหลอม พรรณรัตน์ ประจวบ ฉลาดแพทย์ บุญเจริญ ตงสมบูรณ์ ผัน คงครองธรรม ระวัง ประเทืองสิน เยี่ยงหย่วน หันตระกูล กิมฮ้ว เตียวกุล บุญชิต ออพานิช ชิน พึ่งสวาท ถาวร เมฆสุด ประยูร บัวเกิด เฉลียว ชาญรถไฟ สำราญ เพ็ชรสุวรรณ สุ่ม มาประมุข เต็กหมง ตันสุทธิวงศ์ บุญชู สำเภาเงิน เชิด อบเชย ชุ่นไข่ ตันวิเชียร ไสถียร เมืองแมน กิมงวน แซ่เอี่ย บุญส่ง ย้ยฮั่วโก ประเสริฐ ชาญชัย ตั้ แซ่ยิ้ง ประสิทธิ์ เม่งกิจ ชงชัย อินทุลักษณ์ บัญญัติ วิริยศิริ จรัด หวังหุ้นกลาง ประสูตร อิงคุทานนท์ รักรู้ เชิดสุวรรณ ชลอ ชาญรถไฟ ไพรัช แซ่ภู่ ตุ้ม คะใบตี เสนอ สันทวงศ์ ณ อยุธยา อุปถัมภ์ บุษปเกศ เบ็ญจรัตน์ นนทลี ลองกรณ์ จันทเดมีย์ ชุ่นจ่าย บุญสมบัติ กิมฮง อำพัน ศิวทัต จำลอง ช่างแป้ง สละ เพ็ชรชาติ ยี่ พยาว์ ถ้ำเจริญ น้อย วิทยประพัฒน์ พยนต์ เอมระดี อุลิต โฆษะทัต บุญมี สุขเจริญ ทองรัตน์ เจียรณัย ศิริ คชาชาร บุญเกียน โง้วเรียง ทองอยู่ ดวงแก้ว ผล เสถียรดี วารี ทวีวัฒน์ สมพร เบญพันธ์ สยมเอี่ยมรำไพ เล็ก พงศ์การุณ เจริญจันทรลักษณ์ ทองสิน คำแสง แฉล้มดีแสน จำลอง เสมเสริมบุญ บุญแจ้งพัตรปาล ประจวบ จันทนชัย เกียรติผดุงด่านอำไพ

ชั้นมัธยมปีที่ ๒

เข้าสอบ ๑๑๔ คน สอบได้ ๙๘ คน

นามผู้สอบได้

กวัก ทาไทย ยูนุศ อัสดาหมัน ศิริ ประไพหลง ประสพ อุดหนุน พิทยา บุญศิริ นวลจันทร์ วิมุกตานนท์ วิชิต สว่างวงศ์ เฉลิม ใยมณี อาลักษณ์ โฆษทัต ประวัติ จาติกวณิช สวาท พุ่มโพธิ์ทอง ปราณี เตียตระกูล ประชุม พรรณประหยัด เจริญ นกเลิศพันธ์ เสงี่ยม แย้มสาย ศิริ เฉลิมเผ่า ฟอง หรูสกุล แฉล้ม ตาวิศิส ชงไชย รัตนไชย วิรัช สว่างโรจน์ ตันกัง สมบุษยกุล ประดิษฐ์ พึ่งทองหล่อ

โอภาส ศุภลักษณ์ วิชิต ล้าเลี่ยงพล
บิ่น สกลไพร โกลิต ฮ้อฮั่วโก กิมเอี่ยม
สุขได้พิ่ง ภักตร์ แก้วดิษฐ์ อุดม—
อรุณประเสริฐ ดิเรก รุจิรัต บุญเที่ยง
รุจิรัต สมนึก บุณยวรรธนะ ไพฑูรย์
พงษ์ศิริ กิมบัก แซ่เตีย เซ็ดโน—
วรรธนะภัฏ เซี่ยวหั่ง แซ่ตัน สนิท—
บุณยะวุฒกุล สุภาพ สมวรรธนะ บุญ—
เลิศ วงศ์าโรจน์ จำลอง โลกะกะลิน
สุวรรณ สุวรรณวิทย์ ประไพ ประทีป—
รัตน์ ชวลิต เหรียญมงคล บุ้งเกียด—
แซ่แต้ ตันเฮียง อุดรเดช บุญจันทร์—
จันโทริ ซื่องวน เทียมบุญเลิศ บุญชู—
เชี่ยะสุวรรณ เสริมทรัพย์ อินทบันดิ
พงษ์สุดจิตร หลิมรัตน์ จำนงค์ เชียง—
ตันติ กิมแซ ฮวดสมบัติ บุญชุบ—
ออพานิช วิบูลย์ วรรตะธร บุญศรี—
จันทะภุมมะ ทันลิลางาม เทียมจุ่น—
พัวพันธ์ศรี สมมาท สรรชิเพ็ชร์ อัมพร—
อินทรบุญ พยูร อรุณทอง จรัด—
ภูมิจิตร ผะยุง ทัยคุปต์ สมพร เฮงหิรัญ
สัมพันธ์ วิภาตะวัต วิเชียร เหมพิทักษ์
ศิริพัฒน์ ศรีอุบล ประชุม ศิริหิรัญ
แสวง มิ่งขวัญ วิเชียร โสภณแพทย์
โป๊กก แซ่หงัน ติ่ง ทรัพย์สำรวม บุญ—
ชรรม ปรีชาเชาว์ ปาน เฮาเจริญ
สุทธิศรี ภูผา ชวลิต เจนพาณิชย์
กุณฑล อิ่งภากรณ์ สุวัสดิ์ จันทร์ตะคุ
กิม แจ่มกระจ่าง สุภาพ บูรณคุปต์
สุภัทร์ สมะวรรธนะ บุญส่ง ประสมแสง
ประดับ เฮ่งอ่ะ เลิศประสงค์ หลิมรัตน์
สลวย เตียพนิชกิจ บุญเสริม หงอสุวรรณ์
สนอง จันทรเนตร สุทัศน์ โรจนวิภาต
ชูกมล วงษ์ตันเจียบ สุโพธิ์ จันทน์รัตน์
เอ็งเซ่ย แซ่ตั้ง บัลลอง วรรธนะกัฏ วิรัตน์
ศิริรักษ์ สุจิ อุปถัมภานนท์ สมบุญ
วงษ์เครือมั่น เจียม นิลในหิน จิตร
รุ่งแจ้ง

ชั้นมัธยมบีที่ ๑

เข้าสอบ ๑๑๓ สอบได้ ๗๔ คน

นามผู้สอบได้

บุญลับ ลิมบาง สุจินดา อุ่ยอุดม
โพธิชลีบุญยก ไสวดี พรภาพงาม โสพส
เอียวโสภา เจริญ อักษรเผือก อุดมศักดิ์
พุกกะณะสุต สุมล สุจิรัตน โกมล
กันตะบุตร สุชาติ เจตนะเส่น ไพศาล
ศุภจัมปีย์ยา สุภรณ พรยมะสูงรงค์

สำรวย ยิ้มพานิช เทียม ลักษณะโกเศศ เทวัน จุลวัต อุดม สุวรรณรักษ์ สุอาด โอเอี่ยม ทุเรียน ประคำทอง ชูรัช สิทธิกำจร ชะนะ เบี้ยมมงคล จตุพร อินชุประภา สวัสดิ์ โค้วอรุณ สมรัก ฮ่งตระกูล บี๋ ปรีดา จาติกวณิช ถาวร ตันยุวรรธนะ ชลอ ทองบุญรอด บุญส่ง อันถมยา ดูทาง เชื้อนสุวรรณ ถมมิ่ หทยิช เชาวพงศ์ วงษ์ชัน บุญลือ ทองบุญรอด สันนั เปรมเปรื่องเวส สุดใจ หิรัญวงศ์ ปราสาท พัววงศ์แพทย์ เจี๊ยน โหเจริญ สัมพันธ์ กสิรัต กมล บุษปเกศ ปกิต กิรติบุตร์ อดิเรก จันทนมณี สอ สุวรรณทัต บุญรอด ศุข เจริญ แดง โลดดารา บี๋ สุชาติ สุริยกุล รัตน สุคำพันธ์ จิมลม ประชุม เกลี้ยงช้วน บุญเลื่อน ไวคำนวน ชั้น เนินหาด ประยงค์ เจริญเสียง สมพงษ์ อรุณประเสริฐ เชาวนกิจ ราชพิทักษ์ สมหมาย แสงมณี ทองหล่อ กิมเศวตร์ ยุ้นคิม จงตระกูล ประเสริฐ ช้างสอน ชุ่ม คงคาน้อย ชลอ สรนันท์ บุญเติม คงวิไล ศิริจันทร์ จมจารุ ลิ่มเจ็ง แซ่เตียว อำพร ศิริแพทย์ สำเริง เลยอาสา ศิริ แซ่ลิ่ม สาลี่ บัวนวงศ์ วิวัฒน์ ยรรยง ประเวศน์ วรรธนาคม เล็ก ขำอุไร ประเสริฐ อุดมสรรพ์ บุญชู อินทยา พจน์ชวิน อัณวนาวิน นฤดม บุญหลง อุ๊ด กลิ่นประชุม

ชั้นประถมปีที่ ๔

เข้าสอบ ๖๒ คน สอบได้ ๕๗ คน

นามผู้สอบได้

พุด หงวนบุญมาก สุชา สุวรรณทัต ติงฮ่ง แซ่ฉั่ว นพรัตน์ ชินะโปดก สมบัติ พุกกะณะสุต ทอง สุขกาย ขวัช อินทุลักษณ์ ประกอบ จันทศิริ ช้อง อ่างทอง เชื้อนสุวรรณ ชลอ ยาวัฒน์ โสธร ลบุตร สะอาด แจ่วสอน จรูญ ระหว่างญาติ พโยม ยาวะประภาษ สำโรช จาติกวณิช ชั้น วงศ์นิม สราญ ไชยเจริญ ประทีป ต้องจิตต์ ชิ้นเบี้ยง แซ่เท้น บำรุง อรุณประเสริฐ ปราโมทย์ โอชานนท์ ประดิษฐ์ หลีละเมียร โกสุม แจ้งสี บุญส่ง ทองเพ็ชร์ สมรรถชัย จารุภา รัชฎา แก้วยด เสริ จันทร์เฉิด ประทาน มันทประไพ กิมกัง ประยูร ไตรทรัพย์ บุญโกม บำรุงโรจน์ จันไช้

นายยิ่มฮี้ ชูติรักษ์
บริจาคเงินบำรุงโรงเรียน เนื่องในงาน
ทำบุญร้อยวัน นางทรัพย์ ชูติรักษ์ ภรรยา
เป็นเงิน ๕๐ บาท

นายพุ้ง วรรธนะสาร
เนติบัณฑิต ทนายความ (นัก-
เรียนเก่า) ให้ตู้แก่โรงเรียน ๑ ตู้

ทองใบ ศรีแสง จรัล ลิ้มอำไพ ใย ประยูรทอง เข็มทอง ปาลกะวงศ์ ณอยุธยา ชม เล่งหัน ชาคริต จุลกะเสวี วิเชียร พูลสมบูรณ์ ปราโมทย์ สัมบุญณานนท์ สมพงษ์ สุขสว่าง สุรินทร์ ทวีสิน จรัส จงประทีป วรรณชัย อู่โสภณ พิชัย วาสนาส่ง อวบ วัฒนะจัง ศิริพันธ์ สโรบล เสนาะ กัลยาณประดิษฐ์ ประโยชน์ พุกณะสุต เล็ก คงเจริญ ไมตรี เวควาคยานนท์ ไช แดง เพ็ชรชาติ บิน แซ่ตัน พยุง พรหมายน ถนอม จำปาเพื่อง

ชั้นประถมปีที่ ๓

เข้าสอบ ๔๒ คน สอบได้ ๓๘ คน

นามผู้สอบได้

ชะอุ่ม วัฒนะจัง บินดี อั่งเกียก วุฒิ กิมซื่อ ศรีโพธิ์ แสงคราม วิเชียร กิจบำรุง เชิด นุชมี ภักดี ศรีกนก ถวัลย์ ลิ้มอักษร สมเพ็ญ จันทน์ไฮวงษ์ ไพบูลย์ บัญญางาม เลี่ยงบี๊ จาคิกวนิช พัฒนา กิมซื่อ บุญเชิด เชี่ยะสุวรรณ์ เจ็กโง้ อุกฤษฎ์ เทสสิริ จำรัส ดวงแก้ว พิมล ยะมานนท์ จงรักษ์ จักกระพาค ซูหงวน แซ่เอี๊ย บุญธรรม วิเชียรรัตน์ ตรี ภวภูตานนท์ ประเสริฐ เกลี้ยวัน ซัลโฟ วรรธนะภัฏ สมศักดิ์ หลีละเมียร กระจ่าง เขียวแสงส่อง สุวรรณ์ วัฒนดิเรก ชลัท พุ่มแย้ม ไพจิตร ศุลี บุญหลง สวาสดิ์ จรูญทัศน์ เสวก อาศาสุ อุเทน จันทน์ยิ่งยง อารี โอกาเซ็ม ทวีวัฒน์ ทิยเวมานนท์ กระจี กลันฑกสุวัณณ์ ชวลิต ต้องจิตต์ อรุณ หุณฑนะเสวี

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์บางกอกรีวิว นายวอร์ชิงฟู ผู้พิมพ์โฆษณา พ. ศ. ๒๔๘๐

หอสมุดแห่งชาติ
กรมศิลปากร
NATIONAL LIBRARY